

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

**ОДЕСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

ПРЕДСТАВНИЦТВО МЗС УКРАЇНИ В ОДЕСІ

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Матеріали науково-практичної конференції

15 грудня 2016 року

**Одеса
2017**

УДК 327.39(4):339.92(043.2)

Є 24

ББК 66.4(4)я43+65.5я43

Редакційна колегія:

Іжа М.М. – доктор політичних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, директор ОРІДУ НАДУ при Президентові України.

Кривцова В.М. – кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри європейської інтеграції ОРІДУ НАДУ при Президентові України.

Горячук В.Ф. – доктор економічних наук, ст.н.с., професор кафедри європейської інтеграції ОРІДУ НАДУ при Президентові України.

Кадук Н.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри європейської інтеграції ОРІДУ НАДУ при Президентові України.

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Одеського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентові України.
Протокол № 4 від «22» грудня 2016 р.

Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів:
Є 24 матеріали наук.-практ. конф., 15 груд. 2016 р. ; за заг. ред. М. М. Іжі,
В. М. Кривцової. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 316 с.

ББК 66.4(4)я43+65.5я43

Матеріали публікуються в авторській редакції

© ОРІДУ НАДУ
при Президентові України, 2017.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Кривцова Валентина Михайлівна,
*завідувач кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України*

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні учасники конференції, дорогі друзі, колеги!

Кафедра європейської інтеграції Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України має честь привітати високоповажних гостей, представників дипломатичного корпусу, наукової та освітянської еліти України на П'ятій щорічній науково-практичній конференції «Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів».

Про значущість конференції свідчить той факт, що відбувається вона спільно з Представництвом МЗС України в Одесі, керівник якого шановний Костянтин Іванович Ржепішевський є частим й бажаним гостем кафедри, кілька років поспіль очолює державну комісію з атестування випускників інституту за спеціалізацією кафедри «Європейська інтеграція в умовах глобального врядування», і завдяки якому стало невід'ємною традицією щорічно організовувати та змістовно проводити різноманітні комунікативні заходи, присвячені святкуванню Дня Європи та обговоренню актуальних проблем європейської інтеграції України. Сьогоднішня науково-практична конференція є ще одним свідченням цьому, за що щира вдячність Костянтину Івановичу.

Хочу висловити подяку всім, хто знайшов можливість взяти участь у нашому заході і надзвичайно пишаюся тим фактом, що до конференції виявлено значний інтерес та географія учасників нашого заходу є досить широкою. До збірника матеріалів конференції, який буде виданий за результатами її роботи, було надано 107 тез доповідей, які підготовлені 120 науковцями з 13 міст України та зарубіжжя, що представляють 31 вищий навчальний заклад та 10 органів влади різних рівнів.

Окремо слід подякувати шановних представників дипломатичних місій акредитованих в Одесі: Генерального консула Республіки Польща Дариуша Шевчика та Генерального консула Румунії Еміла Рапчу, які теж є великими друзями нашої кафедри і які радо діляться досвідом своїх держав на шляху до ЄС, що є дуже важливим в контексті підготовки фахівців у сфері європейської інтеграції для органів державної влади в Україні.

Крім того, ми раді, що наше запрошення до участі у конференції прийняв відомий український політичний експерт, народний депутат України III, VI та VII скликань Сергій Рафаїлович Гриневецький, який має великий досвід роботи в Комітеті з питань національної безпеки та оборони Верховної Ради України і погодився поділитися своїми думками щодо трансформації систем забезпечення міжнародної та європейської безпеки, а також значення цих процесів для України.

Наша науково-практична конференція є нагодою для наукової спільноти осмислити та обговорити актуальні проблеми інтеграції України у світовий та європейський простір, визначення механізмів та інструментів забезпечення цієї інтеграції, узагальнення світового досвіду та вироблення рекомендацій щодо розв'язання існуючих проблем для нашої держави.

Організатори конференції вирішили спробувати поєднати в роботі сьогоденного зібрання чотири тенденції, які накладають свій відбиток на демократичні перетворення в сучасній Україні: трансформація систем забезпечення міжнародної та європейської безпеки, реалізація принципу субсидіарності у публічному управлінні в Україні, публічна політика і глобальне врядування, економічні перетворення в контексті євроінтеграційних процесів в Україні.

То ж предмет для серйозної, ґрунтовної та цікавої розмови є. Вона набуває особливого забарвлення і звучання з усвідомленням того, що чимало тенденцій перших десятиліть XXI століття корінними заглиблюються в минуле, але в майбутньому мають непередбачуваний характер, що вимагає додаткової уваги науковців.

Висловлюючи окрему подяку колективу Одеського дипломатичного клубу, який гостинно відкриває двері для комунікативних заходів нашої кафедри і створює неповторну атмосферу, звертаю увагу учасників на те, що наукова конференція є не тільки можливістю обміну думками та апробуванням своїх теоретичних напрацювань, але і прекрасною нагодою для нових знайомств, неформального спілкування, отримання незабутніх вражень.

Сподіваюся, що наше зібрання зможе конструктивно обговорити заплановану програму і зробить свій плідний внесок у вітчизняну науку.

Маю надію на подальшу співпрацю!

Бажаю натхнення, невтомного творчого пошуку, нових ідей та їх реалізації!

Ржепішевський Костянтин Іванович,

Представник МЗС України в Одесі

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ

П'ятої щорічної науково-практичної конференції

«Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів»!

Від імені Представництва Міністерства закордонних справ України в Одесі щиро вітаю учасників П'ятої щорічної науково-практичної конференції «Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів».

Теми, внесені до порядку денного конференції, стають все більш актуальними, оскільки сучасний розвиток нашої держави характеризується багатьма особливостями у різних сферах суспільного життя, зумовленими як внутрішніми, так і зовнішніми явищами й процесами, серед яких чільне місце займають євроінтеграційні та глобалізаційні впливи.

Проголосивши європейський вибір, наша держава у партнерстві із різноманітними європейськими структурами в усіх напрямках своєї діяльності бере участь у світових інтеграційних процесах. Для України – це складний, але перспективний час, що потребує докладання значних зусиль і тісної взаємодії науки та влади; час інновацій і швидкого руху вперед в умовах реформування та модернізації.

Хотів би подякувати співробітникам лафедри європейської інтеграції Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за ініціативу проведення подібних, безперечно актуальних для сьогодення заходів.

Впевнений, що результатами сьогоднішньої конференції стануть вироблення рекомендацій та змістовні пропозиції, які матимуть практичне втілення на шляху інтеграції України у світовий та європейський простір.

Рапча Емил,

Генеральный Консул Румунії в Одессе,

Дуайен дипломатического корпуса аккредитованного в Одессе

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО УЧАСТНИКАМ КОНФЕРЕНЦИИ

Ни для кого не секрет, что глобализация определила пересмотр международных отношений и стратегий, по которым каждое государство определяет (продвигает) свои национальные интересы. Человечество развивается в направлении взаимного уважения,

сотрудничества и мира, в той мере, в которой эти национальные интересы соответствуют принципам международного права. Считалось, что после падения «Берлинской стены», соблюдение международного права навсегда установилось в международной жизни, ибо любое отклонение от него поражает, как оказалось, напряжение, недоверие, конфронтацию.

В таком положении находится сейчас Черноморский регион, который из-за своего гео-политического расположения, притягивал на протяжении веков, внимание главных игроков международной жизни. Несмотря на прошедшие столетия и мировую эволюцию, положение этих игроков изменилось несущественно.

В масштабах истории, Европейский Союз – образование новое. Но он состоит из государств, которые индивидуально или в группе, играли важную роль в развитии Черноморского региона. На сегодняшний день, посредством расширения, ассоциации или сотрудничества, Европейский Союз может и должен поддержать развитие экономики и демократии в регионе, способствовать безопасности в зоне.

Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины уделяет значительное внимание анализу и изучению разных процессов, происходящих в Черноморском регионе, к которому Украина проявляет большой и естественный интерес. Развитие событий в последние годы и анализ проведенный институтом с ясностью показывают, что Украина должна играть важную роль, даже решительную, наряду со своими партнёрами, в обеспечении безопасности, стабильности и прогресса в бассейне Черного моря.

В этот общий контекст вписалась и V-а конференция посвященная «Европейской интеграции в рамках процесса мировой глобализации», целью которой был не только научный анализ, но и поиск рабочих элементов, для тех кто должен принимать решения, связанные с будущей стратегией на национальном уровне. Без сомнения, что содержание конференции, анализ и выводы очень ценны и для государств Черноморского региона, и особенно для Европейского Союза. Конкретное понимание ситуации всегда будет приводить к правильным международным реакциям и решениям.

С этой точки зрения, Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины и вышеуказанная конференция продемонстрировали свою актуальность и целесообразность.

Izha Mykola,

Director of the ORIPA NAPA under the President of Ukraine,

Doctor of Political Sciences, Professor,

Honorary Educator of Ukraine

CIVIL SERVANTS' TRAINING AS A COMPONENT FOR SECURITY AND STABILITY IN THE BLACK SEA REGION

The term «security» has more definitions today than it used to have 10-15 years ago. Rethinking the parameters of national and global security coincides with the process of globalization, strengthening economic relations and information exchange, technological progress, increased humanitarian and migration process and political transformation. In modern democratic countries the accents in the sphere of security have shifted gradually from military and technical aspects to financial, economic, informational, humanitarian and environmental including the guarantees an individual and the whole nation or state are seeking for [1].

Ukraine, like most of the Black Sea countries, is involved in European integration processes. It is obvious that stable and secure region, which is part of the European world, and democratic countries with a developed economic system aimed at the welfare of their population will significantly increase geo-economic and geo-political status of Europe.

There is no doubt that European integration of Ukraine is possible after building an effective, legal, social state, which will meet European democratic standards. This task could be implemented with the help of a major presidential strategy «Ukraine-2020», which involves 62 reforms. Their implementation is possible with adequate staffing of public authorities at all levels. In this context, the essential task is to improve the system of continuous professional training of civil servants.

The creation of the system for civil servants training in Ukraine began in 1992 with the foundation of the Institute of Civil Service and Self-Government under the Cabinet of Ministers of Ukraine. In 1995 the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine was founded. In 1996 the regional institutes of the Academy started their activity in Dnipropetrovsk, Lviv, Odessa and Kharkiv. Now they play the leading role in the structure of educational establishments for training, retraining and in-service training of civil servants.

Since 1996 our Institute has trained more than 7.5 thousand civil servants who hold key positions in state and local self-government institutions of Ukraine as well as in banking, financial and investment areas. Our graduates are governors and their deputies, heads and deputy-heads of rayon administrations, heads of oblast, rayon and city councils, heads of divisions and departments, run commercial enterprises.

The Institute has been training the staff of law enforcement agencies, border guards and military servants for many years. The gained knowledge helps them in further professional

activities of guaranteeing security in the region. In particular, over the last 3 years (2014-2016) master's degrees were awarded to 16 employees of the State Border Service of Ukraine.

Among the Institute good traditions we primarily emphasise the quality of education, which largely influences on the further quality of the public authorities work. More than 93% of teaching staff have PhD or doctors of sciences degrees. Modern forms of interactive studies (work-shops, «brain attack», business games, case studies, etc.) as well as practical, problem-oriented lectures contribute to preparation of graduates of new quality.

The Institute activity is realized in close cooperation with public authorities. Together with the Odessa Oblast Council, the Odessa Oblast State Administration and the Hans Seidel Foundation (Germany), we are one of the participants of the project aimed at professional training for the leaders of local self-government bodies, including heads of consolidated communities.

Famous scientists, politicians, international experts, heads of state institutions and enterprises are involved in study process. Theoretical knowledge is backed by practical experience that our students can acquire during internship in public authorities administrative bodies. All of this contributes to the important demand of our time – strengthening the practical orientation of training.

The Institute annually organizes training of our students and professors on the basis of foreign partner institutions. Thus, young Ukrainian civil servants have the opportunity to get acquainted with the best practices in the field of public administration, the system of administrative staff and managers training in Europe, to visit state and local self-government institutions, to communicate with foreign experts. Acquired practical knowledge is reflected in their master's theses and used during further professional activity.

In 2004 we created the Chair of European Integration in our Institute. The curricula for the civil servants training contain the following modules: «History and strategy of European Integration», «EU and Ukraine relations», «European Integration and International Cooperation», «Social Aspects of European Integration», «Legal and Institutional grounds of the EU», «Internal Market of the EU and International Economic Cooperation» and «Safety of Ukrainian Borders».

In the course «Safety of Ukrainian Borders» our students study laws and acts of cross-border countries, modern methods of work of border and customs services. Special attention is paid to illegal migration, drugs and weapons traffic, smuggling and corruption, ways of cooperation with Interpol.

The experience of democratic states proves that the development of civil society subject to systemic government support allows attracting additional human, organizational, financial and technical resources for provision of social and other socially significant services. It supports the process of decentralization of public administration, improves its quality, reduces public spending and prevents corruption risks [2]. These current trends are reflected in the work

of the Institute. Since 2015 the ORIPA NAPA is a member of the international project «E-governance for accountability of authorities and community participation» (EGAP). The project aims to use advanced information and communication technologies that will help to improve the quality of administration, increase interaction between government and citizens and promote social innovations in Ukraine.

Despite the above achievements the system of civil servants' training in Ukraine is not perfect and does not meet European standards yet. That is why we try to change the situation and to train patriotic, strategically minded, competitive and highly effective leaders, responsible managers able to professionally and competently provide administrative services for the development of good governance and harmonious sustainability in the country.

In the current conditions of limited budgetary funding it is essential for local leaders to carry out active work, to attract investment for regional development and to be able to work with European programs. In particular interregional cooperation is gradually becoming one of the most important trends in the Ukrainian foreign policy. It would improve stable development of regions in Ukraine and the Black Sea region as a whole, preserve peace and environment and contribute to intercultural dialogue.

All the above emphasizes the critical importance of the state personnel policy as well as the quality of civil servants' training. Politically neutral professionals, patriots, devoted to the service to people should ensure implementation of reforms and build efficient, democratic and legal state in Ukraine.

In turn, the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, together with its regional institutes as a unique educational establishment of national scale with the specific conditions of study process should become an important component of the implementation of personnel policy in public administration through special-purpose training of specialists.

References

1. Корома Н.С. Безпека в Чорноморському регіоні: геополітичний аспект. [Електронний ресурс]. / Н.С. Корома – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/Nvvnv/geograf/2011_9/R3/Koroma.pdf – Назва з екрану.
2. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Указ Президента України від 26.02.2016 №68/2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> – Назва з екрану.

Горячук Валерій Федорович,
*професор кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
доктор економічних наук, старший науковий співробітник*

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА-ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Для України велике значення має вихід на нові зовнішні ринки, оскільки це один з основних факторів економічного розвитку, особливо коли на інші потенційні рушії цього процесу не доводиться розраховувати – внутрішній споживач стає біднішим, у нього все менше грошей, а закордонні інвестиції в умовах теперішньої економічної і політичної ситуації навряд чи прийдуть в Україну найближчим часом. У цій ситуації несподіваною виявилася заява про зону вільної торгівлі Україна-ЄС власника національного бренду «Наша Ряба», Героя України, радника Президента України Юрія Косюка. Він завжди був гарячим прихильником вільної торгівлі з Європою. Але сьогодні, коли угода про зону вільної торгівлі з ЄС набула чинності, він висловлює розчарування. В кінці січня в своєму інтерв'ю радіостанції «Голос Америки», яке розтиражували багато ЗМІ України, він заявив: «Для експорту продовольчих товарів з України встановлені катастрофічно великі обмеження. Щоб ви розуміли: Україна виробляє 1 мільйон 200 тисяч тонн курячого м'яса на рік. При цьому Європа дала Україні безмитну квоту на 16 тисяч тонн. На все, що понад цю квоту – мито більше 1000 євро за тонну». На його думку, ніякого відкриття ринків не відбулося. Ю. Косюк вважає, що зона вільної торгівлі, яку дуже сильно пропагують сьогодні, це обман України.

Така оцінка зони вільної торгівлі Україна-ЄС стала дисонансом на тлі численних заяв політиків про те, що угода з ЄС відкриє ринки Європи для наших підприємств і забезпечить економічне зростання в Україні.

Запідозрити Ю. Косих в незнанні ситуації важко, адже ще недавно він був першим заступником глави адміністрації Президента України, до того ж він великий бізнесмен з великим досвідом. Може бути просто наступили на «хворий мозоль» особистого бізнесу?

Щоб відповісти на це питання треба сказати, що до вступу в силу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на шляху українських товарів до Європи було 2 види бар'єрів – це мита і стандарти якості продукції. Що стосується митних зборів, то Угода передбачає великі преференції для експорту вітчизняних товарів в ЄС – скасування мит для 89,5% товарних позицій відразу після вступу Угоди в силу, а через 7 років вже для 96%.

На решту 4% товарних позицій мита зберігаються. В основному, це продукти сільськогосподарства і харчової промисловості. У цю групу входить близько 400 товарних позицій, але серед них багато тих, в експорті яких Україна особливо зацікавлена. На велику їх частину (357) встановлені безмитні квоти, але як зазначає генеральний директор Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» Тарас Висоцький, багато з цих квот українські виробники можуть заповнювати буквально за 2-3 місяці, тобто, їх обсяг дуже малий з точки зору можливостей українських виробників. Це стосується зернових культур, переробки фруктів, овочів, м'яса птиці, меду, продукції тваринництва. За цими групами ми могли б експортувати в ЄС набагато більше продукції, ніж нам дозволили. Вже на 8 січня 2016 року українські експортери повністю вибрали квоту на кукурудзу (0,4 млн. тонн), яка є однією з головних статей експорту нашої сільськогосподарської продукції в ЄС.

Те, що квоти малі, обумовлює, з одного боку, їх швидке використання, а з іншого, вони часто не затребувані у зв'язку з тим, що великим експортерам нецікаво їх отримання – маленький обсяг цих квот не відповідає клопоту з їх отриманням.

Незважаючи на те, що для більшості наших товарів мита скасовані, значна частина нашої продукції не може потрапити на ринок ЄС, оскільки вона не відповідає європейським стандартам (санітарним і фітосанітарним вимогам, технічним регламентам, а також вимогам щодо безпечності харчових продуктів). В даний час для того, щоб експортувати промислову продукцію в ЄС, український виробник повинен провести випробування своєї продукції і отримати сертифікат якості в однієї з країн ЄС. Приведення наших товарів у відповідність з європейськими стандартами є велінням часу і дозволить підвищити їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, але це вимагає чималих витрат часу і коштів. Оцінки необхідних витрат коливаються від кількох мільярдів євро до десятків мільярдів євро.

Угода про асоціацію України з ЄС передбачає преференції і для експорту європейських товарів в Україну (скасування мит для 71,7% товарних позицій відразу після вступу Угоди в силу, а через 7 років вже для 97%). Але тут фактором, що стримує європейський експорт, є падіння курсу гривні, яке збільшило вартість європейських товарів майже в 3 рази в порівнянні з 2013 роком. У той же час, на відміну від українських товаровиробників, перед європейським бізнесом не стоїть проблема подолання бар'єрів, пов'язаних зі стандартами якості продукції. Говорячи про ринок ЄС, слід розуміти, що при всій його масштабності та привабливості і при наявності наданих нам преференцій, потрапити на цей ринок українським товаровиробникам буде дуже не просто.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що Угода про асоціацію з ЄС це не ніпель, який в одну сторону пропускає, а в іншу сторону ні, але це і не манна небесна. Це нові можливості, але їх реалізація вимагає від органів влади та українських

товаровиробників чималих зусиль, коштів і часу для переходу на європейські стандарти якості продукції, підвищення своєї конкурентоспроможності і завоювання свого місця на європейському ринку.

Для цього, перш за все, потрібно:

1. Провести переговори з ЄС про збільшення експортних квот для нашої продукції аграрного сектора та харчової промисловості. Віце-прем'єр з європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе розглядає це як одне зі своїх першочергових завдань.

2. Створити при торгово-промисловій палаті та її регіональних відділеннях інформаційні центри з надання методичної допомоги в отриманні європейських сертифікатів якості для українських товарів.

3. Прийняти державну програму створення сертифікаційних центрів в Україні для забезпечення виходу вітчизняної продукції на ринки ЄС.

4. Підготувати комплекс заходів щодо стимулювання і підтримки експорту продукції українських підприємств на ринки європейських країн.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Надолішній Петро Іванович,
*професор кафедри державного управління і
місцевого самоврядування
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
доктор наук державного управління, професор*

ДВА ВИМІРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема Європейської інтеграції для України має два виміри: «глобальний» і «національний». На початку третього десятиліття незалежності Українське суспільство нарешті встало з колін і заявило на весь світ про свою відданість Європейським цінностям, готовність досягати Європейських стандартів і як свою перемогу сприйняло підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [6].

Тим часом, Нідерландами, однією із 28 членів ЄС, під тиском так званих «евроскептиків» і обивателя, що керується принципом «Ми любимо Україну, але боїмося Путіна», процес ратифікації Угоди було заблоковано. Після погодження главами держав та урядів ЄС запропонованих Нідерландами пропозицій щодо умов ратифікації Угоди з'явилася певна надія на набуття нею чинності. [7] Однак ці умови «однозначно звужують перспективи застосування Угоди» [8] і не виправдовують очікувань Українського суспільства, особливо тієї його частини, що на Майдані відстоювала європейський вибір. Незважаючи на виконання Україною «домашнього завдання», введення безвізового режиму для її громадян уже вкотре відкладається ...

Повернемося дещо назад та ще раз оцінимо світ, у якому сьогодні живемо, і самих себе.

2000 рік. Генеральна Асамблея ООН приймає Декларацію тисячоліття, у якій відображено глобальне бачення Цілей Розвитку третього Тисячоліття з метою усунення до 2015 р. найбільш кричущих нерівностей розвитку людства. Йшлося про: Подолання крайньої бідності та голоду; Забезпечення загального доступу до освіти; Забезпечення гендерної рівності та прав і можливостей жінок; Зменшення дитячої смертності; Поліпшення системи охорони здоров'я матерів; Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/Сніду та туберкульозу і започаткування тенденції до скорочення їх масштабів; Забезпечення сталого розвитку довкілля; Розширення глобальної співпраці задля розвитку. [1]

Сьогодні замість «Розширення глобальної співпраці задля розвитку» і «Зменшення дитячої смертності», ін. ми спостерігаємо глобальне протистояння, концентрованим вираженням наслідків якого є Сирійське Алеппо і Український Донбас. Тоді, у 2000 році, нікому навіть не могло спасти на думку, що через п'ятнадцять років світ матиме нові Герніки, які за масштабами жертв у десятки раз, а той більше переважатимуть Герніку 1937 року. Як, до речі, і за цинізмом виконавців воєнних злочинів. Під бомбами, мінами і снарядами, від куль гинуть не тільки дорослі (військові, мирні мешканці), а й діти. Потоки біженців хлинули з районів Близького Сходу до Європи. В Україні кількість внутрішніх біженців (тимчасово переміщених осіб) з окупованих Росією східних районів і Криму сягає близько 1 міл. 800 тис.

Чинні інститути міжнародної безпеки не змогли адекватно відповісти на ці виклики, виявилися не здатними ні зупинити вандалізм, ні притягнути до відповідальності його ініціаторів і головних дійових осіб. Економічні санкції – це реальний спосіб впливу на агресора. Однак з огляду на «двосторонній збитковий» характер санкцій часові межі їх застосування обмежені...

Усвідомлення ж нами того факту, що Україна, одна з найбільших європейських країн, яка має тисячолітню історію і за своїм потенціалом (економічним, інтелектуальним, ін.) може бути цілком самодостатньою, – відправна точка для

розуміння сутності другого виміру. Євромайдан ознаменував започаткування докорінних змін у суспільному розвитку і державному будівництві, які можна охарактеризувати як тенденції: «від державного правління – до демократичного врядування» і «від державного управління – до публічного управління».

Поняття «врядування» ми частіше за все, і цілком виправдано, використовуємо саме відповідно до Європейської стратегії щодо інновацій та доброго врядування на місцевому рівні і її 12 принципів, що, фактично, визначають сучасні стандарти організації публічної влади і зміст самого поняття.

Однак сьогодні є достатньо підстав вважати, що в Україні це поняття має ще одне значення, а саме: як реалізація реального народовладдя. Сутність переходу від державного правління до врядування полягає в розумінні природи і призначення інституту держави як головного політичного інституту суспільства, який утворюється, реально контролюється, оновлюється чи замінюється самим суспільством, зрозуміло, у конституційний спосіб.

Звідси неправомірність спроб пов'язувати врядування, поглиблення процесів демократизації з ослабленням інституту держави, що інколи мають місце. Суспільство об'єктивно не зацікавлене у слабкому інституті держави. Не зважаючи на це, у нас поки що виходить навпаки. Це одна з чи не найсуттєвіших помилок, допущених у перші роки незалежності, яку досі ніяк не вдається виправити.

Бачення інституту влади відповідно до концепції демократичного врядування має глибокі історичні корені в Україні. Пригадаємо програмний документ Кирило-Мефодіївського братства (1845-1846 рр.) «Книга буття українського народу (Закон Божий)». Наразі серед багатьох положень цього унікального документу особливо актуальним є таке (*цитуються мовою оригіналу*):

«...І хоча апостол сказав: «Всяка власть од Бога», а не єсть воно те, щоб кожний, хто захватить власть, був сам од Бога. Уряд і порядок, і правління повинні бути на землі: так Бог постановив, але урядник і правитель повинні подлегати закону ... і так як урядник і правитель перші, то вони повинні бути слугами, і недостойть їм робити те, що здумається, а те, що постановлене, і недостойть їм величатися..., а достойть їм жити просто і працювати для общества пильно, бо власть їх од Бога, а самі вони грішні люде і самі послідніші, бо усім слуги.» [3]

Відтак до умов утвердження реального народовладдя, розбудови дієвої публічної влади насамперед належить віднести сформованість інститутів громадянського суспільства і наявність зрілої національної еліти, у т. ч. політичної і управлінської. Однак чи не щодня чимало політиків і посадовців демонструють вражаючу невідповідність своєму призначенню.

Формування національної еліти – це не адміністративний процес, національна еліта народжується. В Україні ж відбувається складний процес її відродження. Але

формування статусних еліт (істеблішменту) є результатом цілеспрямованої діяльності. Постановою Кабінету Міністрів № 674 від 27.09.2016 р. до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, внесено галузь знань «Публічне управління та адміністрування». Ці зміни покладені в основу документів з реформування Національної академії державного управління при Президентові України.

З 31 грудня 2019 р. втрачає чинність постанова Кабінету Міністрів України N 1328 від 29 листопада 1997 р., якою «Державне управління» було внесено до переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь. Тим часом, галузь науки «Державне управління» уже давно змістово постає як теорія та історія публічного управління. Зокрема, одна із її наукових спеціальностей називається «Місцеве самоврядування» (25.00.04).

Але звернемо увагу на визначення в Енциклопедії державного управління предмета наукової галузі «Державне управління»: «... залежно від змісту науково-практичного завдання – ті чи інші технологічні або аксіологічні виміри...» [2, с. 111]. Тобто мова не тільки про науку, а й про філософію, не тільки про технологічний, а й про ціннісний вимір результатів публічного управління.

Якщо ж ми проаналізуємо будь-який напрям реформ, у т. ч. впровадження принципів «доброго врядування», то неминуче дійдемо висновку, що причина невдач, не тільки, а часто і не стільки в технології управління, поганому володінні навичками організаційно-виконавчої діяльності (чого також вистачає), скільки у лінійному стилі мислення, у теоретичному і філософському невігластві багатьох реформаторів, у фрагментарному, а не в системному баченні суспільного поступу.

Наприкінці 90-х років минулого століття на основі узагальнення практики реформ у постсоціалістичних, у т.ч. в окремих пострадянських, країнах, зокрема за програмами NISPAsee, було зроблено експертний висновок щодо необхідності «повною мірою усвідомити особливості контекстів формування» інституційного середовища і загалом проведення реформ [5, с. 409]. Останнім часом можна почути, що помилкою було залучення на ключові урядові посади зарубіжних фахівців. Насправді помилка в іншому: у тому, що вони (ці фахівці) не дослухалися наведеного вище висновку чи взагалі не чули про нього.

Наразі урахування діалектики загального і особливого набуває актуальності у процесі формування об'єднаних громад і особливо у таких прикордонних і поліетнічних регіонах, як Закарпатська, Одеська і Чернівецька області. У них історично склалися моноетнічні громади національних меншин, а також єдині територіальні масиви розселення відповідних меншин із сусідніми державами.

Відтак при реформуванні адміністративно-територіального устрою і територіальної організації влади в названих областях обов'язково необхідно враховувати, крім інших

чинників, просторову організацію етнічного життя, горизонтальні взаємодії етнічних спільнот в певних географічних межах, у т. ч. в межах Єврорегіонів, а також формувати систему органів публічної влади, здатну враховувати специфічні потреби кожної етнічної спільноти і проводити адресну державну етнонаціональну політику.

У науковому і політичному дискурсі належить звернути увагу на оцінки і прогнози. Річ у тім, що розвиток суспільних процесів має не лінійний характер. Відтак оцінка назрілих суспільних проблем, динаміки їх зміни і визначення шляхів розв'язання має передбачати врахування так званого фактору «Х», який може докорінно змінити вектор соціального поступу у різних масштабах. Наприклад, таку роль виконав в Україні протест молоді восени 2013 року, що зрештою переріс у Революцію Гідності.

У контексті оцінки ситуації в США, що складається після президентських виборів, прогнозування ймовірних змін у їх зовнішньополітичному курсі знаковими можуть виявитися нещодавні події у штаті Північна Дакота. Там вперше за два століття тисячі індіців з усієї країни (молодь, представники інтелігенції) організували «майдан», протестуючи проти прокладки нафтопроводу через Міссурі поряд з резервацією племені Сіу. До них долучилися і представники інших національностей. У соціальних мережах розгорнулася масштабна кампанія на підтримку протесту. А після того, як проти протестувальників була застосована сила, прибули дві тисячі ветеранів війн і заявили, що стануть живою стіною між силовиками і протестувальниками. У результаті план насильницької евакуації табору було відмінено, а Міністерство юстиції призупинило рішення суду, винесене на користь нафтової кампанії. [4]

Необхідно також визнати, що суспільні очікування від Угоди про асоціацію Україна–ЄС були завищеними і реалістично оцінити як можливості, так і обмеження в рамках Європейської інтеграції. А найголовніше – усвідомити, що за нас самих ніхто не побудує успішну Українську державу, не відстоїть її кордони. Та все таки протистояти сучасним глобальним загрозам можна тільки об'єднаними зусиллями. Тому державі і суспільству чимало треба зробити, аби світова спільнота повною мірою усвідомила, яку загрозу становить режим Путіна для цивілізованого світу, а також те, що волею історії Україна наразі знаходиться на передовій лінії реального фронту боротьби з ним на теренах Європи.

Список використаних джерел

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_621

2. Енциклопедія державного управління : у. 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентів України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1. Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

3. Книга буття українського народу (Закон Божий). [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://samumray.in.ua/kniga-buttya-ukra%D1%97nskogo-narodu-zakon-bozhij-kostomarov-m-i>
4. Лазарев, А. В США племена индейцев Северной Дакоты подали в суд на нефтяную компанию / Анатолий Лазарев [Электронный ресурс] – Режим доступа : <https://www.1tv.ru/news/2016/09/26/310712-v-ssha-plemena-indeytsev-severnoy-dakoty-podali-v-sud-na-neftyanyu-kompaniyu>
5. Политико-административные отношения: кто стоит у власти? Под ред. Т. Верхейна. Пер. с англ. – М.: «Права человека», 2001. – 512 с.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ecodrive.vn.ua/fileadmin/user_upload/laws/Ugoda_pro_asociaciju_mizh_Ukrajinoju_ta_EC.pdf
7. У ЄС попередньо погодили запропоновані Нідерландами умови ратифікації угоди про асоціацію з Україною [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/world/geopolitics/u-jes-poperedno-pogodili-zaproponovani-niderlandami-umovi-ratifikatsiji-ugodi-pro-asotsiatsiju-z-ukrajinoju-329203.html>
8. Яременко, Б. Поправки до Асоціації: що нас не влаштовує? / Богдан Яременко [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/opinion/yaremenko/popravki-do-asotsiatsiji-shcho-nas-ne-vlashtovuje-336165.html>

Остапенко Олександр Анатолійович,

доцент кафедри європейської інтеграції

ОРІДУ НАДУ при Президентові України,

кандидат військових наук, старший науковий співробітник

АНАЛІЗ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ ТА ВИКЛИКІВ У ЧОРНОМОРСЬКО-КАСПІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

В умовах глобалізації небезпечний розвиток регіональних суперечностей, кризових ситуацій та локальних конфліктів дуже швидко позначається на світових процесах міжнародної безпеки, що робить вкрай необхідним зміцнення безпеки і стабільності у кожній частині світу та окремо взятому регіоні.

Чорноморський регіон сьогодні характеризується політичною та економічною нестабільністю, посиленням деструктивних впливів транснаціональних загроз, що перешкоджає реалізації інтеграційних проєктів та розвитку міжнародної співпраці, передусім в енергетичній та транспортно-комунікаційній сферах.

Події навколо анексії Криму, російська гібридна війна проти України, підтверджують агресивну природу російської геополітичної парадигми, яка вже не раз себе виявляла у діях РФ в регіоні – вторгнення у Грузію у 2008 р, постійна підтримка напруги у Придністровському конфлікті, підтримка маріонеткових режимів на території Грузії, у начебто незалежних Абхазії та Південній Осетії, дії у ході придушення національного опору чеченського народу. Сподівання Заходу на поступову трансформацію російської влади у бік більш цивілізованої моделі поведінки у відносинах із сусідами виявилися марними. На сьогодні можна стверджувати, що геополітичні амбіції Росії переважають економічну доцільність, владні кола РФ орієнтовані на агресивну імперіалістичну політику, становлять найбільш потужний дестабілізуючий чинник регіональної безпеки.

У світлі цих подій та небезпечних процесів у регіоні надзвичайно актуалізується увага міжнародної спільноти до проблем розбудови системи Чорноморсько-Каспійської безпеки як невід'ємної складової загальноєвропейської системи безпеки. Виникає нагальна потреба у колективній розробці стратегічних ініціатив в галузі регіональної безпеки, реалізація яких сприятиме встановленню упорядкованої і стабільної моделі відносин між державами регіону на основі довіри і взаємної вигоди.

При розробці спільної стратегії розвитку системи безпеки Чорноморського регіону як інтегральної складової комплексної системи загальноєвропейської безпеки необхідно враховувати весь спектр загроз національній безпеці держав регіону, зокрема:

- ✓ застосування Росією проти України нового типу агресії, яка має латентний характер, з метою підриву внутрішньої стабільності шляхом застосування економічного тиску, експорту тероризму, проведення масованої інформаційно-пропагандистської кампанії тощо;
- ✓ імовірність поширення способів та засобів «гібридної війни» на інші країни Європи, особливо, пострадянські країни регіону;
- ✓ наявність у регіоні «заморожених» конфліктів, територіальних претензій, можливість дестабілізації ситуації на територіях з невизначеним статусом з подальшим переростанням у збройне протистояння;
- ✓ відсутність ефективних механізмів врегулювання регіональних конфліктів, неможливість існуючих міжнародних структур безпеки щодо оперативного реагувати на кризові ситуації;
- ✓ відсутність єдиної позиції країн регіону щодо протидії проявам агресії з боку інших країн, зокрема РФ;

✓ нерівномірний розвиток економік країн регіону, низка з яких ще знаходяться під впливом відсталих економічних моделей, різний ступінь розвитку демократичних процесів в цих країнах, що слугує значним гальмуючим чинником процесів чорноморсько-каспійської інтеграції, зокрема, і у галузі безпеки;

✓ поширення транснаціональних загроз у просторі регіону: нелегальна міграція, торгівля людьми, загрози поширення зброї масового ураження, нелегальна торгівля зброєю, контрабанда наркотичних речовин, прояви міжнародного тероризму, діяльність транснаціональних злочинних організацій, забруднення навколишнього середовища, надмірне споживання енергетичних, водних та інших ресурсів;

✓ ускладнення, пов'язані з розбудовою регіональної транспортної інфраструктури (зокрема, створення єдиного транспортного кола навколо Чорного моря) через регіональні суперечності і конфлікти, неможливість забезпечити безпеку транспортних комунікацій;

✓ відсутність надійних механізмів гарантування безпеки постачання каспійських енергоресурсів до України та країн ЄС, що є важливим для диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та енергетичної безпеки регіону та Європи в цілому.

Серед загроз безпеці регіону найбільш значущою є невирішеність конфліктів та їх деструктивний вплив на реалізацію внутрішньо регіональних та міжрегіональних проектів, особливо в економічній сфері та в першу чергу – в енергетичній та транспортно-комунікаційних галузях. Тенденція щодо визнання самопроголошених держав (Абхазія, Південна Осетія) підриває основи міжнародної системи безпеки, заснованої на ялтинсько-гельсінських принципах, а також робить наочним неефективність існуючих міжнародних організацій з питань безпеки.

Міждержавні конфлікти стримують розвиток економічного співробітництва в регіоні просторі і становлять значну загрозу регіональній стабільності. Процеси врегулювання регіональних конфліктів на цей час залишаються далекими від завершення. Зусилля міжнародних організацій та ряду впливових держав, спрямовані на подолання конфліктів, виявилися значною мірою малоефективними.

Розвиток транспортно-комунікаційних мереж регіону найбільш сприятиме його інтеграції в світову економічну систему а також посилюватиме внутрішні регіональні інтеграційні процеси. Інтенсивний розвиток транспортно-енергетичних комунікацій та відповідної інфраструктури на шляхах, що поєднують Європу та Азію, актуалізує також питання їх безпеки. Проте в умовах агресивної політики РФ щодо України можливість реалізації цього напряму ставиться під сумнів через виникнення загрози поширення тероризму та інших дестабілізуючих впливів, зокрема, через окуповану територію Криму.

В умовах нинішньої деструктивної енергетичної політики РФ, життєво важливим для забезпечення енергетичної безпеки інших держав регіону, є диверсифікація джерел постачання енергоносіїв. Енергетична безпека країн Європейського Союзу значною мірою

залежить від безпеки шляхів транспортування нафти та газу у Чорноморсько-Каспійському басейні. Реалізація транзитного потенціалу та забезпечення безпеки транспортних комунікацій у регіоні неможливі без нейтралізації конфліктів, якщо врахувати високу ймовірність терористичних атак, вірогідність пошкодження й блокування роботи транспортної інфраструктури.

Внутрішня політична нестабільність або наявність авторитарних тенденцій роблять зовнішньополітичну поведінку деяких країн регіону слабо передбачуваною та непрозорою.

Сучасні процеси у сфері безпеки та співробітництва у Чорноморському регіоні зазнають значних змін та створюють підґрунтя для формулювання нових підходів до забезпечення стабільності в регіоні. Проблеми регіону значною мірою обумовлені характерною для пострадянського світу конкуренцією різних світоглядних систем цінностей – демократичних, підтриманих Заходом, та авторитарно-репресивних, взятих на озброєння у РФ та низці інших пострадянських країн. З іншого боку, ситуація обтяжена зіткненням у регіоні геополітичних інтересів Заходу та РФ.

У світлі подій, пов'язаних з російською агресією проти України стає наочним системний характер усього комплексу загроз регіональній безпеці, оскільки їх деструктивну дію підсилює імперська політика російської влади. РФ фактично підтримує дії терористів на території сусідніх країн, намагається викликати нестабільність політичних режимів «неслухняних» країн регіону, а за необхідності сприяє поживленню «заморожених конфліктів». Це у свою чергу викликає міграційні потоки із зон конфліктів, що посилює загальноєвропейську міграційну проблему. Зацікавлена у контролі над шляхами постачання енергоресурсів та використанні «газової» зброї у геополітичних цілях владна верхівка РФ час від часу провокує енергетичні та торговельні «війни». Отже, в цілому вирішення проблем безпеки регіону стає вкрай складним без врахування «російського питання», тобто без нівелювання агресивної природи російської геополітичної поведінки.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (УА) відкриває перед Україною можливість посилити власні позиції у регіональному вимірі, зокрема у Чорноморському регіоні, і надати їм нової якості. Україні доцільно запропонувати комплексний підхід, який передбачає формування системи взаємодії регіональних структур Чорноморського простору з метою вирішення проблемних питань у сфері політики та безпеки.

У нових геополітичних умовах, враховуючи регіональні процеси та інтереси демократичного світу, очевидно, що система чорноморсько-каспійської безпеки має будуватися на жорсткій протидії імперським амбіціям Російської Федерації, що передбачає створення гнучкого альянсу широкого кола демократичних держав та їх об'єднань.

Саханенко Сергій Єгоровіч,
професор кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
доктор наук державного управління, професор

СУБСИДІАРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Найважливішою проблемою розмежування повноважень між центральним урядом та місцевими владами є проблема визначення принципу, що покладається в основу віднесення відповідних питань до того або іншого рівня влади. Побудова стійкої публічної системи по вертикалі передбачає не лише створення юридично бездоганної моделі розподілу повноважень, але й визначення критеріїв, що забезпечують цей розподіл. Випадкове, волюнтаристське розмежування повноважень неминуче буде виступати в якості джерела конфліктів між рівнями публічної влади.

У зв'язку з цим, численні документи з питань місцевого та регіонального розвитку, що прийняті Радою Європи, зокрема Європейська Хартія місцевого самоврядування, проект Європейської Хартії регіональної демократії закріплює принцип *субсидіарності* як основу розподілу влади між різними видами публічної влади.

В Європі вважається, що класично визначив зміст субсидіарності у сучасному його розумінні Папа Римський Пій XI у енцикліці «*Quadragesimo Anno*» (15 травня 1931 р.): «Було б несправедливо та одночасно надзвичайно прикро порушувати соціальний порядок, якщо вилучити у об'єднань низового рівня функції, які вони спроможні виконати самі, та доручити їх виконання більш широкій групі, що володіє більш високим рангом» [1].

На погляд М. Емерсона, «субсидіарність – це свого роду взаємодоповнювання властей, у відповідності з яким до кола повноважень верхнього рівня влади введено обмежене число функцій, які вони можуть виконувати найкращим чином, жодною мірою не втручаючись при цьому до повноважень більш низьких рівнів, що є, безумовно, більш компетентними у вирішенні місцевих питань» [2].

Зазначений принцип досить широко використовується у численних документах Ради Європи (наприклад, *Рекомендація 19 (1995) Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципу субсидіарності* [3]) та вимагає, щоб рішення приймалися на нижчому можливому рівні, а верхні ланки управління повинні вдаватися до будь-яких дій лише у тому разі, якщо ці дії будуть ефективніші за відповідні дії нижніх ланок [4].

Привертає увагу, що тривалий час Рада Європи неодноразово використовував поняття субсидіарності, однак при цьому не визначаючи його на рівні норми. Це давало можливість по-різному його трактувати як прибічниками посилення місцевого та

регіонального самоврядування, так і їх послаблення. Але починаючи з 2000-х рр. зазначений принцип визначається досить чітко. Так, проект Європейської Хартії регіональної демократії у *статті 5* визначає: «Покладання відповідальності за вирішення публічних завдань на регіональні влади повинно відбуватися на основі принципу субсидіарності, який означатиме, що регіональні влади повинні прийняти на себе відповідальність за ті справи, які з огляду на їх масштаб, природу, вимоги результативності та продуктивності можуть бути найбільш ефективно вирішені на регіональному рівні» [5]. Зазначене дозволяє регіональним властям, з одного боку, не претендувати на компетенцію, що може бути вирішена виключно на національному рівні, а з іншого – не дозволяє державі зазіхати на компетенцію місцевого самоврядування.

Таким чином, принцип субсидіарності має на меті забезпечити чіткий розподіл повноважень між інститутами публічної влади. Держава має брати на себе лише ті повноваження, які вона спроможна ефективно виконати та в межах яких держава реалізує загальнонаціональний інтерес. У свою чергу, до відання регіонального рівня врядування мають бути віднесені лише ті питання, що віддзеркалюють регіональний та які можуть бути ефективно виконані на регіональному рівні. Решта функцій має передаватися до інституту місцевого самоврядування. Отже, субсидіарність не передбачає передачу повноважень виключно на регіональний та місцевий рівень. У деяких випадках це означатиме навпаки – передачу повноважень на загальнонаціональний рівень (іноді, навіть, на міждержавний), а в залежності від рівня розвитку громадянського суспільства – і до громадських інституцій.

Таке досить широке визначення принципу субсидіарності дозволяє розглядати його не стільки як правову, а як політичну норму. Його використання багато в чому залежатиме від інтерпретацій та конкретної ситуації, що визначається розстановкою політичних сил в тій чи іншій країні. Саме це робить його досить зручним для більшості політичних суб'єктів, забезпечує йому підтримку з боку різних національних делегацій, що представлені в Раді Європи та Конгресі місцевих і регіональних влад Європи, які можуть вкладати у поняття «субсидіарність» своє розуміння.

Список використаних джерел

1. Quadragesimo Anno. Actae Apostolicae Sedis. XIII. 1931. N. 203. Paragraphe 126-127// http://www.vatican.va/holy_father/pius_xi/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno_en.html
2. Эммерсон М. Общеввропейская идея// Европейский альманах: история, традиции, культура. – М., 1993. – С. 9
3. Rec(95)19 on the implementation of the principle of subsidiarity <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=536827&SecMode=1&DocId=528600&Usage=2>

4. Subsidiarity. EU Glossary: <http://europe.eu.int/scadplus/glossary/subsidiarity>
5. Recommendation of the Congress of local and Regional Authorities on the Draft European Charter of Regional Democracy / REC 240 (2008) // <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1287511&Site=Congress&BackColorInternet=e0cee1&BackColorIntranet=e0cee1&BackColorLogged=FFC679>

СЕКЦІЯ 1

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТУ**

*Бабина Валентина Александровна,
кафедра правоведення
Одеського Національного Політехнічного Університета,
кандидат політичних наук, доцент*

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИДЕОЛОГИЯ КАК ИЗМЕНЯЮЩАЯСЯ СИСТЕМА

Политические идеологии начали складываться в результате кризиса религиозных доктрин и формирования национальных государств. На протяжении последних 300 лет они отвечали интересам новых социальных групп, складывающихся национальных государств.

Сегодня такие идеологии, как либерализм, консерватизм, марксизм, фашизм, рассматриваются исключительно в чисто виде, но при рассмотрении современных трансформаций отсюда появляются такие современные идеологические конструкты, как либеральный консерватизм, социал-демократия, либеральный фашизм и т.д.

Политическую идеологию можно рассмотреть как систему через множество элементов и взаимосвязей, образующих своеобразную целостность, то есть структуру, которая погружена в определённую внешнюю среду и имеет определённую цель существования. Каждая из характеристик политической системы выступает фактором ее саморазвития и трансформации.

Мельчайшими элементами идеологической системы выступают конкретные идеи социального, экономического, политического обустройства общества, которые рождаются стихийно под воздействием внешних условий. Некоторое время идеи могут существовать отдельно от идеологической системы, формируясь в различных социальных группах социального сообщества. Появление различных групп интересов, в форме политических партий, призванных эксплуатировать эти идеи для получения доступа к власти, делает их наполненными политическим смыслом и собирает в конкретную идеологическую систему. Поэтому упадок определенных политических сил может приводить к кризису конкретной политической идеологии при сохранении социальных идей, на которые она опиралась.

Каркасом организации политической идеологии выступает ее структура как форма устойчивых связей между ее элементами. В этом отношении структура определяет тип идеологической системы. По типу взаимоотношений между государством и обществом можно выделить либеральную идеологию, где запрограммированы горизонтальные связи между ее элементами. Вертикальная организация общества характерна для консервативной идеологии, где государство определяет развитие общества сверху вниз.

С позиций системного подхода отношения элементов существенны для системы. Они не только сохраняются в данном типе систем, но и оказываются одними и теми же в различных системах данного типа [1]. Так, во времени и пространстве идеология может менять свою форму, оставаясь неизменной по структуре. Например, западная социал-демократия как определенный отход от классического либерализма не отказалась от фундаментальной роли рынка, оставаясь выразителем либеральных ценностей. Эпоха Сталина в СССР нанесла существенный удар по такой идеологической форме марксизма, как интернационализм и антиэтатизм, сосредоточившись на построении государственности в отдельно взятой стране, но сохранила заданный вектор социального равенства.

Идеология важна и для укрепления существующей системы власти. В этом контексте в противовес коллективной идеологии, характерной для всего политического сообщества, Д. Истон выделял легитимирующую идеологию, которая выступает основой поддержки политического режима и состоит из интерпретаций настоящего и концепций прошлого [2]. В этом аспекте идеология оправдывает притязание социального субъекта на власть и ее использование с целью реализации своих интересов.

Политическая идеология как система не является постоянным застывшим феноменом. Кризис национальных государств в условиях глобализации связан также с кризисом крупных идеологических проектов. На смену традиционным тотальным идеологиям, которые предлагали универсальную картину мира и проекты масштабных изменений, пришли идеологии «молекулярные» [3].

В чем причина недолговечности политических идеологий? Согласно социальной синергетике, идеология является диссипативной структурой, которая обладает определенной мерой беспорядка – энтропией, способной возрасти и уменьшиться. При разработке концепции социальной термодинамики выявляется, что любая крупная идеология в процессе своей нелинейной динамики может проходить определенные точки микробифуркации: этапы расцвета идеи, идеологического насыщения и термодинамической деградации идеи [4].

После того как идея становится общественным достоянием, в ходе научного дискурса появляется множество точек зрения на ее интерпретацию. Возникновения множества способов существования идеи искажает ее первоначальный смысл и приводит к ее дезорганизации. В условиях идеологического плюрализма происходит размывание универсальных (коллективных) идейных установок, снижается авторитет базовых

государственных институтов. Социально-политические институты, ответственные за организацию общественной жизни, перестают функционировать, становясь бесцельными. Общество деградирует до состояния максимальной энтропии. Необходимость сохранения однозначного толкования идей всегда сопровождается идеологической борьбой за чистоту идей – борьба с ересью в религиозных учениях, борьба с ревизионизмом и оппортунизмом в коммунистической идеологии.

В условиях индивидуализированного общества имидж «выступает средством индивидуализации восприятия людьми политических проектов», его распространение и потребление «становится условием гражданской идентификации и источником формирования подвижных политических общностей». Идеология заменяется рекламными и маркетинговыми технологиями, идеологемы – идеологическими симулякрами. И основную роль в этом механизме символизации играют масс-медиа [5].

Кризис и деградация крупнейших идеологий человечества, на которых базировались такие социальные системы, как капитализм и социализм, привели к идеологическому вакууму и ренессансу некоторых религиозных идей. Исламизация Европы становится естественным процессом заполнения этого вакуума. Причем носителями исламских идей являются не только мигранты, эти идеи начинают набирать популярность в европейском и американском обществе, особенно у афроамериканцев. Идеи ислама дают верующим простые ответы на вопросы в условиях социальной несправедливости и претендуют на роль тотальной идеологии. При этом ислам является слишком политизированным учением, распадаясь на ряд течений в результате действия закона термодинамической деградации. Однако исламское учение остается более цельной религиозной идеей, чем частичные идеологии Запада, поэтому нельзя его сбрасывать со счетов как претендента на глобальный идеологический проект.

Сегодня в обществе созрела важная задача преодоления ценностной дезинтеграции путем сборки новых крупных общностей, способных генерировать социальные идеи коллективной идеологии.

Библиография

1. Ильин В.Н. Термодинамика и социология. Физические основы социальных процессов и явлений. М.: КомКнига, 2005, 304 с.
2. Скочилова В.Г. Динамическая модель идеологии // Вестник Томского университета. Философия. Социология. Политология. 2011. № 3 (15). с. 111-119.
3. Соловьев А.И. Политическая идеология идеология: логика исторической эволюции // Политические исследования. 2001. № 2. с. 5-23.
4. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем. М.: Мысль, 1978, 272 с.
5. Easton D. A systems analysis of political life. New York: Wiley, 1965. 507 p.

Грабовський Ярослав Олексійович,
*командир корабля морської охорони, Одеський загін морської охорони,
Державна прикордонна служба України, капітан 2-го рангу,
слухач 3 курсу заочної форми навчання факультету
державного управління спеціалізації «Європейська інтеграція в умовах
глобального врядування» ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЧОРНОМОРСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Чорноморський регіон сьогодні характеризується нестабільністю, посиленням деструктивних впливів, що перешкоджають реалізації інтеграційних процесів та розвитку міжнародної співпраці.

Події навколо анексії Криму; застосування Росією інтервенції проти України як нового типу агресії з метою підризу внутрішньої стабільності шляхом застосування економічного тиску, експорту тероризму, проведення масованої інформаційно-пропагандистської кампанії тощо; наявність в регіоні «заморожених» конфліктів (Косово, Абхазія, Південна Осетія, Придністров'є і т. ін.); відсутність ефективних механізмів врегулювання цих конфліктів, а також відсутність єдиної позиції країн регіону щодо протидії проявам агресії з боку інших держав, зокрема РФ; нерівномірний розвиток економік країн регіону, що слугує гальмуючим чинником процесів чорноморської інтеграції, зокрема, і в галузі безпеки; поширення транснаціональних загроз у просторі регіону (нелегальна міграція, торгівля людьми, незаконний обіг зброї та контрабанда товарів, прояви міжнародного тероризму, забруднення навколишнього середовища і т. ін.); ускладнення, пов'язані з розбудовою транспортної інфраструктури навколо Чорного моря; відсутність надійних механізмів гарантування безпеки постачання каспійських енергоносіїв до України та країн ЄС; останні події в Туреччині. Наведене є далеко неповним спектром загроз національній безпеці держав регіону.

Серед загроз безпеці регіону найбільш значущою є невирішеність конфліктів та їх деструктивний вплив на реалізацію внутрішньо регіональних та міжрегіональних проектів. Адже, вони стримують розвиток економічного співробітництва в просторі регіону і становлять значну загрозу регіональній стабільності. Процеси врегулювання регіональних конфліктів на цей час залишаються далекими від завершення. Зусилля міжнародних організацій та ряду впливових держав, спрямованих на подолання конфліктів, виявилися значною мірою малоефективними.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (УА) відкриває перед Україною можливість посилити власні позиції у регіональному вимірі, зокрема у Чорноморському регіоні.

Військові прикордонники Одеського загону морської охорони Державної прикордонної служби України докладають усіх зусиль, аби попереджувати та запобігати безпековим ризикам, що час від часу продовжують виникати на морських ділянках регіону.

Окрім вжиття оперативних заходів, вони постійно проводять зустрічі, діалоги, обмін досвідом, конференції зі своїми партнерами в рамках прикордонних і силових відомств, а також інші важливі заходи співробітництва. Знаковими й результативними, наприклад, були такі:

Конференція прикордонних відомств держав Чорноморсько-Балтійського регіону в Одесі 28 квітня 2016 року, до якої залучилися Україна, Туреччина, Болгарія, Грузія, Румунія, Молдова, Польща та Латвія, а також представники таких європейських інституцій та місій, як FRONTEX, EUAM, EUBAM і MOM в Україні.

Перша зустріч зі співпраці європейських берегових охорон, що проходила за ініціативою агенції «Фронтекст» та Європейської агенції з морської безпеки в м. Варшаві (Республіка Польща) з 8 по 10 листопада 2016 року. В даній зустрічі, що була викликана активізацією процесами нелегальної міграції в країнах ЄС, прийняли участь близько 140 представників берегових охорон не лише країн Європейського Союзу, а й Австралії, США, країн, що межують з ЄС, країн Північної Африки, міжнародних правоохоронних організацій (Європол, Інтерпол), НАТО, Верховного комісара ООН по справам біженців, Європейської агенції з морської безпеки, Європейської агенції контролю над рибальством.

Отже, сучасні процеси у сфері безпеки та співробітництва у Чорноморському регіоні зазнають суттєвих змін та створюють підґрунтя для нових підходів до забезпечення стабільності в регіоні, надання їм нової якості. Це безпосередньо стосується й України.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія державного управління: у 8 томах /Нац. акад. Держ. упр. при Президентові України; наук. ред. Колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011.
2. Енциклопедичний словник з державного управління /уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Кообасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Про основи національної безпеки. України Закон від 19 червня 2003 року № 964-IV (Редакція станом на 07.08.2015).
4. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 26 травня 2014 року № 827/2015.

5. Про Раду національної безпеки і оборони. Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 43-VIII від 25.12.2014, ВВР, 2015, № 4, ст. 14}.

6. Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015.

7. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (від 27 червня 2014 року).

Дутчак Галина Онуфріївна,
*докторант кафедри державного управління і менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентіві України,
кандидат історичних наук*

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР І ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Французька дослідниця Сабін Дюлле [1] вважає, що характерною ознакою зовнішньої політики СРСР в 1930-ті рр. була централізація і навіть «гіперцентралізація» прийняття будь-яких рішень, що торкаються міжнародних питань.

Існує погляд, відповідно до якого вся «політика колективної безпеки», яку проводив СРСР з початку 1930-х рр., базується на притаманних радянській еліті відчуттях воєнної слабкості і невідповідності СРСР до війни. Москві потрібен був час для укріплення воєнної могутності. Щоб урівноважити потенційну загрозу з боку Третього рейху і Японії, потрібно було шукати союзників серед західних демократій. Насамперед увага була зосереджена на Франції, з якою вже у листопаді 1932 р. був підписаний договір про ненапад і розпочався пошук шляхів до воєнного співробітництва, а також на Великобританії. Але ні Й.Сталін, ні його оточення не сумнівалися, що одночасно зі зміцненням німецької воєнної машини західні демократи більш активно прагнуть спрямувати агресію А.Гітлера на схід, не звертаючи увагу на загрозу для країн, розміщених між Третім рейхом і СРСР. І з цієї причини радянський керівник, намагаючись захиститися від агресії із заходу, хотів посприяти розв'язанню конфлікту між західними капіталістичними країнами, а потім – між ними. Сам же він, як вважає Маріуш Волос, [2] планував дочекатися, коли воюючі сторони ослабнуть, і, вибравши слушний момент, почати марш на Захід, розширити свій вплив під гаслом поширення комуністичної ідеології. Й.Сталін пам'ятав ще Першу світову війну і, можливо, вважав, що конфлікт на заході, який триватиме досить довго, виснажить

обидві його сторони, що в результаті полегшить Сталіну реалізацію особистих далекоглядних планів.

У кінці 1931 р. А.Бріан запропонував Радянському уряду почати переговори про укладання договору про взаємний ненапад і нейтралітет. Зміна курсу французької політики була зумовлена позицією агресивних елементів у Німеччині.

29 листопада 1933 р. між країнами був підписаний договір про взаємний ненапад і нейтралітет та конвенція про узгоджену процедуру. В цьому ж році Радянський Союз вдруге відвідав Е.Еррію, а потім з офіційним візитом до Радянського Союзу прибув Міністр авіації П'єр Кот. Ці два візити дали новий поштовх франко-радянському зближенню. Зазначимо, що необхідність зміцнення відносин між СРСР і Францією диктувалися зростанням загрози німецької агресії. Можна з упевненістю констатувати, що політика Франції в 1934 р. була спрямована на зміцнення зв'язків з СРСР, у тому числі і з УРСР.

11 січня 1934 р. було підписано франко-радянський торговельний договір, який сприяв подальшому розвитку економічних відносин між двома державами. Активним прибічником ідеї зближення з СРСР був А.Барту, який замінив Бонкура на посаді Міністра закордонних справ. У вересні за активної підтримки з боку Барту і Бенеша СРСР був прийнятий до Ліги Націй, що стало важливим кроком на шляху підготовки Східного пакту.

4 грудня 1934 р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України розглядалося питання про 15-річчя існування 1-ї кавалерійської дивізії ім. Французької компартії. Було запропоновано РНК УСРР «відпустити 1-й кавалерійській дивізії, в зв'язку з 15-ми роковинами її існування, 15 тис. крб» [2].

Секретар ЦК КП(б) України П.Постишев 17 травня 1935 р. звернувся до секретаря ЦК ВКП(б) Єжова, щоб він дав дозвіл на виділення в делегації письменників СРСР на Паризький конгрес п'яти місць для України замість затверджених трьох (Україну представляли І.Микитенко, П.Панч і П.Тичина). Четвертим представником від УРСР в делегацію ЦК КП(б) висував молодого талановитого драматурга О.Корнійчука, п'єси якого ставилися в усіх найбільш відомих театрах СРСР, п'ятим – видатного єврейського письменника Фефера (члена партії), відомого в Україні і за кордоном [4].

Аналіз архівних документів показує, що співробітництво України з Французькою Республікою на цей час було вкрай обмеженим і не визначальним. Про це свідчить хоча б такий факт: 7 серпня 1935 р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України розглядалося питання: «Про поїздку фізкультурників до Парижа. Дозволити Андрееву поїздку закордон керівником команди фізкультурників, що відправляється 10 серпня» [5].

На засіданні Політбюро ЦК КП(б) України 26 лютого 1936 р. обговорювалося питання про склад комітету у зв'язку із участю УСРР у радянському павільйоні Міжнародної Паризької виставки 1936 р. Було запропоновано затвердити такий склад комітету: «т.т. Любченко (голова), Шелехес (заст. голови), Хвиля, Червоний, Паперний, Рашін, Гулий, Ганс (голова Оргкомітету, архітектор), Малоземов (архітектор),

Холостенко (архітектор), Дрозденко (Наркомзем), Кричевський (проф. художнього інституту), Седлер (відповідальний секретар Оргкомітету художників України), Страхов (скульптор)» [6]. 22 вересня 1936 р. на засіданні ЦК КП(б) України було затверджено постанову РНК УСРР про виділення коштів на витрати, пов'язані з підготовкою до участі УСРР у міжнародній виставці в Парижі – 8 000 крб з резервного фонду УСРР [7]. У Протоколі ЦК КП(б) України від 17 листопада 1936 р. записано: «Про показ виставки українського народного мистецтва в Парижі. Дозволити Управлінню Мистецтв поставити питання перед Комітетом Мистецтв при Раднаркомі СРСР і Всесоюзним Комітетом культз'язку про показ виставки українського мистецтва в Парижі з витратами за рахунок товариства друзів СРСР і фірми «Лерер» [8].

Наступне питання, що розглядалося цього року, – затвердження Постанови Ради Народних комісарів від 3 листопада 1936 р. про відпуск Наркомом здоров'я УСРР коштів на витрати, що пов'язані з організацією зустрічі та прийомом міністра охорони здоров'я Франції – 6 000 крб за рахунок резервного фонду РНК УСРР [9]. Як бачимо, відтоді розпочалася нова форма співробітництва України з Францією. Коли приїжджали головні державні особи Французької Республіки до Радянського Союзу, вони відвідували і Київ.

На підставі дослідження державних документів аналізованого періоду можна стверджувати, що для Франції становила інтерес національна культура України. Київські митці виїжджали до Парижа, але не так часто, як московські.

У кінці листопада 1938 р., під час англо-французьких консультацій перед підписанням франко-німецької декларації, Н.Чемберлен поцікавився, що робитиме Франція, якщо виправдаються чутки про підготовку плану Німеччини відокремити Україну від СРСР з метою створення незалежної Української держави. Франція, пов'язана одночасно і пактом з СРСР, і франко-німецькою декларацією, могла б тоді опинитися в складній ситуації. Разом з тим ставилося і питання про франко-польські відносини. Визнаючи можливість активізації національного руху на Україні, побічним доказом якого Ж.Бонне вважав опубліковані в Москві матеріали процесу проти «ворогів народу» (березень 1938 р.), французький міністр уточнив, що його держава зобов'язалася втрутитися у разі прямого нападу з боку держави-опору [10].

З дослідження Є.Ширяєва [11] помітно, що найбільш часто змінювалися перші секретарі в 1937 р., а також у три наступних роки – 1938–1940 рр. У 1929–1936 рр. ситуація в секретарському корпусі стабілізується. Якщо точніше, перших секретарів, що працювали у кінці 1936 – на початку 1937 р. і знятих протягом 1937 р. (41 особа), 34 (82,9%) особи було репресовано в роки «Великого терору», 4 померло своєю смертю, доля ще трьох невідома. Саме вони брали активну участь у громадянській війні і встановлювали радянську владу, здійснювали колективізацію та індустріалізацію. Можна констатувати, що було знищено ціле покоління регіональних керівників. У 1937–1938 рр. це покоління перших секретарів було змінено в результаті «кадрової

революції». До керівництва регіонами РСФСР прийшло нове покоління управлінців. Це були значно молодші люди, краще освічені, які пізніше вступили до партії, переважна їх більшість була росіяни, не мала раніше досвіду роботи першими секретарями. Саме в результаті «великої чистки» 1937–1938 рр. вони приходять до влади.

Незважаючи на те, що на той час Франція була якнайбільше зацікавлена в чинному договорі з СРСР і французька позиція, по суті, відрізнялася від британської, в Москві цього, як і раніше, не помічали або не хотіли помічати. В протилежному разі радянська дипломатія могла б спробувати домовитися, передусім, з Парижем, що було б цілком природно, зважаючи на існування радянсько-французького пакту 1935 р.

Весною 1939 р. почалися англо-франко-радянські дипломатичні переговори, і сторони висунули на них свої пропозиції про укладання договорів про взаємодопомогу [12].

На дуку В.Смирнова після Мюнхенської конференції Франція і, мабуть, Англія вважали Східну Європу сферою переважного впливу Німеччини, і не виключали, що Німеччина може використати проти СРСР зв'язаних з нею українських націоналістів для відокремлення України від СРСР, тобто вдатися до того, що пізніше назвали «непрямою агресією». Вони погодилися, що в такому разі Франція відмовиться від своїх зобов'язань з франко-радянського договору про взаємодопомогу. Слід, напевно, мати на увазі, що документи, якими оперував П.Смирнов, належать до періоду 15 березня 1939 р., коли Гітлер, порушивши дані ним у Мюнхені обіцянки, розпочав окупацію Чехословаччини.

І все ж відмова від приєднання до СРСР областей центральної Польщі була з полегшенням сприйнята на Заході. Там, за висловленням посла Франції у Москві П.Наджіара, віддали належне мудрості радянського уряду, який вважав неможливим вирішення питання про Західну Україну і Західну Білорусію і утриматися від приєднання територій, заселених переважно поляками. Зазначимо, що після вступу Червоної армії на територію Польщі радянські дипломати у Лондоні і Парижі натякали британським і французьким політикам, що мета радянського походу – створити бар'єр проти Німеччини.

Існує думка, і не тільки російських вчених, що приєднання «Західної Білорусії» і «Західної України», а пізніше і прибалтійських держав, частини Фінляндії і частини Румунії було рівнозначно створенню буферної зони на західних окраїнах радянської держави, яка продовжує шлях німецьких військ до таких політичних і промислових центрів СРСР, як Москва, Київ, Донбас та ін.

Державне управління будувалося і функціонувало з другої половини 1930-х рр. на нових конституційних засадах VII з'їзд Рад СРСР (28 січня – 6 лютого 1935 р.) постановив змінити Конституцію, внести зміни в напрямі подальшої демократизації виборчої системи і уточнення соціально-економічної основи Конституції, приведення її у відповідність з новим становищем у суспільстві.

Проголошені суверенними в конституційних рамках, союзні республіки розробили за зразком і відповідно до союзної власні конституції, і, таким чином, виділилися як

загальні, так і специфічні особливості республіканського управління. Автономні республіки прийняли свої конституції. На основі нових конституцій перебудовувалася система державної влади і управління, що відбувалося в рамках офіційно проголошеного курсу на демократизацію. Передусім були вибрані Верховні ради СРСР (12 грудня 1937 р.), союзних і автономних республік, краєві, обласні, окружні, районні, міські, сільські ради депутатів трудящих – вищі і місцеві законодавчі органи влади.

Згідно зі ст. 126 Конституції СРСР утвердилася офіційна практика прийняття спільних рішень державними і партійними органами на всіх ланках управління. Така практика існувала і раніше, але тепер партія консолідувала владні й управлінські структури. Дедалі більше державних рішень приймалося разом з партійними органами, а партійні рішення набували фактично характеру нормативних, сприймалися державними органами як обов'язкові для них.

Своєрідно застосовувався загальносвітовий принцип призначення на відповідальні посади довірених осіб. В історії радянського управління він трансформувався в номенклатурний принцип партійного керівництва усіма структурами державного управління.

На той час партійне керівництво об'єдналося з державним управлінням, формувалося партійно-радянське управління. На управлінські партійні і державні кадри негативний вплив справляли культ Сталіна, репресії.

Після укладення 12 березня 1940 р. мирного договору з Фінляндією розширилася територія Карельської АРСР. Приєднання територій Литви, Латвії, Естонії, Західної Білорусії, Західної України, Бессарабії, Північної Буковини супроводжувалося формуванням нових органів державного управління, реконструкцією системи центральних органів влади. Парламенти перейменовувалися у верховні ради, кабінети міністрів – в раднаркоми.

Друга світова війна якісно змінила умови діяльності органів державного управління Радянського Союзу. Реальна загроза бути втягнутим у цю війну змусила СРСР змінити пріоритети, завдання, методи і структуру системи державного управління, зокрема з реалізації внутрішньої і зовнішньої політики.

Державне управління набуло таких специфічних рис, як мілітаризм, екстремальність, директивність та ін. Партійні структури присвоювали собі владні і управлінські функції, підпорядковували всі ланки розгалуженої політичної системи згори донизу. Формувався режим диктату через всевладний бюрократичний апарат партії і Рад.

Список використаних джерел

1. Дюллен С. Сталин и его дипломаты. Советский Союз и Европа 1920–1939 гг. / С. Дюллен. – М. : РОССПЭН, 2009. – С. 214–217.

2. Волос М. Внешняя политика СССР в 1935–1939 годах: некоторые соображения / М. Волос // Вестн. МГИМО – Унта : спец. вып. к 70летию начала Второй мировой войны. – М. : [б. и.], 2009. – С. 167.
3. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 341, лист. 146.
4. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, д. 6654, лист. 8.
5. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 375, лист. 113
6. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 407, лист. 89.
7. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 409, лист. 221.
8. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 410, лист. 103.
9. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, д. 409, лист. 181.
10. Обычкина Е. О. Французская дипломатия 1938–1939 гг.: от «умиротворения» к «сдерживанию», или политика гарантий / Е. О. Обычкина // Вестн. МГИМО – Унт. – Спец. вып. к 70летию начала Второй мировой войны. – М. : [б. и.], 2009. – С. 102.
11. Ширяев Е. А. Эволюция кадрового состава регионального руководства РСФСР в 1930–1941 годы / Е. А. Ширяев // Государственное управление. Электронный вестник. – 2011. – Вып. 27 (июнь). – С. 2–4.
12. Кульков Е. Война 1941–1945. Факты и документы / Е. Кульков, М. Мягков, О. Ржешевский ; под ред. О. Ржешевского. – М. : [б. и.], 2001. – С. 18. См. также: Накануне, 1931–1939. Как мир был ввергнут в войну: Краткая история в документах, воспоминаниях, комментариях / сост. Н. Яковлев, О. Степанкова, Е. Салынская. – М. : [б. и.], 1991. – С. 205–214.

Зозуля Валентина Олександрівна

аспірант кафедри філософії, теорії

та історії державного управління

Національної академії державного управління

при Президентові України

ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Демократичне врядування в умовах глобального суспільного розвитку набуває особливої актуальності, оскільки між глобалізацією та демократичним врядуванням спостерігається тісний взаємозв'язок та взаємовплив. При цьому кожна із категорій вважається вимогою сучасного суспільства та науково-технічного прогресу [3, с. 10].

Розглядаючи демократичне врядування і глобалізацію, особливу увагу, на нашу думку, доречно зосередити на складових демократичного врядування (створення та

функціонування системи стримування і противаги; децентралізації; підзвітності й підконтрольності; гарантії справедливих і легітимних вибрів; рівності доступу до правосуддя; забезпеченні суспільних благ; подоланні соціальної ізоляції; захисту прав меншості та маргінальних груп; застосуванні потенціалу інформаційно-комунікативних технологій для забезпечення та розвитку участі громадян в управлінні; створенні умов для активного розвитку [2, с. 95]), які є основою глобалізаційних процесів.

Поряд з тим принципи демократичного врядування виступають важливою умовою глобального суспільного розвитку. Принципи демократичного врядування в умовах глобалізації сприяють переосмисленню ролі та місця держави в глобальному світі, формуванню стратегії розвитку, перегляду обраних векторів та напрямів державної політики через вимоги, які висуваються до держав глобальними процесами, стають основою взаємодії громадянського суспільства, бізнесу із органами державної влади, засобом у недопущенні сваволі влади в державі, яка обрала демократичний шлях розвитку.

Серед науковців існують різні думки, щодо принципів досліджуваного виду врядування. Так, С. Мунші та П. Біджу до них відносять: ефективності, легітимності і консенсусу [10]. В той час Т. Плампре: законність і гласність; направленість; відповідальність; справедливість [8]. Європейська Комісія: відкритість, участь, звітність, ефективність, узгодженість [1]. Т. Фрідман: верховенство права й високий освітній рівень [7]. Така неузгодженість призводить до відсутності консенсусу та цілісного усвідомлення принципів демократичного врядування й їх співвідношення із елементами даного виду врядування.

Глобалізація шляхом здійснення демократичного врядування підняла сотні людей з бідності та підвищила рівень життя, проте й досі є обіцянкою, яку необхідно виконати, стосовно підтримання підвищення рівня життя в країнах з розвиненою економікою, країнах із ринком, що формується та країнах, які розвиваються, а в цьому допоможуть нові погляди щодо багатосторонності та ролі міжнародних фінансових інституцій [9]. Тому, на нашу думку, доречно визначити сутність глобалізації й демократичного врядування.

Існують різні концепції щодо розуміння сутності глобалізації, проте більшість передбачає під досліджуваним поняттям процес універсалізації, становлення єдиних для всієї планети Земля структур, зв'язків і відносин в різних сферах життєдіяльності [1, с. 15]; формування спільного світового економічного, політичного та культурного простору, який функціонує на основі універсальних загально визнаних правових цінностей та принципів і опосередковується загальними організаційними формами [5, с. 403].

Аналогічно до попередньо розглянутого поняття демократичне врядування визначається через діяльність колегіальних органів обраних народом законним шляхом задля представлення широких соціально-економічних та політичних прав громадян [4, с. 396-397].

Відтак, глобалізація – це багатофакторний процес, який охоплює усі сфери суспільного життя й пропонує формування єдиних цінностей, напрямів діяльності, що призводить до здійснення публічного управління на основі якісно нового демократичного виду врядування, яке враховує економіко-політичні, соціально-культурні, інформаційно-технологічні особливості та направлене на підтримку сталого розвитку і економічного зростання країни. В той же час, демократичного врядування полягає у необхідності створення такої системи управління, яка б сприяла та підтримувала людський потенціал населення держави в якій функціонує.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком / В. Г. Воронкова [Електронний ресурс] // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2008. – Вип. 35. – С. 15-35. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2008_35_4.
2. Егиозарян А. Г. Основные этапы развития современной концепции государственного управления / А. Г. Егиозарян // Развитие института государственной службы в регионах: меж- дународный и российский опыт. Международная научно-практическая конференция (19 сентября 2013 г.). В 3-х т. Т. I / Под об-щей редакцией доктора политических наук, профессора В. Ф. Ни- цевича. – Орёл : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2013. – С. 93-96.
3. Кулішов В. В. Сучасні проблеми глобальної економіки / В. В. Кулішов [Електронний ресурс] // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3 (41). – С. 8-11. – Режим доступу: http://ie.at.ua/IE_2013/InnEco_3-41-2013.pdf.
4. Теория права и государства / Под ред. В. В. Лазарева. – М. : Право и закон, 2001. – 576 с.
5. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право / Т. П. Чубко [Електронний ресурс] // Філософія права. – 2010. – №1. – С. 396-405. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/pravo/global.pdf>.
6. European governance: a White Paper / European Commission [Electronic resource] // Brussels, 25.7.2001. – Accessed mode : http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-10_en.htm.
7. Friedman T. Countries may join globalization at a speed they deem best suited to their interests / T. Friedman [Electronic resource] // YaleGlobal. – 2003. – 3 February. – Accessed mode : <http://yaleglobal.yale.edu/content/terrorism-may-have-put-sand-its-gears-globalization-wont-stop>.
8. Graham J. Principles for Good Governance in the 21st Century / John Graham, Bruce Amos, Tim Plumptre // Policy Brief «Institute on Good Governance» [Electronic

resource]. – 2003, August. – No 15. – Accessed mode: an1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNPAN/UNPAN011842.pdf.

9. Lipton D. A Fresh Look at Globalization / D. Lipton [Electronic resource] // The world post. – 2016. – June. – 27. – Accessed mode : http://www.huffingtonpost.com/david-lipton/a-fresh-look-atglobaliza_b_10708792.html.

10. Munshi S. Concern for Good Governance in Comparative Perspective / Surendra Munshi and Paul Abraham Biju // Good Governance, Democratic Societies and Globalization. – New Delhi, Sage Publications, 2004. – 424 p.

Кадук Наталя Іванівна,

*доцент кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат політичних наук, доцент,*

Ніколаєва Майя Іванівна,

*доцент кафедри історії та світової політики
Інституту соціальних наук
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова,
кандидат політичних наук, доцент*

ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Масштаби міграційних процесів в сучасному світі за своїми суспільно-політичними та соціально-економічними наслідками поступово перетворюються на достатньо потужний чинник, який здатен здійснювати трансформуючий вплив на сучасну систему міжнародних відносин.

Міграційні процеси в сучасному світі та в Європейському Союзі, зокрема, слід розглядати в двох аспектах: крізь призму *легальної міграції та нелегальної міграції*.

Легальні міграційні процеси регулюються за допомогою різних процедур (наприклад, шляхом надання віз) і відкривають нові можливості як для навчання, працевлаштування та самореалізації окремих осіб, так і для розвитку країн, які їх приймають.

Наприклад, Шенгенська зона, в межах якої передбачено вільне пересування громадян країн-членів; можливість громадянам легального працевлаштування та отримання належного соціального забезпечення в інших країнах; можливість країн залучати висококваліфіковані або вузькоспеціалізовані кадри; розвиток туризму, який

перетворився на важливу галузь економіки значної кількості держав; можливість для «нових» країн-членів ЄС (Польща, Чехія) залучити до себе громадян з країн Східної Європи та пострадянського простору з метою поповнення своїх втрат через виїзд їх громадян до більш розвинених, «старих» країн-членів ЄС, тощо.

Разом з тим, *нелегальна міграція* несе з собою велику кількість небезпек як для самих мігрантів, так і для країн, які їх приймають. Це можна розглянути на прикладі міграційної кризи, яка останнім часом охопила Європейський Союз.

Зокрема, прагнення мігрантів з Північної Африки подолати Середземне море пов'язано із високим ризиком для їх життя через використання тими, хто їх перевозить непристосованих для цього плавзасобів, які до того ж часто істотно перевантажені. Така ситуація актуалізує також проблеми розвитку транскордонної організованої злочинності, проблеми торгівлі людьми, зброєю, наркотичними речовинами.

Разом з тим, часто бажання нелегальних мігрантів отримати статус біженця не має під собою законних підстав; вони прагнуть отримати фінансову та матеріальну допомогу від урядів країн ЄС, але при цьому не мають бажання працевлаштуватися; вони прагнуть потрапити до більш економічно розвинених, заможних, країн ЄС (Німеччина, Франція, Велика Британія) і не погоджуються на допомогу інших держав-членів. Крім того, серед нелегальних мігрантів гостро стоїть проблема незнання іноземної мови, відсутність бажання її вчити та соціалізуватися в нових умовах, і, як наслідок, високий рівень безробіття серед мігрантів. Окремо слід відзначити непоодинокі випадки неповаги до законів та громадян країни перебування, які мають місце серед нелегальних мігрантів.

Таким чином, масштаби міграційних процесів в сучасному світі істотно впливають на світову політику і вимагають від країн пошуку узгодженої позиції щодо подолання їх наслідків, що є достатньо складним завданням в умовах сьогодення. Наприклад, проблема квот для розселення в країнах ЄС біженців з Північної Африки, запропоноване Німеччиною, сприймається позитивно далеко не всіма державами-членами. З іншого боку, існують певні домовленості з Туреччиною щодо готовності ЄС платити за те, аби вона на пропускала через свої території нелегальних мігрантів, що прямують до Євросоюзу.

У червні 2016 року був прийнятий документ «Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа. Глобальна стратегія Європейського Союзу з питань зовнішньої політики і політики безпеки», в якому поняття безпеки трактується комплексно, крізь призму нейтралізації загроз як суто військового характеру, так і чисельних гуманітарних та економічних викликів, таких як енергетика, міграція, криза державності у сусідніх країнах та регіонах.

Таким чином, міграційна криза, що охопила Європейський Союз, поставила на порядок денний питання пошуку адекватних відповідей на нові виклики часу. Наприклад, як знайти баланс між питанням захисту прав людини, недискримінацією,

свободою пересування та забезпеченням безпеки в сучасному світі; як створити умови для переходу від мультикультуралізму (це такий підхід до етнонаціональної політики, за якого держава забезпечує рівні можливості для розвитку культур всіх етносів, які проживають в її межах) до міжкультурного діалогу (коли не лише держава створює рівні можливості для розвитку всіх етносів всередині країни, а й представники всіх цих етносів поважають закони цієї держави і об'єднують свої зусилля заради її процвітання).

Вважається, що переважна більшість впливових політиків провідних країн світу в своїх передвиборчих кампаніях обов'язково повинні озвучити свою позицію щодо міграційних питань, що накладає свій відбиток на політичні уподобання виборців в умовах міграційної кризи та шляхів подолання її наслідків. Це пов'язано не стільки із посиленням конкуренції на ринку праці розвинених країн, скільки із загостренням проблеми ксенофобії та зниженням рівня толерантності в європейському та американському суспільствах в контексті незадоволення громадян наданням їх державами соціальної допомоги біженцям та іншим мігрантам, чисельність яких останнім часом швидко зростає. В контексті цього спостерігається тенденція щодо збільшення популярності риторики правих політичних партій в розвинених країнах світу.

Список використаної літератури

1. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy: «Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe», June 2016 : [Electronic source] – Access mode : https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

Козут Петро Володимирович,

*доцент кафедри європейської інтеграції та права
Львівського регіонального інституту державного управління*

*НАДУ при Президентові України,
кандидат історичних наук, доцент*

ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАСАД ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Прогресивність суспільно-політичного розвитку у країнах-членах Європейського Союзу значною мірою зумовлена успішністю їх систем публічного управління. Проте, ці системи управління слід розглядати не відірвано, а у взаємозв'язку і взаємозумовленості із європейськими суспільними системами, тобто як їх продукт. В сучасних європейських умовах ці системи досягнули такого рівня, при якому стали взаємодоповнюючими елементами системи вищого порядку, між якими встановились відносини конструктивної

взаємоузгодженості. Гармонійність суспільно-політичних відносин та управління, у першу чергу, є наслідком досить тривалого процесу пошуку оптимальної моделі суспільного задоволення інтересів персони, у тому числі й політико-владного характеру.

Всеосяжність та багатогранність європейської моделі публічного управління, її комплексний, динамічний характер становить необхідну передумову успішного функціонування. Однак передумовою ефективного управління як суспільно-політичного явища є первинний елемент суспільно-політичних відносин – персона. Тому у цьому контексті одним із основних принципів європейського управління є принцип публічності, який гарантує демократичність, правомірність і забезпечує зв'язок управління з громадянами, означає доступність управління для громадян, відкритість функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, громадський контроль [3, с. 10].

Процес персоніфікації політико-владних відносин як фактор підвищення ефективності європейської системи публічного управління, загалом, включає три основні складові: 1) прояв політичних інтересів та владних прагнень персони; 2) забезпечення належності функціонування політико-владної та управлінської систем на персоніфікованих засадах; 3) гарантування збереження місця та підвищення ролі персонального фактора як першооснови суспільно-політичної та управлінської систем. Найважливішим етапом, на наше переконання, є саме прояв політичних інтересів та владних прагнень персони, адже від цього рівня залежить ефективність як двох наступних рівнів, так і усього трьохрівневого процесу загалом.

Належний прояв політичних інтересів та владних прагнень персони забезпечується як зовнішніми, так і внутрішніми стимулюючими факторами. Зовнішнім фактором перш за все є наявність вікових європейських демократичних традицій, що в уявленні персони-європейця не є простими красивими фразами чи манливими перспективами, а становлять реальні, конкретні і дієві політико-владні механізми забезпечення суспільної згоди і злагодженості у прийнятті управлінських рішень та у їх реалізації. Якщо виходити з того, що європейські країни становлять певну соціальну систему, то вона як соціум, на чому наголошує В. С. Куйбіда, характеризується комплексом взаємозалежних змінних, які першопочатково задаються на рівні потреб особи і забезпечуються нормативно-ціннісною системою культури [2, с. 30].

Отже, основою зовнішньої стимулюючої складової прояву персонального у європейській політико-владній традиції є наявність і динамічний розвиток громадянського суспільства, призначення якого полягає в утвердженні пріоритетності персони. А система публічного управління, як складна організаційна система, через власне функціонування здійснює забезпечення потреб громадян [1, с. 12], які продукуються самою персоною. Загалом, можна погодитись з окремими дослідниками, котрі стверджують, що суть розвитку полягає у зростанні можливостей для задоволення потреб громадян [4, с. 378].

Органічною складовою політико-владних відносин європейського типу є наявність міцних демократичних традицій, що створюють суспільну систему, при якій належний прояв політичних інтересів та відкрите декларування владних прагнень у своїй основі є наслідком політико-владного розкріпачення персони, що спрямоване на формування, підтримання та розвиток конструктивних відносин у політиці та здійсненні влади. Це має принципово важливе значення для публічності управління. Адже для забезпечення високої ефективності управлінської системи необхідно, щоб вона враховувала усі настрої політико-владного характеру, що мають або можуть мати суттєвий вплив на суспільні відносини.

Ступінь готовності персони до відкритого й повного представлення суспільству своєї політико-владної сутності є показником реальної, а не декларативної демократичності суспільства і його системи управління. Одночасно, така готовність уже на первинній стадії сприяє уникненню політико-владних ризиків у майбутньому через свою відкритість та бачення повноти політико-владного середовища суспільства. Очевидно, що за таких обставин приховане визрівання передумов, які у перспективі суттєво могли б позначитися на політико-владних відносинах і чинити дестабілізуючий вплив на систему управління, стає неможливим, або малоімовірним.

Зовнішнє середовище на етапі прояву персонального у політико-владних відносинах виконує роль форми, якій властивий певний рівень сприятливості для публічного управління. У передових європейських країнах, де демократичні традиції визрівали протягом тривалого часу і стали результатом вистражданого суспільного розвитку у напрямку створення стану суспільної злагоди, такі традиції, у свою чергу, справляють позитивний вплив на публічне управління. У такому випадку демократія та публічність мають найбільші шанси органічного поєднання у збалансовану систему, що сприяє політико-владній персоніфікації.

Зовнішнє середовище як форма прояву персонального, незалежно від ступеня власної сприятливості, принципово залежить від внутрішнього, сутнісного персонального фактора. Саме він має домінуюче значення. Адже якщо персону бачить для себе корисність та необхідність у прояві власних політичних інтересів, то у неї з'являється безпосередня зацікавленість у вчиненні необхідних дій. Персона з пасивного стану очікування переходить у активний стан здійснення певних поступків. Саме це й означає перехід до наступного етапу – забезпечення функціонування персоніфікованої політико-владної та публічної управлінської систем.

Таким чином, забезпечення реальної демократії як втілення персонального уже на етапі прояву політичних інтересів та владних прагнень формує сприятливе середовище для публічності, тобто відкритості управління у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. [Текст] В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Їжа, Г. І. Арабаджи / за заг. ред. П. І. Надолішнього, В. Д. Бакуменка. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
2. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : монографія [Текст] / В. С. Куйбіда. – К. : МАУП, 2004. – 432 с.
3. Розвиток системи управління в ЄС: досвід для України: : наук. розробка [Текст] / О. Я. Красівський, О. С. Киричук, та ін. ; за заг. ред. О. Я. Красівського. – К. : НАДУ, 2013. – 56 с.
4. Социологический словарь [Текст] / отв. ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев. – М. : Норма : Инфра-М, 2010. – 608 с.

Кривоцюк Петро Степанович,
доцент кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат політичних наук, доцент

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Узагальнюючи досвід розвитку сучасних держав, а також погляди фахівців на процес їх трансформації, можна виділити наступні наслідки впливу глобалізації на розвиток національної держави:

1. Глобалізація призводить до зміни ролі та місця національної держави, підвищує рівень вимог до ефективності державного управління, яке має відповідати рівню суспільного розвитку. Національні держави все більше втрачають можливості ефективного використання традиційних механізмів державного управління. В умовах все більш зростаючої взаємозалежності національних держав уряди вимушені користуватись ними, все більше озираючись на інші держави. Поява нових суб'єктів управління на глобальному рівні ускладнює вимоги до національної держави як інституту управління, вимагає створення більш дієвого державного механізму, більш оптимальних засобів та інструментів управління. Характерною рисою розвитку державного управління стає пошук організаційних моделей зі структурами, які постійно адаптуються до нових умов, враховують зміни у суспільстві та державі. Відбувається трансформація бюрократичної держави в «мережевий уряд». Функціонування політичних мереж стає все більш актуальним. В той же час глобалізація веде до появи нових проблем, вирішення яких неможливо без участі національної держави на національному, регіональному та глобальному рівнях. Мова про боротьбу з міжнародним тероризмом, корупцією,

відмиванням брудних грошей, екологічні проблеми, міграційні проблеми тощо. На сьогодні варто говорити не про зникнення національної держави як універсальної форми суспільної організації, а про втрату національною державою її абсолютної позиції як на міжнародній арені, так і у суспільстві. Держава фактично перестає бути виключним джерелом легітимації суспільних рішень і дій та виключним суб'єктом міжнародних відносин.

2. Глобалізація трансформує функції національної держави. По-перше, внутрішні функції національної держави інтернаціоналізуються, вони не можуть розвиватися виключно на власній основі, визначатися цілями і задачами, які ґрунтуються тільки на національному інтересі, без урахування інтересів світової спільноти. По-друге, глобалізація вносить певні зміни в зміст політичної функції національної держави, зокрема, щодо забезпечення оптимальних умов для всебічного і повного розвитку інститутів демократії та демократичного управління суспільством. По-третє, глобалізаційні процеси суттєво впливають на реалізацію економічної функції національної держави. Це обумовлено тим, що глобалізація веде до інтернаціоналізації ринків, панування наддержавних структур, які виникають внаслідок економічної інтеграції національних держав. Все більш відчутну роль у світовій економіці починають відігравати транснаціональні корпорації. Тому економічна функція національної держави трансформується. Тепер вона більше переймається питаннями державного гарантування економічної діяльності в умовах загострення конкуренції, охорони прав споживачів від недобросовісних виробників, визначення правових засад ринку, зокрема, забезпечення рівних прав усіх форм власності, правовий захист власника, стимулювання державними засобами ефективної ринкової економіки. Глобалізація економіки зміщує акцент державного контролю за регулюванням економічних процесів з макrorівня на регіональний, галузевий і навіть мікрорівень (підприємство). Економічне навантаження національної держави не зменшується, а, навпаки, збільшується: особливо важливою стає роль держави у виробленні економічної стратегії країни, в узгодженні національних інтересів з інтересами світової спільноти. По-четверте, під впливом глобалізації найбільшій трансформації піддається соціальна функція національної держави. Намагаючись забезпечити конкурентоздатність національних компаній, зберегти в країні капітал і робочі місця, залучити нові інвестиції, уряди знімають з них соціальну відповідальність і тим самим сприяють зниженню реального рівня заробітної плати, скорочують соціальні програми, руйнують знамениту «соціальну державу». Глобалізація світових економічних процесів суттєво змінює ринок праці і відношення зайнятості. Глобалізація ринків виробництва, зростання конкуренції на ринку праці, вплив нових технологій формують нові умови праці і зайнятості: зменшується чисельність робочої сили, яка використовується у виробництві; впроваджуються гнучкі системи зайнятості тощо. Характерними рисами організації ринку праці та зайнятості стають відсутність гарантій стабільної зайнятості, зростання тимчасової зайнятості, зниження впливу

профспілок. Все це змушує національну державу переглядати свою соціальну політику і роль у забезпеченні соціального захисту населення. По-п'яте, в найбільшій мірі глобалізація вплинула на екологічну функцію національної держави. Інтереси ринкової економіки ведуть до ігнорування правил раціонального природокористування. Екологічні проблеми набувають планетарного значення. Для подолання негативного впливу науково-технічного прогресу на природне середовище національній державі необхідно налагодити активне співробітництво з іншими державами, об'єднати свої зусилля з ними щодо боротьби з негативними наслідками впливу людини на навколишнє середовище, прийняти узгоджені екологічні рішення і дії. По-шосте, процеси глобалізації вносять кардинальні зміни у зовнішні функції національної держави, у форми і зміст міждержавного співробітництва. Глобалізація активізувала здійснення зовнішніх функцій національної держави, у тому числі зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності, які набувають глобального масштабу. Відбулася так звана інтернаціоналізація національних інтересів держав. Практично усі держави зацікавлені у міжнародному співробітництві щодо колективної безпеки і оборони, заборони зброї масового ураження, боротьби з організованою транснаціональною злочинністю, міжнародним тероризмом, наркоторгівлею тощо.

3. Глобалізація ускладнює вияв загальнонаціонального інтересу та його захист на міжнародному рівні, призводить до зіткнення інтересів різних держав, інтересів національних держав і транснаціональних корпорацій. Під час вироблення загальнонаціонального курсу уряду приходиться враховувати інтереси різних груп населення, нерідко суперечливі. Інтереси, які відстоює конкретний уряд у певний період часу, далеко не завжди є загальнонаціональними. В національних державах відбувається розшарування політичної еліти і ділових кіл, які по-різному розуміють загальнонаціональні інтереси. «Космополіти» правлячої еліти вважають, що політика, яка визначається імперативами глобалізації, – єдино вірний спосіб досягнення прогресу. Невдоволення такою політикою розцінюється виключно як прояв вузькості та відсталості свідомості пересічної людини. Важливим фактором формування національних інтересів стає стратегія розвитку національної держави, роль, яку відіграє чи хоче відігравати національна держава на геополітичному просторі. На формування національних інтересів в умовах глобалізації починають більше впливати міжнародні економічні, воєнні та екологічні фактори, міграційні процеси, транскордонні загрози, які посилюються в умовах глобалізації. Посилюється боротьба держав за природні та енергетичні ресурси, домінування у світовому політичному, інформаційному та культурному просторах. Глобальні трансформації інтенсифікують взаємодію держав, впливають на появу нових впливових суб'єктів міжнародних відносин зі своїми інтересами, детермінують зіткнення національних інтересів різних держав. Глобалізація

ставить національну державу перед необхідністю узгоджувати національні інтереси з інтересами світової спільноти.

4. Глобалізація впливає на суть і зміст діяльності національної держави. Серед факторів, які детермінують трансформацію суті національної держави в умовах глобалізації, фахівці виокремлюють посилення стихійного розвитку ринкового механізму господарювання, що обумовлює мінімізацію ролі національної держави в економічній системі; необхідність збереження національних засад державності і правової системи для забезпечення і захисту власних інтересів і цінностей; необхідність формування законодавчої бази, збалансованої з міжнародним правом; необхідність забезпечення функціонування інфраструктури держави тощо. Зазначені фактори обумовлюють трансформацію суті національної держави. Держава, яка в минулому була виробником усіх благ і послуг, за нових умов стає нейтральним регулятором ринкових відносин.

5. Глобалізація впливає на національний суверенітет. В умовах глобалізації політична влада із легітимних структур, урядів суверенних держав, переходить до рук фінансової олігархії. Роль національних урядів під час вирішення низки важливих питань стає все більш обмеженою та формальною, а традиційні механізми регулювання суспільного життя виявляються неефективними. Національні держави помітно втрачають вплив на внутрішній ринковий простір, на суб'єктів зовнішньої торгівлі; перестають бути гарантами валютно-фінансової стабільності; обмежується їх вплив на національні кредитні ринки. Стає все більш обмеженим контроль сучасної національної держави і над власною територією у зв'язку з економічним, воєнним, політичним та інформаційним проникненням інших держав, передусім світових та регіональних лідерів, розвитку інтеграційних процесів та утворенню різних міждержавних об'єднань і блоків. Посилюється підкорення національних держав інтересам транснаціональних корпорацій, які також мають засоби контролю над територією (наприклад, право на використання надр, ресурсів морського шельфу тощо). З наростанням глобалізації все більша частина державного суверенітету перерозподіляється між локальними, регіональними та глобальними інститутами за принципом субсидіарності. Суверенність національної держави в умовах глобалізації все більше стає розмитим поняттям, оскільки у справи держави все більше втручаються зовнішні суб'єкти впливу, міжнародні організації країн-лідерів геополітичного та гео економічного розвитку. За таких умов національна держава, залишаючись де-юре суверенною, вимушена де-факто діяти з урахуванням ситуації в глобалізованому світовому господарстві і пристосовувати внутрішню політику до постійним змін у зовнішньому середовищі. Прикладом транснаціоналізації державного суверенітету може служити участь національної держави у світовому інтеграційному процесі, в регіональних і глобальних інтеграційних об'єднаннях, членство в чисельних світових міжурядових організаціях тощо. Національні держави в багатьох випадках не можуть скласти конкуренцію окремим наддержавним

структурам, транснаціональним корпораціям, фінансово-промисловим групам. Підтвердженням факту обмеження державного суверенітету в умовах глобалізації є і досвід України, яка, отримавши кредити Міжнародного валютного фонду, взяла на себе низку зобов'язань у внутрішній і зовнішній політиці.

Список використаних джерел

1. Білорус О. Економічна система глобалізму: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 360 с.
2. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): Монографія. – К.: НАДУ, 2007. – 680 с.
3. Государство в эпоху глобализации: экономика, политика, безопасность (Мировое развитие. Выпуск 3) / Отв. ред. Ф.Г. Войтоловский, А.В. Кузнецов. – М.: ИМЭМО РАН, 2008. – 219 с.
4. Кочетков А.П. Национальное государство в условиях глобализации // Полис. Политические исследования. – 2014. – №4. – С.63-75.
5. Марченко М.Н. Государство и право в условиях глобализации / М.Н. Марченко. – М.: Проспект, 2008. – 400 с.
6. Морозова Л.А. Влияние глобализации на функции государства / Л.А. Морозова // Государство и право. – 2006. – №6. – С.101-107.
7. Судьба государства в эпоху глобализации. – М., 2005. – 200 с.
8. Уткин А.И. Глобализация: процесс и осмысление. – М.: Логос, 2001. – 254 с.

Кривцова Олена Миколаївна,
доцент кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
кандидат наук з державного управління

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ЄС

Еволюція сучасних інституціональних практик Європейського союзу відбувалася в умовах значних змін міжнародного контексту. Виникнення біполярної міжнародної системи в період після Другої світової війни і необхідність реінтеграції Західної Німеччини в регіональну систему безпеки з урахуванням зростаючих побоювань німецького мілітаризму створили унікальний механізм наднаціонального співробітництва в Європейському об'єднанні вугілля і сталі.

В ході історичного розвитку європейського інтеграційного процесу роль головного провідника наднаціональних інтересів була відведена Європейській комісії, яка зазнала ряд суперечливих змін. Спочатку даний інститут замислювався як центральний регулюючий орган, який користується значною автономією від національних урядів і спирається на сильне політичне лідерство головуючого. З плином часу у країн-членів виникли побоювання щодо заданої інституційної динаміки і надмірного розширення компетенцій Комісії, що змусило їх вжити заходів до формального і неформального обмеження повноважень ЄК в рамках інституційного балансу ЄС. Дана тенденція привела до визнання країнами-членами ролі ЄК в сфері регулювання простору Єдиного внутрішнього ринку на основі вже наданих раніше компетенцій (феномен «path dependence»), проте в інших сферах Європейська комісія не отримала значної самостійної інституційної динаміки. Головним політичним ресурсом Вищого керівного органу ЄОВС стала незалежна бюрократична експертиза і технократичне взаємодія вузького кола осіб під керівництвом авторитетної фігури голови. Однак у міру поширення досвіду співпраці на інші сфери і поглиблення процесу інтеграції з перспективою передачі все більшої частини національних компетенцій на наднаціональний рівень країни-члени прагнули все більш обмежувати спочатку задану інституційну динаміку. Згодом діяльність Європейської комісії як головного наднаціонального «мотора інтеграції» де-факто стала оскаржуватися як безпосередньо з боку країн-членів, так і в рамках інституційного балансу ЄС. Більш того, динаміка навіть у визнаних за Комісією сферах інтеграції на сучасному етапі підривається негативним ефектом, викликаним попереднім інституціональним вибором і його «непередбаченими наслідками».

Серія призначень неяскарих політичних фігур на пост голови, а також закиди в неефективності управлінської діяльності та пов'язані з цим реформи на початку 2000-х років привели до змін в інституційній ролі ЄК. В процесі еволюції даного інституту країнами-членами був зроблений вибір на користь більш бюрократизованої моделі розвитку зі зростаючою підконтрольністю національним державам. Проведені реформи стали причиною зсуву активності Комісії у бік технократичної взаємодії Генеральних директоратів разом зі збільшенням їх підконтрольності та посиленням ролі голови ЄК. На тлі зниження традиційної ролі Європейської комісії в якості «мотора інтеграції» інституційна система Європейського союзу виявилася частково заблокована за підсумками кількісного розширення її складу. Необхідність розширення 2004-2013 рр. привела до накладення якісного зниження ефективності Європейської комісії як інституту і негативних наслідків зовнішнього шоку від вступу в ЄС великої кількості країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку та політичної культури.

Отже в умовах поточної кризи ЄС в майбутньому можна говорити не про повернення Європейської комісії до її історичної ролі «мотора інтеграції», а про

ймовірну адаптацію Європейської комісії до механізмів гнучкої інтеграції з посиленням суперництва держав-членів за ресурси Європейської комісії.

Список використаних джерел

1. Hooghe L., Nugent N. (2012) The Commission's Services // The Institutions of the European Union / J. Peterson, M. Shackleton (eds.). Oxford: Oxford University Press.
2. Peterson J. (2012) The College of Commissioners // The Institutions of the European Union / J. Peterson, M. Shackleton (eds.). Oxford: Oxford University Press.
3. Peterson J. (2008) Enlargement reform and the European Commission. Weathering a perfect storm? // Journal of European Public Policy. Vol. 15. No. 5. P. 761–780

Луцянова Ірина Олександрівна,

студент Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченко

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

У третьому десятиріччі незалежності, Україна, як суб'єкт багатопольярного світу продовжує шукати шляхи реалізації національних інтересів, якими на сьогодні є збереження власної незалежності та суверенітету і подальший розвиток вектору європейської інтеграції. В умовах, коли на місці однополюсного світу виникає багатопольосний, характер оточення України кардинально змінився, як і сама зовнішньополітична ситуація. Внаслідок дій Росії на Донбасі та в Криму Україна була вимушена шукати підтримку у західних партнерів, обираючи курс на Європейську інтеграцію як єдино можливий шлях подальшого розвитку .

Засади, на яких Україна втілює в життя свій зовнішньополітичний курс, ґрунтуються на дотриманні загально визнаних норм і принципів міжнародного права: Статуту ООН, Гельсінського Заключного акта, Паризької хартії для нової Європи. Договірні-правова база України формується з різних документів, які умовно можна поділити на три групи: міждержавні документи (договори, укладені на вищому рівні), міждержавні домовленості (міжнародні угоди та інші види документів, підписані на рівні урядів прем'єр-міністрами країн або міністром закордонних справ), і міжвідомчі угоди (підписуються, як правило, керівниками відповідних відомств або міністром закордонних справ) У сфері правового забезпечення зовнішньої політики України важливим є Закон від 2 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [1], де визначено ключовий пріоритет – європейський – а саме, вступ України до Європейського Союзу, а також пріоритетним визначено співробітництво з усіма зацікавленими партнерами, передбачено уникнення

залежності від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур. Вищезазначений Закон позиціонує нашу країну як європейську державу, що здійснює відкриту зовнішню політику і прагне співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, уникаючи залежності від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур Також внесено зміни до Закону «Про дипломатичну службу», [2] де закріплено вектори зовнішньополітичного курсу держави, які принципово відрізняються від попередніх. Так, основними функціями дипломатичної служби визнано захист національних інтересів України, її громадян та юридичних осіб у сфері міжнародних відносин; використання переваг міжнародного спілкування для сприяння внутрішньому розвитку України, зміцненню її національної безпеки та позицій у світі;

Після завершення вступу України до Світової організації торгівлі були започатковані переговори в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг та широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання. 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 року здійснюється її тимчасове застосування. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набирає чинності після її ратифікації усіма державами-членами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

На теперішній час Україна ще не повністю відповідає вимогам, встановленим ЄС для країн-кандидатів (так звані Копенгагенські критерії), включають в себе:

I) стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин (політичні критерії);

II) наявність дієвої ринкової економіки і здатність витримувати конкурентний тиск і дію ринкових сил у межах ЄС (економічні критерії);

III) здатність узяти на себе зобов'язання, що випливають з членства в ЄС, включаючи суворе дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу

Україна для країн Європейського Союзу залишається в першу чергу економічним партнером, з яким активно розвиваються нові зв'язки.

В останній час зовнішньополітичне становище України визначалося тим, що в умовах складної внутрішньої соціально-політичної ситуації, обмеженості ресурсів, головні зусилля влади концентрувалися на протистоянні російській агресії на Донбасі,

акцентуванні уваги світового співтовариства на проблемі анексованого Криму, боротьбі з російським впливом на світовій арені. Ситуація ускладнюється новими загрозами та викликами, що потребують уваги, зусиль і ресурсів західних партнерів України.

Стратегічною метою України у міжнародному просторі залишається утвердження України як повноправного члена європейської і світової спільноти, надійного і передбачуваного партнера, економічно розвинутої, впливової, сильної держави. Це зумовлено потенціалом нашої країни як великої європейської демократичної держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>.

2. Закон України «Про внесення змін до Закону України Про дипломатичну службу» від 11.01.2011 № 2911-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2911-17>.

Макаренко Павло Вадимович,
*головний спеціаліст Управління державного нагляду
за дотриманням санітарного законодавства
Головного управління Держпродспоживслужби
в Сумській області*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНІ

Функція прогнозування походить безпосередньо з самої природи державного управління, оскільки науково обґрунтоване судження про майбутнє здатне вирішувати перспективні проблеми. [1, с. 23]. У контексті державного управління прогнозування – це наукове передбачення; систематичне дослідження стану, структури, динаміки та перспектив управлінських явищ та процесів, які притаманні суб'єкту та об'єкту управління.

Політичне прогнозування – обов'язкова умова успішної політичної діяльності. Воно передбачає вироблення політичного прогнозу, суджень про майбутнє в політичному процесі. Значення політичного прогнозування полягає не тільки в тому, що від нього залежить ефективність політичної діяльності, рішень та акцій, які приймаються, а й у тому, що за самою суттю воно є започаткованою політичною оцінкою, яка ґрунтується на усвідомленні політичних інтересів певних соціальних груп. Поняття передбачення є узагальнюючою, інтегральною категорією, яка охоплює усі способи одержання інформації про майбутнє – від пророцтва до футурології. Об'єктом передбачення в політиці є поведінка

людини, що знаходиться у взаємодії з іншими людьми. Основною метою прогнозування є підготовка науково обґрунтованих пропозицій щодо того, в якому напрямі бажаним є розвиток соціального об'єкта [3, с. 329-330].

Проблеми теорії та практики соціального та політичного прогнозування розглядалися в роботах таких науковців, як А.Ахременко, Дж.Берд, В.Василенко, В.Виноградов, О.Гаврилов, А.Гончаренко, Т.Дубатова, Д.Єрмоленко, А.Кокошин, Г.Рубанов, Г.Тейл, С.Телешун, Ф.Шродт, Е.Янч, І. Пригожий, а також І. Стенгерс, Г. Ніколіс, Н. Ханкс та інші

До перших українських «прогнозистів» слід віднести Юрія Дрогобича, доктора філософії і медицини, одного з ректорів Болонського університету, автора ряду праць прогностик на певні роки. Іван Франко був не лише видатним поетом, письменником, але й оригінальним політичним мислителем. В його працях цілісно або фрагментарно досліджуються майже всі аспекти політичних відносин, робляться висновки щодо національного і політичного розвитку України в майбутньому. На початку 20-х років ХХ століття М. Грушевський у своїй основній соціологічній праці «Початки громадянства. Генетична соціологія» ставив питання про необхідність створення соціально-політичної прогностики, розвитку науки про майбутнє.

Найважливішою функцією політичного прогнозування є те, що воно дає розуміння історичної перспективи, допомагає визначити напрям соціально-економічного й політичного розвитку на тривалий час, правильно орієнтуватись у міжнародних подіях і тим самим служить для вироблення обґрунтованої стратегії і тактики. Подібними прогнозами займається незначна кількість експертів, які мають відповідну фахову підготовку, або ж спеціалізовані наукові установи, яких вкрай мало на території СНД [4, с. 32]. Нині в Україні є кілька дослідницьких груп, секторів і відділів різних установ, які займаються розробленням економічних, політичних та інших прогнозів. Це – Інститут міжнародних відносин Київського університету ім. Тараса Шевченка, Інститут соціології НАН України, Національний інститут стратегічних досліджень та інші

Сучасний стан політичного прогнозування в Україні залишається незадовільним: спорідненість політичної, управлінської та бізнес-еліти через безвідповідальність призводить до системних криз у суспільстві; відсутні фахівці що володіють теоретичними знаннями та практичними навичками щодо політичного прогнозування [2, с. 169]; ієрархічна структура органів державної влади та місцевого самоврядування не дає можливості для неупередженого аналітичного прогнозування; відсутня нормативно-правова база прогностичного забезпечення органів державної влади і місцевого самоврядування. Без вивчення політичного ризику неможливо забезпечити вірогідність та реалізацію політичного прогнозу.

Основні політичні ризики в Україні виникають в зв'язку із загрозами політичній безпеці України. Україна – держава з нестабільною економікою, слабкорозвинутими

демократичними інститутами, різноплановими політичними орієнтаціями основних політичних сил держави. Вона постійно відчуває зовнішній тиск зі сторони окремих держав при здійсненні політики захисту своїх національних інтересів. Всі ці та інші чинники посилюють роль політичного фактора в житті держави, а отже поширюють сферу політичного ризику. Врахування специфіки політичних ризиків України є одним із засобів піднесення ефективності політичного прогнозування.

Політик, який прагне досягти успіху в політичному прогнозуванні, повинен враховувати такі чинники, як рівень достовірності інформації, на якій його прогнозування ґрунтується; співвідношення політичних сил у суспільстві; економічні показники в контексті поставленої мети; престиж й організованість політичних сил, які його підтримують; настрої в суспільстві (динаміку громадської думки) тощо. Він повинен передбачати можливі наслідки своїх політичних дій: прогнозування політичної перемоги повинно включати й завбачення змін у суспільстві: не тільки виграшу для себе, а й того, як це вплине на інтереси інших учасників політичного процесу і якою буде їхня адекватна реакція. Прогнозування наслідків стосується й можливої поразки: щоб поразка в окремих питаннях не стала приводом до втрати довіри своїх прихильників і активізації політичних супротивників.

Для кожного прогнозу бажано використовувати більше інформації по спорідненим напрямам. Ступінь достовірності прогнозу прямо пропорційний ступеню обсягу використаних матеріалів. Для того щоб розробити прогноз, треба визначити головні та допоміжні напрями робіт [2, с. 171]. Головним завданням державного прогнозування є пошук оптимальних шляхів розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства та держави. Відповідно воно застосовується переважно на стадії розробки планів, програм у певній сфері та сприяє передусім виробленню концепцій, рекомендацій та пропозицій з їх реалізації, суттєво впливає на підготовку та прийняття управлінських рішень.

Висновки.

Політик, який прагне досягти успіху в політичному прогнозуванні, повинен враховувати такі чинники, як рівень достовірності інформації, на якій його прогнозування ґрунтується; співвідношення політичних сил у суспільстві; економічні показники в контексті поставленої мети; престиж й організованість політичних сил, які його підтримують; настрої в суспільстві (динаміку громадської думки) тощо. Сучасний стан політичного прогнозування в Україні є незадовільним: спорідненість політичної, управлінської та бізнес-еліти через безвідповідальність призводить до системних криз у суспільстві; відсутні фахівці що володіють теоретичними знаннями та практичними навичками щодо політичного прогнозування. Політичне прогнозування – обов'язкова умова успішної політичної діяльності. Воно передбачає вироблення політичного прогнозу, суджень про майбутнє в політичному процесі. Значення політичного прогнозування полягає не тільки в тому, що від нього залежить ефективність політичної

діяльності, рішень та акцій, які приймаються, а й у тому, що за самою суттю воно є започаткованою політичною оцінкою, яка ґрунтується на усвідомленні політичних інтересів певних соціальних груп.

Список використаних джерел

1. Ахременко А. С. Политический анализ и прогнозирование : учеб. пособие / А. С. Ахременко. – М. : Гардарики, 2006. – 333 с.
2. Політична аналітика в системі публічного управління : навч. посіб. / авт. кол. : С. О. Телешун, С. В. Сьомін, О. Р. Титаренко та ін.; за заг. ред. С. О. Телешуна. – К. : НАДУ, 2008. – 284 с.
3. Социальная работа / под общ. ред. проф. В. И. Курбатова. – Ростов н/Д : Феникс, 1909. – 576 с. – (Серия «Учебники, учебные пособия»).
4. Проблемы субъектов социального проектирования и управления / препринт под ред. В. И. Аршинова и В. Е. Лепского. – М. : Когито-Центр, 2006. – 256 с.

Милосердна Ірина Михайлівна,

доцент кафедри політичних теорій

Національного університету «Одеська юридична академія»,

кандидат політичних наук

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття можна охарактеризувати як період великих змін. Нова геополітична ситуація пов'язана з необхідністю багатопольярного переустрою світу, зміщення епіцентру гео економічної активності з Заходу на Схід. В нових умовах ХХІ століття стає поліцентричним, в якому одне з провідних місць буде належати Європі і сьогодні це стає дійсністю, а не тільки ймовірним варіантом розвитку світової спільноти. Ідея Об'єднаної Європи все більше поширюється у світовому співтоваристві, а новий етап її розбудови можна побачити в подальшій політиці розширення Європейського Союзу за рахунок нових членів, серед яких Україна та Грузія.

Для України євроінтеграційний шлях не був розпочатий у 2013 році. Орієнтація на Європейський Союз – довгостроковий проект, який набрав значну швидкість й тому навряд чи його можна легко та швидко змінити. Так, Україна ще в першій половині 1990-х р. проголосила курс на європейську інтеграцію, а зовнішньополітична концепція держави була визначена у Постанові Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. В цій постанові було зазначено, що

«визначальною рисою зовнішньої політики України щодо цих держав є встановлення з ними відносин політичного і військового партнерства, взаємовигідного економічного співробітництва, широких культурних, наукових, гуманітарних зв'язків. ...Водночас таке співробітництво стане підґрунтям для розширення участі України в європейських структурах та майбутнього інтегрування її господарства до загальноєвропейського і світового економічного простору» [2].

Отримавши визначення «європейський вибір України», цей курс ніколи не ставився під сумнів. З того часу й до сьогодні євроінтеграційний шлях був кілька разів підтверджений політично та закріплений юридично в документах, прийнятих Верховною Радою, та в декількох міжнародних угодах. Серед таких угод слід назвати: Угоду про партнерство та співпрацю (1994 р., яка увійшла в силу у 1998 р.), двосторонній План дій Україна – ЄС (від 2005 р.), який передбачав розширення політичної співпраці та поглиблення економічної інтеграції, Державна цільова програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на період 2008-2011 рр., в якій відзначалося, що «європейська інтеграція є визначальним чинником як зовнішньої, так і внутрішньої політики країни» (липень 2008 р.) [1]. Наступним кроком в напрямку євроінтеграції української держави можна вважати її співпрацю з ЄС у форматі програми «Східне партнерство» (з 2009 року), яка передбачала встановлення стосунків політичної асоціації, економічна інтеграція без формального членства в ЄС, а також залучення України в орбіту впливу загальної політики ЄС.

Одним із значних кроків реалізації стратегії євроінтеграції України, безумовно можна вважати Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони». Слід зазначити, що підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи:

I етап – 21 березня 2014 р. – під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту;

II етап – 27 червня 2014 р. – в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу та главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди.

На думку А. Гальчинського відбулася зміна змісту відносин Європейського Союзу та України: «раніше євроінтеграційні прагнення нашої держави базувалися в основному на одноосібній ініціативності. Сьогодні цей процес набуває ознак двохвекторного руху один назустріч одному. Більшою мірою це пов'язано з участю України в реалізації розрахованого на довгу перспективу панєвропейського інтеграційного проекту під назвою «Велика Європа», відродження Європи як визнаного лідера світового цивілізаційного процесу» [3].

Проте зміна змісту відносин Україна – ЄС не означає, що українська сторона може знижувати темпи євроінтеграційних реформ. Більш того, як зазначає Ткаленко С.І. «для поліпшення співпраці та стосунків між Україною та ЄС основними першочерговими кроками повинні стати: підтримка засобами економічної дипломатії створення консорціумів і альянсів українських підприємств з потужними компаніями країн ЄС; впровадження сучасних форм міжнародного спільного фінансування стратегічних інвестиційних проектів; поширення інформації о інвестиційних потребах і можливостях в українському виробництві, у тому числі в сільському господарстві; налагодження практичної співпраці в контексті Стратегії ЄС- 2020; формування системи взаємного захисту інвестицій і протидії проявам недобросовісної конкуренції з сторони представників, як країн-партнерів, так й третіх країн і так далі [4, с. 195].

Крім цього, при аналізі сучасного стану відносин Європейського Союзу та України, можна говорити про низку внутрішніх перепон, які гальмують процес євроінтеграції і на них звертає увагу й європейська сторона: практика вибіркового правосуддя, недосконалість виборчого законодавства, відсутність реальної протидії корупції, повільність проведення реформ. І якщо Україна дійсно бачить себе в недалекому майбутньому в статусі асоційованого члена, то свої прагнення вона має демонструвати конкретними та ефективними реформами в політичній, економічній та соціальній сферах. І тут мова йде про досягнення європейського рівня розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Державна цільова програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008–2011 роки [Електроний ресурс]. Кабінет міністрів України, 02.07.2008. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publsh/article?showHidden=1&art_id=144132789&cat_id=36810841&ctime=1215509617744.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» [Електроний ресурс]. Верховна Рада України, 02.07.1993. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
3. Сколотяный Ю. Антолий Гальчинский: «Евроинтеграционная стратегия нашей страны... исключает альтернативы» [Електроний ресурс] / Ю. Сколотяный. – Режим доступу : http://gazeta.zn.ua/macrolevel/anatoliy-galchinskiy-evrointegracionnaya-strategiya-nashey-strany-isklyuchaet-alternativy-_.html
4. Ткаленко С. И. Влияние интеграционных процессов ЕС на стратегическое развитие Украины в условиях глобализации / С. И. Ткаленко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – Серія Економіка. Випуск 2(4). – Частина 1. – С. 193-199

Орел Марія Григорівна,

докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції та

управління національною безпекою

Національної академії державного управління

при Президентові України,

кандидат наук з державного управління

ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ, ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Виконаний нами аналіз свідчить, що маємо місце неоднозначне трактування сутності характеристик функціонування соціальних систем, яке позначають поняттями «стабільність та «дестабілізація». Зокрема, деякі пропонують під суспільною стабільністю розуміти стан за якого створюються передумови щодо запобігання непродуктивним витратам ресурсів на подолання кризових явищ у суспільстві [1, с. 671], а щодо дестабілізації соціальної системи, то, як правило її розглядають як порушення її стійкого розвитку [див., зокрема 3;4]. Очевидно, що суспільство перебуває під постійним впливом множини факторів серед яких, зокрема, зростання соціальної нерівності, кризові явища в економіці та культурному середовищі, які породжують збурення різної інтенсивності, тобто стан суспільно-політичної стабільності є виключенням, ніж правилом. З огляду на це пересічні громадяни, соціальні групи, представники політичної еліти оцінюють ті чи інші події, процеси та пов'язані з ними чинники, як загрозливі, як такі, що варті уваги, як бажані, чи ні. У цьому контексті деякі дослідники, аналізуючи мотиви і технології дестабілізації суспільства, можливості протидії їй, доходять висновку про доцільність розгляду як «позитивних», так і «негативних» аспектів дестабілізації [5]. У першому випадку йдеться про передумову створення додаткових можливостей для переходу на більш перспективну модель розвитку суспільства, а в другому, про передумову ситуації, яка призводить до соціального хаосу і структурної руйнації суспільства. Тому акцент на «позитивних» та «негативних» вимірах дестабілізації суспільно-політичної системи дозволяє дещо під іншим ракурсом оцінювати ті чи інші реформи у політичній, економічній та іншій сферах. Разом з тим, оскільки функціонування соціальних систем тісно пов'язані з процесами дестабілізації, які завжди мають політичні, економічні, соціальні та культурні (гуманітарні) характеристики [5-12], які окрім того мають ціннісний підтекст [6;8;12;13], то це зумовлює актуальність аналізу чинників дестабілізації у контексті викликів для національної безпеки.

Поняття «виклик національній безпеці» є вживаним у науковій та публіцистичній літературі і часто використовується політиками та експертами. Так, у роботі [14] пропонується розуміти під ним проблему, яка на певному відрізку часу актуалізувалася і вирішення якої може мати пріоритетне значення для забезпечення національної безпеки,

тобто виклики це проблеми, які виникають перед суспільно-політичною системою у процесі свого розвитку. Вони мають свою структуру, динаміку розвитку, є конкретними в часі, але набувають політичного значення в міру їх сприйняття як таких. З огляду на це доцільною є типізація дестабілізації суспільно-політичних систем за ступенем актуальності та сутності накопичених проблем, які її зумовлюють, намірів її ініціаторів та наслідків для соціальної системи. Результати аналізу чинників, мотивів та цілей ініціаторів дестабілізації суспільно-політичної системи, дозволили дійти висновку щодо доцільності виокремлення еволюційного, модернізаційного та трансформаційного типів дестабілізації [15].

При дестабілізації суспільно-політичних систем еволюційного типу її ініціатори є прихильники поступових, узгоджених за часом і ресурсами змін еволюційного характеру з метою пошуку додаткових можливостей для розвитку соціальної системи, має місце підтримка з боку суспільства доцільності тих чи інших реформ та розуміння провладною елітою життєво важливих національних інтересів, адекватна оцінка можливих засобів та способів щодо їх реалізації, самокритичність та відкритість в оцінках реформ. Це дозволяє визначити основні вектори реформування системи і уникнути ситуації її стагнації. Однією із закономірностей дестабілізації еволюційного типу є те, що, якщо належного моніторингу результатів та уточнення параметрів реформ не буде, то її ініціатори попадуть у ситуацію, яку можна назвати «реформи заради реформ», в якій виникає реальна загроза деградації суспільства, оскільки буде спостерігатися невпинне зниження можливостей соціальних механізмів і врешті-решт їх катастрофічне руйнування. При дестабілізації суспільно-політичних систем модернізаційного типу її ініціатори, як правило, перебувають на вершині політичної влади і їх метою є модернізація системи у контексті зміни векторів суспільного розвитку, що, як правило, передбачає руйнування усталених соціальних стереотипів поведінки населення. Часто після дестабілізації система модернізується під потреби правлячої еліти. Головна мета дестабілізації трансформаційного типу трансформація системи у таку, де у постдестабілізаційний період будуть мати місце принципово інші суспільно-політичні відносини. При цьому її ініціатори переконані, що саме вони є носіями прогресивних ідей і знаходяться у принциповій опозиції до корумпованого або консервативно-традиціоналістського режиму, що стоїть на заваді кардинальних реформ, тому є ризик, що дестабілізація може призвести до збройного громадянського конфлікту, який зростає, коли цілі ініціаторів не відповідають об'єктивним потребам розвитку суспільства. При цьому, очевидно, що вказані типи дестабілізації пов'язані.

Таким чином при аналізі чинників дестабілізації суспільно-політичної системи необхідно здійснювати моніторинг порогових величин політичного, економічного, соціального та гуманітарного характеру, перевищення яких може унеможливити виконання головних функцій системи, передусім щодо забезпечення державного

суверенітету, територіальної цілісності, захисту конституційного ладу, дотримання процедур забезпечення правонаступності влади. При цьому актуальним завданням є обґрунтування критеріїв, які б дозволяли оцінювати виклики для національної безпеки за умов, обумовлених вказаними типами дестабілізації суспільно-політичної системи.

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління / Уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Руденко О.М. Дефініції суспільної стабільності в державному управлінні / О.М.Руденко // Стратегічні пріоритети – 2009. – №3 (12). – 2009. – С. 101-109.
3. Політологічний енциклопедичний словник / [упорядн. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко]. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
4. Большой толковый словарь русского языка. – 1-е изд-е: СПб.: Норинт. – С. А. Кузнецов. 1998.
5. Факторы и акторы дестабилизации: опыт прошлого и современность. Авторский коллектив: А.И. Байгушкин, Н.В. Загладин. Отв. ред. В.И. Катагарова. – М.: ИМЭМО РАН, 2011 – 121 с.
6. Руденко О.М. Дефініції суспільної стабільності в державному управлінні / О.М.Руденко // Стратегічні пріоритети – 2009. – №3 (12). – 2009. – С. 101-109.
7. Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій / В. Ф. Солдатенко (кер.) та ін.; НАН України; Ін-т політ. і етнонац. досліджень. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 536 с.
8. Галкин А. А. Стабильность и изменение сквозь призму культуры мира / А. Галкин // Полис. – 1998. – № 5. – С. 119-120.
9. Москаленко О. М. Конфліктно-консенсусна парадигма регулювання суспільно-політичних відносин : дис. ... канд. політ. наук / О. М. Москаленко. – К., 2000. – 186 с.
10. Шевченко М.М., Давиденко О.Г. Поняття «суспільно-політична стабільність»: смисловий простір державно-управлінського змісту / М.М.Шевченко, О.Г.Давиденко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 14. – С.49-54.
11. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів [текст]: [монографія] / В.О. Ананьїн, В.В. Горлинський, О.О. Пучков та ін. / За заг. ред. В.О. Ананьїна. – К.: ІСЗЗІ НТУУ «КПІ», 2009. — 271 с.
12. Назаретян, А. Цивилизационные кризисы в контексте Универсальной истории (синергетико-психологическое прогнозирование) / А. Назаретян. – 2-е изд. – М. : Мир, 2004. – 367 с.
13. Матвієнко В.Я. Соціальні технології: Моногр. – К.: Укр. пропілеї, 2001. – 446 с.

14. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика: монографія / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук; за заг. ред. Г. П. Ситника. – Хмельницький; К.: Вид-во «Кондор», 2007. – 616 с.

15. Ситник Г. П., Орел М. Г. Концептуальні засади диференціації типів дестабілізації суспільно-політичної системи та її аналізу у контексті забезпечення національної безпеки // Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. – № 3-4 (11-12).-2016. – С.8-31.

Панченко Ганна Олександрівна,
доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат наук державного управління

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Розвиток Державної прикордонної служби України повинен забезпечити ефективну реалізацію політики безпеки у сфері захисту та охорони державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Політика Європейського Союзу у сфері прикордонної безпеки є досить гнучкою, оперативно модернізується з урахуванням вже існуючих і можливих загроз, спрямована на постійний розвиток, застосування новітніх технічних засобів та інформаційних технологій. Вона передбачає тісну співпрацю на національному рівні в країнах-членах та на всьому просторі ЄС, зокрема через FRONTEX, а також з третіми країнами на дво- та багатосторонній основі [1, С. 82].

Практика європейських країн передбачає розроблення національного стратегічного плану дій у сфері прикордонного менеджменту з низкою заходів на всіх трьох зазначених вище рівнях. Вони, зокрема, стосуються інтегрованого прикордонного менеджменту; систем управління ризиками, кримінального аналізу, технічного спостереження; європейської патрульної мережі; національних координаційних центрів; центрів збирання інформації; інформаційних систем і технологій тощо.

Основним документом ЄС у цій сфері є Інструкція щодо системи інтегрованого прикордонного менеджменту. Він має забезпечити баланс між ефективною охороною кордону, запобіганням сучасним загрозам та збереженням відкритості кордонів для законної транскордонної діяльності та подорожуючих осіб [3].

Ця Інструкція виділяє три рівні запровадження (розвитку) інтегрованого прикордонного менеджменту:

1. Міжвідомче співробітництво в межах національних служб, відповідальних за завдання прикордонного менеджменту на вертикальному та горизонтальному рівнях.

2. Міжвідомче співробітництво та координація між різними національними службами, відповідальними за конкретні завдання прикордонного менеджменту на кордоні.

3. Міжнародне співробітництво, зокрема, двостороннє співробітництво з сусідніми країнами та багатостороннє співробітництво.

Ключовими зонами уваги в межах цих трьох рівнів є:

- законодавча та нормативна база;
- інституційна система;
- процедури;
- людські ресурси;
- освіта та тренінги;
- інформаційний та комунікаційний обмін;
- інфраструктура та обладнання [4].

З огляду на перспективу, наведений досвід європейських країн потребує ретельного опрацювання, оскільки українську ситуацію можна оцінити як безпрецедентну.

На відміну, наприклад, від Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії, які спільно охороняють новий східний сухопутний кордон ЄС протяжністю близько 2 тис. км, український сухопутний кордон, що може стати зовнішнім кордоном ЄС після вступу України, у півтора рази більший. Крім того, він є новим, неоформленим у договірно-правовому відношенні кордоном. Його облаштування ще не завершено [2, с. 6].

Метою розвитку Державної прикордонної служби України є мінімізація загроз прикордонній безпеці, забезпечення реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, посилення ролі Державної прикордонної служби України у протидії транскордонній і транснаціональній злочинності.

Діяльність Адміністрації Держприкордонслужби у сфері залучення міжнародної технічної допомоги упродовж 2016 року була спрямована на реалізацію Стратегії розвитку Державної прикордонної служби України, виконання Плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами, забезпечення виконання Державною прикордонною службою України специфічних завдань в особливий період, а також на поглиблення співробітництва з правоохоронними та іншими відомствами іноземних держав [5].

Основні зусилля були зосереджені на ефективності реалізації проектів міжнародної технічної допомоги у сфері посилення прикордонного та міграційного менеджменту, удосконалення системи управління персоналом, протидії корупції, покращення

інфраструктури та матеріально-технічної бази прикордонних підрозділів, навчальних закладів Державної прикордонної служби України, проведенні спеціалізованих тренінгів і навчань.

Значна увага приділялася поглибленню співробітництва та обміну досвідом з правоохоронними відомствами іноземних держав.

Проекти міжнародної технічної допомоги у 2016 році реалізовувалися за фінансової підтримки Європейського Союзу, урядів Сполучених Штатів Америки, Королівства Норвегії, Федеративної Республіки Німеччини, а також Міжнародної організації з міграції, Міжнародного агентства з атомної енергії, Організації з безпеки та співробітництва у Європі, Програми розвитку ООН. Загалом упродовж 2016 року здійснювалася реалізація 16 проектів міжнародної технічної допомоги, у заходах яких брали участь усі регіональні управління, органи охорони державного кордону та навчальні заклади Державної прикордонної служби України. Результатом роботи із залучення міжнародної технічної допомоги у 2016 році стало отримання допомоги на суму майже 451 млн. грн. [6].

Отже, прикордонне співробітництво є складовою частиною сучасної концепції європейської інтеграції, тому досвід ЄС має велике значення для інших держав, у тому числі й для України. Ще важливішим цей факт стає тому, що у нашій країні приділяється недостатньо уваги розвитку прикордонного співробітництва та використанню інтеграційного ресурсу. Оцінка прикордонного співробітництва лише у площині його економічної ефективності для окремих регіонів не є вичерпною. Найбільш ефективне використання всіх переваг можливо лише за умови розгляду його як інструменту загальносвітового процесу інтегрування.

Список використаних джерел

1. Кукін І. В. Удосконалення процесів управління у сфері прикордонної безпеки / І. В. Кукін // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №17. – С. 81–84.
2. Литвин М. М. Інтегрований прикордонний менеджмент у сучасних умовах / М. М. Литвин // Наука і оборона. – 2010. – № 2. – С. 3-7.
3. Про запровадження Кодексу Шенгенських кордон: Розпорядження Європейського Парламенту і Ради ЄС від 15 березня 2006 р. № 562/2006 . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : «http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/nac_bez/texts/2008-01/litvin.pdf
4. Про затвердження плану заходів з організації спільної оперативної охорони державного кордону з державами-членами Європейського Союзу – Республікою Польща, Словацькою Республікою, Румунією та Угорщиною, а також з Республікою Молдова: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 липня 2015 р. № 695-р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/695-2015-%D1%80>

5. Про схвалення Концепції Державної цільової правоохоронної програми «Облаштування та реконструкція державного кордону» на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 1179-р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1179-2015-%D1%80>

6. Шинкарук К. Моніторинги: Концепція інтегрованого управління кордонами потребує подальшої конкретизації – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=603277564>

Рудік Надія Михайлівна,

доцент кафедри права та європейської інтеграції

Дніпропетровського регіонального інституту державного управління

НАДУ при Президентові України,

кандидат наук з державного управління, доцент

УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ: ДОСВІД ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВИ

Згідно зі ст. 217 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) «Союз може укласти угоди з однією або більше третіми країнами або міжнародними організаціями, що запроваджують асоціацію, включаючи взаємні права та обов'язки, спільні дії та спеціальні процедури» [4, р. 144]. Угоди про асоціацію (УА), які ЄС укладає на основі ст. 217 ДФЄС, можуть мати на меті підготовку конкретної європейської країни до набуття членства в Союзі або започаткування між сторонами співробітництва особливого роду. Угодами, укладеними з метою підготовки до вступу, наприклад, є угоди про стабілізацію та асоціацію між ЄС та країнами Західних Балкан (Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Македонія, Сербія, Чорногорія), які адаптовані до конкретної ситуації в кожній країні-партнері. Поряд із створенням зони вільної торгівлі (ЗВТ) між ЄС і відповідною країною, вони також визначають загальні політичні та економічні цілі асоціації, стимулюють регіональне співробітництво.

Метою УА між ЄС та трьома пострадянськими країнами Україною, Грузією і Молдовою є досягнення ними політичної асоціації та економічної інтеграції з Союзом. Невід'ємною частиною цих угод є створення з ЄС глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ГВЗВТ), яка має стати і результатом, і рушійною силою впровадження в цих країнах політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ. Грузія розпочала переговори щодо укладення УА з ЄС в липні 2010 р. і завершила в липні 2013 р.,

а Молдова – в січні 2010 р. і завершила в липні 2013 р. Україна розпочала переговори в березні 2007 р. і завершила в березні 2012 р. Урочисте підписання УА між Грузією та ЄС, а також Україною та ЄС і Молдовою та ЄС відбулось 27 червня 2014 р. в Брюсселі.

Текст УА між ЄС і Україною був розробленим і парафований першим, тому він слугував своєрідною матрицею для двох інших. З огляду на це, всі три УА в основному є однаковими, хоча й відрізняються рядом технічних деталей та мають низку істотних змістових відмінностей. Щодо технічних деталей, то тексти УА між ЄС та Грузією, Молдовою та Україною складаються з преамбули, статті 1, розділів (вісім розділів в УА між ЄС та Грузією і по сім – в УА між ЄС та Молдовою і Україною), додатків (34, 35 і 43 відповідно), у яких визначаються нормативні акти ЄС, які слід прийняти до визначеної дати, та протоколів (3, 4 і 3 відповідно). Розділи всіх УА мають майже однакові назви за винятком розділу VI «Механізми адміністративного співробітництва», який є лише в УА між ЄС та Грузією [1; 2; 3]. Глави є досить різними: деякі з них є функціонально визначеними і мають обов'язкову юридичну силу, є такі, що мають велике політичне або економічне значення, а інші стосуються суто технічних питань. В цілому, текст УА між ЄС та Грузією нараховує 743 сторінки в Офіційному журналі ЄС, ЄС та Молдовою – 740, а між ЄС та Україною – 2 129 сторінок.

Змістові відмінності угод переважно є наслідком роботи урядів з реформування політичної та економічної систем своїх країн, яка була зроблена ними до підписання УА, а також розміром економік трьох пострадянських країн. Так, Грузія в односторонньому порядку суттєво лібералізувала більшу частину своєї торгівлі з усім світом ще до початку переговорів щодо УА, в результаті чого положення про ГВЗВТ майже не містять винятків щодо скасування тарифних бар'єрів в торгівлі товарами (на відміну, наприклад, від ГВЗВТ з Україною). Зі свого боку, для того щоб виразно підкреслити своє прагнення вступити в ЄС Молдова під час переговорів притримувалась максималістського підходу, взявши на себе зобов'язання адаптувати все релевантне до УА законодавство ЄС, що пояснює, чому додатки до УА між ЄС та Молдовою включають в себе більше правових норм ЄС порівняно з двома іншими УА.

Ратифікація УА між ЄС, Грузією, Молдовою і Україною розпочалася з липня 2014 р. (Румунія стала першою державою-членом ЄС, яка вже 3 липня 2014 р. ратифікувала всі три УА). Для Грузії і Молдови цей процес завершився наприкінці 2015 р. (відповідно в грудні і листопаді). Рада ЄС з питань закордонних справ 23 травня 2016 р. ухвалила рішення щодо набуття чинності УА між ЄС і Грузією та ЄС і Молдовою з 1 липня 2016 р., тобто «в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження» [1; 2]. На відміну від УА між Україною та ЄС, ратифікація якої поки що є не завершеною через негативні результати консультативного референдуму в Нідерландах, який відбувся 6 квітня 2016 р. (Нідерланди ратифікували УА, але не надіслали до Генерального секретаріату Ради ЄС

відповідну ратифікаційну грамоту), процес ратифікації УА між ЄС і Грузією та ЄС і Молдовою пройшов без ускладнень.

Тимчасове застосування УА між ЄС та Грузією розпочалось з 1 вересня 2014 р. За даними Євростату, за перші 12 місяців імплементації ГВЗВТ імпорт з Грузії в ЄС зріс на 15%. В 2015 р. імпорт грузинських товарів в ЄС зріс на 12% і склав 741 млн євро. Частка ЄС у загальному обсязі торгівлі Грузії (імпорт і експорт) становить сьогодні 31%, порівняно з 27% до набрання чинності ГВЗВТ. Безпосереднім результатом застосування ГВЗВТ стала матеріалізація грузинського експорту в ЄС: суттєво збільшився обсяг експорту кави, чорниць, горіхів, часнику, вина, а також міді та нафтових олій. Найближчим часом має розпочатись експорт меду, хороший експортний потенціал має ягняча вовна (поляр). ЄС також надає підтримку розвитку нового бізнесу в Грузії, останнім часом за допомогою відкриття кредитних ліній. Станом на сьогоднішній день Грузія за допомогою ЄС прийняла понад 7 000 європейських стандартів в таких сферах, як охорона здоров'я, безпека та охорона навколишнього середовища, 1 700 з яких були прийняті лише за 2015 р. Починаючи з 2000 р., Грузія планує впроваджувати 2 000 стандартів ЄС на рік, що означатиме безпечніші товари для громадян Грузії та збільшення експортних можливостей для грузинського бізнесу [6].

Слід зазначити, що ГВЗВТ не застосовується в грузинських сепаратистських регіонах Південної Осетії та Абхазії, які не відповідають базовим умовам застосування УА. Однак спеціальним положенням УА (ст. 429) передбачається застосування ГВЗВТ в цих двох регіонах, щойно для цього будуть створені відповідні умови [1, р. 137]. ЄС і Грузія домовились також про прийняття Порядку денного асоціації ЄС – Грузія (ПДА) – документа, який визначає перелік пріоритетів двосторонньої співпраці на період 2014–2016 рр. ПДА допомагає Грузії повною мірою скористатися перевагами УА і буде оновлений до кінця 2016 р.

Тимчасове застосування УА між ЄС та Молдовою розпочалось з 1 вересня 2014 р. В 2015 р. товарообіг між ЄС і Молдовою знизився на 6 %, в основному за рахунок різкого скорочення експорту з ЄС до Молдови. Однак експорт з Молдови в ЄС продовжує зростати, збільшившись в 2015 р. на 5 %. В минулому році ЄС імпортував з Молдови товарів на суму 1,2 млрд євро, що на 27 % більше, порівняно з 2013 р., а обсяг імпорту сільськогосподарської продукції з Молдови в ЄС зріс в 2015 р. на 9 %. Порівняно з 2014 р. експорт ЄС в Молдову ЄС скоротився на 11 % і склав в 2015 р. 2,08 млрд євро. Після різкого збільшення в 2014 р. (наприклад, консервованих овочів на 455 %, консервованих фруктів та горіхів – 228 %, каштанів – 290%) експорт в ЄС деяких молдавських товарів продовжував зростати і в 2015 р. Так, позитивна динаміка спостерігалась в експорті насіння соняшнику, горіхів, винограду, сухофруктів, пшениці, ячменю, соєвих бобів, одягу і постільних речей. Доступ на європейські ринки і вигоди від ГВЗВТ сприятимуть подальшому зростанню економіки щойно Молдова приведе свої стандарти у сфері охорони здоров'я і безпеки у відповідність стандартів ЄС. Реформа безпеки харчових продуктів

дозволить Молдові експортувати в ЄС свою сільськогосподарську продукцію, зокрема, продукти тваринного походження, безпечність яких для європейських споживачів суворо контролюється. В цілому очікується, що у разі успішного завершення реформ ГВЗВТ з ЄС забезпечить щорічний приріст ВВП Молдови на 5,4 % [7].

Як і у випадку з Грузією, застосування УА між ЄС і Молдовою або її розділу V (торгівля і питання, пов'язані з торгівлею) на територіях, над якими уряд Молдови не здійснює ефективний контроль (Придністров'я), розпочнеться лише після того, як Республіка Молдова забезпечить повну імплементацію і дотримання УА на всій своїй території. Рішення щодо цього прийматиме Рада асоціації [2, р. 148].

В Україні УА почала тимчасово застосовуватись з 1 листопада 2014 р. (розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», який запроваджує ГВЗВТ між Україною та ЄС, тимчасово застосовується з 1 січня 2016 р.). Угода не поширюється на тимчасово окуповану територію АР Крим та окремі райони Донецької та Луганської областей.

Підписання УА з ЄС стало для трьох пострадянських країн помітної віхою на шляху реалізації ними національних проектів трансформації та модернізації загалом та у двосторонніх відносинах з ЄС, зокрема. Набуття УА між Грузією і Молдовою чинності з 1 липня 2016 р. надає урядам цих країн можливість повністю зосередитись на їх виконанні й не відволікатись, на відміну від України, на виснажливий пошук шляхів завершення процесу ратифікації. Взнявши досить високий темп реформ в межах Східного партнерства [5], Грузія і Молдова утримали його й на етапі підготовки до підписання УА. Досвід тимчасового виконання УА цими країнами також свідчить про лідерські позиції Грузії та Молдови. На мою думку, політичні ризики, пов'язані з періодичною зміною влади в цих країнах за результатами демократичних виборів є для виконання УА мінімальними, оскільки угоди є обов'язковими до виконання міжнародно-правовими документами.

Список використаних джерел

1. Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part. – Access mode: https://eeas.europa.eu/georgia/pdf/eu-ge_aa-dcfta_en.pdf
2. Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Moldova, of the other part. – Access mode: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/eu-md_aa-dcfta_en.pdf
3. Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. – Access mode: https://eeas.europa.eu/ukraine/docs/association_agreement_ukraine_2014_en.pdf
4. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>
5. Eastern Partnership Index. – Access mode: <http://www.eap-index.eu/>

6. EU-Georgia relations. – Access mode: http://eeas.europa.eu/factsheets/news/eu-georgia_factsheet_en.htm

7. EU-Republic of Moldova relations. – Access mode: http://eeas.europa.eu/factsheets/news/eu-moldova_factsheet_en.htm

Сіцинський Назарій Анатолійович,
Європейська академія дипломатії, Польща,
кандидат наук з державного управління

НОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ З КРАЇНАМИ НАТО

На сьогоднішній день в умовах воєнної агресії Росії проти України окремі держави – члени НАТО та країни-партнери, використовуючи механізм Цільових фондів, мають можливість виділяти на добровільній основі фінансову допомогу та підтримувати нові значущі ініціативи у п'яти найважливіших галузях (трастові фонди), зокрема:

1) командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація – проект на підтримання модернізації структур і потенціалу України має подвійну мету: підвищити здатність України гарантувати власну безпеку і брати участь у навчаннях і операціях під приводом НАТО;

2) матеріально-технічне забезпечення і стандартизація – проект має на меті сприяти реформуванню системи матеріально-технічного забезпечення України і підвищенню її взаємосумісності з відповідними системами НАТО, насамперед запроваджуючи стандарти НАТО щодо обліку і управління військовою технікою і витратними матеріалами;

3) кіберзахист – проект покликаний допомогти Україні виробити технічні можливості із протистояння кіберзагрозам, а також забезпечити підготовку і дорадчу допомогу щодо вироблення політики кібернетичного захисту;

4) соціальна адаптація колишніх військовослужбовців – проект має на меті допомогти Міністерству оборони України виробити надійну та ефективну програму соціальної адаптації військовослужбовців, які звільняються у запас або відставку, до цивільного життя;

5) реабілітація поранених – проект має на меті гарантувати належне лікування поранених українських чоловіків і жінок-військовослужбовців, а також забезпечити обладнанням медично-лікувальні заклади України і провести підготовку спеціалізованого персоналу [1].

Крім того, на прохання України навесні 2014 року НАТО направило в Україну консультативну групу підтримки у складі цивільних експертів, метою діяльності якої є надання консультативної допомоги українському керівництву з питань планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру і заходів із врегулювання кризових ситуацій, пов'язаних із порушенням критичної енергетичної інфраструктури і ризиками для цивільного населення. Водночас НАТО надає Україні дорадчу і фінансову підтримку з питань дипломатії, відносин із засобами масової інформації та стратегічних комунікацій.

Разом з тим, одним із найяскравіших дипломатичних кроків Українського політикуму за останні два роки можна вважати засідання Комісії Україна – НАТО в рамках проведення Варшавського саміту Організації Північноатлантичного договору, що відбувся 8–9 липня 2016 року в м. Варшава, Республіка Польща. Адже на сьогоднішній день саме підвищення інституційного рівня політико-дипломатичного діалогу з країнами НАТО та Європейського Союзу дозволяє активізувати зовнішню політику України та переговорний процес стосовно ключових проблем українсько-російських відносин у період агресії Російської Федерації.

Цілком очевидно, що Варшавський Саміт для України став історичним в оцінці Альянсом ролі та місця України в загальноєвропейській та євроатлантичній системах безпеки, це підтверджується тим, що десять із ста тридцяти дев'яти пунктів підсумкового документа Варшавського саміту НАТО прямо чи опосередковано стосуються України.

Україна отримала потужний політичний сигнал про єдність сил Альянсу в підтримці суверенітету, незалежності та відновленні територіальної цілісності Української держави, який визначений у Комюніке за результатами Саміту, а саме: «Ми будемо твердими в нашій підтримці суверенітету України і територіальної цілісності в рамках її міжнародно визнаних кордонів і права України вирішувати своє власне майбутнє і курс зовнішньої політики, вільної від втручання ззовні, як це викладено в Заключному акті Гельсінкі». Також в Комюніке зазначено, що «...незалежна, суверенна і стабільна Україна, що твердо віддана демократії та верховенству права, є ключем до євроатлантичної безпеки» [2]. Ця фраза є основним меседжем для України та у зовнішньополітичному контексті відображає розуміння НАТО того факту, що Україна наразі є реальним «стримувачем» просування агресії Російської Федерації на Захід та є чи не єдиною державою, що має на сьогоднішній день унікальний досвід протистояння одній із найпотужніших у військовому відношенні країн світу. Саме цей досвід є дуже затребуваний Альянсом і беззаперечно буде ним адаптуватись через програми спільних навчань в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Відносини Україна – НАТО [Електронний ресурс] : Інтернет сторінка Північноатлантичного альянсу НАТО. – Режим доступу: <http://www.nato.int/Ukraine>.

2. Саміт НАТО у Варшаві – підсумки й уроки, веб-портал Укрінформ, від http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2049186-samit-nato-u-varsavi-pidsumki-j-uroki.html.

Тетерін Костянтин Юрійович,
*аспірант кафедри регіональної політики
та публічного адміністрування
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Суспільно-політичні та соціально-економічні зміни, які відбуваються в нашій державі протягом останніх років, висувають на перший план необхідність наукового вивчення та практичного використання у всіх сферах суспільного життя проблематики, пов'язаної з правами людини.

У сучасному світі права людини є однією з найважливіших складових публічного управління, оскільки саме в цій сфері сформовано ефективний механізм імплементації, як через низку міжнародних договорів універсального та регіонального характеру, ратифікованих переважною більшістю країн, так і через систему контрольних та правоохоронних органів, правозахисних організацій.

У широкому розумінні права людини – це невід'ємні властивості, природні можливості розвитку, які визначають міру людської свободи, оскільки права людини – надто складне, багатогранне, філософське, етичне, політологічне і правове поняття.

Водночас, нормативно-правові та теоретико-методологічні прогалини унеможливають належне проведення захисту прав людини, задекларованих у низці нормативно-правових актів, що і визначає актуальність проблематики запровадження міжнародних стандартів реалізації прав людини.

Актуальність розробки механізму взаємодії держави та суспільства пов'язана з необхідністю вдосконалення інституту прав людини в Україні в контексті сучасних викликів та загроз:

- реалії політичного та економічного життя України, бойові дії на сході, проблеми полонених, переселенців з окупованих територій породжують суспільні конфлікти, непорозуміння, що пов'язані з недосконалістю теоретичного забезпечення та практичної реалізації захисту прав людини в Україні;

- Проблематика, пов'язана з вшануванням та захистом прав людини, зокрема, щодо теоретичних засад розробки Хартії з прав людини, в науці державного управління практично не досліджувалась, що і обумовило мету і завдання;

- наукова новизна очікуваних результатів полягає у тому, що в дослідженні на основі узагальнення та порівняння основних існуючих науково-теоретичних підходів до прав людини в національному та міжнародному праві будуть визначені особливості розробки та прийняття Хартії з прав людини як необхідного інструменту взаємодії держави та суспільства в Україні;

- практичне значення одержаних результатів можна буде сформулювати, як основні теоретичні положення, які можуть бути використані в науковому дослідженні в частині впровадження прав людини, підготовці пропозицій щодо прийняття доповнення до конституційного акту України у вигляді правового документу, яким буде Хартія з прав людини. Це дасть змогу відрегулювати суспільні відносини громадянського суспільства та держави. Це дозволить найбільш ефективно вирішувати проблеми суспільства, розбудовувати демократичну, соціально орієнтовану державу;

- Національна Хартія з прав людини стане основою для розбудови етичної інфраструктури Українського суспільстві в освітньо-культурній сфері життя;

- Хартія з прав людини буде суспільним договором між державою і суспільством, що надасть більшої легитимності державній владі, так як правова система будь якої держави побудована на договірній теорії права;

- що стосується вирішення суспільних конфліктів то вважаю, що в хартії можуть бути закладені механізми подолання кризових ситуації завдяки участі громадських інститутів, міжнародних організацій, які будуть виступати у ролі посередників для розробки конкретного комплексу дій, який дозволить уникати криз.

Питання пов'язані з функціонуванням засобів комунікації, а саме: телебачення, радіомовлення будуть відрегульовані завдяки Хартії з прав людини. Так як ці засоби інформації не завжди дотримуються правил етичної поведінки, демонструючи матеріали з відвертими сценами насилля, розповсюджують іноді недостовірну інформацію, нав'язують непотрібну рекламу.

Хартія з прав людини в якій будуть зазначені принципи реалізації політичних прав та можливостей громадян дасть змогу не тільки розбудувати органи місцевого самоврядування, а і забезпечить їх постійне стабільне функціонування без виникнення конфліктів інтересів як в самих органах місцевого самоуправління, так і між органами державної влади. Суспільний договір, яким буде хартія з прав людини, дасть змогу підвищити ефективність функціонування Верховної Ради України в контексті ухвалення рішень які не знижують стандартів життя, так як з точки зору етичних засад це буде не можливо. Стосовно органів судової гілки влади Хартія з прав людини буде орієнтиром при ухваленні судових рішень, так як сформує підходи до тлумачення норм права відповідно до

суспільної моралі, так як в цій сфері постійно виникають конфлікти при вирішенні різного роду питань життєдіяльності, як окремої особи, так і різними органами державної влади. Політико-правовий документ, яким буде Національна Хартія з прав людини, буде направлений на демократизацію, прозорість процесів надання адміністративних послуг населенню для досягнення комфортного середовища життя в країні.

Суспільний договір між державою і суспільством буде основою партнерських відносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадянським суспільством. Зв'язок держави і громадянина буде здійснюватись не тільки через інститут громадянства, а і через безпосередню участь громадян в вирішенні питань які виникають в процесі життєдіяльності. Договором можна передбачити реагування як держави, так і суспільства на зовнішні та внутрішні виклики та загрози з розробкою в ньому процедур подолання кризових явищ. Суспільно-політична ситуація яка є кризовою, також, може вирішуватись завдяки алгоритмів, які будуть запропоновані як інститутами громадянського суспільства, так і органами державної влади залученням міжнародних партнерів. Політико-правовий документ такий як Хартія з прав людини буде мати властивості консолідуючого акту громадянського суспільства. Хартія з прав людини і громадянина підвищуватиме правову свідомість осіб які взаємодіють як з окремими індивідуумами, так і з різними суспільними об'єднаннями. Дотримання принципів які будуть закладені не тільки в Хартії з прав людини, а і в кодексі етичної поведінки не тільки дисциплінуватимуть відносини, а і дадуть змогу особисто розвиватися особистостям завдяки прийняттю участі в суспільно-політичному житті країни. Хартія з прав людини дасть можливість не тільки реалізувати політичні, економічні, культурні права людини та громадянина, а також дасть змогу використати можливості, які не передбачені нормативними документами. Участь суспільства в прийнятті рішень державної влади дасть змогу уникнути замкнутості політичної еліти при здійсненні демократичних змін в суспільно-політичному житті. Політико-правовий документ, яким може стати хартія з прав людини, буде основою для розробки концепцій розвитку суспільства. В Хартії будуть зазначені орієнтири будівництва соціально розвинутої країни. До речі, орієнтири будуть компромісними між сподіваннями і можливостями, що дасть збалансованість сталого розвитку в умовах сучасного зовнішнього та внутрішнього середовища з урахуванням викликів часу.

Список використаних джерел

1. Верланов С. О.Європейська соціальна хартія: особливості принципів міжнародного тлумачення(за матеріалами практики Європейського комітету соціальних прав) / С. О. Верланов // Бюл. М-ва юстиції України. – 2008. – №2. – С. 119 – 130.
2. Європейська конвенція про захист прав та фундаментальних свобод людини з протоколами 1950 р. // Международные акты о правах человека: Сборник документов. – М. – 1999.

3. Загальна декларація прав людини 1948 р. // Международные акты о правах человека: Сборник документов. – М. – 1999.

Труш Олександр Олегович,
*професор кафедри права та європейської інтеграції
Харківського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України,
кандидат наук з державного управління, професор*

Гузь Вячеслав Валерійович,
*аспірант кафедри права та європейської інтеграції
Харківського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України*

ІНСТИТУТИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Економічне благополуччя держав – членів Європейського Союзу (далі – ЄС), високі стандарти життя та соціальний захист на фоні негативних наслідків глобальної економічної кризи і погіршення рівня життя населення багатьох держав світу, збройні конфлікти, стихійні лиха та ін. призвели до масштабних розмірів зовнішньої міграції населення на територію Європейського континенту і перш за все – нелегальної міграції.

Засилля нелегальних іммігрантів стало викликом європейській безпеці, що призводить до «закривання кордонів Європи» та її окремих членів, висування вимог про обмеження вільного пересування людей у Шенгенській зоні, підвищення ролі інститутів ЄС у сфері протидії нелегальній міграції, основними з яких є Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів Фронтекс (Frontex – European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union), Європейська поліція (далі – Європол) і Європейська юстиція (далі – Євроюст).

Фронтекс було створене згідно з Регламентом Ради ЄС від 26.10.2004 № 2007/2004 зі змінами, внесеними Регламентом Ради ЄС від 25.10.2011 № 1168/201 [1] з метою удосконалення системи європейської прикордонної безпеки і почало працювати у червні 2005 року зі штаб-квартирою у Варшаві (Польща).

Європейське агентство з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів Європейського Союзу є спеціалізованою та незалежною установою, якій доручено координувати операційну співпрацю між державами-членами в

галузі забезпечення безпеки кордонів. Фронтекс доповнюють національні системи управління кордонами держав-членів [2].

Крім того, йому підпорядковані загони швидкого прикордонного реагування.

Завдання Frontex, згідно з Установчим регламентом (ЄС) № 2007/2004, полягають у наступному:

1. *Спільна діяльність* – Frontex планує, координує, реалізує і оцінює спільні операції, що проводяться з різними державами – членами, їх персоналом та обладнанням на зовнішніх кордонах (морських, наземних і повітряних).

2. *Навчання* – Frontex відповідає за розробку загальних стандартів навчання і спеціальних інструментів . Вони включають в себе єдину основну навчальну програму , яка забезпечує початковий рівень підготовки обґрунтування для прикордонників по всій території Союзу , і середнього та високого рівня підготовки для більш старших офіцерів.

3. *Аналіз ризику* – Frontex аналізує інформацію про поточну ситуацію на зовнішніх кордонах. Ці дані збираються з пунктів перетину кордону та інших оперативних джерел інформації, а також з інформаційних джерел держав – членів, включаючи засоби масової інформації та наукові дослідження.

4. *Дослідження* – Frontex служить платформою об'єднання європейського прикордонного контролю персоналу і наукових досліджень, промисловості щоб подолати розрив між технічним прогресом і потребами органів прикордонного контролю.

5. *Забезпечення швидкого реагування* – Frontex створив об'єднаний ресурс у вигляді Європейської Прикордонної команди RBIT (Rapid Border Intervention Teams) і обширну базу даних доступного обладнання, яка об'єднує фахівців людських і технічних ресурсів на всій території ЄС. Ці команди знаходяться в повній готовності в разі кризової ситуації на зовнішніх кордонах.

6. *Допомога державам – членам у спільних операціях* – коли держави – члени приймають рішення повернути іноземних громадян , які незаконно перебувають на чужій території та не змогли піти добровільно, Frontex допомагає їм координуючи свої зусилля для забезпечення максимальної ефективності і рентабельності, а також забезпечення, що повага основних прав і людської гідності репатріантів підтримується на кожному етапі.

7. *Інформаційні системи і середовища обміну інформацією* – інформація про нові ризики і поточне положення справ на зовнішніх кордонах основі аналізу ризиків і так званої « ситуаційної обізнаності » для органів прикордонного контролю в ЄС. Frontex розвиває функціонування інформаційних систем, що дозволяють обмін такою інформацією, в тому числі інформаційних і координаційних мереж, створених за рішеннями Європейської системи спостереження за кордоном. (Провідну роль у цьому відіграє Frontex Situation Centre (FSC). FSC виступає в якості центрального пункту зв'язку і доступу до інформації для всіх зацікавлених сторін Frontex. Він також є життєво важливою частиною швидкого реагування механізму Frontex у разі надзвичайної ситуації, що відбувається в будь-якій точці на зовнішній межі).

У роботі Агентства беруть участь країни Шенгенської групи, кожна з них має представника у правлінні, яке очолюється виконавчим директором.

Керівним органом Агенства є Рада правління, до складу якої входять по одному представнику прикордонної служби держави – члена ЄС (керівник органу прикордонної охорони), а також 2 представники Єврокомісії.

Frontex фінансується Комісією та державами ЄС.

Про значення, яке ЄС надає своєму Агентству, свідчать показники щорічного збільшення його фінансування з бюджету ЄС: 6,9 млн євро в 2005 році, 19 млн в 2006 році, 70 млн в 2008, 86 млн євро в 2011 році, 94 млн. євро в 2013 році –, а на 2016, у зв'язку з міграційною кризою, бюджет було збільшено втричі – до 220 млн. євро [3, 4]. Більше половини загального бюджету витрачається на операції на морських кордонах.

В Установчому регламенті підкреслюється, що відповідальність за контроль на зовнішніх кордонах несуть держави-члени, Frontex у свою чергу лише полегшує застосування спільних заходів з охорони кордонів.

Окрім Frontex, з метою підвищення ефективності роботи національних служб і їх співробітництва у запобіганні і боротьбі з проявами міжнародної організованої злочинності, зокрема протидії нелегальній міграції, в ЄС було створено спеціальне агентство Європейської поліції – Європол, повноцінна робота якого почалась 1 липня 1999 року [5].

Досягнення поставлених цілей передбачає рішення наступних завдань:

- полегшення інформаційного обміну між національними службами,
- збір, обробка і аналіз інформації,
- негайне інформування національних служб,
- інформаційна підтримка розслідувань, що проводяться країнами-учасниками,
- підтримка необхідної інформаційної інфраструктури, баз даних [6].

Важливу роль у протидії нелегальній міграції відіграє спеціальне орган ЄС – Євроюст, який був створений рішенням Європейської Ради 15-16 жовтня 1999 року, але безпосередньо працювати почав у 2002 році [7].

Складається з прокурорів, суддів та офіцерів поліції, по одній особі від кожної держави, що входить до ЄС.

Агентство має наступні цілі і завдання:

- розвивати координацію і співпрацю між компетентними органами держав-членів відносно розслідувань злочинів і судовому переслідуванню;
- може просити держави почати розслідування незаконних дій;
- може просити держави-члени визнати яку-небудь державу краще підготовленою до проведення розслідування;
- може просити держави-члени створити єдину слідчу команду, що регулює дії держав;
- сприяє інформуванню компетентних органів держав-членів про хід розслідувань для забезпечення їх погодженої роботи;

- надає допомогу Європолу, у тому числі видачею висновків по матеріалах, наданих Європолем.

Євроюст може укласти угоди з правоохоронними органами в країнах поза ЄС.

Обидва агентства виконують завдання з питань координації та взаємодії між поліцейськими, прикордонними та іншими правоохоронними структурами у країнах ЄС. Європол є підрозділом організаційного механізму Євросоюзу, що організує співробітництво поліцій і судових органів у кримінально-правовій сфері. З самого початку свого існування до компетенції Європолу були віднесені питання щодо протидії незаконному ввезенню мігрантів та торгівлі людьми [8].

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що незважаючи на чималі зусилля, які вживаються європейськими державами щодо попередження та зменшення масштабів нелегальної імміграції, їх ефективність значно знижується через слабку координацію та взаємодію на наднаціональному рівні, що вимагає удосконалення наднаціональних механізмів щодо протидії незаконній міграції.

Список використаних джерел

1. Council Regulation (EC) № 2007/2004 of 26 October 2004 establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007:EN:NOT>.

2. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник /– К. БЛАНК-ПРЕС, 2015. – 100 с.

3. FRONTEX Annual Report, 2007 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europol.europa.eu/sites/default...annualreport2007...>

4. Сайт FRONTEX [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.frontex.europa.eu>

5. Сайт ЄВРОПОЛ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.europol.europa.eu>

6. Решение Совета от 6 апреля 2009 г. о создании Европейского полицейского ведомства (Европол) / Journal officiel de l'Union européenne L 121 du 15.5.2009, p. 37.

7. Решение Совета от 28 февраля 2002 г. о создании Евроюст в целях усиления борьбы с тяжкой преступностью / Journal officiel des Communautés européennes L 63 du 6.3.2002, p. 1.

8. Відлер О. М. Загальноєвропейський досвід протидії нелегальній міграції / О. М. Відлер // Інвестиції: практика та досвід. – 2016 – № 2 – С. 75.

Шамраєва Валентина Михайлівна,
*доцент кафедри міжнародних економічних відносин
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
доктор політичних наук, доцент*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Завершення передвиборчої гонки у США та актуальність подальшого розвитку українсько-американського стратегічного співробітництва знову висувують на перший план дискусії щодо можливих сценаріїв реалізації українського напрямку у зовнішній політиці США. Підводячи підсумки діяльності Б.Обами у цьому напрямку слід зазначити, що на початковому етапі його перебування у Білому домі Україна зіткнулася з проблемою реалізації поставлених стратегічних завдань, оскільки на міжнародній арені відбулися незалежні від неї негативні геополітичні зміни. Розходження між США і союзниками в НАТО обмежили можливості України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції. До того ж боротьба з міжнародним тероризмом змістила акценти у політиці США на користь співпраці з великими державами та врахування інтересів ЄС і Росії в питаннях, що стосувалися України. А у останній рік президенства Дж.В.Буш надав українському напрямку пріоритетного значення, що знайшло втілення у підписанні «Дорожньої карти» і Хартії Україна – США про стратегічне партнерство.

Опинившись на периферії зовнішньополітичних інтересів адміністрації Б.Обами, Україна після перемоги на президентських виборах 2010 р. В.Януковича здійснила дрейф у бік співробітництва із Кремлем. На тлі активних контактів США і РФ у контексті ініційованого Б.Обамою «перезавантаження» їхніх відносин, взаємини офіційного Києва й Вашингтона в п'ятий період їхнього розвитку (2009-2013 рр.) виглядали млявими. Адміністрація Б.Обами не розглядала Україну в якості геополітичної протизваги домінуванню РФ на пострадянському просторі. Білим Домом було фактично знято з порядку денного питання вступу України до НАТО, не в останню чергу через позицію української сторони. В той же час Уряд і Конгрес США виступили з критикою дій адміністрації В.Януковича, спрямованих на придушення громадського руху за євроінтеграцію України восени-взимку 2013 р. А після перемоги Революції гідності США надали уряду України всебічну політико-дипломатичну й фінансово-матеріальну допомогу, започаткувавши якісно новий період українсько-американських міждержавних відносин.

Успішна розбудова українсько-американського стратегічного партнерства пов'язана із збігом основних зовнішньополітичних інтересів сторін. Аналізуючи позицію США після

перемоги в Україні Революції гідності, слід відзначити, що у короткостроковій перспективі офіційний Вашингтон зосередився на допомозі Києву в досягненні політичної стабільності та підтримці зусиль українського уряду щодо реалізації нагальних політичних реформ, децентралізації владної вертикалі й реструктуризації економіки.

У середньостроковій перспективі США планують і надалі підтримувати зусилля України у забезпеченні верховенства права, захисті приватного бізнесу та сталого економічного розвитку. У своїх довгострокових стратегіях США бачать Україну як стабільну демократичну державу, що інтегрована у європейську регіональну систему, в той же час із нормалізованими відносинами з РФ, без чого неможливо досягнення стабільності в регіоні ЦСЄ.

Беручи до уваги таке стратегічне бачення розвитку українсько-американського партнерства з боку США, Україна теж має можливість забезпечення власних національних інтересів у сфері співробітництва зі США. У короткостроковій перспективі – це заходи щодо досягнення економічної стабільності, з паралельним проведенням необхідних реформ за допомоги США. Її першочерговим завданням є остаточне припинення бойових дій на Донбасі й виконання Мінських домовленостей, що дозволить перейти до проведення масштабних реформ у країні.

До середньострокових завдань українська влада відносить формування стабільної національної економіки, а також заходи щодо відновлення територіальної цілісності України. І тут особливо важлива підтримка з боку США як провідної світової держави. У довгостроковій перспективі Україна прагне здобуття активної ролі у розбудові європейської системи безпеки. Україна прагне стати провідною регіональною державою, інтегрованою у провідні європейські структури, та ключовим елементом стабільності у регіоні.

Таким чином, очевидним є значний збіг основних завдань, які сторони ставлять перед собою у процесі розвитку українсько-американського стратегічного партнерства, що дає змогу зробити висновок: за сприятливих умов вони будуть реалізовані повною мірою. Водночас існує й низка деструктивних зовнішніх факторів, які мають бути враховані у процесі подальшої розбудови українсько-американського стратегічного партнерства. Це, передусім, брак консенсусу серед європейських союзників США; проблема біженців у ЄС. До вагомих регіональних чинників необхідно віднести інтереси РФ у регіоні та заходи Кремля щодо їхнього досягнення.

З огляду на значний збіг стратегічних зовнішньополітичних завдань після перемоги Революції гідності у 2014 р., двосторонній діалог між державами вийшов на новий рівень. Безпрецедентним є двосторонній діалог на найвищому та високому рівнях, паралельно розвиваються міжвідомчі контакти, у т.ч. між зовнішньополітичними відомствами двох країн. МЗС України та Державний департамент США активно взаємодіють з актуальних питань міжнародної співпраці. Однією із ефективних механізмів взаємодії є двостороння Комісія стратегічного партнерства (КСП).

З огляду на сучасний стан розвитку системи глобальних та регіональних міжнародних відносин і кризові явища навколо України, актуальними для гарантування національної безпеки й успіху реформування нашої держави набуває її стратегічне партнерство зі США. До першочергових завдань української дипломатії в цьому напрямку можна віднести подальший процес удосконалення нормативної бази відносин, здобуття підтримки офіційного Вашингтону у діалозі України із світовими кредиторами та особливо співробітництво у сфері безпеки та підвищення обороноздатності України. Ці завдання в повній мірі відповідають і американським національним інтересам у регіоні ЦСЄ.

Україна має зосередитися на активізації діалогу зі США з таких питань: відновлення територіальної цілісності; зміцнення економічної та політичної незалежності; досягнення політичної та економічної стабільності; інтеграція у міжнародні економічні та безпекові структури; підвищення ефективності використання геополітичного розташування України.

З метою найскорішого виконання поставлених завдань у політичній сфері доцільним може стати: створення профільних двосторонніх комісій (призначення відповідальних контактних осіб) для полегшення ведення політичного діалогу; координація політичних позицій із залученням європейських партнерів; запровадження моніторингу потреб української сторони у процесі проведення реформ за окремими їх сферами.

В економічній сфері: визначення фінансових потреб України для її підтримки протягом перехідного періоду із залученням американських експертів та сприяння Вашингтона в переговорах із провідними міжнародними фінансовими організаціями; залучення міжнародних донорів за підтримки США; ліквідація існуючих торгових бар'єрів між партнерами; активізація діалогу із залучення американських інвестицій в українську економіку; визначення реформ, спрямованих на встановлення верховенства закону і з метою покращення інвестиційного та ділового клімату в Україні; проведення заходів (ділових форумів, виставок, конференцій) із метою налагодження контактів між діловими колами держав-партнерів.

У сфері безпеки: налагодження діалогу з метою підтримки України у процесі модернізації її збройних сил; розроблення плану з переходу Української армії на стандарти НАТО та його практичної реалізації; створення структур і програм співробітництва між військовими силами сторін-партнерів (обміни, навчальні й тренувальні програми); налагодження контактів між науковими структурами з метою трансферу військових технологій США в Україну; підвищення інтенсивності та ефективності взаємодії між Україною, військовими структурами США та союзниками по блоку НАТО.

СЕКЦІЯ 2

**ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Беззубко Борис Ігорович,

*асистент кафедри економіки і менеджменту
Донбаської національної академії
будівництва і архітектури (м. Краматорськ)*

Южалкіна Ганна Геннадіївна,

*магістрант Донбаської національної академії
будівництва і архітектури (м. Краматорськ)*

**РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ**

Характерною рисою сучасного світового співтовариства є глобалізація міжнародних економічних відносин, а також взаємозалежність їх учасників. Унаслідок цього необхідною умовою реалізації економічного потенціалу будь-якої держави є її участь у діяльності світового господарства. Зважаючи на це, Основні напрями зовнішньої політики України, затверджені Постановою Верховної Ради України 2 липня 1993 р., одним із головних завдань зовнішньої політики нашої країни визначили включення її національного господарства до світової економічної системи. Важливим елементом зазначеної системи є міжнародні організації, через які здійснюється міжнародне співробітництво в усіх напрямках. Нині у світі нараховується понад 4 тис. міжнародних організацій, з яких понад 300 – міжурядові.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що взаємодія сучасної України у своїй зовнішньоекономічній діяльності з міжнародними економічними організаціями є пріоритетним напрямом політики держави, що створює основи для розвитку вигідної торгівлі і сприятливого інвестиційного клімату в країні. Питаннями розвитку міжнародної економічної інтеграції займались зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема М. Алле, Б. Баласа, Ю. Шишков, а також О. Білорус, Т.Зінчук, С.Кваша, В. Чужиков, О.Шубравська та ін. Водночас недостатньо уваги приділено пошуку шляхів оптимізації зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД) – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1].

З одного боку ЗЕД стала одним з головних джерел доходів державного бюджету, а значить – найважливішим чинником вирішення ключових економічних і соціальних завдань. З іншого боку – вона є явищем новим, а тому знаходиться в стадії становлення, і сама потребує відповідної підтримки і тому ЗЕД природним чином обтяжена численними проблемами. Їх діапазон виявився дуже широким, від недостатнього досвіду суб'єктів ЗЕД та перетворення її самої в основний засіб відтоку капіталу з країни, до необхідності освоєння сучасних форм конкурентної боротьби на зовнішніх ринках і формування відносин з міжнародними економічними організаціями, що відповідають інтересам України.

До основних міжнародних установ, які надають технічну допомогу і з якими співробітничала Україна, можна віднести: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Світовий банк (СБ).

З набуттям нашої країною членства у СОТ в травні 2008 р. розпочався новий етап багатостороннього співробітництва України. Серед наслідків приєднання України до СОТ є скасування кількісних обмежень експорту, які не відповідають вимогам СОТ [2, с.18]; більший доступ вітчизняної продукції на ринки інших країн; зростання експорту вітчизняної продукції; можливість вирішення спірних торговельних питань в рамках СОТ; виведення імпорту з тіні тощо.

Отже, залучення зовнішніх ресурсів із джерел міжнародних фінансових організацій, з одного боку, дає можливість країні, яка бере кредити, сприяти втіленню у життя численних інвестиційних проектів, отримувати кваліфіковану інформаційну допомогу, позитивно впливати на мобілізацію вітчизняного капіталу й залучення іноземного у відповідних галузях тощо. З другого боку, існує і зворотний бік, тобто зростання позик на міжнародному ринку капіталів має і свої хиби. Кредити підлягають поверненню з відсотками, що негативно позначається на стані платіжного балансу. Зрозуміло, фінансова допомога зарубіжних країн далеко не безоплатна. Нерідко кошти, які надходять із Заходу, мають чітко обумовлений характер, тобто кредити надаються під певні зобов'язання української сторони. Окрім того, держава не завжди ефективно розпоряджається наданими їй коштами, часто спрямовуючи їх на розв'язання нагальних економічних проблем, а не на інвестування у виробничі об'єкти.

Через нерозв'язаність проблеми ефективного співробітництва України з міжнародними економічними організаціями (саме за цією категорією – майже 45% від загальної суми зовнішньої заборгованості) накопичився борговий тягар.

Успішна співпраця України з міжнародними економічними організаціями потребує кращого розуміння на всіх рівнях законодавчої і виконавчої влади стратегічних

намірів тієї чи іншої міжнародної організації. Зокрема, для ефективнішої співпраці України з ЄБРР нашій країні потрібно детальніше вивчити принципи й стратегію діяльності цієї міжнародної організації: її пріоритети, фінансову політику надання кредитів, домінуючі напрями фінансування тощо. Пріоритети стратегій країн і галузей (малий бізнес, енергетика, муніципальна інфраструктура та ін.) покладено в основу щорічних бізнес-планів, які готуються кожним підрозділом банку наприкінці року перед затвердженням бюджету. Таким чином, через підготовку бізнес-планів і щорічного бюджету ресурси ЄБРР розподіляються як між країнами, так і між окремими галузями.

Участь України у діяльності міжнародних економічних організаціях (МЕО) не повинна обмежуватися лише одержанням позик. Напрями, за якими маємо суттєво активізувати свою діяльність, включають розширення участі українського персоналу у штаті МЕО та побудову національної системи підготовки відповідних кадрів; участь українських підприємств у конкурсах на закупівлю товарів і послуг, яка фінансується позиками МЕО; активізацію участі та використання можливостей усієї системи МЕО, особливо групи організацій СБ; приведення українського законодавства у відповідність із ратифікованими Верховною Радою угодами про членство у МЕО (великі розбіжності зі статутом МВФ, установчими угодами про діяльність МБРР тощо); створення передумов для участі у МЕО, в яких Україна поки не є країною-учасницею.

Таким чином, Сучасний стан міжнародної економічної діяльності України обумовлює вирішення актуальної проблеми інтеграції України до Європейського співтовариства (ЄС), де впроваджено єдину валюту і безмитний перетин кордонів товарами, послугами, капіталами, робочою силою. Вирішення цієї проблеми потребує від України зняття перешкод для міжнародної діяльності підприємств, організацій і людей, зокрема передбачає:

- повну лібералізацію руху капіталів;
- інтеграцію банківських та фінансових ринків;
- ліквідацію меж коливань валютного курсу;
- повну і остаточну конвертованість національної валюти.

У цих напрямках в економіці України вже є суттєві зрушення. Незворотність політичної незалежності України є основою для створення стійких економічних і правових засад ефективної інтеграції України до глобальних міжнародних економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ (редакція від 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.07.1991 р. – № 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

2. Кобута І. Один рік України у СОТ / І.Кобута, В.Жигadlo, А.Заїка; за ред. М.Свенціцькі; Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. – К., 2009. – 44 с.

Богачев Роман Михайлович,
*докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при Президентіві України,
кандидат філософських наук, доцент*

ІСТОРИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ідеї міждержавної інтеграції, які лунали протягом історії Європи, з особливою силою починають набирати обертів після Другої світової війни. Європейцям потрібно було пережити дві світові війни, перш ніж вони задумалися над необхідністю об'єднання своїх країн на нових засадах. Вінстон Черчіль у своїй історичній промові в Цюріху (Швейцарія) заявляє про необхідність створення «свого роду Сполучених Штатів Європи». Вже влітку 1947 року починає діяти американський план Маршалла, щодо відродження економіки Європи. Для координації у Західній Європі у 1948 році засновано *Організацію Європейського Економічного Співробітництва*, а в 1949 році створено *Раду Європи*. У 1948 р. починає діяти митний союз країн Бенілюксу, який об'єднав Бельгію, Нідерланди та Люксембург, як свого роду пілотний проект. Результат: країни об'єднуються та нарощують темпи економічного зростання.

В подальшому, французам Ж.Моне та Р.Шуману належить ідея та план створення *Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС)* – це історичне *9 травня 1950 року, День Європи*. Тобто об'єднання на основі виробничо-технічних та торгівельних взаємовідносин, що окреслюють спільний ринок вугільної і сталеливарної продукції Франції, ФРН та інших західноєвропейських країн («план Шумана»). Засіб – механізм управління та наднаціонального контролю над виробництвом і торгівлею стратегічною для військових потреб продукцією: вугіллям та сталлю, – таким чином на рівні виробничих та технологічних переваг впроваджуються ієрархічні організаційні структури «конгломеративного» типу. Контроль здійснюється «вищим органом». *18 квітня 1951 року* підписано *Паризький договір* про створення *Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС)*, до складу якого входять шість країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція.

27 травня 1952 року країни «європейської шістки» підписують *Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОС)*. А *10 вересня 1952 року* міністри закордонних справ країн-членів ЄСВС доручають Спільним зборам ЄСВС (прообразу майбутнього Європейського Парламенту) розробити проект *Договору про*

створення *Європейського політичного співтовариства* (ЄПС). 10 березня 1953 року: механізми управління з стратегічним плануванням на рівні партнерських переваг учасників об'єднання.

Розпочинаються інтеграційні процеси в різних сферах організаційно-економічних взаємовідносин. Однак, ані ЄОС, ані ЄПС так і не стали реальністю. Але не зважаючи на змінний стан зовнішнього середовища – підвищується ступінь щільності, насиченості та інтенсивності взаємозв'язків учасників, впроваджуються профільні ієрархічні ринковоорієнтовані структури з елементами проектного управління на найбільш інноваційно-орієнтованих напрямках співробітництва країн. В цю добу формується перевага *технократичної еліти*, активізується її участь в збалансуванні процесів самоорганізації. Наприкінці 1955 року засновано *Європейське співтовариство з атомної енергетики* (Євратом). На початку 1957 року вирішено, а 23 березня 1957 року у м. Рим підписано *Договір про створення Європейського економічного співтовариства* (ЄЕС) та *Договір про створення Європейського співтовариства з атомної енергетики* (Євратом) – так звані «*Римські договори*».

Пожвавлення щільності, насиченості та інтенсивності взаємозв'язків країн-учасниць, розширення їх кола, вимагає переходу до організаційних форм консорціального та альянсного типу для швидкозмінного зовнішнього середовища. Метою ЄЕС стає усунення внутрішніх торговельних бар'єрів та створення зони вільної торгівлі, створення митного союзу і, нарешті – створення спільного ринку. Поступово формується відповідний єдиний організаційно-економічний механізм інтеграції: 8 квітня 1965 року підписано *Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та ЄЕС*. Основними інститутами стають *Європейська Комісія, Рада Європейських Співтовариств, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств*.

Формується основа для подальшої самоорганізації Європейських країн на основі суб'єкт-суб'єктних взаємозв'язків та відношень: суверенітет кожної з держав не ставиться під сумнів та гарантується. Крім того, на перший план виходить управлінська еліта. Інтеграція пришвидшується: у 1968 році завершується формування зони вільної торгівлі та митного союзу; у 1969 році завершується формування спільного ринку ЄЕС; на початку 70-х років розпочинається процес розширення ЄЕС; членами ЄЕС стають Велика Британія, Данія, Ірландія. У 1974 року до складу органів ОЕМ додається новий – *Європейська Рада*; 1 січня 1981 року членом ЄЕС стає Греція; 1 січня 1986 року – Іспанія та Португалія. Починається етап розширення збалансування ресурсів між цілями на всьому Європейському просторі.

1 липня 1987 року набуває чинності *Єдиний європейський акт*, який ставить за мету створення *Єдиного внутрішнього ринку*, запровадити спільну політику в соціальній сфері, в галузі науково-технологічного розвитку, охорони навколишнього середовища. 7 лютого 1992 року у *Мастрихті* підписано *Договір про Європейський Союз*, який

визначає «три колони» Європейського Союзу: «перша колона», основа організаційно-економічний механізм самоорганізації – це Європейські Співтовариства: ЄСВС, Євратом та Європейське Співтовариство; «друга колона» – це спільна зовнішня та безпекова політика (СЗПБ); «третьа колона» – співробітництво у сферах юстиції та внутрішніх справ. Визначено курс на формування єдиного внутрішнього ринку (четвертий рівень) та перехід до реалізації ідеї економічного та валютного союзу (п'ятий рівень економічної інтеграції).

Вже 1 січня 1995 року членами ЄС стають Фінляндія, Австрія та Швеція, а 2 жовтня 1997 року підписано Амстердамський договір щодо змін та доповнень до Маастрихтського договору, Римського договору, Договору про заснування ЄСВС.

Особливу роль у формуванні наступного рівня організаційно-економічного механізму самоорганізації відіграє Шенгенська угода про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу: входять 22 з 28 держав-членів ЄС, тобто закладається основа реалізації партнерських переваг на новому рівні – суб'єкт-суб'єктних взаємозв'язків та стосунків, що спираються на суб'єктність кожного-багатьох-всіх учасників ЄС.

Цей процес супроводжується відповідними інституціональними змінами: 26 лютого 2001 року підписано Ніццький договір; 1 січня 2002 року введена єдина грошова одиниця ЄС – євро. Таким чином, з цього часу поступово контроль над процесами самоорганізації поступово переходить до «фінансового крила» управлінської еліти. Що зумовлюється теоретичним поширенням та практичним втіленням фінансизму, стає підґрунтям поставання кріптократії та клептократії. В той же час, інерційно процес розширення продовжується: 1 травня 2004 року членами Європейського Союзу стають Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія; 17-18 червня 2004 року на Саміті ЄС у Брюсселі схвалено текст Конституції Європейського Союзу; 1 січня 2007 року приймають Болгарію і Румунію; у грудні 2007 підписано Лісабонський договір; у 2013 році – Хорватію. Нині ЄС нараховує 28 країн-учасників із загальною чисельністю населення понад 400 млн та одним із трьох основних і найбільш розвинених центрів сучасного світу.

Підсумуємо результати історичного екскурсу: економічна інтеграція стає фундаментом та основою налагодження інтеграційних процесів взагалі: Європейський Союз вже сьогодні є найбільшим торгівельним блоком у світі.

Але головною метою ЄС насамперед залишається **політичний союз** – вільне об'єднання націй заради збереження миру та процвітання, бажання зробити все можливе, аби не спровокувати загрозу внутрішнього розколу і відродження суперництва між державами.

Таким чином, сформований на економічній основі виробничо-технологічних процесів та розвинений до відповідного управлінського рівня організаційно-економічний

механізм інтеграції має стати механізмом самоорганізації Європейських країн на основі суб'єкт-суб'єктних взаємозв'язків та відносин. На превеликий жаль, цього не відбувається: народи зможуть іти шляхом економічного та соціального прогресу, лише об'єднавши свої зусилля – *суб'єктність* одного постає через *суб'єктність інших-багатьох-всіх*, тобто **мережування**.

Отже, *мережування* – це магістральний напрямок розвитку континенту, який визначає як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так у всьому світі.

Дергачев Владимир Александрович,
профессор, доктор географических наук,
Член Международной федерации журналистов (Брюссель),
Интернет-портал «Институт геополитики».

ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И ПРОБЛЕМЫ «ВОСТОЧНОГО ПАРТНЕРСТВА»

Європейська інтеграція являється довготривалим процесом, включаючи етапи створення таможенного, торгового, економічного і валютного союзу. Після падіння Берлінської стіни і розпаду Радянського Союзу головною геостратегічною задачею Європейського Союзу була політика просування на Схід, яка виходила з прогнозу збереження позитивних темпів економічного зростання в обозримому майбутньому. Однак через системний внутрішній кризис (фінансовий, єврозони і міграційний) і ігнорування геополітичних реалій, східне напрямлення Європейської політики сусідства, реалізує в останні роки головним чином в межах «Східного партнерства», почало испытывать проблеми.

В результаті трансформації американської зовнішньої політики закінчується ера воєнного і економічного протекціонізму Вашингтона в відношенні Європи. Як неодноразово заявляв обраний американський президент Дональд Трамп «НАТО стало занадто дорого обходитися США, і країна вже не може дозволити собі настільки високі витрати на підтримку Північноатлантичного альянсу». Європейський Союз довгі роки знаходиться під оборонительним «ядерним зонтиком» США. І рано чи пізно Європа самій доведеться турбуватися про свою безпеку, а витрати на оборону скажуться на якості життя європейців.

В економічній політиці Вашингтона в відношенні Європи багато десятиліть домінував протекціонізм, підтримуваний торгівлю Євросоюзу з Америкою. В останні роки позитивне торговельне сальдо ЄС з США становило близько \$100 млрд.

Если Европа лишится американского протекционизма, потребуются искать новые рынки на Востоке, что не так-то просто в современном мире.

Выход из ЕС Великобритании – самой крупной военной ядерной державы, пятой экономики мира и второй по размеру вклада в консолидированный бюджет Союза (15%) – сравнивают с геополитическим землетрясением и цунами евроскептицизма.

Многочисленные вызовы, с которыми сталкивается Евросоюз (Brexit, кризис еврозоны, миграционный кризис и др.) оставляет все меньше надежд для «светлого будущего» европейской периферии, где иждивенцы мечтают только о несбыточном патернализме Брюсселя. Времена относительно бесплатных «пряников» прошли. И на очередном саммите «Восточного партнёрства» в конце 2017 года, если он состоится, взаимные поцелуи усилятся, но денег нет¹.

Экономическая политика Евросоюза испытывает кардинальную трансформацию с начала создания сообщества. После распада СССР Запад (США и ЕС) использовали в отношении стран постсоветского пространства «мягкую силу» в виде неоколониальной оффшорной геополитики. Если в оффшоры выведено всего 5% национального богатства США, то в Российской Федерации – 50%, а на Украине – 80%, то есть в особо крупных размерах². Вследствие неожиданно свалившегося богатства экономический рост в Западной Европе обещал безоблачное будущее, и началось «головокружение от успехов». К 2020 году с учетом расширения на Восток прогнозировался консолидированный семилетний бюджет Евросоюза в 1,5 – 2,0 трлн. евро.

Однако по мере расширения на Восток стали проявляться финансовые ограничения в реализации европейских интеграционных программ. Ежегодные темпы экономического роста ВВП Евросоюза в 60-е годы были на уровне 5%, перед мировым финансовым кризисом – +3%, в 2008 году – +0,8%, а далее началась стагнация. В 2009 году ВВП сократился на -4,1%, 2012 (-0,3%), 2013 (0,0%), с небольшим ростом в 2010/11 гг. (соответственно, 2,1% и 1,7 %), 2014 году (1,3%, в еврозоне 0,9%) и в 2015 году (1,7%, в еврозоне 1,5%). В результате замедления темпов экономического роста уже в третий раз сокращается финансирование крупных инфраструктурных проектов, которые в 90-е годы выступали в качестве главного «пряника» для кандидатов в члены ЕС. Срок завершения проекта Панъевропейских транспортных коридоров переносится уже в третий раз, в начале с 2010 года на 2020 год и наконец – на 2030 год. При этом из новой транспортной стратегии Евросоюза исключены страны «Восточного партнёрства».

¹ Владимир Дергачев Европейский Союз после Brexit. Чем крепче поцелуи, тем меньше денег. — Интернет-портал «Институт геополитики». http://dergachev.ru/geop_events/070716-01.html#.WCq3DrMw6Mp

² Владимир Дергачев Оффшорная геополитика. — Интернет-портал «Институт геополитики». http://dergachev.ru/geop_events/211211-01.html

Європейський Союз, начав активное продвижение на Восток, не успел «переварить» новых средиземноморских членов, посадив их на иглу дешевых кредитов, ставших искрой зажигания дефолта после начала мирового финансового кризиса и кризиса еврозоны. В нарушении основополагающего требования к новым членам, макроэкономические показатели которых должны соответствовать среднеевропейскому уровню, с 2004 по 2007 годы членами ЕС стали 12 новых государств, не отвечающих этому требованию. И Евросоюз пополнился многочисленными странами-изживенцами из Центрально-Восточной Европы.

Основными спонсорами (странами-донорами) Евросоюза, у которых взносы в консолидированный семилетний бюджет намного превышают получаемые субсидии, является всего несколько европейских государств (Германия, Франция, Великобритания, Италия, Нидерланды и Швеция). Из консолидированного бюджета ЕС больше всего получают Польша (12 млрд.), Португалия, Греция, Испания, Венгрия и Чехия.

Максимальный консолидированный бюджет Евросоюза никогда не превышал 1200 млрд. евро. В 2013 году после долгих переговоров из-за недовольства стран-доноров был впервые уменьшен бюджет на 100 млрд. евро. В семилетнем бюджете (2014 – 2020) расходы не должны превышать 960 млрд. евро, что соответствует 1 % ВНД ЕС (-3,5 % по сравнению с прошлым бюджетом). Реально запланированные расходы были зафиксированы на уровне 908 млрд. евро. Но с учетом девальвации евро в ценах 2007 года фактически семилетний бюджет 2014 – 2020 года уменьшился до 700 млрд. евро (примерно в 3,5 раза меньше радужных прогнозов десятилетней давности)³.

Возможно, в ближайшем будущем в странах Центрально-Восточной Европы, ориентированных преимущественно на США, к власти придёт новое поколение политиков, думающих, прежде всего, о собственных национальных возможностях на пути к благоденствию государств. После президентских выборов в Болгарии и Молдове такие лидеры уже пришли.

Усиливающаяся «партия» евроскептиков не приведет в обозримом будущем к распаду Европейского Союза, но окончательно остановит продвижение на Восток, включая «европейский выбор» Украины. Дальнейшее расширение ЕС будет ограничено также дефицитом финансовых ресурсов, необходимостью «переварить» тылы на Балканах.

Геополитической и геоэкономической нестабильности в Восточной Европе способствует эгоизм великих держав, преследующих свои стратегические цели. Они поставили новые независимые государства (Украину, Молдову и Грузию) перед жестким выбором *Или/Или* между евроинтеграцией (зоной свободной торговли с ЕС) и

³ <http://politinform.su/ekonomika-i-finansy/ekonomika-novost-dnya/5394-britaniya-otkazalas-vnosit-21-mlrd-v-byudzhets-es.html>

євразійської інтеграцією (ЕАЭС). Тоді як в європейській практиці існують процвітаючі держави, які в своєму зовнішньополітичному і економічному виборі виходять в першу чергу з своїх національних інтересів.

Україна дистанціювалась від створення Таможенного союзу з Росією, не змогла реалізувати переваги в зоні вільної торгівлі з Євросоюзом, випала з китайського суперпроекту «Шелкового шляху», успішно інтегруючого зі странами Європейського Союзу, особливо Великобританією, і в форматі «16+1» зі странами Центрально-Східної Європи, а Брюссель не обіцяє європейської інтеграції.

В умовах обмежених європейських інвестицій основним механізмом для розвитку економіки України є фінансова амністія для виведених в офшори капіталів, реалізація інфраструктурних проектів, скасування фіскальної політики в стосунку трудових мігрантів і створення нових робочих місць.

Для того щоб Україна знашла своє місце в Європі і не опинилася в «чорній дірці», необхідно навчитися жити своїм розумом.

Долгіх Наталія Прокопівна,

старший викладач кафедри права і законотворчого процесу

ОРІДУ НАДУ при Президентіві України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОКАЗНИКІВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ

За даними експертів, виплати зарплат у конвертах все ще мають масовий характер. «Тіньові» виплати зарплат в Україні, за різними даними, становлять від 140 до 270 млрд. грн. «Конвертна» оплата праці вигідна як працівникові – він отримує більш високу зарплату, так і роботодавцю, який уникає обтяжливих процедур оподаткування. Але держава при цьому нав'язує загрозу позбавлення соціальної захищеності на час втрати працездатності, при нещасних випадках на виробництві, порушення трудових відносин роботодавцем, що не платить внески до фондів соцстраху.

Зарплату «в конверті» намагаються асоціювати з «життям без гарантій»: люди похилого віку позбавляються пенсій, хворі – лікарняних, безробітні – фінансової допомоги; без фінансування не можна залишати інфраструктуру, дороги, дитячі садки і школи. Розвиток бізнесу внаслідок ведення подвійної бухгалтерії стає непередбачуваним, а найнятий робітник без належного оформлення не несе ніякої адміністративної та кримінальної відповідальності за свою діяльність [3].

Зараз загальне навантаження на фонд оплати праці становить близько 60%: 3,6% виплачує найманий працівник, від 36,3 до 49,7 % – роботодавець, до того ж із зарплати

працівника відраховується 15-відсотковий податок з доходу. Значній частині українських підприємців (згідно зі статистичними даними – близько 40%) не під силу такі виплати.

Розглянемо аналогічні показники на фонд оплати праці в ряді країн Європи.

Від 1 січня 2011 року єдиний спрощений податок для працюючих в Угорщині становить 16% замість 32% (це була нижня межа оподаткування фізичних осіб) і 44% найвищого рівня старого податку. Зараз ці високі прогресивні ставки вже у минулому.

Згідно з новим законом, бюджет середньостатистичної родини з 3-4 осіб поповниться додатковими 50-ма чи 100 доларами США. У випадку народження третьої і четвертої дитини і за умови, що обидва батьки працюють, держава доплачуватиме такій сім'ї ще по 100 доларів США на дитину.

Система оподаткування в Чехії проста, функціональна і зручна. Спочатку законодавці чеських економічних законів, доклали багато зусиль і коштів, для полегшення процедури звітності юридичним особам (SRO), приватним підприємцям, іншими словами середньому та малому бізнесу.

У зв'язку з проведеною податковою реформою податок на прибуток юридичних осіб склав 24% в 2007 році. У 2008 році податкова ставка на прибуток склала 21%, з подальшим зниженням ставки в 2009 році до 19%. У випадку, якщо фірма не веде діяльності і відповідно здає нульовий баланс, вона звільняється від оплати податку на прибуток.

В Чехії податки від фонду заробітної плати нараховуються та сплачуються тільки у випадку наявних у юридичній особі працівників (фізичних осіб) офіційно проведених та внесених до реєстру магістрату з працевлаштування. Ставка податку становить медичного 13,5%; ставка соціального податку складає 34%; ставка прибуткового податку становить 15%.

Терміни здачі річного балансу визначені кінцем березня, року наступного за звітним. Оплата податків від фонду заробітної плати можлива щомісяця або щокварталу. Решта податків оплачуються щоквартально. Умови щомісячної або поквартальної оплати податків вказуються в даних юридичної особи при постановці на облік в податковій інспекції, або на підставі заяви керівництва юридичної особи у фінансові органи.

Всі громадяни Болгарії платять податки на доходи: як службовці, так і особи вільних професій. У випадку, коли фізичні особи є постійними резидентами Болгарії, податок стягується як з доходів, отриманих у Болгарії, так і за її межами. Іноземні резиденти, які працюють в Болгарії, платять податок на доходи, отримані тільки в даній країні. Для того, щоб вважатися резидентом Болгарії, потрібно проживати в країні протягом, принаймні, 183 днів у рік.

У Данії прибутковий податок з фізичних осіб – один з найважливіших, оскільки забезпечує приблизно половину загальної суми податкових надходжень. Ставки податку диференційовано залежно від доходу – від 5 до 15%. Основна податкова ставка становить

5,5% і розраховується виходячи з оподаткованого доходу після вирахування неоподаткованого мінімуму. Якщо дохід платника податків становить менше 198000 датських крон (близько 26550 євро) на рік, він сплачує податок лише за основною ставкою.

Середня податкова ставка становить 6% і розраховується на основі особистого доходу й частини доходу від капіталу. Податок розраховується тільки на частину доходу, що перевищує оподатковуваний за основною ставкою дохід (198000 датських крон). [2].

У Польщі податок на доходи фізичних осіб встановлено Законом «Про податок з фізичних осіб» від 26 липня 1991 року і Законом «Про акордне начислення податку на деякі види доходу фізичних осіб» від 20 листопада 1998 року. Оподаткуванню належать доходи фізичних осіб незалежно від джерела надходження. Підприємці – фізичні особи мають право обрати фіксований податок в розмірі 19%. Закон «Про податки з фізичних осіб» передбачає більше ніж 100 видів діяльності, що звільнені від податку на доходи, або передбачають певні пільги.

З 1 січня 2009 року у Республіці Польща введено два види податку від фізичних осіб. Якщо платник податку протягом року отримував дохід у розмірі до 85528 польських злотих (30545 дол. США), то повинен сплатити податок у розмірі 18% від доходу. Всі доходи платника податку, які перевищуватимуть вищезгадану суму доходу, сплачуватимуть податок у розмірі 32%.

У Франції прибутковий податок з фізичних осіб становить 20% податкових доходів бюджету, це пов'язано з історичними особливостями і з тим, що уряд використовує прибутковий податок для здійснення своєї соціальної політики. На прибутковий податок покладено функції стимулювання вкладів населення у заощадження, нерухомість, придбання акцій. Усе це створює складну систему розрахунку податку і застосування численних пільг і вирахувань. Так, з 25 млн. платників фактично сплачують податок лише 15 млн. або 52%. Потенційні платники – усі фізичні особи, а також підприємства і кооперативи, що не є акціонерними товариствами. Податок обчислюється за єдиною прогресивною шкалою з огляду на економічні, соціальні умови, сімейне становище і вік кожного платника. Ставки прогресії – від 0 до 56,8% залежно від доходів. Щороку шкала уточнюється, що дає змогу враховувати інфляційні процеси [1].

Повертаючись до українських реалій, потрібно відмітити, що нехтувати законом мало кому приємно, та й завжди, особливо у сфері підприємництва, цінувалися стабільність і рівновага.

Список використаних джерел

1. Кваша Т.К. Досвід окремих країн стосовно напрямів детінізації економіки [Текст] / Т.К. Кваша // Досвід країн Європи і Канади у боротьбі з тіньовим сектором економіки // Науково-технічна інформація. – 2012. – № 2. – С. 15-19.

2. Колот А. Асиметрії розвитку соціально-трудової сфери: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 8. – С. 3-11.

3. Стан трудових відносин як джерело потенційних загроз стратегічного рівня. Аналітична записка: [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень, 2012. – Режим доступу: [http:// www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua).

Драган Ірина Василівна,
*старший науковий співробітник відділу комплексної оцінки
та управління природними ресурсами ДУ «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку НАН України»,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Державна стратегія, політика та програми є вагомими важелями впливу на підприємницьке середовище, які за ситуативним рішенням можуть бути гнучкими або незмінними, селективними або універсальними, адміністративними, економічними тощо. Виходячи з масштабів економічних, екологічних та соціальних результатів (позитивних і негативних) виробничої діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів на інституційному рівні розробляють різні механізми впливу на суб'єкти господарювання, чим утворюють певні передумови економічної ефективності підприємницької діяльності. Такі дії та рішення виходять з концептуальних засад суспільного розвитку, що затверджені чинними нормативними документами.

Прийнята світовою спільнотою наприкінці ХХ століття та ратифікована Верховною Радою України Концепція сталого розвитку є головним науковим підґрунтям стратегічного розвитку суспільства, яка ставить нові вимоги до виробників продукції та структури економіки країни в цілому. Держава впливає на змінювання результативної та витратної складових ефективності діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів шляхом застосування процедур ліцензування, штрафів, встановлення норм забруднення та концентрацій шкідливих речовин, нормативів платежів, регулювання цін тощо. Ці відомі важелі підпорядковуються більш загальним концептуальним програмам, що визначають стратегічні орієнтири та бюджети розвитку економіки країни, окремих галузей, програм збереження природного потенціалу тощо. Тому, для визначення можливостей забезпечення економічної ефективності господарювання гірничо-збагачувальних комбінатів, проаналізуємо наступні нормативні акти: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні

рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» [1]; Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» [2].

Ці документи створюють правове поле поступового переходу до сталого розвитку: Постанова КМУ вводить до національного законодавства базову концепцію сталого розвитку; програма розвитку мінерально-сировинної бази визначає економічне підґрунтя подолання кризових явищ в Україні за рахунок природного потенціалу; програма формування національної екологічної мережі розглядається як засіб збереження природних ресурсів для потреб майбутніх поколінь.

З метою виконання міжнародних домовленостей зі сталого розвитку Кабінетом Міністрів України затверджена Комплексна програма їх реалізації на національному рівні в 2003-2015 рр. [1], що є стратегічною складовою розвитку України та інтегрування її у європейське і світове співтовариство. В умовах наголошення уваги на важливості екологізації виробництва дослідимо діючі механізми забезпечення економічної ефективності господарської діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів. Серед заходів щодо виконання Програми [1], передбачається:

– стимулювання енергозбереження, що додає в умови господарювання залізорудних гірничо-збагачувальних комбінатів нові вимоги споживачів їх продукції – металургійних заводів, які мінімізуючи витрати на енергоресурси при виготовленні власної продукції, зацікавлені в більш високій якості продукції залізорудних комбінатів та меншій її ціні. Отже, стратегічний напрямок інвестування гірничо-збагачувальних комбінатів – підвищення якості продукції шляхом розробки найбільш цінних ділянок родовища та прийняття інноваційних рішень в технології видобування та збагачення руди;

– розглядаючи наміри активізації трансферу екологічно чистих технологій треба відзначити, що цей напрям має обмежене відношення до гірничо-збагачувального виробництва, адже воно не є екологічно чистим, а збільшення його продуктивності сприятиме додатковому виснаженню природних ресурсів, підвищенню техногенного впливу на довкілля з відповідними витратними характеристиками;

– узгодження впровадження ефективних методів підвищення родючості ґрунтів з діяльністю гірничо-збагачувальних комбінатів має простежуватись в процесі рекультивациі відпрацьованих кар'єрами земель, де якість біологічної рекультивациі залежить від попередньої технічної рекультивациі для обраного напрямку використання відновлених земель;

– підтримка науково-дослідних організацій, передусім, державної форми власності в розробці нових екологічно чистих видів продукції та виробничих технологій закладів призводить до того, що розробка інновацій на приватних (або колективних) підприємствах забезпечується переважно власними ресурсами і мотивується, в більшості

випадків, негативними економічними і адміністративними чинниками – платежами, звітами, експертизами, моніторингом, ліцензуванням тощо.

Таким чином, «Комплексною програмою реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки [1] визначаються найбільш загальні стратегічні напрямки здійснення економічних, соціальних та екологічних перетворень, що віддзеркалюють збільшення суспільного тиску на суб'єкти господарювання, в тому числі, гірничо-збагачувальні підприємства.

За таких умов, враховуючи цільове призначення витрат на здійснення екологічної діяльності суспільством і зацікавленість суспільства в продукції гірничо-збагачувальних комбінатів, більша частина прибутку комбінату недержавної форми власності забезпечується суспільством – відбувається екстерналізація витрат. Солідарна відповідальність держави і суспільства за стан навколишнього природного середовища [3], визначена як принцип управління станом довкілля Концепцією національної екологічної політики України на період до 2020 р., в цьому випадку певним чином змінюється в напрямку зменшення екологічної відповідальності гірничо-збагачувальних комбінатів.

Зміст та обсяги фінансування заходів, що виконуються не за рахунок коштів гірничо-збагачувальних комбінатів та передбачені державними, регіональними та галузевими програмами, дозволяють говорити про неможливість повної інтерналізації комбінатами витрат, пов'язаних з ліквідацією впливу на довкілля. Тому, при розробці зовнішніх важелів впливу на результати господарювання гірничо-збагачувальних комбінатів автором пропонується надавати перевагу помірній інтерналізації витрат, що дозволить підприємцям отримувати цільовий прибуток в ризиковому підприємницькому середовищі, що має супроводжуватись активним стимулюванням екологізації виробничих технологій за рахунок власних коштів.

Таким чином, адаптація економічного механізму гірничо-збагачувальних комбінатів до змін екологічних вимог зовнішніх суб'єктів потребує подальшого удосконалення державного регулювання природокористування та природоохоронної діяльності, що пов'язується з розвитком теоретико-методологічних основ її планування.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 634 від 26.04.03. [Електроний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua – Загл. з екрану.

2. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України № 812/56 від 16.03.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – С. 405.

3. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 880 від 17.10.07. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua – Загл. з екрану.

*Дудар Анатолій Андрійович,
керівник апарату Калинівського районного суду Вінницької області,
аспірант кафедри інформаційних технологій та систем управління
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ «PROZORRO»

Одним з найбільш перспективних напрямів електронної комерції є так звані електронні закупівлі, що набирають все більшого поширення на ринках державних закупівель розвинутих країн, зокрема Спільного ринку Європейського Союзу.

Фактично електронна закупівля – це не просто новітній спосіб закупівлі, оскільки являє собою проходження та управління у електронному середовищі всіх етапів закупівельного циклу, включаючи маркетингові дослідження, визначення кола економічних агентів (потенційних постачальників), процедури придбання, розміщення замовлень, здійснення поставок і оплат за них, бюджетування і планування закупівель (формування бюджету закупівель та його реалізація).

Досить часто помилково вважається, що електронні державні закупівлі є окремим видом процедур закупівлі або що вони є абсолютною новизною у закупівельному процесі, ще гірше – коли електронні закупівлі ототожнюються з електронним аукціоном.

У цьому контексті слід зазначити, що використання електронного аукціону як відокремленої процедури закупівель підходить тільки для обмеженого кола закупівель, які потребують визначення докладних специфікацій, які однаково зрозумілі і замовнику, і учасникам аукціону. Ще одна проблема пов'язана з тим, що незалежні електронні аукціони розглядаються як ніби-то винятково ефективний засіб боротьби з корупцією у сфері закупівель. Практика країн ЄС та інших європейських країн (наприклад, Македонія, Албанія) свідчить, що це не відповідає дійсності, оскільки існує багато випадків змови між суб'єктами господарювання з метою маніпулювання остаточною ціною та визначенням переможця аукціону. Наприклад, широке застосування електронних аукціонів як окремої процедури у Росії не призвело до досягнення відчутних результатів у боротьбі з корупцією, а у Македонії відчутне номінальне зниження цін торгів на початку запровадження обов'язкових е-аукціонів нівелювалося

суттєвим подальшим підвищенням фактичної вартості укладених договорів внаслідок внесення змін до них для підвищення ціни договору.

Варто зазначити, що такі електронні аукціони (як окремі процедури) доцільно використовувати як короткострокове рішення для зниження цін і підвищення прозорості закупівель, однак у довгостроковій перспективі вони не зможуть вирішити основні проблеми, які існують у сфері державних закупівель в Україні.

3 лютого 2015 року був запущений пілотний проект системи електронних державних закупівель ProZorro, який повинен був зробити закупівлі відкритими, прозорими і доступними для всіх. За півтора року роботи цього майданчика заощадили більше мільярда гривень і провели понад 80 тисяч тендерів.

Відповідно до закону, з 1 квітня 2016 року до системи в обов'язковому порядку повинні були підключитися близько 500 державних великих підприємств і центральних органів виконавчої влади і всі закупівлі повинні були проводитися за допомогою ProZorro. Але враховуючи корумпованість органів влади, не бажання працювати прозоро та відкрито, система запрацювала не в повному обсязі. Багато замовників заявляють про те, що готові і будуть проводити закупівлі прозоро, проте багато хто з них продовжують шукати спосіб, як обдурити майданчик.

Найбільш очевидна схема, яка використовується, – розрив тендера з переможцем, який запропонував найнижчу ціну. Суть схеми полягає в тому, що один з учасників подає феноменально низьку пропозицію, що дозволяє йому «зрізати» конкурентів, і виграє тендер. Але потім, за тих чи інших причин, результати конкурсу скасовуються, і перемагає інший учасник – з більш високою ціною.

Також замовники обмежують терміни подачі пропозицій і проводять тендери вночі. Часом встановлюється висока очікувана вартість, заявлена замовником, яка під час торгів істотно знижується. Та й із заповненням документації як і раніше виникає багато проблем. Як ненавмисних, коли замовник не вмів правильно прописати те, що йому потрібно, так і спеціально виписаних під конкретних постачальників.

Закупівлі у системі ProZorro проходять у формі аукціону. Замовник оголошує про закупівлю і виставляє термін, протягом якого потенційні постачальники можуть задавати питання щодо закупівлі. Після періоду уточнень постачальники вносять в систему свої цінові пропозиції, які ніхто не бачить.

Після цього проходить три раунди по зниженню ціни між учасниками. При цьому назви компаній-учасниць розкриваються вже після останнього раунду, коли відома найнижча ціна. У самій системі закупівлі поділяються на допорогових і надпорогові.

Закупівлі на суму до 200 тисяч гривень для товарів і до 1,5 мільйона гривень для послуг вважаються допорогових. Все, що вище цієї суми, переходить в розряд надпорогових закупівель. При надпороговій закупівлі, крім редукування у вигляді відкритих торгів, в деяких випадках передбачені переговори процедура і конкурентний діалог.

Таким чином система дозволяє проводити моніторинг за процедурою проведення закупівель та контролювати її, як із боку замовника, так і зі сторони продавця.

Процедура контролю виглядає наступним чином, надпорогові торги бізнес може оскаржити через Антимонопольний комітет. Учасник торгів, який вважає, що його обдурили, платить 5 тисяч гривень, комітет розглядає скаргу, а потім може скасувати торги або призупинити їх.

У разі допорогових торгів в Мінекономрозвитку існує комісія по розгляду звернень. Після того, як в комісію надійшла така скарга, юристи зобов'язані вивчити документацію і зв'язатися з постачальником і замовником.

Другий принцип контролю – це відкритий модуль, який дозволяє аналізувати і контролювати закупівлі всім бажаючим.

Враховуючи вище наведене, запроваджена система себе виправдовує. Дана система знаходиться в постійному розвитку, як і будь-який програмний продукт. Він не може одразу випущений без жодних якихось помилок, без жодних недоліків. Звичайно, вона не вирішує всі абсолютно проблеми, які виникають в тендерних закупівлях. Є питання відсіювання учасників шляхом визначення, наприклад, відповідних вимог до них або вимог до відповідного продукту. Вона не вирішує також питання недобросовісності самих учасників. Але в цілому вона виправдала очікування. Хочеться сказати, що зараз протест висловлюють тільки ті, хто постійно були одними, скажімо так, постачальниками якихось товарів чи послуг за державний кошт. І тепер, коли у них з'явилася конкуренція, вони починають висловлювати щире незадоволення, звинувачуючи всіх, в тому числі цю систему, що вона не досконала, що необхідно її відмінити і повернутися до того, що було раніше.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 № 1197-VII
2. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 №922-VIII
3. Директива ЄС «Про здійснення державних закупівель» від 26.02.2014 р. № 2014/24/ЄС
4. Овсянюк-Бердадіна О. Ф. Напрями вдосконалення елементів процедурної підсистеми механізму державних закупівель послуг / О. Ф. Овсянюк-Бердадіна// Інформаційно-аналітичний бюлетень. К., 2009. – №5 (59).
5. Електронні закупівлі в Україні: поради досвідчених: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://procurement.in.ua/ru/pages/2296/>
6. Державні закупівлі: офіційний загальнодержавний веб-портал: [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://tender.me.gov.ua/>

7. Харченко Г.А. Міжнародний досвід у системі державних закупівель / Г.А. Харченко // Економіка та держава. – 2009. – №11.
8. Міщенко О. Особливості проведення торгів у країнах Центральної та Східної Європи / О.Міщенко // Державні закупівлі в Україні. – 2008. – №7.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2008 № 274 «Про затвердження Тимчасового положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Олефір А. Проблеми здійснення державних закупівель за процедурою електронного реверсивного аукціону /А.Олефір // Юридичний журнал: аналітичні матеріали. Коментарі. Судова практика. – 2012.

Дуков Дмитро Федорович,
*аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРИДУ НАДУ при Президентові України*

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

За роки незалежності була створена певна система інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком (далі – ІМДУРР), основними складовими якої є: угоди щодо регіонального розвитку для окремих регіонів, угоди щодо регіонального розвитку для реалізації міжрегіональних проектів, програми подолання стану депресивності території; регіональні цільові програми, програми соціально та економічного розвитку областей, державні цільові програми для регіонів, програми транскордонного співробітництва, державний фонд регіонального розвитку та інші.

Одним з основних ІМДУРР є регіональні цільові програми. Їх аналіз на прикладі Одеської області свідчить про низку недоліків при їх розробці та реалізації: цілі та результативні показники деяких програм не відповідають пріоритетам стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року; обсяг бюджетних коштів, запланованих в регіональних цільових програмах, перевищує можливості бюджету, що призводить до недофінансування програм і, відповідно, до їх невиконання у повному обсязі; деякі програми прийняті на середньостроковий період не коректуються у зв'язку зі зміною пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону; ряд програм не відповідають принципу субсидіарності, а саме відносяться до компетенції та повноважень центральних органів влади; відсутня практика публічної звітності про обґрунтованість і результативність бюджетних витрат на виконання заходів регіональних цільових програм.

Такий дієвий ІМДУРР як угоди щодо регіонального розвитку 2012 року не використовується внаслідок недосконалого інституційного забезпечення та низки помилок при підготовці та реалізації. Ще один вид угод щодо регіонального розвитку, що спрямовані на реалізацію міжрегіональних інвестиційних проектів, взагалі не використовуються. Теж саме стосується програм подолання стану депресивності території. Це, в першу чергу, обумовлено відсутністю прозорих процедур прийняття рішень про здійснення програм та недосконалими критеріями визначення депресивних територій.

Державні цільові програми для окремих регіонів є дієвим інвестиційним механізмом державного управління регіональним розвитком. В якості прикладів таких програм для Одеської області, в першу чергу, слід відмітити Програму комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004-2011 роки та Програму комплексного соціально-економічного розвитку м. Одеси на 2005-2015 роки. Передбачалося, що ці комплексні програми стануть потужними механізмами розвитку Одеської області. Але вони фактично не були здійснені внаслідок проблем з фінансуванням [1, 2].

Державний фонд регіонального розвитку було створено як аналог Європейського фонду регіонального розвитку. Але його недосконале інституційне забезпечення дозволяє Кабінету міністрів України припиняти або взагалі не дотримуватися певних норм статті 24¹ Бюджетного кодексу України, що призводить до недофінансування цього фонду, невиконання правил розподілу його коштів між регіонами, недотримання пріоритетів регіонального розвитку.

Виходячи з викладеного можна сформулювати основні положення концептуальної моделі системи інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком:

- відображення цілей системи інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком: економічна – зростання валового регіонального продукту на душу населення, соціальна – підвищення якості життя населення, екологічна – збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання його ресурсів;
- інвестиційні механізми державного управління регіональним розвитком повинні відповідати певним принципам – субсидіарності, цілеспрямованості, результативності, взаємного доповнення, відсутності дублювання;
- наявність незалежної системи моніторингу, контролю та оцінювання результативності інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком;
- врахування іноземного досвіду щодо формування та використання інвестиційних механізмів державного управління та формування їх інституціонального забезпечення;
- відповідність інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком пріоритетам державної стратегії регіонального розвитку та стратегії регіонального розвитку;

- наявність нормативно-правового забезпечення інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком;
- вплив зовнішнього інституціонального середовища (податкова, грошово-кредитна, антимонопольна та інші системи) на ефективність інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком;
- врахування процесу децентралізації влади на зміну ролі суб'єктів управління, сфери впливу та функціонування інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком.

На підставі цього побудовано концептуальну модель системи інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком, яка базується на визначені цілей (економічна, соціальна, екологічна), принципах її формування, відповідності пріоритетам державної стратегії регіонального розвитку та регіональної стратегії розвитку, використанні іноземного досвіду, незалежному оцінюванню результативності механізмів, та враховує вплив процесу децентралізації влади та зовнішнього інституціонального середовища.

Спираючись на запропоновану концептуальну модель системи інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком можна визначити напрями її удосконалення та розвитку:

1. Впровадження європейського досвіду формування та використання інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком.
2. Розмежування сфер застосування окремих механізмів державного управління регіональним розвитком на основі принципу субсидіарності та відповідно перерозподіл повноважень між рівнями державної влади.
3. Удосконалення системи оцінювання результативності інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком.
4. Трансформація системи інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком в контексті вимог процесу децентралізації влади в Україні.
5. Удосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком.

Висновок. Запропонована концептуальна модель забезпечує комплексне уявлення про систему інвестиційних механізмів державного управління регіональним розвитком та створює основу для подальшого її розвитку.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінет міністрів України «Про затвердження Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004-2011 роки» від 31 березня 2004 р. № 428. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/428-2004-%D0%BF>.

2. Постанова Кабінет міністрів України «Про затвердження Програми комплексного соціально-економічного розвитку м. Одеси на 2005-2015 роки» від 30 листопада 2004 р. № 1604. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1604-2004-%D0%BF>.

Запша Галина Миколаївна,
*завідувач кафедри менеджменту
Одеського державного аграрного університету,
доктор економічних наук, професор,*

Сахацький Павло Миколайович,
*асистент кафедри менеджменту та управління проектами
Одеської державної академії будівництва та архітектури*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВЛАСНОСТІ ЯК ДІАЛЕКТИЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Актуальність дослідження діалектичної основи розвитку відносин власності аграрного сектора України спричинена тим, що перебіг сучасних аграрних перетворень в соціально-економічній, суспільно-політичній, демографічній та еколого-природоохоронній сферах має неоднозначний характер, а оцінка їх наслідків для суспільства та села виставляється залежно від індивідуальної позиції конкретних особистостей щодо схвалення чи, навпаки, категоричного заперечення індивідуалізації власності або її соціалізації. Суперечлива практика становлення та утвердження на селі приватної форми власності вимагає від аграрної економічної науки пошуку знання, що адекватно відбиває об'єктивну дійсність та показує перспективні напрями подальшого розвитку відносин власності в сільському господарстві.

Діалектика пізнання індивідуалізації та соціалізації власності в аграрному секторі ґрунтується на тому, що в основі цих процесів має місце єдність та внутрішні протиріччя, суперечність між якими слугує джерелом корінних змін відносин власності та забезпечує їм поступальний висхідний характер.

В сучасному розвитку відносин власності аграрного сектора визначальною рисою є індивідуалізація власності, становлення та утвердження її приватної форми на селі. Суспільно-політичний, соціально-економічний та організаційно-правовий фундамент цього процесу закладається роздержавленням, приватизацією, персоніфікацією та інтелектуалізацією власності. Індивідуалізація власності в аграрному секторі створює основи подальшого прогресивного розвитку села. Адже можливість володіти, користуватися та розпоряджатися матеріальними та нематеріальними благами в сільській

місцевості сприяє суспільно-політичним нововведенням, забезпечує умови для багатокладності та рівноправності всіх форм власності, гарантує виникнення та наступне посилення економічної конкуренції, прискорює динаміку ринкових змін, формує реальних власників, збільшує багатства конкретних людей та громад, допомагає проявитися підприємницькому хисту особистостей та їх економічному самоутвердженню.

Індивідуалізація власності нерозривно поєднується з її соціалізацією, яка утворює ще одну визначальну рису сучасного розвитку відносин власності в аграрному секторі. За своїм змістом соціалізація є зворотним явищем по відношенню до індивідуалізації та закономірним продовженням її розвитку. Бо ефективна індивідуалізація власності передбачає приріст та нарощування масштабів цієї власності, обслуговування якої потребує залучення додаткових ресурсів, в тому числі людських. Як наслідок, відбувається, з одного боку, збільшення чисельності людей в системі економічних, а відтак і суспільних зв'язків, а з іншого – усупільнення факторів та результатів виробничо-господарської діяльності, що породжує соціалізацію власності.

Соціалізація власності відбувається через акціонування, формування господарських товариств, корпоратизацію, колективне управління та використання спільних ресурсів, кооперування, розвиток державної та комунальної (муніципальної) власності, некомерційне господарювання, суспільно-політичні та громадські рухи, світоглядні переконання тощо.

В сучасній економіці, власність здійснює як економічну, так і соціальну функції, де домінуючою виступає усупільнена виробничо-господарська діяльність. Колективна організація праці, що має місце при цьому, потребує наявності стимулів, використання яких заохочує найманих працівників до примноження власності. Одним із чинників мотивування людей до високопродуктивної праці виступає індивідуалізація власності. Тому відбувається наростаюче розповсюдження акцій крупних компаній серед найманих працівників, внаслідок якого частина їх певною мірою стає співвласниками колективної капіталістичної власності і в обмежених масштабах здійснює управління нею [2, с. 307]. Таким чином, соціалізація власності, водночас, слугує джерелом її індивідуалізації.

Соціалізація власності в сучасних умовах проявляється через колективне управління та використання спільних ресурсів. Вивчаючи еволюцію інституцій колективної дії, американська дослідниця економіки Остром Е. узагальнює емпіричний досвід стосовно використання інституційних механізмів, що розробляють, змінюють, втілюють і контролюють користувачі поновлюваних спільних ресурсів для обмеження індивідуальної поведінки, яка в протилежному разі може призвести до зменшення продуктивності ресурсу [3, с. 40]. Вченою переконливо аргументується, що на відміну від державних управлінських структур та приватних організацій, користувачі спільних ресурсів можуть виступати високоефективними інститутами самоврядування, функціонування яких відбувається на основі співпраці, довіри, колективно узгодженої виробничо-господарської діяльності та спільного контролю. Соціалізація власності стосується використання спільних ресурсів,

успішне керування якими здійснюється їх безпосередніми користувачами за дотримання належних щодо цього управлінських принципів.

Таким чином, соціалізація власності покликана розв'язувати, з одного боку, економічну суперечність між суспільним характером виробничо-господарської діяльності та приватною формою присвоєння, а з іншого – нагальну необхідність узгодженого спільного використання людством планетарних ресурсів в цілому та в розрізі їх окремих складових.

Соціалізація власності в аграрному секторі проявляється через сільськогосподарську кооперацію, учасники якої створюють відповідний суб'єкт господарювання, що їх здебільшого і обслуговує. Виробничі кооперативи в законодавчому порядку визнаються підприємствами колективної власності [1]. Діалектика економічної трансформації приватного в колективне полягає в тому, що майно кооперативу, будучи власністю його членів, соціалізується через колективне використання, володіння та розпорядження.

Важливою складовою соціалізації власності виступає розвиток державної та комунальної (муніципальної) власності, де перша реалізується через державні унітарні, державні комерційні та казенні підприємства, а друга – через комунальні унітарні підприємства. У державному підприємстві (унітарному та комерційному) майно знаходиться у державній власності і закріплюється за відповідними підприємствами на праві господарського відання, а у казенному – майно закріплюється на праві оперативного управління [1].

Соціалізація власності відбувається також внаслідок наявності колективістських інституцій, світоглядних та ідеологічних переконань певної частини населення, об'єднання яких у суспільно-політичні організації та громадські рухи спрямовується на формування суспільства, що здійснює виробничо-господарську діяльність на соціалістичних засадах.

Діалектичне протиріччя сучасного економічного розвитку полягає в роздвоєнні відносин власності на взаємовиключні та взаємообумовлені одна одну протилежності – індивідуалізацію та соціалізацію власності. Ці протилежності знаходяться в єдності, бо індивідуалізація не може відбуватися без її соціалізації, тоді як остання, в свою чергу, передбачає здійснення індивідуалізації. Такі протилежні процеси формують систему відносин власності та утворюють її єдність. Існуючі намагання применшити або, навпаки, перебільшити значення індивідуалізації чи соціалізації власності, суперечить діалектичному підходу стосовно сучасного наукового трактування розвитку відносин власності в аграрному секторі.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р., № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/-laws/show/436-15>

2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видав. центр «Академія», 2000. – 864 с.
3. Остром Е. Керування спільним. Еволюція інституцій колективної дії / Еліно́р Остром; пер. з англ. Т. Монтян. – К.: Наш час, 2012. – 398 с.

Клименко Наталія Григорівна,
*докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції
та управління національною безпекою
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат наук з державного управління, доцент*

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ
ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
(НА ПРИКЛАДІ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ)**

Події останніх років, що відбуваються у світі, у тому числі на сході України та в Криму, породжують нові виклики та загрози для національної безпеки країни. Не останню роль у цьому процесі відіграє діяльність недержавних інституцій (зокрема недержавних суб'єктів господарювання). За таких умов перед державними органами постає питання щодо адаптації позитивного зарубіжного досвіду державного регулювання їх діяльності у сфері національної безпеки та визначення актуальних напрямів підвищення його ефективності у контексті євроінтеграційних процесів.

Дослідженням державного регулювання діяльності недержавних інституцій значною мірою приділяється увага представниками юридичних, економічних та політичних наук. У галузі державного управління окремим питанням взаємодії органів державної влади з деякими видами недержавних інституцій (у тому числі і у контексті забезпечення національної безпеки) присвячені дослідження В. Горбуліна, Н. Нижник, Г. Ситника, Ю. Сурміна, К. Павлюк. Водночас, аналіз праць вітчизняних науковців у галузі державного управління свідчить про фрагментарність досліджень державного регулювання діяльності недержавних інституцій у цій сфері.

Метою є дослідження державного регулювання діяльності недержавних інституцій у сфері національної безпеки в контексті євроінтеграційних процесів (на прикладі транспортної галузі).

Термін «національна безпека», визначений Законом України «Про основи національної безпеки», як «захищеність життєво важливих інтересів людини і

громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам...», до пріоритетних галузей відносить і сферу транспорту [6].

В Україні перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, згідно із Законом [3] підлягає ліцензуванню. Одним з принципів державної політики у сфері ліцензування є принцип пріоритетності захисту прав, законних інтересів, життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища, захисту обмежених ресурсів держави та забезпечення безпеки держави, який, зокрема, передбачає, що ліцензування виду господарської діяльності застосовується лише до такого виду, провадження якого становить загрозу порушення прав, законних інтересів громадян, життю чи здоров'ю людини, навколишньому природному середовищу та/або безпеці держави, і лише у разі недостатності інших засобів державного регулювання [3].

Суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності регулює Закон [3], який визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. Ліцензія є документом, що надається органом ліцензування, на право провадження суб'єктом господарювання визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії встановлюються ліцензійними умовами, які затверджуються нормативно-правовим актом Кабінету Міністрів України.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС [5], серед іншого, передбачає посилення співробітництва та діалогу з питань міжнародної безпеки та антикризового управління з метою реагування на глобальні й регіональні виклики та основні загрози, а також розширення і зміцнення співробітництва в галузі транспорту з метою сприяння розвитку стабільних транспортних систем; сприяння здійсненню ефективних і безпечних транспортних перевезень.

З метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», яка передбачає реалізацію низки реформ та програм, зокрема реформу транспортної інфраструктури [4].

При цьому Стратегією національної безпеки [2] до основних напрямів державної політики національної безпеки України віднесено забезпечення безпеки критичної інфраструктури, пріоритетами забезпечення якої визначено комплексне вдосконалення правової основи захисту критичної інфраструктури, створення системи державного

управління її безпекою та посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної і транспортної.

Зазначені документи передбачають здійснення низки заходів, серед яких, зокрема, узгодження законодавства, у тому числі гармонізацію адміністративних, технічних та інших норм і політики у сфері транспорту з відповідними нормами, прийнятими ЄС, оскільки, згідно з [5], співробітництво у цій сфері має охоплювати розвиток сталої національної транспортної політики, зокрема з метою забезпечення ефективних і безпечних транспортних систем, і сприяти інтеграції ініціатив у сфері транспорту в інші напрями політики, а також розвиток галузевих стратегій на основі національної транспортної політики (зокрема нормативні вимоги щодо модернізації технічного обладнання і транспортних парків для дотримання найвищих міжнародних стандартів) щодо автомобільного, залізничного, річкового, морського та авіаційного транспорту.

Діяльність у сфері транспорту в країнах ЄС регламентується низкою директив, які, зокрема, поряд з отриманням ліцензії перевізника, яка засвідчує спроможність перевізника провадити зазначений у ній вид господарської діяльності [7], передбачають отримання сертифікату безпеки, що є документом, який засвідчує спроможність перевізника забезпечити перевезення вантажів та/або пасажирів з встановленим рівнем гранично допустимого ризику безпеки руху залізничного транспорту [1], а також низки дозволів, сертифікатів та декларацій. Аналогічні норми існують для перевезень автомобільним, авіаційним та річковим транспортом.

Зазначені відмінності між законодавством України та ЄС вимагають внесення відповідних змін у вітчизняне законодавство. Зокрема, внесення змін до законів та кодексів України, які регламентують діяльність у сфері залізничного, річкового, авіаційного, автомобільного транспорту. А також внесення зміни до Закону [3], передбачивши норму, відповідно до якої перевезення пасажирів та вантажів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом підлягатиме ліцензуванню з урахуванням особливостей, визначених спеціальними законами, які регламентують такі перевезення.

Такі зміни сприятимуть запровадженню вітчизняними перевізниками новітніх технологій у галузі транспорту, використанню сучасних транспортних засобів та забезпеченню під час здійснення перевезень безпеки громадян і довкілля на рівні європейських стандартів. При цьому для суб'єктів господарювання необхідно на рівні закону визначити адаптаційний період із зазначенням конкретного терміну приведення діяльності та інфраструктури у відповідність до європейських норм і стандартів.

Список використаних джерел

1. Про безпеку залізниць у Співтоваристві, яка вносить зміни до Директиви Ради 95/18/ЄС про ліцензування підприємств залізничного транспорту та до Директиви

2001/14/ЄС про розподіл потужностей залізничних інфраструктур та стягнення платежів за використання залізничної інфраструктури та про сертифікацію безпеки (Директива про безпеку на залізницях) : Директива 2004/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_953

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

3. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02 березня 2015 р. № 222-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011

6. Про основи національної безпеки : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

7. Щодо залізничних підприємств : Директива Ради 95/18/ЄЕС від 19 червня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_952

Коляда Тетяна Анатоліївна,

доцент кафедри фінансів

Університету державної фіскальної служби України,

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК УМОВА ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

В умовах несприятливих довгострокових тенденцій, що посилюються у посткризовий період розвитку економіки, та через існування загрози стійкості бюджету виникла необхідність запровадження нового інструменту управління державними

фінансами – бюджетної стратегії. В першу чергу, це пов'язано з негативними демографічними змінами, що мають свій прояв у збільшенні питомої ваги людей похилого віку у структурі населення більшості країн світу, та які спричиняють у майбутньому зростання бюджетних витрат на соціальні потреби і зроблять фінансові позиції держав нестійкими. У поєднанні з хронічними бюджетними дефіцитами та високим рівнем державного боргу, ущільненням динаміки коливань економічних циклів, зазначені тенденції змушують уряди країн збільшувати податкове навантаження та/або скорочувати обсяги надання гарантованих державних послуг і благ [2, с. 157].

Зростання податкового й бюджетного навантаження в Україні протягом останніх років не дозволяє їй досягти конкурентних переваг, компенсувати технологічне й інституціональне відставання та фактично консервує нерозвиненість ринків, їх слабку інтеграцію в міжнародний розподіл праці та світову торгівлю. Крім того, податкова система функціонує в умовах високої залежності надходжень до бюджету не лише від циклів економічної активності (як у всіх країнах із ринковою економікою), а й від поточної кон'юнктури світових ринків щодо вартості енергоносіїв, стану міжнародної фінансової системи, політичної ситуації в країні тощо.

Сам факт зростання податкового навантаження не є загрозливим для економіки, оскільки збільшення частки податкових надходжень у ВВП свідчить про підвищення фіскальної ефективності податкової системи: у більшості країн із розвинутою ринковою економікою показники податкового навантаження є порівняними. Утім, в Україні показник податкового навантаження дещо викривляється в бік зменшення, оскільки при його визначенні не враховується єдиний соціальний внесок.

У більшості країн з розвинутою економікою в посткризовий період зростає податкове навантаження, зменшуються податкові вирахування та пільги, збільшується фіскальна роль податків з метою максимізації доходів бюджету та скорочення бюджетного дефіциту. Однак при цьому необхідно знайти консенсус між забезпеченням надходжень до бюджету та стимулюванням економічного розвитку в посткризовий період.

Саме тому, в сучасних умовах у більшості провідних країн світу набуває популярності напрям фіскальної теорії, який визначає податок як громадянський обов'язок. Вважається, що податок, який одержав назву «податку Кларка», від імені американського економіста Едварда Кларка, сплачується на основі свідомого індивідуального вибору та власної оцінки характеру діяльності держави виборцем – платником податків. Ідея щодо існування взаємозв'язку між розміром сплачених податкових платежів та обсягом отриманих суспільних благ конкретним індивідом була сформульована ще у 1919 році шведським економістом Еріком Ліндалем (Lindahl), котрий у своїй праці «Справедливість оподаткування» запропонував принцип, згідно з яким частка індивіда у фінансуванні суспільного блага (інтерпретована як «податкова ціна» граничної одиниці суспільного блага) повинна точно відповідати граничній вигоді

суспільного блага для цього індивіда. У його моделі «добровільного обміну» рівновага досягається за умови, коли і ставка податку, і обсяг частки суспільного блага стають об'єктом переговорів [3, с. 495]. Фактично Е. Ліндаль у своїй моделі інтерпретував вплив політичних факторів на бюджетний процес і фіскальну політику загалом.

З цього приводу Ш. Бланкарт наголошує, що бюджет, сформований відповідно до функції соціального добробуту, є чистою фікцією. Реально він ухвалюється особами, які не бажають дотримуватися умовної верхньої межі, оскільки чим більше коштів перерозподіляється через бюджет, тим більше в них можливостей для максимізації власної вигоди. Саме бюджет являє собою ту найважливішу проблему, яку необхідно вирішити, перед тим як перейти до конструктивних змін у теорії оптимального оподаткування [1, с. 263].

Зазначені теоретичні підходи вимагають від урядів розробки бюджетної стратегії, яка б одночасно враховувала пріоритети у сфері оподаткування, забезпечувала ефективне використання податкових надходжень відповідно до законодавчо визначених напрямів та гарантувала дієвий бюджетний контроль задля усунення зловживань та корупційних дій з боку посадових осіб, що є визначальною ознакою соціально орієнтованих держав.

Якщо порівняти структуру доходів бюджету країн-членів ЄС та України, згрупувавши їх за єдиною класифікацією та додавши до дохідної частини зведеного бюджету України позабюджетні пенсійний і соціальні фонди, то можна помітити ідентичність трендів їхніх змін (Табл. 1). Таким чином, структурні реформи, які відбуваються у бюджетно-податковій сфері в Україні відповідають європейським і світовим стандартам та новітнім тенденціям розвитку фіскальної політики держав.

Таблиця 1

Структура доходів бюджету країн зони ЄС-27 та України, % ВВП

Показники	Країни зони ЄС 27				Україна					
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Доходи*	44,1	44,7	45,4	45,7	40,1	41,3	42,8	41,9	39,8	41,7
Податкові надходження	25,5	26,0	26,5	26,6	21,7	25,7	25,5	24,3	23,5	25,6
- непрямі податки	13,0	13,1	13,3	13,4	11,4	13,5	13,5	12,2	12,6	14,6
- прямі податки	12,4	12,6	13,0	13,1	10,3	12,2	12,0	11,9	10,8	10,0
- податки на приріст капіталу**	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	0,4
Соціальні внески	13,9	13,9	14,4	14,0	11,0	10,7	11,2	11,5	10,7	8,8
Доходи від реалізації фондів***	2,6	2,6	2,6	2,2	2,8	1,4	2,3	2,3	2,0	0,1

Продовження таблиці 1

Інші поточні доходи	1,8	1,9	1,9	2,2	4,3	3,3	3,6	3,7	3,6	7,2
Доходи від капіталу	0,2	0,3	0,5	0,7	0,3	0,2	0,2	0,1	0,03	0,04

*Доходи бюджету України наведено з урахуванням доходів зведеного бюджету та відрахувань до позабюджетних фондів (пенсійного і соціальних)

**В Україні до складу податків на приріст капіталу включено податок з доходів фізичних осіб на дивіденди та роялті

***В Україні до складу доходів від реалізації фондів включено надходження від реалізації державних запасів товарів та кошти від продажу землі і нематеріальних активів

Джерело: розраховано за статистичними даними Європейського Союзу (<http://epp.eurostat.ec.eu>) та

Державної казначейської служби України (<http://treasury.gov.ua>)

Податкове навантаження на економіку України відповідає середнім показникам європейським країнам, однак залишається завищеним у порівнянні з показниками країн, з ринками що розвиваються. Занадто мала частка податків на приріст капіталу у структурі доходів бюджету України свідчить про незначний обсяг доходів громадян відмінний від заробітної плати через низький рівень життя населення України та недосконалу систему оподаткування пасивних доходів громадян.

Таким чином, стан розвитку вітчизняної економіки не дає підстав для висновку про надмірний податковий тиск. Однак стверджувати однозначно, що є резерви для збільшення податкового навантаження на економіку країни та відповідно обсягів видаткової частини бюджету, не можна. Мова йде лише про оптимізацію структури податкових надходжень до бюджету та підвищення фіскальної ефективності податкової системи держави за рахунок запровадження у бюджетному процесі України розробки бюджетної стратегії.

Список використаних джерел

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Шарль Бланкарт / Пер. з нім. С.І. Терещенко та О.О. Терещенка; Передмова та наук. редагування В.М. Федосова. – К.: Либідь, 2000. – 654 с.
2. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. – 396 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 63).
3. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Сучасні економічні теорії: підручник / За ред. А.А. Чухна. – К. : Знання, 2007. – 878 с.

Komarovskyi Ivan

Ph.D. candidate of «Alexandru Ioan Cuza» University, Iasi, România

**EXTERNAL FINANCE FOR LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT:
CASE FOR UKRAINE**

Abstract: The study analyzes strategies for external finance for Ukraine in the european financial market on the basis of selection and optimization of financing sources.

The study offers to identify patterns of external financial sources, to conduct comparative analysis of the sources of external financing for Eastern European countries economics. Comparative analysis of external financing sources for economy of Ukraine based on the quantitative and qualitative criteria have been carried out.

Keywords: external financing borrowing, local economic development

JEL Classification: D01, E22, F15, F22

Consequences of the financial crisis for economy of Ukraine are significant GDP decrease, depression of local financial markets and budget disbalance.

Financial borrowings allow normalizing country's financial market, but also cause prerequisites for insufficiency of turnover capital, growth of debentures and instability of the financial market. The accumulated debt serves as a tax for future earnings and becomes a factor that prevents investments into the private sector. As a result, decrease in economic growth rates. It is obvious, that it requires more concern regarding the external debt, requirements on debt service and debt management.

A distinctive feature of financial crisis phenomenon in Ukraine is that it indirectly reflects in the social area crisis that is in competence of local public administrations. But current practice of local government bodies does not always meet the conditions and changes of external environment (Edward J. Blakely & Nancey Green Leigh (2013)).

To prevent or mitigate the financial crisis consequences it is important to consider the factor of effective local economic development program application that comprises of: (Martin Gasser & Carmela Salzano, Roberto Di Meglio, Alfredo Lazarte-Hoyle (2004)):

- active marketing policy for local public administration;
- development of local production;
- use of finance reserves and application of effective management and financial effective mechanisms.

Considering all mentioned above, the work a external financial borrowings should comprise 3 main task:

Task 1: Fundamental reorganization of local production. Introduction of effective organization of production and sales of production in local enterprises.

Task 2: Maintenance of social area stability, ensuring increase of living standard of the local population.

Task 3: Introduction of effective organization of external financial borrowings. Use of financial methods to stabilize local economic, optimal taxation planning, etc.

Conclusions:

Limitations of local finance budget and inability of local administration to solve problems that exist in the local economic development have brought up the issue of elaboration and implementation of the external financial borrowings projects. A first step in this direction should be the solution of the problem of budget of implementation of such projects. In this connection the following issues are to be settled at the level of local public administration:

- Determine the methodology of local economic development on based external financial borrowings concept;
- Determine conditions for the attraction of funds from different financing sources;
- Target programming of external financial borrowings;
- Development of models and mechanisms of attraction external financial borrowings;
- Determine ways and directions of support improvement of projects for the external financial borrowings.

References

1. Eduardo Borensztein & Andrew Berg (2000). Full Dollarization: The Pros and Cons. International Monetary Fund
2. Edward J. Blakely & Nancey Green Leigh (2013). Planning Local Economic Development: Theory and Practice Sage Publications, Inc
3. Martin Gasser & Carmela Salzano, Roberto Di Meglio, Alfredo Lazarte-Hoyle (2004). Local Economic Development in Post-Crisis Situations. International Labor Organization

Ніколаєва Дарія Олександрівна,

студентка 5 курсу відділення міжнародних відносин

Інституту соціальних наук

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ У КРАЇНАХ СЕРЕДНЬОЇ АЗІЇ ТА КАЗАХСТАНІ 90-Х РОКІВ ХХ СТ. ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЦИХ КРАЇН В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Більшість країн Центральної Азії зіткнулися з більш важким економічним майбутнім ніж країни Західного регіону пострадянського простору. У період існування СРСР політика Москви щодо республік Центральної Азії була зосереджена в окремих секторах, переважно в секторі виробництва бавовни та імпорту індустриального обладнання. Така політика впливала на високі ціни і щодо економічного середовища, і щодо середовища здоров'я. Постійні хімічні відходи у великих дозах забруднювали воду і суходіл, що призвело до проблем зі здоров'ям у місцевого населення. Після розпаду СРСР і отримання цими державами незалежності ситуація не дуже змінилася.

Деякі елементи такого економічного становище були на користь Центральноазійським країнам. Ситуація і в аграрній сфері не була такою поганою, як в усіх інших країнах колишнього Радянського Союзу. Усі країни Центральної Азії, за винятком Таджикистану, зберігали гарні показники в усіх основних секторах сільського господарства, окрім виробництва м'яса. Також в цих країнах були мінеральні та енергетичні ресурси, які дозволяли їм зберігати оптимізм протягом довстрокових економічних змін. Жодна з цих країн (окрім Узбекистану) не залежала від Росії щодо поставок газу чи нафти. Зокрема, Туркменістан та Казахстан мав великі депозити газу і нафти; при правильному викостанні ці ресурси могли б стати провідною силою для економічного розвитку [1, с. 239].

Відомо, що країни Центральної Азії мають дуже скромний прогрес у розвитку маркетингу та приватизації їх економік. Наприклад, Узбекистан, проводячи політику реформування економіки вирішив піти в тому напрямку, що і Росія. В свою чергу, деякі Центральноазійські країни сфокусували свою увагу на авторитарних ринкових режимах, особливо на Південній Кореї та Китаї – але без приватизації та інших заходів, ціллю яких є економічна лібералізація. Тільки Киргизстан та Казахстан почали рухатися шляхом приватизації. Хоча центральноазійські режими робили окремі кроки для того, щоб показати оригінальну азійську модель ринкових реформ, але все ж таки, в більшості вони наслідували вже відому політику.

В 90-х роках ХХ ст. більшість урядів центральноазійських країн були зосереджені на зовнішньоекономічних відносинах. Тому що регіональна політика загалом була

схожою, тому уряди, в основному, слідували за своїм партнерами, допомагаючи в реформуванні торгівлі і забезпечуючи зарубіжними інвестиціями. Казакстан, наприклад, уклав договір з трьома найголовнішими міжнародними нафтохімічними компаніями – Шеврон, Брітіш Петролеум, Агіп для розвитку національних енергетичних ресурсів.

Одна з найбільш ісламоорієнтованих країн, Таджикистан заявила про те, що вона хоче бути відкрита для всього світу. Тому Президент Н.Набієв мав декілька офіційних зустрічей у Пакистані та Ірані, які завершилися підписанням договорів на кредит в півмільйона доларів на будівництво гідроелектростанції, яка буде забезпечувати Іран. Важливі проекти щодо енергетики, гірської промисловості відкладалися на невизначений строк, що не могло позитивно відображати на рівні життя в центральній Азії.

Як і велика кількість республік колишнього СРСР, нові країни Центральної Азії були оптимістично настроєні щодо швидкої інтернаціоналізації їхніх економік та поширення продукції на зарубіжних партнерів. Звичайно, є ряд країн, які зацікавлені в такому регіоні як Центральна Азія. Наприклад Країни Центральної Азії та Азейбаржан об'єдналися в Організацію Економічного співробітництва, метою якої є стимулювання зарубіжних комерційних проектів в цьому регіоні. Дуже близькі економічні зв'язки сприяли тому, що в перші роки розпаду СРСР до середини 1993 року країни Центральної Азії входили до рубльової зони. [2, с. 244-245]

В цей же час країни Центральної Азії шукали шляхи економічної інтеграції з іншими мусульманськими країнами в Середній Азії, в яких вони не будуть відігравати роль тільки постачальників сировини. Організація Економічного співробітництва мала стати їм в нагоді. Крім цього, ці країни шукали способи врегулювання щодо індустріалізації і можливого ризику при співробітництві з країнами Заходу.

Країни Центрально-Азіатського регіону характеризуються великими відмінностями за рівнем соціально-економічного розвитку. Чітко виділяються два полюси. Один з них становить Казахстан, а інший – всі інші країни. Однак в період кризи починають зміцнюватися економічні позиції Узбекистану і Туркменістану. Країни ЦА сильно розрізняються за характером і глибиною проведених економічних реформ. Казахстан і Киргизія найбільш просунулися в здійсненні ринкових реформ. У той же час Узбекистан і Туркменістан здійснюють поступову ринкову трансформацію і характеризуються високою централізацією влади в економічній сфері.

Разом з тим, слід відзначити, що зовнішньоекономічні орієнтири в період незалежності зазнали певних змін. Всі країни оголосили про багатовекторність своїх зовнішніх устремлінь. Росія протягом усього досліджуваного періоду залишається найбільшим торгово-економічним партнером держав Центральної Азії при поступовому скороченні її частки у співпраці з країнами регіону. За останні 10 років значно зміцнив свої економічні позиції в Центральній Азії Китай. Саме Росія та Китай в середньостроковій перспективі залишаться найбільшими економічними партнерами при

певному зміщенні акцентів у бік Китаю. Однак Росія також намагається зміцнити свої позиції в регіоні, розширивши євразійську політику, створенням Митного союзу ЄврАзЕС, Єдиного економічного простору і початком формування Євразійського економічного союзу.

Список використаних джерел

1. Вардомский Л.Б. Социально-экономическое развитие постсоветских стран: итоги двадцатилетия. – М.: ИЭ РАН, 2012. – 400 с.
2. Karen Dawisha, Bruce Parrott. Russia and the New States of Eurasia: The Politics of Upheaval. – Cambridge University Press, 1994. – 458 p.

Ницевич Александр Дмитриевич,

*доцент кафедры автомобильного транспорта
Одесского национального политехнического университета,
кандидат технических наук, доцент,*

Максимов Валерий Григорьевич,

*заведующий кафедрой автомобильного транспорта
Одесского национального политехнического университета,
кандидат технических наук, доцент*

Ткачев Алексей Анатольевич,

*доцент кафедры автомобильного транспорта
Одесского национального политехнического университета,
кандидат технических наук, доцент*

Пурич Дмитрий Александрович

*доцент кафедры автомобильного транспорта
Одесского национального политехнического университета,
кандидат технических наук, доцент*

**ОСОБЕННОСТИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ
В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ**

В политическом плане вопрос об охране окружающей среды был поставлен непосредственно после окончания Второй мировой войны, когда создание ООН зафиксировало неразрывную взаимосвязь понятий «перспективы человечества» и

«необходимость консолидации мирового сообщества». Благодаря деятельности Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН (ФАО), созданной при ООН в 1945 году, «мировое сообщество» узнало, что треть человечества хронически недоедает и голодает, и взрывной рост народонаселения при дефиците продовольствия подготавливает почву будущих социально-экономических, политических и социально-экологических катаклизмов. В течение последующих почти пяти десятилетий (до Конференции Рио-92), насыщенных политико-идеологическими, социально-экономическими трансформациями, интенсивный междисциплинарный исследовательский поиск теоретических основ концепции разрешения экологического кризиса сопровождается поиском механизмов ее реализации как конкретной социально-политической программы. В 1992 году триада «культура – наука – охрана среды» дополняется закономерным соотношением «экология – экономика – политика», знаменующим начало новой эпохи в развитии экологического мышления, эпохи экологической политики.

Охрана и улучшение окружающей человека среды для нынешнего и будущего поколений стали важнейшей целью человечества, подчеркивается в преамбуле (пункт 6) декларации Стокгольмской конференции 1972 года, проходившей в условиях нарастающего военного, экономического, политико-идеологического противостояния капиталистической и социалистической социальных систем, сопровождаемого безудержным ростом производства и потребления, загрязнением среды, демографическим взрывом.

Демократическая политика как безусловный императив современности включает экологическую составляющую: человек имеет право на свободу, равенство, благоприятные условия жизни в окружающей среде, качество которой позволяет ему вести достойное существование. Политика, унижающая, калечащая природу человека, антидемократична и антиэкологична. Таков гуманистический посыл конференции, положившей начало разработке концепции устойчивого развития. Официально термин «устойчивое развитие» был закреплен в документе «Программа действий. Повестка дня на XXI век», принятом на Конференции ООН по окружающей среде и развитию (КОСР), состоявшейся в Рио-де-Жанейро в 1992 году, явившейся грандиозной попыткой разработки базовых принципов консолидированных действий по предотвращению социально-экологического кризиса (см.: [1]). Концепция устойчивого развития стала закономерным итогом неуклонного нарастания в течение почти полувека внимания ученых, общественности, политиков к экологической проблеме как проблеме политической. Неразрывность экономического развития и сохранения окружающей среды означает, что «экономическое развитие в отрыве от экологии ведет к превращению планеты Земля в пустыню; упор на экологию без экономического развития закрепляет нищету и несправедливость, экология без права на действия становится частью системы порабощения; равенство без экономического развития означает нищету

для всех; право на действие без экологии открывает путь к коллективному ...самоуничтожению» [2].

Итоги десятилетия реализации программных положений Рио-92 подвел состоявшийся в Йоханнесбурге в 2002 году Всемирный саммит по устойчивому развитию, акцентировавший внимание на необходимости взвешенной оценки данного процесса. Seriously затрудняет достижение целей устойчивого развития, как было отмечено на саммите, отсутствие политической воли по соблюдению существующих правовых механизмов, проявившееся в ратификации Киотского и Картахенского протоколов небольшим числом государств; недостаточное внимание, уделяемое издержкам глобализации в сфере культуры, социальных отношений, здоровья населения; срыв выплат развитыми странами финансовых средств в размере 0,7% своего ВВП в качестве помощи; увеличение бедности, особенно в сельских районах; отсутствие должной научной и профессиональной квалификации человеческих ресурсов в развивающихся странах и отсутствие эффективной поддержки развития образования; увеличение военных бюджетов и конфликтов в мире; скромные успехи в борьбе с коррупцией и другие факторы.

В то же время нельзя отрицать и реальных достижений в разрешении социально-экологических противоречий как на глобальном, так и на национальном и локальных уровнях. Речь, прежде всего, идет о понимании сущности экологической политики и значимых результатах в развитии экологического права.

На современном этапе экологическое право является самостоятельной и комплексной отраслью права, формирование которой на международном и национальном уровнях было завершено в 80-е годы XX века. К предпосылкам формирования и развития экологического права принято относить социально-экологический кризис (региональный, национальный, глобальный) и государственную экологическую политику. Социально-экологический кризис представляет собой совокупность антропогенных и естественных изменений физико-химических и биологических констант среды, характеризующуюся: ухудшением качества и снижением потребительской ценности, истощением стратегических и других важных для технологической основы современного общества ресурсов; возникновением угрозы жизни биологическим организмам, включая человека, под воздействием деградирующей среды обитания. Традиционный подход к определению понятия и предмета экологического права («консервативная охрана природы и ландшафтов») не адекватен специфике современного этапа взаимодействия общества и природы.

Главная цель экологического права состоит в сохранении жизни на Земле и обеспечении необходимых условий жизнедеятельности человека и определяет статус экологического права как над/супер/сверхотрасли права [3], важнейшими характеристиками которого являются глобальность и значимость в современном мире. Экологическое право формируется путем взаимодополняемости международного и национального

регулювання як отрасль інтегративного типу с опорой на универсальные стратегии. Новизна, конфликтность и реактивность на кризисные ситуации – свойства, отражающие высокий уровень адаптированности экологического права к реалиям современности. В экологическом праве обособляются в новые предметы правового регулирования такие явления, как экологическое преступление, торговля окружающей средой, право чрезвычайных экологических ситуаций, генно-инженерная деятельность и т.д.

Цели экологического права непосредственно обеспечиваются специальными институтами, к которым относятся природоохранные прокуратуры, экологическая милиция, экологические суды (Международный экологический трибунал в Мадриде), ведомства, созданные для контроля в области соблюдения экологического законодательства и управления природоохраной. К основным принципам международного экологического права относят: принцип предусмотрительности, реализуемый в защите людей от низкого качества среды, в управлении рисками и их минимизации; принцип компенсации, соединяющий потребительские интересы граждан и интересы природоохраны; упомянутый выше принцип «загрязнитель платит», принцип предотвращения угрозы; принцип полного возмещения вреда за экологический ущерб, принцип ответственности государства перед мировым сообществом за использование им природной среды.

Реализация принципов экологического права опирается на комплексный подход к решению экологических проблем, выработанный в ходе развития экологической политики. Стимулом к поиску эффективных правовых решений выступают возникающие и усугубляющиеся экологические конфликты и кризисы, способные кардинально влиять на систему соотношений между экологическим правотворчеством, право реализацией, экологически значимым общественным поведением, правообеспечивающей деятельностью, и экологическим правовым мышлением как совокупностью темперированных спецификой современного этапа развития способов разрешения глобальной экологической проблемы.

Список использованной литературы

1. Программа действий. – Женева: Центр за наше общее будущее, 1993. – 70 с.
2. Васильев В.Г. Экология, энергетика, экономика, этнология устойчивого развития ошщества XXI века. – М., 2007. – 336 с.
3. Дубовик О.Л. Экологическое право: – М., 2005. – 584 с.

Осадчук Світлана Вікторівна,
доцент кафедри економічної та фінансової політики
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат наук з державного управління, доцент

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ ЗІ СТАНДАРТАМИ ЄС

Податкова система є домінуючим елементом розбудови української економіки на основі нової якості розвитку. Важливим є впровадження кращого досвіду в напрямку покращення адміністрування податків.

Здійснено певні кроки щодо формування електронних каналів комунікації з платниками податків. Налагодження електронних каналів комунікації між контролюючими органами і платниками податків суттєво спрощує податкові процедури, зменшує часові та фінансові витрати, а також дає змогу отримувати й надавати в режимі «он-лайн» необхідну інформацію, роз'яснення та консультації. Зазначимо, що в даному напрямі досягнуто значного прогресу. По-перше, платники податків отримали можливість майже повністю подавати податкову звітність в електронній формі. Це має суттєві переваги для бізнесу, оскільки забезпечує:

- економію робочого часу, а також власних коштів для придбання бланків звітних документів (немає необхідності відвідувати податкову інспекцію, купувати бланки звітності). При цьому звітність, надіслана до податкового органу із застосуванням посилених сертифікатів ключів електронного цифрового підпису, не потребує дублювання на паперових носіях, а також їх зберігання;

- уникнення витрачання при поданні звітності, оскільки достатньо її лише сформулювати в електронному вигляді за допомогою спеціальних програм і передати через мережу Інтернет до податкового органу.

Фіскальна служба також впровадила низку важливих інформаційних сервісів, що створюють умови для інтерактивної роботи податкових органів з платниками податків та посилюють їх консультативну діяльність. Зокрема, досить важливими та корисними є такі сервіси, як «Електронний кабінет платника податків», «Реєстр платників ПДВ», «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера», «Електронна митниця», «Акредитований центр сертифікації ключів», «Електронна звітність», «Декларування он-лайн» та ін. Названі сервіси суттєво полегшують роботу підприємців та забезпечують доступ до важливої інформації, необхідної не лише для правильності нарахування та сплати податків, а також для зниження комерційних ризиків, наприклад при виборі контрагента.

Здійснено важливі кроки в напрямку інтеграції до міжнародної системи боротьби з оптимізацією оподаткування та ухиленням від сплати податків. активізувався діалог із партнерами України щодо перекриття головних каналів виведення капіталу з країни.

Зокрема, у 2013 р. була ратифікована Конвенція між урядами України і Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи, а також підписано аналогічний документ між урядами України і Республіки Мальта. Нові умови про уникнення подвійного оподаткування між Україною та названими республіками, які є найбільш поширеними зонами зі зниженими податковими ставками, мають значно звузити ці можливості. Крім того, у 2013 р. Україна стала повноправним членом Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією – найбільшої у світі організації з обміну податковою інформацією між компетентними службами держав-членів, що має забезпечити ефективнішу боротьбу зі схемами виведення капіталу з України. З метою досягнення справедливого оподаткування великого бізнесу в Україні з 1 вересня 2013 р. успішно діють правила контролю трансфертного ціноутворення та вже надали певний результат.

Не весь досвід є успішним і не завжди може бути застосовано одразу. Так, наприклад запровадження в 2014 р. акцизного податку на операції з відчуження цінних паперів та операції з деривативами на зразок європейської ініціативи так званого «податку Тобіна» виявилось неефективним і такий податок в Україні з 2015 р. був скасований.

В країнах ЄС впродовж останніх років є чітка тенденція щодо поступового перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва – капіталу та праці – на споживання, що передбачало зниження ставок прямих податків та зростання ставок непрямих податків, в основному за рахунок ПДВ. Україна перебуває в контексті європейських тенденцій, про що свідчать наступні чинники:

1. Ставки прямих податків, переважно, знижувалися та розширювалася база оподаткування, зокрема: ставка податку на прибуток підприємств поступово знижувалася з 25 % у 2004 – I кв. 2011 рр. до 18 % в 2014 р.; запроваджено оподаткування пасивних доходів з депозитів 01.08.2014 р. за ставкою 15 %, яка потім з 2016 р. підвищена до 18 %; оподаткування пенсій у сумі, що перевищує 10 тис. грн. з 01.07.2014 р. та 3 МЗП з 01.01.2015 р. за ставкою 15 %; запроваджено з 03.08.2014 р. військовий збір за ставкою 1,5 %.

2. Ставки непрямих податків збільшувалися та розширювалася база оподаткування, зокрема: ставка ПДВ збереглася на рівні 20 %, але водночас запроваджено з 01.04.2015 р. знижену ставку ПДВ з розмірі 7 % на операції з постачання лікарських засобів та виробів медичного призначення; поступово зростають ставки акцизного податку;

Порівняльний аналіз ставок засвідчує, що Україна за розміром ставок оподаткування перебуває в європейському тренді. Показово, що вітчизняні ставки в основному є нижчими за існуючі ставки у переважній більшості країн-членів ЄС. Відтак необхідність збалансування сектору публічних фінансів надає підстави підтримати концепцію реформування податкової системи, яка передбачає уніфікацію ставок ключових бюджетоутворюючих податків – ПДВ, податку на прибуток підприємств.

Діюча в Україні ставка ПДВ є оптимальною для європейського континенту. Ставки ПДВ з 28 країн-членів ЄС у 18 перевищують вітчизняну (21-27 %), у 6 країнах дорівнюють (по 20 %) та тільки у 4 є меншими (17-19 %). Найбільше знижені ставки на рівні 2,1-4,0 % використовують Естонія, Франція, Греція, Італія та Люксембург [1]. Нагальним є збільшення надходжень ПДВ що насамперед можливе шляхом розширення податкової бази.

В Україні у багатьох аспектах вже застосовано провідний європейський досвід податкового регулювання: кодифіковано податкове законодавство; гармонізовано податковий та бухгалтерський облік в цілях оподаткування прибутку підприємств; запроваджено з 01.07.2015 р. обов'язок встановлення реєстраторів розрахункових операцій (касових апаратів) для платників єдиного податку з обсягом готівкового доходу понад 1 млн. грн. на рік; започатковано проведення допорогових (обсягом до 200 тис. грн. для товарів та 1,2 млн. грн. для робіт) державних закупівель в електронній формі, що сприяло оптимізації, підвищенню оперативності та ефективності процедур, зниженню трансакційних витрат – економії бюджетних коштів, скороченню документообігу.

Вищезазначене свідчить що в Україні зроблено значні кроки в напрямку гармонізації певних аспектів оподаткування зі стандартами ЄС. Даний процес триватиме і надалі.

Список використаних джерел

1. VAT Rates Applied in the Member States of the European Union [Electronic resource] / European Commission. – 01.09.2015. – Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf

Осипов Володимир Миколайович,

*старший науковий співробітник Інституту проблем
ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
доктор економічних наук, професор*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ: РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ

Політичні події останніх років показують, що регіональна політика України не відповідає існуючому стану економічного розвитку країни і рівню розвитку суспільства, а саме не справляється з головним своїм завданням – забезпеченням сталого соціального, економічного та екологічного розвитку територіальних утворень. Вивчення і використання досвіду Європейського Союзу для вирішення регіональних проблем на даний момент є актуальним у зв'язку з обраним стратегічним зовнішньополітичним

курсом на європейську інтеграцію. Основоположним принципом європейської регіональної політики є принцип субсидіарності, тобто максимальна передача повноважень на місця і перенесення центру прийняття рішень на базовий рівень.

Принцип субсидіарності тісно пов'язаний з таким терміном як децентралізація. У зв'язку з важкою економічною і політичною ситуацією в Україні, уряд змушений передати частину повноважень і важелів для формування фінансових ресурсів в регіони і на рівень місцевого самоврядування.

Для досягнення ефективного та сталого розвитку територіальних утворень вкрай необхідною є розробка довгострокових стратегічних документів, які стають векторами соціального, економічного і, що не менш важливо в останнім часом, екологічного розвитку. В умовах децентралізації основне навантаження стратегічного планування лягає на місцевий або базовий рівень. Проте існує ієрархія стратегій соціо-економічного розвитку територіальних утворень, в якій стратегія вищого рівня повинна базуватися на стратегії нижчого. Необхідність удосконалення регіональної політики в умовах децентралізації управління орієнтована на забезпечення економічної самодостатності громад і розробки стратегій їх сталого розвитку, зокрема в частині:

- досягнення балансу централізації і децентралізації влади через забезпечення найбільш ефективного пристосування інститутів – держави і громади – до умов розвитку країни, тобто через механізми гнучкої децентралізації та багаторівневого управління;

- узгодження пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, задекларованих у стратегічних документах національного рівня, Державній стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегіях, що дозволить підвищити ефективність їх реалізації, забезпечить консолідацію зусиль всіх рівнів влади на вирішенні проблем територіального розвитку та сприятиме узгодженню інтересів держави, регіону, місцевої громади;

- удосконалення методики розробки стратегій різних рівнів, яка б забезпечила можливість їх порівняння і оцінювання; та максимального використання конкурентних переваг даних територій,

- оновлення інструментів механізму подолання диспропорцій розвитку територій та стимулювання їх економічної активності, дія яких має спрямовуватись на розбудову публічно-приватного партнерства, підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках;

- підвищення ролі місцевої влади в умовах проведення адміністративно-територіальної реформи та налагодження взаємодії державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування у діалозі з бізнесом і територіальними громадами;

- забезпечення ефективності використання програмних коштів шляхом встановлення чітких критеріїв розподілу і освоєння цих коштів;

- зростання ролі Агенцій регіонального розвитку у фінансуванні інвестиційних проєктів на внутрішньорегіональних рівнях;

- унормування на законодавчому рівні всіх форм державно-приватного партнерства, що сприятиме активізації економічної діяльності на рівні регіонів та територіальних громад;

- покращення кадрового забезпечення системи регіональної та місцевої влади, зокрема в сфері територіального стратегування, проектування та планування.

Сучасний етап бюджетної децентралізації та її впливу на функціонування системи місцевих фінансів в Україні вказує на існування низки ризиків національного, регіонального та базового рівня для фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

До основних ризиків слід віднести:

- посилення асиметричності фінансового забезпечення розвитку регіонів, районів, територіальних громад, що значною мірою обумовлено передачею доходів від акцизного податку до бюджетів базового рівня;

- послаблення фінансової бази регіонального рівня управління та можливості його впливу на внутрішньорегіональну асиметрію розвитку територій;

- намагання центральної влади зберегти контроль за розподілом коштів, що проявилось у введенні галузевих субвенцій місцевим бюджетам для фінансування делегованих повноважень, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітянська, соціальна, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення видатків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Таким чином, місцеві органи отримали конкретні цільові кошти, які не можуть змінювати, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл;

- подальше послаблення системи місцевих фінансів в державі і недостатність переданого на місцевий рівень бюджетного ресурсу для фінансування делегованих повноважень, зокрема у сфері освіти та медицини, може спричинити до необґрунтованого скорочення мережі закладів соціальної інфраструктури;

- відсутність реальних фінансових важелів стимулювання процесу добровільного об'єднання територіальних громад в ході реалізації адміністративно-територіальної реформи.

Зазначені ризики мають враховуватись при підготовці стратегій сталого розвитку громад та в процесі їх добровільного об'єднання й подальшої актуалізації консолідованої стратегії.

За ініціативою депутата Одеської облради Кутателадзе О.Д. в 2015 році співробітниками відділу міжрегіонального економічного розвитку Українського Причорномор'я Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України були підготовлені проекти стратегій соціально-економічного розвитку для територіальних громад чотирнадцяти селищних і сільських рад Лиманського району Одеської області: Доброславської, Новобілярської, Візирської, Дмитрівської, Калинівської,

Троянівської, Кордонської, Любопольської, Новомиколаївської, Курисівської, Сербковської, Сичавської, Шомполовської, Каїрської.

Проведений експеримент виявив необхідність мобілізації соціального капіталу і посилення мотивації суспільства до участі в розробці, моніторингу та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Робота щодо стратегування соціально-економічно-екологічного розвитку 14 територіальних громад базового рівня Лиманського району Одеської області виявила ряд перешкод, які потребують вирішення, в тому числі таких як: брак досвіду експертного середовища сільських громад; слабе бюджетне фінансування, відсутність спонсорського фінансування соціальних проєктів; невідповідність активу громади до участі у конкурсах щодо одержання бюджетних та недержавних фінансових ресурсів; труднощі подолання рецидивів патерналізму у ментальності населення й індивідуалістських мотивів очільників органів місцевого самоврядування; а також відсутність єдиного інформаційного простору; слабка координація і науково-методичний супровід процесу формування добровільного об'єднання громад на основі повноцінного розуміння і осмислення цілей, орієнтованих на кінцевий результат.

Висновки: Успішними стануть ті громади, які вдало розвивають власну внутрішню спроможність та поліпшують ті внутрішні умови, що впливають на залучення інвестицій. Щоб кошти використовувались для зростання, варто мати стратегії сталого розвитку ОТГ.

Резніченко Олександр Георгійович

*доцент кафедри організації охорони здоров'я,
публічного управління та адміністрування*

*Харківської медичної академії післядипломної освіти,
кандидат медичних наук*

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку економіки України важливе значення мають інтеграційні процеси. Досвід розвитку країни в перехідний період, а також досвід високорозвинутих країн світу та країн з перехідною економікою свідчить про те, що досягнення успіхів на шляху переходу до ринкових відносин та їх удосконалення залежить від урахування загальних закономірностей світового розвитку. З огляду на об'єктивний характер сучасної економічної глобалізації, яка проявляє себе впливом глобальних факторів на посилення взаємозалежності національного та міжнародного господарств [4].

Результат врахування різноманітних позитивних та негативних факторів впливу інтеграції на розвиток економіки вимірюється ціною благополучного розвитку суспільства. Сьогодні утворення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС важливо з погляду компенсації можливих втрат, які Україна може зазнати у зв'язку з розширенням ЄС на Схід. Втрати України від розширення ЄС були розраховані Міністерством економіки і з питань європейської інтеграції у розмірі 250-350 млн доларів США. Так, процес вступу центральноєвропейських країн та країн Балтії до ЄС супроводжується антидемпінговими, компенсаційними процедурами та кількісним обмеженням щодо імпорту українських товарів. При цьому вартісні показники українського експорту товарів знизяться, приблизно, на 700 млн доларів США. Через це, Україна може втратити валютні надходження від експорту на суму близько 4 млрд доларів США [1].

Крім цього залишаються проблеми гармонізації податкової системи України відповідно до норм і правил СОТ, згідно з якими будуть скасовані податкові пільги, що безпосередньо вплине на конкурентоспроможність української продукції.

До основних позитивних наслідків впливу інтеграції на розвиток економіки належать: створення міжнародних компаній, глобалізація фінансової діяльності, що дає можливість суттєво долати ряд законодавчих обмежень і норм, які існують у межах національних кордонів, удосконалюються підприємницькі, ринкові форми, лібералізація торговельно-політичного режиму щодо товарних ринків та ринків послуг, капіталів, а також фондових ринків значно знижує рівень митних тарифів, скасовує багато обмежень, а також вплив зовнішніх глобальних факторів на розвиток національної економіки стане більш потужним, ніж вплив внутрішніх національних факторів розвитку. Підприємництво все більше набуває статусу загальнонародного і багатонаціонального, посилюється вплив нової інформації та технології зв'язку на зменшення витрат, що зумовлює нові інвестиції, підвищення продуктивності праці та зростання добробуту країн, зовнішня торгівля сприяє спеціалізації країн у тих видах діяльності, у яких вони мають порівняні переваги, і підпорядковує національних виробників здоровій конкуренції з іноземними компаніями [3, с.66].

Крім позитивних наслідків, вплив інтеграції на розвиток економіки має негативні, які полягають, зокрема, у руйнуванні і зведенні нанівець національних основ, переважно у зв'язку з діяльністю глобального підприємництва, підсилюючи диференціацію країн, що призводить до нових суперечностей і криз, при цьому, економічна інтеграція породжує кризи та суперечності і водночас прагне до їх подолання; з огляду на негативний вплив інтеграції на національні інтереси саме діяльність глобального підприємництва, як одного з основних агентів інтеграції, має бути підпорядкована принципам стратегії протидії глобальній економічній нерівності – одного з найголовніших напрямів розвитку держав світу. Оскільки підприємництво під впливом глобалізаційних процесів набуває всепланетарного значення, з'являється необхідність проведення узгодженої економічної політики на всіх рівнях державного і міждержавного устрою з метою відповідності інтересам населення планети, а не корисливим цілям капіталу підприємництва. Виходячи з основних суперечностей процесів інтеграції,

необхідно знайти компроміс між національними і міжнародними інтересами та шляхи оптимального поєднання всіх існуючих ринкових механізмів. У зв'язку з тим, що глобальне підприємництво являє собою взаємопов'язану і взаємозалежну діяльність таких його складових, як транснаціональні корпорації, альянси, спільні підприємства, малі та середні підприємства, що мотивована пошуком та прагненням до економічних можливостей країн світу (порівняльних переваг) і призводить до гармонізації процесів розвитку всіх сфер людського життя, доцільно було б також, як зазначають вчені-економісти, створити систему глобального управління під всепоглинаючі інтереси [2].

Виходячи з цього необхідно зазначити, що в процесі євроінтеграції потрібно враховувати приклади інших країн, але обов'язково робити корективи з огляду на специфіку розвитку молоді української ринкової економіки; необхідні більш глибокі реформи у сфері економічної й соціальної політики; необхідно надати регіонам ширші можливості для здійснення економічних заходів на місцях, наприклад дозволити формувати й використовувати бюджет у регіонах. Це дасть країні змогу гармонійно розвиватися, досягти економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Проблеми та перспективи вступу України до Світової організації торгівлі // Стратегічна панорама. -2006. – № 1.
2. Ващук Т.Р. Фінансування малого та середнього бізнесу в системі глобального підприємництва: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 21 с.
3. Гальцова О.Л. Перспективи українського малого та середнього бізнесу в контексті європейського вибору // Держава та регіони. – 2008. – №3.
4. Прушківська Е.В., Кельдер Т.Л., Дорошенко І.В. Основні тенденції української економіки на шляху євроінтеграції України // Держава та регіони. – 2009. – №1.

Робочий Віктор Валентинович,

науковий співробітник науково-організаційного

відділення Військової академії (м. Одеса),

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПРОДОВОЛЬСТВОМ

Однією з найбільш важливих і гострих глобальних проблем, яка все більше і більше хвилює людство, є проблема продовольчого забезпечення. Вона безпосередньо

стосується фізичного існування людей і, насамперед, пов'язана з протиріччями сучасної технологічної цивілізації та інтеграційних процесів, які охопили весь світ.

Кожна країна, незалежно від рівня свого розвитку, прагне гарантувати достатній раціональний рівень харчування для всіх соціальних верств населення за нормальних умов та мінімально необхідний – за надзвичайних обставин (криза, війна, стихійне лихо тощо) [1], а О. Баженова розглядає продовольчу, енергетичну, фінансову, соціальну, інноваційно-технологічну, зовнішньоекономічну, демографічну та екологічну безпеку як «основні структурні складові елементи економічної безпеки» [2, с. 14].

Розпочатий Україною процес інтеграції до Європейського співтовариства, не міг не вплинути на стан вітчизняної економіки. Інтегруючись у європейську економічну систему Україна, з одного боку, змушена прийняти так би мовити «прийняті там правила гри», з іншого, – з метою забезпечення державних національних інтересів, адекватно відреагувати на загрози і виклики, що постали перед країною. Адже тепер усі позитивні та негативні наслідки інтеграції виходять з позиції теоретичного осмислення та стають реаліями сьогодення. Україна в умовах ринкової економіки повинна вжити заходів щодо приведення рівня життя населення до стандартів Європейського союзу та провідних країн світу. В цих умовах необхідність державного регулювання у цій сфері стає актуальною.

Визначенню ролі держави в забезпеченні необхідного рівня продовольчої безпеки в різних країнах присвятили свої публікації О.В. Баженова, Ю. Д. Білик, М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, С. В. Майстро, Р. Михасюк, М. И. Хорунжий. Разом з цим, ще багато питань щодо впливу глобалізації на рівень продовольчого забезпечення різних країн та можливої адаптації в Україні світового досвіду державного регулювання продовольчої безпеки залишаються недостатньо дослідженими. Науковці мають різне бачення щодо вирішення цієї проблеми.

Провідні країни світу розглядають продовольчу безпеку як важливу умову внутрішньої політичної та соціально-економічної стабільності країни і її зовнішньої незалежності, – визначає дослідник В. Олійник.

З метою визначення стану і рівня продовольчої безпеки країн, Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) розроблена Методика ООН, яка передбачає використання двох порогових критеріїв, що характеризують продовольчу ситуацію, а з нею й загальне економічний стан країни. Цією Методикою порогом бідності визначається добовий раціон харчування на душу населення з енергетичною цінністю, нижчою за 2,5 тис. ккал та часткою продовольчих затрат сімейного бюджету понад 60%.

Відповідно до вимог вищезазначеної Методики витрати на харчування в країнах ЄС не перевищують 12,3% від усіх споживчих витрат, у США становлять менше 10%., в пострадянських країнах: в Латвії та Естонії складають 26%, в Литві – 35%. Навіть у Росії цей показник складає 33,9%.

Слід зазначити, що Україна з метою приведення норм споживання харчових продуктів до світових, поступово вживає певних заходів. Відповідно до зазначеної вище Методики ООН у 2007 році в Україні введено в дію Методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки [6].

Разом з цим, результати дослідження, що проведено Економічним дискусійним клубом, визначено оцінку рівня продовольчої безпеки України у 2015 році у відповідності до вищезазначених документів [4], вказують на певну невідповідність реальних показників продовольчої безпеки України встановленим нормативам. Так, показник «Економічна доступність продуктів харчування» перебуває майже на межі встановленого порогового рівня. В минулому році загальні сукупні витрати одного середньостатистичного домогосподарства склали 4951,99 гривні на місяць, із яких на харчування спрямовувалося 2708,53 гривні, що складає 54,7% при його 60-ти відсотковому граничному критерії. Якщо порівнювати питому вагу витрат на харчування в Україні, з аналогічними показниками у країнах ЄС і США, то ситуація виглядає вкрай песимістично [5].

Показником «Достатність споживання окремого продукту» передбачено, що оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає рекомендованій нормі (Листом МОЗ № 05.01.02-01/16/16/564 від 05.05.2005 погоджено «Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення України на 2005–2015 роки»).

За результатами ж дослідження Економічного дискусійного клубу, у 2015 році середньодушове споживання в Україні (кілограмів на особу на рік), лише по трьох найменш вартісних групах (хліб та хлібопродукти: 103,2 кг замість 101 кг, що передбачено розрахунками МОЗ; овочі та баштанні: 160,8 кг замість 161 кг, що передбачено розрахунками МОЗ; картопля: 137,5 кг замість 124 кг, що передбачено розрахунками МОЗ) досягло, або перевищило рекомендований рівень. Щодо інших груп: коефіцієнт достатності споживання був меншим одиниці. Особливо суттєве відставання було зафіксовано по продукції тваринного походження та плодово-ягідній продукції: рекомендований рівень по м'ясу – забезпечено на 64%; по молоку – на 55%; по рибі – на 43%; по плодах та ягодах – на 57%.

Дослідники зауважують, що у 2015 році порівняно з попереднім роком, відбулося значне скорочення частки імпорту продовольства. Практично в усіх групах продовольства, навіть у тих, де зазвичай був високий відсоток імпорту зазначається зниження показників.

Таким чином, в умовах зростання відкритості вітчизняної економіки, у 2015 році зафіксовано погіршення стану продовольчої безпеки країни практично за всіма принциповими індикаторами.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що роль держави у забезпеченні ефективного функціонування організаційно-економічного механізму управління продовольчим забезпеченням населення, повинна зрости. У цьому плані не можна не погодитися із дослідниками, які визнають, що проблема продовольчої безпеки людини та суспільства є ключовими у їхньому житті [3, с. 127], продовольча безпека є однією з вирішальних складових економічної безпеки держави [7, с. 301], і її вирішення є нагальною потребою для України, її чисельних «різнокольорових» урядів та громадян. Головною метою цієї діяльності має стати підвищення рівня продовольчого забезпечення населення України до показників розвинених країн як за кількістю і якістю харчування, так і за економічною доступністю продуктів.

Основними напрямками подальших досліджень щодо зазначеної теми можуть бути:

- поглиблене вивчення досвіду державного регулювання питань забезпечення населення продовольством у країнах ЄС і провідних країнах світу;
- створення нових і удосконалення діючих механізмів державного управління щодо забезпечення населення продовольством в різних умовах обстановки.

Список використаних джерел

1. Білик Ю.Д. Продовольча безпека України: стан та перспективи використання потенційних резервів / Ю. Д. Білик // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – С. 139 – 148.
2. Баженова О. В. Економіко-математичне моделювання економічної безпеки України: дис. канд. екон. наук: 08.03.02 / О. В. Баженова. – К., 2004. – 195 с.
3. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учеб. для ВУЗов / Г. С. Вечканов. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с.
4. Електронний ресурс: <http://edclub.com.ua/analytika/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-pogirshylasya-oglyad-osnovnyh-indykatoriv-za-2015-rik>.
5. Електронний ресурс: <http://www.seb.lv/ru/private/research/analytic-info/finance-market/2008/opinions/new/opinion15092009/Українці витрачають на їжу більше за всіх у Європі>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 1379 від 05.12.2007 «Деякі питання продовольчої безпеки».
7. Система економічної безпеки держави / за ред. А. І. Сухорукова]. – К. : НІПМБ РНБО України, 2009. – 685 с.

Романенко Євген Олександрович,
*завідувач кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом,
Президент громадської наукової організації
«Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»,
Заслужений юрист України,
доктор наук з державного управління, доцент*

Чаплай Ірина Віталіївна,
*Виконавчий директор Президії громадської наукової організації «Всеукраїнська
асамблея докторів наук з державного управління»,
Радник Генерального директора Державного підприємства «Київоблбудінвест»,
кандидат наук з державного управління*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО КЛАСТЕРУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Кризові явища в економіці України призвели до занепаду будівельної галузі. Основні фонди зношені майже на 70 %, у середньому, на одну родину, вони втричі менші ніж в Росії і вчетверо – ніж у Литві. Порівняно із західноєвропейськими країнами, матеріальна база України в 3-5 разів менша стосовно житла, в 4-5 разів щодо культури та спорту, удвічі щодо науки та в 5-6 разів щодо медицини.

На сьогодні, на жаль, стан будівельної галузі в Київській області є незадовільним. Будівництво промислових об'єктів в Київській області практично, відсутнє, бо таке будівництво потребує великих інвестицій, держава не в змозі, сьогодні, вкладати кошти у будівництво великих промислових об'єктів, а інвестор, (як зарубіжний, так і вітчизняний) в нинішній економічній ситуації в Україні, не ризикує вкладати великі кошти. Будівництво соціальної інфраструктури в області (школи, садочки тощо) повністю залежить від фінансового наповнення місцевих бюджетів, від бажання місцевої влади і економічної ситуації, що дозволяла б розгорнути відповідну програму будівництва. Будівництво комунальної інфраструктури (труби, мережі тощо) залежить від наповнення місцевих бюджетів і від держави на стратегічних напрямках (колектори, очисні споруди тощо). Будівництво житла – це сьогодні той напрямок, завдяки якому виживає будівельна галузь в Київській області. Основний інвестор сьогодні – це населення. Збільшити обсяг приватних інвестицій в будівництво житла в Київській області можливо через надання банками, за сприяння держави, доступних кредитних коштів для населення, під такі цілі, з процентною ставкою 5-8% річних [1].

Існуючі, на сьогодні, професійні Асоціації захищають інтереси представників певного сектору будівництва. Громадська робота проводиться ними небезуспішно, але, на жаль, лише в рамках окремих секторів, а не всієї галузі будівництва в Київській області. Органи державної влади, взаємодіючи з такими Асоціаціями, загалом, не можуть виступати єдиним майданчиком діалогу, у випадку, якщо виникають міжсекторальні конфлікти інтересів.

У зв'язку з цим, актуалізується необхідність забезпечення координації діяльності спеціалістів галузі будівництва та виробництва будівельних матеріалів в Київській області, задля формування управління розвитком галузі за європейськими стандартами. Таку діяльність в Київській області, щодо координації, має забезпечити будівельний кластер.

Також, з огляду на всесвітньо наростаючий дефіцит і, відповідно, збільшення вартості ресурсів, стає очевидною необхідність проектування і будівництва будинків в Київській області з низьким енергоспоживанням, з якісною теплоізоляцією, що використовують енергозберігаюче обладнання, енергію сонця, вітру, тепла надр. На сьогодні, Київська область є областю з надзвичайно високим рівнем енергозатрат, викликаним незбалансованою структурою енергоспоживання та нераціональним використанням енергії. Характеризуючи стан енергозатрат по Київській області, необхідно відзначити, що основна проблема полягає в тому, що, при дотриманні світових пропорцій, ефективність енергетичного забезпечення в області залишається вкрай низькою. Реально потенціал економії енергії в області, зокрема, сягає 70%. Це стосується населення, закладів бюджетної сфери, комунальної теплоенергетики. Створення будівельного кластеру має на меті сприяння підвищенню енергоефективності та енергозбереження в будівництві в Київській області. Потрібно переймати і втілювати вже наявний позитивний досвід формування сучасних механізмів з енергозбереження та впровадження нових енергоефективних технологій, на рівні державних інтересів. При цьому, максимально використовуючи поновлювані природні джерела, до мінімуму скорочуючи викиди побічних продуктів, а, також, зберігаючи і акумулюючи отриману енергію. З цією метою, враховуючи Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року, за безпосередньої участі учасників будівельного кластеру, планується створення Київського обласного експертного центру енергоефективності. Перевагами від його функціонування є не тільки скорочення обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів (до 50%) в бюджетній сфері і серед домогосподарств в Київській області, але й впровадження на території області низки практичних, енергозберігаючих заходів.

Будівельний кластер володітиме потенціалом не тільки для пошуку компромісних рішень, але і для вироблення та просування єдиної політики, за допомогою консолідації зусиль всіх зацікавлених сторін. За період своєї професійної діяльності, учасники

будівельного кластеру налагоджуватимуть тісні партнерські відносини із органами центральної та місцевої виконавчої влад, міжнародними фінансовими установами, інвестиційними фондами, керівниками програм бюджетного та позабюджетного фінансування.

Для успіху будівельного кластера, важливим аспектом є організація процесу його побудови.

Список використаних джерел

1. Аналіз будівельної галузі за 25 років Незалежної України, про проблеми та плани на майбутнє розказали під час прес-конференції напередодні Дня будівельника [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/press-release/363135.html>.

2. Інвестиції та будівельна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Самофатова Вікторія Анатоліївна,
*докторант кафедри економіки промисловості
Одеської національної академії харчових технологій,
кандидат економічних наук, доцент*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційні процеси сьогодні є невід'ємною ознакою та напрямом розвитку аграрного сектора економіки України. Традиційною товарною експортною номенклатурою українських товаровиробників завжди була і є продукція агропродовольчої сфери. Сьогодні агропродовольча сфера – чи не єдина галузь в Україні, яка демонструє стабільне зростання всупереч складній політико-економічній ситуації. Створена завдяки розуму й діяльності людини, агропродовольча сфера є водночас як природничою, так і соціально-економічною категорією. У процесі розвитку, людство спочатку використовувало ресурси агропродовольчої сфери лише для збільшення виробництва продовольства та одержання сировини для промисловості. Такий підхід призвів до постійного зростання кількості енергії, необхідної для виробництва одиниці продукції, а також до виснаження природного потенціалу і забруднення довкілля.

Тому, безсумнівно, агропродовольча сфера потребує систематичних реформ. Насамперед – у переході на стандарти ЄС, що дасть можливість наростити експорт

продукції та створення умов для забезпечення її сталого розвитку. Зокрема, в рамках Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки, визначено три ключових пріоритети реформування:

- наближення законодавства до стандартів ЄС та дерегуляція;
- підвищення конкурентоспроможності сільського господарства;
- розвиток сільських територій та захист навколишнього середовища [1].

Загальновідомо, що ринок ЄС є висококонкурентним, насиченим товарами аграрної та харчової продукції для споживачів з різними потребами. З метою забезпечення відповідності вимогам ЄС, підприємствам агропродовольчої сфери слід інвестувати кошти в модернізацію і реконструкцію виробничих потужностей, зберігання і переробки продукції. Для прикладу, агрохолдинг «Миронівський хлібопродукт», стабільно та успішно протягом останніх років експортує курятину до країн ЄС. Аграрний Холдинг «Авангард» експортує курячі яйця та ячні продукти, займаючи провідні позиції з експорту цих продуктів з України. Цей список можна значно розширити.

Що стосується тенденцій експорту, то загальний експорт продукції агропродовольчої сфери у 2016 році, порівняно з січнем-жовтнем 2015 року, зріс на 2,1% до 11,8 млрд. дол США. Проте, нарощення поставок за кордон, спостерігається лише по групі товарів «олії та жири» – на 19,6%. За цей період, відбулося збільшення обсягів реалізації соняшникової олії на 22,9% (+699,2 тис т порівняно з січнем-жовтнем 2015 р). Зокрема, за останні 5 років експорт української соняшникової олії зріс на 46,8%, та минулого року становив 3,9 млн т у натуральному обсязі [3]. Водночас, надзвичайно важливим є усвідомлення можливостей, а також важливість викликів, які несуть собі процеси європейської інтеграції для агропродовольчої сфери України.

Розвиток сільського господарства і харчової промисловості повинен відбуватися не на шкоду довкіллю і клімату, якщо ми хочемо зберегти довгостроковий виробничий потенціал і залишити сільські території привабливими для життя, роботи і відпочинку. Широке застосування органічних технологій, які є найменш шкідливими серед всіх наявних ресурсів, сприятиме зміцненню сталого розвитку агропродовольчої сфери. У зв'язку з тим, що внутрішній органічний ринок ще недостатньо розвинений, більшість українських органічних компаній зорієнтована на експорт. Основні експортноорієнтовані органічні сільгосппродукти з України – це сільськогосподарські культури (зернові, олійні, бобові) та дикорослі рослини (ягоди, гриби, горіхи, лікарські трави), які йдуть в основному для подальшої промислової переробки та/або реекспорту [1].

На думку, автора роботи [2, с. 49], забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери повинно включати наступні складові: підвищення конкурентоспроможності аграрного і харчового виробництв; забезпечення їх економічної ефективності; розвиток органічного аграрного виробництва та інших видів екологічного підприємництва (виробництво екологічно чистих продуктів, засобів захисту рослин; роботи і послуги з рекультивациі та відновлення природного середовища; біотехнології тощо); впровадження

ресурсозберігаючих, безпечних, екологічно чистих технологій виробництва сільськогосподарської продукції, а також використання міжнародних стандартів її безпечності і якості. Особливої актуальності для України все це набуває в умовах євроінтеграції.

Досягнення європейських стандартів функціонування агропродовольчої сфери можливе лише за умов визначення базових пріоритетів, здатних забезпечувати синергетичний і кумулятивний ефекти в економічній, екологічній та соціальній сферах. Важливою складовою стратегії сталого розвитку агропродовольчої сфери є створення умов для впровадження інновацій і вдосконалення наукового забезпечення її функціонування.

Список використаних джерел

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/Єдина%20комплексна%20стратегія%20розвитку%20сільського%20господарства%20та%20сільських%20територій%20на%202015-2020.pdf>
2. Курман Т. В. Агросфера як основа сталого розвитку сільськогосподарського виробництва / Т. В. Курман // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2014. – Вип. 197. Ч. 2. – С. 48–54.
3. Соняшнікова олія нарощує частку в експорті аграрної продукції з України. Український клуб аграрного бізнесу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/sonyashnikova_oliya_naroschue_chastku_v_eksporti_agrarnoi_produktsii_z_ukraini

Сокіл Володимир Володимирович,
*докторант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат наук з державного управління*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС В НЕБАНКІВСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Для України євроінтеграція – це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, вихід на світові ринки, в тому числі і на ринок фінансових послуг, підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року передбачено створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС. До ознак системних проблем у фінансовому секторі України віднесено: масовий вихід із України великих європейських гравців фінансового сектору – після кризи 2008 – 2009 років; відсутність первинних публічних розміщень (ІРО) акцій українських компаній на місцевих і закордонних біржах протягом 2013 – 2014 років; зменшення обсягу торгів на вітчизняних біржах (крім державних облігацій) на 38% у 2014 році, до 76 млрд. грн.; низька та незмінна протягом 2008 – 2014 років частка страхових компаній у структурі фінансового сектору – від 2,6% до 3% від загального; низький рівень активів системи пенсійного забезпечення на рівні 2,5 млрд. грн., або 0,2% від ВВП на кінець 2014 року [1].

У процесі реалізації напрямів та виконання завдань Програми очікується, що до 2020 року будуть створені передумови стабільного розвитку економіки України, перетворення фінансового сектору України у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом.

Для вирішення зазначених вище проблем у фінансовому секторі України, перспективи економічного розвитку України в рамках євроінтеграційних зусиль передбачена імплементація норм національного законодавства у відповідність *acquis communautaire* (законодавству ЄС).

Статтями 383-386 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони визначено:

- забезпечення співпраці та діалогу між відповідними наглядовими та регуляторними органами України та ЄС, зокрема шляхом обміну інформацією і досвідом щодо фінансових ринків, проведення навчальних заходів та сприяння поступовому наближенню сфери фінансових послуг до міжнародних стандартів регулювання і нагляду;

- сторони визнають важливість наближення чинного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Україна забезпечить поступове приведення у відповідність своїх чинних законів та майбутнього законодавства до *acquis* ЄС [5].

З метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС українською стороною було прийнято розпорядження КМУ від 17.09.2014 № 847-р «Про затвердження плану заходів з виконання Угоди про асоціацію, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на 2014-2017 роки» [3].

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, на виконання цього розпорядження Кабінету Міністрів України опрацьовано Директиви ЄС і відповідними розпорядженнями від 18.02.2015 №3 «Про

затвердження планів імплементації актів законодавства ЄС» та від 08.11.2016 № 2810 «Про затвердження плану імплементації акту законодавства ЄС» затверджено плани їх реалізації. Часові рамки та дати введення в дію відповідних положень Директив та забезпечення їхнього всебічного та повного виконання, що встановлюються Угодою становлять від двох до восьми років.

Необхідні кроки на шляху до розвитку ринків фінансових послуг також знайшли відображення у розробленій Нацкомфінпослуг Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки, затвердженій розпорядженням Нацкомфінпослуг від 19.03.2015 № 499 [4].

У рамках реалізації цієї Стратегії передбачено такі завдання:

- запровадження нової моделі взаємовідносин між державним регулятором та учасниками ринків небанківських фінансових послуг, спрямованої на перехід до державного сервісу, обов'язкових консультацій з інститутами громадянського суспільства;

- сприяння утворенню саморегулювальних організацій суб'єктами нагляду на ринках небанківських фінансових послуг та делегування їм окремих функцій державного регулювання;

- створення умов розвитку електронної комерції на ринках небанківських фінансових послуг;

- розвиток діяльності кредитних спілок шляхом запровадження норм щодо можливості залучення до членів кредитних спілок фермерських, сільських господарств, об'єднань власників житла, профспілкових і релігійних організацій, запровадження реалізації через кредитні спілки державних кредитних програм, спрямованих на підтримку розвитку малого підприємництва в Україні у сфері послуг, виробництва, торгівлі та аграрному секторі;

- створення сприятливих умов для використання фінансового лізингу як фінансового інструменту інвестування розвитку економіки України шляхом збільшення обсягів портфеля лізингових угод та нових напрямків фінансування – новітніх технологій, енерго- та ресурсозбереження тощо.

Унормування вітчизняного фінансового законодавства в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг сприятиме підвищенню ефективності і дієвості системи управління розвитком фінансового сектору економіки та поліпшенню фінансової конкурентоспроможності регіону. [2].

На нашу думку, впровадження міжнародних стандартів діяльності та іновацій у фінансовій сфері, гармонізація законодавства України, що регулює діяльність небанківських фінансових установ, до директив ЄС, імплементація яких передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС є одним з головних зовнішніх факторів впливу на фінансову конкурентоспроможність регіону.

Список використаних джерел

1. Комплексна Програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс] : Національний банк; Постанова, Програма від 18.06.2015 № 391. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>
2. «Про Стратегію сталого розвитку»Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Президент України; Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
3. «Про затвердження плану заходів з виконання Угоди про асоціацію, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на 2014-2017 роки» [Електронний ресурс]: розпорядження КМУ від 17.09.2014 № 847-р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/847-2014>
4. «Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки» [Електронний ресурс]: розпорядження Нацкомфінпослуг від 19.03.2015 № 499. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/Стратегія_final_1.doc
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Сосонович Олег Анатолійович,

*Начальник 7 управління ГУ ВКР ДКР СБ України,
слухач 3 курсу заочної форми навчання факультету*

*державного управління спеціалізації «Європейська інтеграція
в умовах глобального врядування»*

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

Енергозбереження є одним із визначальних чинників для реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: від нього залежить як ефективність функціонування національної економіки, так і енергетична безпека держави. Саме тому передумовою виконання основних завдань Енергетичної стратегії України є удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження [3].

На сьогодні цілями державного регулювання енергоефективності є: збільшення ВВП України за рахунок економічно-ефективного розвитку ПЕК; створення умов для надійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти; підвищення енергетичної безпеки держави; підвищення ефективності споживання та використання енергопродуктів; зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і забезпечення цивільного захисту у сфері техногенної безпеки паливно-енергетичного комплексу.

Слід відмітити, що формулювання мети і завдань державного регулювання енергоефективності має базуватися на довгостроковому прогнозуванні з обов'язковим використанням методології технологічного прогнозування і Форсайту (як на центральному, так і на регіональному рівнях).

Завдання пріоритетного розвитку енергетики завжди було в числі головних економічних завдань ЄС. Раніше це завдання вирішувалося проведенням відповідної політики в рамках окремих держав. Загострення проблеми енергоресурсів і конкурентної боротьби та посилення зв'язку політики з економікою поставили питання енергетичної безпеки країн ЄС на рівень загальноєвропейського.

Розв'язання енергетичної проблеми західні політики та бізнес вбачають у посиленні інтеграційних процесів у сфері енергетичного забезпечення потреб економіки і соціально-культурної сфери на єдиній організаційно-правовій базі.

Розроблення енергетичної політики ЄС здійснюють усі керівні органи ЄС, проте провідну роль відіграє Єврокомісія. Питання оперативного характеру вирішує Генеральний Директорат з енергетики і транспорту. У 2003 р. за ініціативи Єврокомісії були прийняті нові важливі рішення, закріплені директивами 2003/55/ЄС і 2003/54/ЄС. В них визначено лібералізацію як основний засіб оптимізації ринку, а широкий доступ на ринок капіталу з пропозицією послуг у сфері енергетики та зниження цін на такі послуги – як перспективну мету лібералізації. Документи визначали принципи функціонування ринку, що забезпечували б вільну конкуренцію, розвиток компаній і інтереси споживачів. Складності мали місце щодо вимоги розділення вертикально інтегрованих компаній.

Слід відзначити, що 9 грудня 2008 р. уряди держав членів Євросоюзу і Європарламент ухвалили законопроект щодо збільшення використання поновлюючих джерел енергії до 2020 року на 20 %, зниження на таку ж величину використання електроенергії та викидів парникових газів. Документ передбачає збільшення частки біопалива в енергетиці ЄС до 10 %, а також підвищення витрат на наукові дослідження у сфері енергетики на 50 %.

Про пріоритет органічних енергоносіїв у виробництві енергії йдеться в науковому прогнозі Міжнародного енергетичного агентства на період 2001-2020 рр. Складений прогноз стверджує, що в ході виробництва енергії, частка використання органічних енергоносіїв з 2000 по 2020 рр. збільшиться з 85% до 87%. Інші поновлювані джерела

енергії в зазначений час не зможуть скласти серйозної альтернативи через слабкість їх конкурентноспроможності на ринку.

Так, в складній кон'юктурі розвитку світової енергетики Фінляндія прагне, виходячи зі своїх національних ресурсів, структури енерговиробництва, північних кліматичних умов, знайти найбільш доцільні шляхи розвитку свого енергетичного комплексу.

На межі тисячоліть державна політика Фінляндії у сфері енергетики здійснюється на сучасному рівні. Вона враховує вимоги часу з удосконалення технології у виробництві, передачі й розподілі енергії, сприяє всьому розширенню використання нетрадиційних джерел енергії, розвитку ринкових відносин в енергетичній галузі, у тому числі і на регіональному скандинавському рівні. Політика лібералізації фінської енергетики зумовлена об'єктивною необхідністю розвитку підприємницької ініціативи в енергетичному секторі економіки, посилення конкурентноспроможності в діяльності енергокомпаній і зниження рівня державного управління енергетикою в країні. Співробітництво держави й бізнесу в енергокомплексі, приватизація виробництв, позитивно позначається на стані та розвитку настільки важливої галузі економіки в країні.

Накопичений досвід проведення реформ в електроенергетиці Фінляндії має певне значення для України, де сьогодні дуже актуальними в діяльності енергокомплексу проблеми лібералізації і приватизації, вільної конкуренції, розвитку ринкових відносин загалом. Великий інтерес, з огляду на формування національної енергетичної політики, має трансформація інституційного середовища, зниження ролі держави з її керування, відносин влади і енергобізнесу. Дієвий досвід реформування в фінській електроенергетиці може бути використано при розробці і здійсненні програми енергетичної безпеки країни у зв'язку зі складною кон'юктурою розвитку енергетики в світі [2].

Узагальнення досвіду державної політики в Фінляндії щодо енергетичного забезпечення національної економіки в сучасних умовах може бути корисним для нашої країни, яка здійснює сьогодні реформи в галузі енергетики.

Корисним для нашої держави також може бути і досвід Латвії у побудові механізму енергозбереження як чинника енергетичної незалежності. На сьогодні у багатьох сферах реформування Латвія мала можливість поділитися з Україною своїм досвідом та знанням. Саме Рига стала першим містом на пострадянському просторі, в якому було створене муніципальне енергетичне агентство. У місті розроблено та прийнято План дій зі сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР), діє муніципальна система енергомоніторингу та енергоменеджменту [4].

Щодо забезпечення політики енергоефективності економіки Латвії, заплановано перейняття вимог директиви ЄС з енергоефективності в національне законодавство:

- прийняття нового Закону про енергоефективність;

- внесення змін до Енергетичного Закону, Закону про публічні закупівлі, Закону про ринок електроенергії, Закону про енергоефективність будівель,
- внесення змін до більш ніж 15-ти постанов Кабінету Міністрів.

25 лютого 2015 року Єврокомісія опублікувала Комюніке про створення Енергетичного союзу на території ЄС з урахуванням трьох довгострокових цілей енергетичної політики ЄС: надійності енергопостачання, сталого розвитку та забезпечення конкуренції⁴.

Конкретні заходи Єврокомісії та Дорожня карта Енергетичного союзу на 2015–2016 роки вимагають від України кардинальної зміни вектора енергетичної політики в напрямі розвитку інтелектуальної електроенергетики за рахунок застосування нових технологій, інструментів і методів [1].

Нова енергетична доктрина Європи щодо зміни клімату, прийнята в лютому 2015 року, базується на відповідальності громадян щодо енергетичного переходу та декларує новий тип ринку електроенергії.

Таким чином, слід відзначити, що політика децентралізації, яку нині проводить вітчизняний уряд, має передбачати насамперед побудову інтегрованої, саморегулювальної та самовідновлювальної електроенергетичної системи з мережевою топологією, управління якою здійснюється єдиною мережею інформаційно-керованих пристроїв у системі реального часу і є зрозумілим для кожного регіону, кожної громади.

Список використаних джерел

1. Єрмілов С. Ф.: «Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті. Економіка і прогнозування» – 2007 – С. 32.
2. Єрхов А.: «Економіка Скандинавських країн на межі тисячоліть» – 2005. – С. 48-54.
3. Жовтянський. А.: «Розробка енергетичної стратегії України на період до 2030 року. Пріоритетні напрями та обсяги енергозбереження» – 2003 – с.57.
4. Тимофеева А.: «Политика Латвии в области возобновляемых энергоресурсов. Выводы для Украины» – 2013 – С. 49.

*Халимоник Олександр Петрович,
аспірант Національної академії державного
управління при Президентові України*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Всі ми знаємо, що Україна постійно проводить реформи, вдосконалюючи механізми функціонування галузей народного господарства як в середині країни так і створення конкурентного середовища на міжнародній арені. Але, на жаль, ми залишаємось далеко позаду від передових країн світу та європейських країн. На шляху до входження країни в Європейський простір виникає ряд проблемних питань, зокрема одне з найболючіших, але досить актуальних – це правильне функціонування системи освіти як рушійної сили нації.

Не слід забувати, що розвиток держави відбувається за рахунок інтелекту, інновацій та інвестицій. В умовах проведення в країні жорсткої економії коштів, непопулярних та болючих реформ, антитерористичної операції – все менше і менше уваги приділяється питанню освіти, зокрема фінансуванню освіти та ефективному використанню коштів.

Сьогодні потенціал освіти – одна з небагатьох конкурентних переваг України на сучасному етапі становлення нашої історії та державності.

Інтелект нації – це найцінніший скарб, що має держава, а правильне його використання дасть змогу швидкому росту економіки та подоланню кризової ситуації, що склалась за роки незалежності країни. Як і будь-яка інша галузь – освіта потребує правильної організації та якісного управління, зокрема розробленні та реалізації стратегії.

Вчені та науковці постійно вивчають питання стратегічного управління, в тому числі і питання управління системою освіти в Україні. Однією з ключових функцій в стратегічному управлінні системою освіти є фінансовий контроль.

Слід відмітити, що серед наукових досліджень, у яких було описано проблеми фінансового контролю в управлінні системою освіти – роботи таких вітчизняних учених як – Василенко В. Д., Ващенко І. В., Кремень В. Г., Крисюк С. В., Монаєнко О. П., Рубан Н. І., Савченко Л. А., Стефанюк І. Б. та інші.

Фінансовий контроль в управлінні системою освіти здійснюють органи виконавчої влади. Проте зміст контрольної діяльності, обсяг, форми та методи й власне призначення суб'єкти контролю мають різні. Фінансовий контроль освітніх закладів здійснюється з метою підвищення ефективності їх діяльності та забезпечення реалізації єдиної державної політики у галузі освіти.

На жаль система фінансового контролю як складова стратегічного управління системою освіти має ряд недоліків в таких напрямках як – правовий, інформаційний, комунікативний, інституційний, методологічний [2].

Враховуючи те що політика держави направлена на входження країни в європейський простір потрібно адаптувати фінансовий контроль як складову стратегічного управління системою освіти до європейських норм.

Що стосується законодавства то доречно відміти, що відповідно до чинного законодавства в більшості країн світу сформовані й розвиваються три незалежні одна від одної гілки фінансового контролю, що містять усі належні їм елементи, а саме:

- державна сфера, в якій функціонує система державного фінансового контролю;
- муніципальна сфера, де діє система фінансового контролю місцевого самоврядування;
- сфера громадянського суспільства з незалежною системою фінансового контролю.

В Україні, на превеликий жаль, кожна з гілок фінансового контролю більшою або меншою мірою розвивається заважаючи один одній, створюючи додаткові проблеми та правові колізії.

Що стосується принципу фінансового контролю – це основні правила та вимоги, дотримання яких є необхідною умовою ефективної організації фінансового контролю.

На даному етапі становлення фінансового контролю управління системою освіти в Україні немає єдиного підходу до визначення його основних принципів.

Керівні принципи аудиту державних фінансів викладено у Лімській декларації, що була прийнята у жовтні 1977 року на IX Конгресі міжнародної організації вищих органів фінансового контролю. Основною метою Лімської декларації є вимога незалежності аудиту державних фінансів. Вищий орган контролю, що не відповідає цій умові, не може претендувати на свій статус. Тільки правова та демократична держава може забезпечити незалежність контролю державних фінансів. Діяльність вищих органів контролю повинна здійснюватися із дотриманням принципів законності, правильності, ефективності та економічності в управлінні державними фінансами [1].

В умовах ринкових відносин суть контролю держави змінюється, однак він зберігається як функція управління, яка дає можливість збирати, нагромаджувати, аналізувати інформацію про виконання прийнятих рішень, відхилення від заданих параметрів роботи суб'єктів регулювання, сприяє утриманню господарських суб'єктів у певних межах діяльності, притягненню до відповідальності осіб, які ігнорують установлені правила поведінки при вирішенні господарських і управлінських завдань.

На міжнародному рівні вимоги до органів фінансового контролю встановлені Кодексом етики професійних контролерів.

Кодекс етики – це декларація системи цінностей та принципів, які спрямовують повсякденну роботу контролерів.

Цим документом встановлені наступні вимоги до професійних контролерів:

- 1) поведінка контролера має бути бездоганною у будь-який час і за будь-яких обставин;
- 2) роботу контролюючі органи здійснюють справедливо та неупереджено;
- 3) контролери зобов'язані дотримуватися суворих правил поведінки при виконанні ними своїх службових обов'язків, поведінка контролерів не повинна викликати жодної підозри або сумніву з боку об'єктів контролю та громадськості;
- 4) контролери повинні не тільки залишатися незалежними від об'єктів контролю і від будь-яких інших зацікавлених груп, але й бути об'єктивними при вирішенні проблем і питань, над якими вони працюють;
- 5) контролюючі органи повинні дотримуватися політичного нейтралітету, охороняти свою незалежність і уникати будь-яких конфліктів інтересів;
- 6) ревізори повинні зберігати професійні таємниці;
- 7) контролери зобов'язані поводити себе професійно, використовувати усі свої професійні знання, найкращі методи та практику для здійснення перевірок, мають дотримуватися головних загальноприйнятих принципів і стандартів контролю [1].

Отже, у світі є досвід, який може стати підґрунтям для створення в Україні цілісної дієвої системи фінансового контролю як складової стратегічного управління системою освіти. Використовуючи різні підходи і методи проведення фінансового контролю, можна створити ідеальну модель фінансового контролю в системі стратегічного управління освітою, яка б дала змогу вивести систему освіти на новий, більш високий рівень розвитку.

Список використаних джерел

1. Лімська декларація – [Електронний ресурс]. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/604_001.
2. Халимоник О.П. «Проблеми функціонування фінансового контролю як складової стратегічного управління системою освіти в Україні.// Збірник наукових праць – Наукові розвідки з державного та муніципального управління. Випуск 2 – Київ: «Академія муніципального управління», 2016. – 256с.

Чала Ніна Дмитрівна,
*професор кафедри маркетингу та управління бізнесом
Національного університету «Києво-Могиланська академія»,
доктор наук з державного управління, доцент*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ВИРШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІКИ 4.0.

Технологія виробництва продукту або послуги визначається рівнем розвитку засобів виробництва. Саме з цим пов'язане виділення економістами довгих хвиль і технологічних укладів. Кожному з цих періодів характерна особлива структура персоналу, яка безпосередньо залежить від виробничого процесу. У період індустріалізації, масового виробництва потреби виробництва вимагали велику кількість так званих «синіх комірців», які володіли навичками якісно виконувати виробничі операції. Розвиток промисловості і заміна ручної праці машинами призвела до того, що в структурі зайнятості стало більше «білих комірців», які вже мали навички управління. З приходом цифрової економіки, інтернету речей, великих даних почали конкурувати не способи виробництва, а ідеї. Сьогоднішня цифрова економіка вже впливає на зміну поведінки покупців, персоналізацію товарів і послуг, що призводить до перерозподілу ресурсів і трансформації виробничих ланцюгів. Виробництво продукту переноситься все ближче до покупця. Все більша кількість виробничих операцій автоматизується і виконується без втручання людини. Кожна зміна технології виробництва призводить до зменшення потреби працівників зі старими навичками, збільшення безробіття і, як наслідок до соціальних потрясінь. Ключове питання: чи готові країни, у тому числі і Україна до глобальної соціальної кризи, яку може викликати четверта промислова революція?

Четверта промислова революція – термін, який активно почав використовуватися економістами після представлення доповіді К. Шваба [1]. Водночас не можна стверджувати, що раніше це явище залишалося поза увагою економістів. Світову економічну кризу 2008 року і наступну рецесію пов'язували з появою базових інновацій нового технологічного укладу [2]. Стрімкий розвиток цифрових технологій і впровадження їх в більшості галузей призвело до зміни самої структури суспільства, управлінських моделей, спеціалізації країн і вимог до навичок робочої сили. Було показано, що Кондратьєвські хвилі безпосередньо впливають на соціальні процеси, а також супроводжуються соціальними конфліктами як локального, так і глобального характеру [3]. Зараз ми стаємо мимовільними свідками цих теоретичних досліджень. В результаті роботизації виробництва в секторі обробної промисловості скорочується кількість робочих місць. Не дивлячись на зростання кількості робочих місць у сфері послуг, самих працівників все легше замінити «людиною з вулиці». Все це призводить

до зміни навичок, компетенцій і знань, якими повинен володіти працівник в сучасному світі, а також вимагає від працівника постійного навчання та перекваліфікації. Розглянемо цю тезу на прикладі надання освітніх послуг.

Описана ситуація ставить перед освітою нові виклики не тільки до формування та змісту навчальних планів, а й до готовності працювати з учнями різних вікових груп. Динаміка науково-технічного прогресу вже не дозволяє витратити велику кількість часу на отримання фундаментальних теоретичних знань, які досить швидко можуть втратити свою актуальність. Отримані знання цінні для людини можливістю швидкого застосування на практиці, в ідеалі – ментально. Чи означає це, що університети повсюдно замінять віртуальні університети, як Coursera, де слухачі можуть навчатися «он-лайн» не відриваючись від своєї безпосередньої практичної діяльності? Чи потрібно у зв'язку з промисловою революцією змінювати підходи до освіти? І чи дійсно такий віртуальний університет є університетом майбутнього? Якщо це так, то кардинально змінюється потреба в професорах. У віртуальному університеті, студент може переглядати лекції в будь-який зручний для себе час, питання можуть бути задані на форумі або у чаті, а завдання зроблені за допомогою «он-лайн»-форми. Більшість питань, які задаються в процесі вивчення дисципліни стандартні і досить часто на них відповідають самі учасники форуму. Це означає, що для перевірки завдань, модерування дискусій та інших форм роботи доцільніше залучати асистента професора, оплата роботи якого нижче. Нещодавно описаний експеримент в одному з американських університетів показав, що і для такої роботи може бути використаний робот. Таким чином, за допомогою віртуальної платформи продуктивність праці професора підвищилася в рази, вже не існує часових або просторових (пов'язаних з розміром аудиторій) обмежень. Досить записати лекції декільком професорам зі світовим ім'ям, інших можна буде замінити на асистентів (або роботів), які зможуть ефективно виконувати менш кваліфіковану роботу з перевірки засвоених слухачами знань. Описана ситуація наочно демонструє як впровадження цифрових технологій і підвищення продуктивності праці може привести до підвищення безробіття.

Однак, чи у всіх галузях і на всіх виробництвах роботи зможуть замінити працівників? Ми погоджуємося з Еріком Райнером [4], який стверджує, що може трапитися так, що капітал не буде здатний створити інновацій, зростання виробництва і продуктивності праці. Як приклад в дослідженні Е. Райнера наводиться існування надомних працівників, вирощування сільськогосподарських культур, яке не можна механізувати (полуниця, помідори, огірки і т.д.), виготовлення м'ячів для бейсболу. Далі в своїх дослідженнях автор приходить до висновку, що спеціалізація держави на трудомісткості виробництві знижує її можливості для впровадження інновацій, тим самим заганняючи в технологічний глухий кут. Розвиток науково-технічного прогресу впливає на нерівномірність зростання добробуту населення. Чи означає це, що четверта

промислова революція не торкнеться такої країни, і вона буде спеціалізуватися на бідності?

З огляду на життєвий цикл інновацій та характерну для них дифузійну поширення [5] можна сміливо стверджувати, що відбудеться проникнення нових технологій в країни, не залежно від добробуту населення в них. Однак, це зовсім не означає, що проникнення інновацій в країни з низьким добробутом населення обов'язково призведе до зростання багатства. Інноваціям та технологічному прогресу знадобляться співробітники з більш високим рівнем освіти. Однак в країнах, які знаходяться у технологічному тупику, підвищення освіченості населення призведе до зростання еміграції. Таким чином завжди буде знаходитися більш активна частина населення, яка буде переміщатися в країни з більш високим доходом. Тому приплив трудових мігрантів в країни з більш високим доходом гарантований. У більшості випадків ставлення до мігрантів негативний. Мігранти збільшують навантаження на ринок праці, соціальних і медичних послуг, стримують зростання заробітних плат, призводять до зростання безробіття серед корінного населення. У той же час мігранти заповнюють ніші менш кваліфікованої праці в економіці держави.

Отже, четверта промислова революція, підвищуючи продуктивність праці і сприяючи економічному розвитку, одночасно ставить перед державою нові соціальні виклики: зростання безробіття серед кваліфікованого персоналу (так званих «білих комірців»); збільшення різниці між бідними і багатими; посилення міграційних потоків. Це говорить про те, що в першу чергу необхідно звернути увагу на політику зайнятості [6], забезпечення людей робочими місцями та можливістю пройти перекваліфікацію для отримання нових знань, необхідних в економіці 4.0. Чи здатні університети самостійно відповісти на цей виклик, якщо вони самі піддаються трансформації під впливом цифрової ери. Чи будуть вони також отримувати критику про відірваності університетської освіти від практики? Вирішення цієї проблеми можливе лише при побудові соціального діалогу держава – підприємці – університети. В першу чергу необхідно уточнити перелік ключових навичок і компетенцій, які необхідні для економіки 4.0. Роль держави в наданні можливості людям з недостатньою кваліфікацією отримати нові компетенції для працевлаштування. Дискусійним залишається питання: чи повинна держава підтримувати зайнятість, не дивлячись на зниження попиту на робочу силу, шляхом надання дотацій застарілим нерентабельним галузям. На наш погляд державна політика повинна бути зосереджена на розвитку інноваційних галузей шляхом надання можливостей населенню отримання нових спеціальностей і навичок.

Список використаних джерел

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>

2. Quigley C. Kondratieff Waves and the Greater Depression of 2013 – 2020
<http://www.financialsense.com/contributors/christopher-quigley/kondratieff-waves-and-the-greater-depression-of-2013-2020>
3. Thompson W. R. The Kondratieff Waves as Global Social Processes – eolss
www.eolss.net/sample-chapters/c04/e6-94-15.pdf
4. Reinert E. How Rich Countries Got Rich And Why Poor Countries Stay Poor. London 382 p.
5. Rogers E. Diffusion of Innovations New York. – 5th ed. 549 p.
6. Iersel N. J. Konstantinou Industry 4.0 and digital transformation: Where to go
CCMI/141 Industry 4.0 OPINION of the European Economic and Social Committee

СЕКЦІЯ 3

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

*Беліков Костянтин Аркадійович,
заступник голови Криворізької міської ради*

РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВЕЛИКИХ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Одним з основних напрямів євроінтеграції України є адаптація європейського досвіду до вітчизняних реалій та інтеграція національних систем до загальноєвропейської. Це повною мірою стосується сфери соціального захисту населення, перед якою стоїть завдання досягнення загальноєвропейського рівня соціального забезпечення і захисту населення. Однак, в існуючих політико-економічних реаліях Україна має можливість захищати своє населення лише на рівні мінімальних соціальних стандартів та нормативів.

У сучасних умовах регіоналізації економіки та урбанізації суспільного простору все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з розвитком великих промислових міст як центрів, де зосереджується основний трудовий, інтелектуальний, фінансовий, інноваційний потенціал регіонів. Ефективне використання наявного потенціалу міста, підвищення його інвестиційної привабливості, забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку міста та створення умов для підвищення якості життя місцевого населення – такими є основні стратегічні цілі.

Досягнення вищезазначених цілей неможливе без існування ефективної системи соціального захисту. У свою чергу, належне функціонування подібної системи безпосередньо залежить від нормативно-правової бази, на яку вона спирається. Саме через законодавство доречно впроваджувати реформування сфери соціального захисту, й робити це враховуючи євроінтеграційні прагнення України та необхідність адаптації національного законодавства до законодавства ЄС.

Сучасний стан нормативно-правової бази у сфері соціального захисту великого промислового міста нараховує до 200 документів та показує, що сьогодні практично неможливо говорити про її ефективність, оскільки вона все ще не є усталеною. Система соціального захисту населення України потребує радикальних змін, адже сформувалась

вона на основі законодавства Союзу РСР, в умовах панування державної власності та монопольного права держави встановлювати види та умови страхування, розміри страхових внесків, перерозподіляти страхові ресурси між страховиками, галузями і територіями. Крім того, сьогодні існує нагальна потреба в адаптації національної системи соціального захисту населення до загальноєвропейських стандартів. Тому реформування законодавчої бази в системі соціального забезпечення є необхідним, але повинно здійснюватись поступово, беручи до уваги її громіздкість, складність та заплутаність.

В умовах України цю проблему слід розглядати дещо ширше, а саме як забезпечення конструктивних змін у системі соціального захисту населення, які, з одного боку, зумовлюються необхідністю зміни на державному рівні правових основ існуючої системи у контексті євроінтеграції України, а з другого – в умовах децентралізації та регіоналізації економіки, тобто перенесення на рівень органів місцевого самоврядування відповідальності за розв'язання цілого кола соціально-економічних проблем, потребують пошуку неординарних підходів до реформування сфери соціального захисту населення. На думку вітчизняного науковця Ю.Бондаренка, в умовах обмеженості фінансових ресурсів, першочерговим стає завдання не лише з удосконалення механізмів соціального захисту, а й ефективного їх поєднання з формуванням і активізацією самозахисних спроможностей населення [1, с. 3].

Якщо детальніше розглядати проблеми нормативно-правового забезпечення системи соціального захисту населення України, то виділяються такі, як законодавча та нормативно-правова неврегульованість та недостатність механізмів впровадження норм правових актів, яка не дає змоги повністю реалізовувати заходи щодо надання соціальних послуг [3; 4]. Правовим актам, які врегульовують питання надання в Україні соціальних послуг, притаманні неадекватність термінологічного апарату, розмитість визначень функцій, цілей і напрямів роботи відповідних інститутів. Державну політику у сфері соціального захисту та соціального забезпечення визначають близько 30 законодавчих актів, серед яких провідне місце належить законам України, указам Президента та постановам Кабінету Міністрів України. Різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні безпосередньо передбачені у 58 законах та більше ніж 120 підзаконних нормативно-правових актах [4].

На сьогоднішній день в Україні у сфері соціального захисту та соціального забезпечення присутня непрозора система пільг і соціальних виплат. Держава утримує громіздку мережу комунальних та державних закладів соціальних служб та соціального захисту, натомість реальне соціальне обслуговування населення залишається на низькому рівні. Система адміністрування пільг та обліку категорій громадян, які мають право на отримання пільг, є настільки складною, що присутня велика кількість зловживань.

Одним із шляхів подолання даної проблеми може стати законодавче закріплення більшості повноважень у системі адміністрування пільг та соціальних виплат на місцевому

рівні. Оскільки облік категорій громадян, які користуються пільгами та отримують виплати, потребує, крім усього іншого, у першу чергу, достеменного володіння інформацією про місцевий контингент, наявність та стан ресурсів необхідних для їх здійснення, специфічність місцевих проблем, а головне, майже особисту зацікавленість у їх вирішенні.

Корисним для України може бути досвід Польщі щодо реформування системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції. Польська система соціального захисту населення побудована на принципі субсидіарності, відповідно до якого слід вирішувати проблеми і приймати рішення на найбільш наближеному до громадян рівні: індивіду, сім'ї, товариства, на місцевому, і вже потім на державному, і, в останню чергу, якщо необхідно – на рівні міжнародного співтовариства. Вищі органи влади повинні долучатися до вирішення проблем тільки у тому випадку, якщо не має можливості ефективно їх вирішити на нижчому рівні і їх діяльність повинна базуватися на «допомозі для самопомоги» [2, с. 65]. Також зазначимо, що в Польщі значну роль у виконанні завдань, поставлених перед центральними та місцевими органами влади щодо забезпечення соціального захисту населення відіграють громадські організації.

При обранні будь-якого зі шляхів, необхідно спиратись на чітко визначену концепцію соціального захисту, який намагаємося побудувати в Україні, враховуючи її євроінтеграційні прагнення. Оскільки, у залежності від поставлених завдань обираються шляхи їх вирішення, то, чим точніше будуть сформульовані цілі, тим краще можна підібрати механізми їх досягнення.

Отже, євроінтеграційні прагнення України поставили перед національною сферою соціального захисту завдання по досягненню загальноєвропейського рівня стандартів. Його виконання неможливе без реформування вітчизняної системи соціального захисту населення, перш за все, шляхом приведення у відповідність до цих потреб її нормативно-правової бази. З метою формування, адаптованого до загальноєвропейського, українського законодавства у сфері соціального захисту населення, доречно ретельно дослідити досвід країн ЄС з цього питання та сформулювати чітко визначену національну концепцію соціального захисту населення. Зазначена концепція має відповідати принципу субсидіарності, що дозволить забезпечувати раціональне використання ресурсного потенціалу місцевих громад, зокрема великих промислових міст, і на цих засадах вирішувати соціальні проблеми місцевого населення, дотримуючись балансу інтересів і держави, і регіону, і місцевої громади.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Ю.М. Державне управління соціальним захистом населення в умовах європейської інтеграції України [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Класичний приватний університет. – Запоріжжя., 2008. – 22 с.

2. Вежбенец В. Сучасні проблеми системи соціального захисту населення у контексті європейської інтеграції / В.Вежбенец, І.Томас // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 2 (106). – С. 64 – 77.

3. Дубич К. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження [Електронний ресурс] / К.Дубич // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. – №1. – С. 211 – 218. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2013-1-28.pdf> – Назва з екрану.

4. Кошин Р. Реформування системи соціального захисту в Україні [Електронний ресурс] / Р.Кошин // Науковий блог НаУ «Острозька академія». – 12 лют. 2015. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015/reformuvannya-systemy-sotsialnoho-zahystu-v-ukrajini/> – Назва з екрану.

Ворона Петро Васильович,
*професор кафедри педагогічної майстерності
та менеджменту ім. І. А. Зязюна Полтавського національного
педагогічного університету ім. В.Г.Короленка,
депутат Полтавської обласної ради,
доктор наук з державного управління, доцент,*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ

Для сучасної освіти, як соціокультурного чинника євроінтеграційних прагнень України є важливим питанням і проблематикою оцінка якості освіти. Без належного моніторингу поточного стану вищої освіти в країні важко прогнозувати процеси інтеграції національної освіти у європейський простір. Якість знань фахівців завжди відігравала провідну роль у розвитку продуктивних сил суспільства, а з переходом розвитку суспільства у інформаційну епоху ця якість стає рушійним фактором успішного розвитку практично кожної країни у ХХІ столітті. Радикальні зміни технологій, що опираються на надвисокий рівень інтелектуальних ресурсів і пов'язана з цим геополітична конкуренція провідних країн світу за ці ресурси стають визначальними у формуванні не лише економічного, але й політичного курсу новітнього часу держави. Інтелектуальний потенціал країни прямо визначає якість вищої освіти, що вже нині розглядається як фактор політичної та економічної самостійності країни, фактор їхньої конкуренції та виживання. Для України проблема якості освіти є особливо гострою в зв'язку з тим що ринок праці в країні не є стабільним, державний розподіл випускників майже відсутній, а бюджетне фінансування для вишів не є достатнім. Але глобальне

вирішення підвищення якості освіти на рівні одного вузу не вирішується – є потреба у координації зусиль всієї держави, суспільства, вищої школи та роботодавців як з бізнесу так із державних та комунальних підприємств [1].

Аналіз теорії та практики навчання свідчить про прискорений розвиток електронного навчання (E-Learning) з використання Інтернет-технологій, електронних бібліотек та каталогів, навчально-методичних мультимедійних матеріалів тощо. Таке широкомасштабне використання інформаційних та телекомунікаційних технологій у навчальному процесі призводить до того, що стираються межі між формами отримання освіти (денна, заочна, дистанційна тощо). Але мова не йде про втрату важливої ролі денної форми освіти – ми говоримо про її модернізацію і розширення набору освітніх послуг [4].

Ефективність якості освіти, перш за все залежить від того, що ми під якістю розуміємо. Зазвичай виділяють два підходи до визначення цього поняття. Перший – *філософський* (теоретичний) підхід лише фіксує різні якості і властивості, не даючи ніяких оцінок. Тому у філософському трактуванні якості не має сенсу ставити питання про виміри або іншу оцінку якості (низьку чи високу) [3, с.123]. У розумінні *практики* (практичний підхід) ключовим є поняття якості продукції чи послуги (у нашому випадку – освіти). Тут вона – сукупність споживчих властивостей, важливих для споживача. При такому визначенні виокремлюють дві ознаки любої продукції чи послуги: наявність у неї визначених властивостей і розгляд їх цінності з позиції споживача. У зв'язку з цим, під «якістю освіти випускників» розуміють як певний рівень знань і умінь, розумового, фізичного та духовного розвитку, якого вони досягли відповідно до закладених цілей навчання. Якщо вимоги до випускників в якійсь степені сформульовані, то категорії оцінки відповідності випускників цим вимогам до цього часу не встановлені. Отже, **якість** – складна економічна й соціальна категорія, що розкривається через певну систему визначень [2]. Тому «якість» – це: 1) сукупність, система властивостей об'єктів і процесів; 2) єдність елементів і структури об'єктів та процесів, система якості елементів і підсистем об'єктів і процесів.

Стає зрозумілим, що дати єдине визначення дефініції «якість освіти» практично не можливо, тому що воно є багатоаспектним явищем і логічніше говорити не про якість, а про якості. У зв'язку з цим доречним буде розглянути особливості характеристик якості освіти. Вони проявляються у наступному:

- багатогранність якості (якість кінцевого результату освіти і якість потенціалу освітніх систем, що забезпечують досягнення цієї якості);
- багаторівневність (національний, регіональний, рівень навчальних закладів);
- полісуб'єктність оцінок якості освіти – якість освіти оцінюється багатьма суб'єктами (учнями, батьки, випускниками вишів, роботодавці, науково-педагогічна спільнота, незалежні експертні установи, суспільство в цілому і державні органи);
- багатокритеріальність – використовується ряд критеріїв;

- поліхронність – поєднання поточних, тактичних і стратегічних показників якості освіти, які в різний час оцінюються по різному;
- інваріантність і варіативність – серед різних якостей освітніх систем, навчальних закладів та випускників виокремлюють загальні якості для всіх випускників кожного рівня освіти і специфічні лише для даного складу випускників або освітянських систем;
- невизначеність в оцінках якості освіти і освітніх систем.

Перераховані грані якості освіти є об'єктивним проявом складності цієї категорії. Виникає необхідність у дослідженні всіх аспектів якості освіти, пошуку різних аспектів компромісів об'єктивного (багатогранність, багатокритеріальність, поліхронність) і суб'єктивного (багатосуб'єктність) характеру. В окремих країнах реалізація подібних компромісних підходів здійснюється по різному, що важливо враховувати при створенні системних проектів моніторингу і управління якістю освіти. У ряді пострадянських країн (Україна, Білорусь, Казахстан, Таджикистан, Росія та ін.) на відміну від багатьох країн Європи і США, де цей процес проходить незалежно, держава від імені суспільства бере на себе функції організації таких компромісів у визначенні кваліфікаційної структури, змісту, якості освіти на більш менш науковій основі. Основи цих компромісів закладаються у національній освітянській законодавчій базі, в структурі і змісті державних освітянських стандартів всіх рівнів і ступенів освіти, що розробляються на замовлення профільних міністерств науковими та громадськими організаціями системи освіти [3, с. 124-125].

Розглядаючи структурні елементи багатокомпонентної системи якості освіти, можемо виокремити головні з них: якість педагогічного персоналу, якість освітніх програм, якість знань випускників шкіл та студентів та якість управління навчальними закладами. Варто провести аналіз кожного з них. Під якістю педагогічного персоналу розуміємо наявність відповідного соціального статусу, достатність фінансування, вміння управляти людськими ресурсами, високий науково-методичний фаховий рівень викладацького складу, забезпечення для викладачів безперервного процесу фахової перепідготовки (в т.ч. й закордоном у провідних вишах) та належних умов для наукової діяльності.

Однією з найважливіших проблем управління якістю освіти в цілому нині стає якість освітніх програм. Виокремлюють ряд факторів, що призводять до різкого погіршення якості існуючих освітянських програм: збільшення об'єму знань, поява нових навчальних дисциплін та галузей наукового знання, необхідність брати на озброєння мультидисциплінарний підхід, диверсифікація та певна регіоналізація форм і способів отримання освіти, збільшення числа короткострокових курсів, бажання добитись більшого соціального визнання та адекватності. Під тиском цих факторів мають якісно змінюватись освітні програми через зміну задач, впровадження новітніх методів, перегляд їх змісту та структури на відповідність потребам суспільства з врахуванням динаміки перспектив.

Співставлення задач і стандартів має виняткове значення у визначення базового рівня підготовки фахівців. Цей рівень має розумітись не лише як певна акумуляція знань,

а має бути направленим на отримання певних навиків та умінь, актуалізування відповідних знань і навиків для аналізу, прийняття рішень, а також для того, щоб відстоювати власний вибір, уміти передбачати виникаючі ситуації [3, с. 125-126]. Якщо якість освітніх програм залежить від якості поставлених задач, то навчання, в свою чергу, залежить від якості педагогічних методів. Для того щоб забезпечити якість навчання, необхідно більш активно залучати самих учнів та студентів до процесу управління їхньою освітою (студентське та учнівське самоврядування), використовуючи для цього можливості інформаційних технологій, дистанційних засобів навчання.

Визначення якості знань студентів пов'язано у першу чергу з оцінкою можливостей людини, доступністю освіти, переходом з одного рівня освіти на інший. Якість знань студентів визначає, що вони не повинні бути на одинці самі з собою в ході навчального процесу. Важливо щоб їм надавалась соціальна, психологічна, педагогічна допомога та підтримка; щоб учні та студенти, які мають труднощі, могли відчувати на собі бажання навчальних закладів довести всіх тих, що навчаються не лише до повного завершення відповідної обов'язкової чи обраної програми навчання, а до спроможності використати набуті знання на практиці за умови, що ці знання актуалізовані.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
2. Поляков А.А., Сытник А.А. Зарубежное образование в области информационно-ком-муникационных технологий. Издательство Саратовского Университета, 2004.
3. Полякова М. А. Управление качеством в сфере образования // Актуальные проблемы теории и практики управления. – М.: Университетский гуманитарный лицей, 2005. – 230 с.
4. Солдаткин В. И. Преподавание в сети Интернет. М.: Высшая школа, 2003.

*Гололобов Сергій Миколайович,
аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,*

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПОЛЬЩІ В ПИТАННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Станом на сьогодні, зважаючи на вибір Україною європейського вектору розвитку, перед нашою країною стоїть актуальне питання конструктивної діяльності всіх

суб'єктів державотворення та громадянського суспільства у напрямі європейської інтеграції. Провідне місце у цій діяльності посідають про-європейські громадські організації та об'єднання.

Відповідно до Конституції України «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [3].

У Законі України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI зазначено «Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [2].

Особливої уваги серед «третього сектору» країн ЄС у питанні євро-інтеграційної діяльності заслуговують, як відповідний приклад для України, громадські організації Польщі.

Сектор організацій громадянського суспільства Польщі є надзвичайно розвинутим. До його складу входять профспілки; професійні асоціації; соціальні, екологічні, релігійні, молодіжні, культурні, освітні, гуманітарні та благодійні організації тощо. Відповідно до законодавства та юриспруденції у Польщі існує два типи громадських організацій – асоціації і фундації.

Польське законодавство звільняє від податків індивідуальних та корпоративних донорів, якщо пожертви спрямовуються на «соціальні, освітні або культурні» цілі. Громадські організації також отримують кошти від місцевого, регіонального та центрального урядів та від приватних та корпоративних донорів. Деякі муніципалітети започаткували пілотні програми щодо замовлення послуг у громадських організацій. З метою функціонування в умовах ринкової економіки деякі громадські організації почали надавати послуги на оплатній основі, що забезпечує їм відшкодування витрат [1].

Найбільшу активність недержавні організації Польщі проявляють в наданні послуг у таких сферах життєдіяльності як: освіта, охорона здоров'я та культура. Більшість громадських організацій зосереджуються на культурно-просвітницькій діяльності, захисті прав людини та навколишнього середовища.

До вступу Польщі в ЄС, її громадські організації концентрували свою діяльність на наступних аспектах:

- Сприяння демократії;
- Розповсюдження досвіду трансформації;
- Подолання упереджень та стереотипів;

- Надання допомоги на розвиток;
- Міжнародна співпраця в галузі культури та освіти.

До найбільш розповсюджених форм діяльності недержавних організацій відносилися: учбові програми; програми обміну; стажування; стипендії для студентів, науковців, творчих працівників; соціокультурні заходи; надання грантів тощо.

Дані організації мали змогу реалізувати свої програми завдяки матеріально-фінансовій підтримці та партнерським угодам з великою кількістю національних та міжнародних партнерів, серед яких: іноземні фундації, USAID, Know How Fund, Фундація Сороса, Гельсінська Фундація з прав людини, посольства та іноземні організації, місцевий уряд, церкви, школи, спортклуби тощо.

Враховуючи реалії сьогодення України, у свідомості керівників та працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування тощо, повинно викристалізуватися очевидне твердження, що громадські організації можуть і мають відігравати вирішальну роль у побудові громадянського суспільства та популяризації ідеї європейської інтеграції в Україні.

Громадські організації, діяльність яких направлена на європейську інтеграцію України, повинні сконцентрувати свою діяльність на наступних аспектах: інформування широких мас населення про ЄС та його досягнення; інформування громадян про переваги вступу України до ЄС. Саме ці аспекти діяльності мають на меті підготувати українське суспільство до функціонування в ЄС.

Діючи в напрямі євроінтеграції, українські громадські організації мають ставити перед собою чіткі та реалістичні завдання: аргументоване інформування української громади про історичний та доленосний шанс, який Україна отримує від вступу до ЄС; зміна євро-скептичного ставлення серед українського населення; переконання більшості українців в тому, що євроінтеграція є не тільки політичним процесом, але й суттєвою зміною, яка буде мати позитивний вплив на всі сфери життєдіяльності громадян України.

З метою прискорення входження України до європейської спільноти, усі суб'єкти «третього сектору» країни мають полегшити доступ пересічних українців до відповідної інформації; стимулювати діяльність громади у даному напрямі; здійснювати промоційну діяльність; створювати мережі про-європейських організацій відповідно до напрямів їх діяльності.

У рамках цієї діяльності, громадські організації мають бути готові до певних труднощів: нестача матеріальних, фінансових та людських ресурсів; політична нестабільність в Україні; недостатня зацікавленість місцевої громади; деструктивна взаємодія з місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування; не пріоритетність висвітлення даної проблематики в ЗМІ тощо.

Проекти вітчизняних про-європейських громадських організацій, за прикладом досвіду Польщі, могли б включати наступні заходи: освітні та соціокультурні ініціативи; інформаційно-роз'яснювальні компанії; публікації тощо. Цільовими аудиторіями у цій діяльності мають бути абсолютно всі без винятку суб'єкти сучасного державотворення та громадянського суспільства.

В якості рекомендацій про-європейським громадським організаціям зазначаємо:

- заплановані для реалізації у майбутньому заходи повинні мати відповідне забезпечення: матеріальне, фінансове, ресурсне тощо;
- найбільш результативними та дієвими є проекти, направлені на молодь;
- для успішної реалізації проектів необхідно залучати місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування тощо.

Список використаних джерел

1. Глондис Д. Польські громадські організації та інформування з питань європейської інтеграції. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://eu.prostir.ua/data?t=1&q=1856>
2. Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
3. Конституція України. – Харків: Парус, 2015. – 64 с.

*Дивущак Оксана Олександрівна,
аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
магістр державного управління*

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Політична та економічна ситуація в Україні негативно вплинула на усі сфери життя суспільства. Однією з актуальних проблем сьогодення є проблема протидії торгівлі людьми. У зв'язку з цим виникає необхідність привертати увагу до даної проблеми з новою силою.

Зокрема, 18-19 жовтня 2016 року в Україні проведено цілу низку заходів, присвячених до Європейського дня боротьби з торгівлею людьми.

На зменшення масштабів явища торгівлі людьми в Україні спрямовані й допоміжні програми Європейського Союзу: науково-дослідні та правозахисні гранти,

навчання спеціалістів у сфері протидії торгівлі людьми, транскордонне співробітництво правоохоронних органів, міждержавні консультативно-дорадчі органи, об'єднані спільною проблемою – трафіком сучасних рабів.

Слід зазначити, що досвід країн ЄС, які отримали найкращі результати у запобіганні потрапляння у ситуації, пов'язані з торгівлею людьми, та у протидії цього явища, свідчить про те, що активна інформаційно-профілактична робота з населенням органів державної влади та місцевого самоврядування, спільно з працівниками соціальної сфери та неурядовими організаціями з питань протидії торгівлі людьми є ефективним засобом подолання цього явища.

Метою цього дослідження є формування пропозицій для розвитку співпраці між державними органами та НУО України в сфері запобігання і протидії торгівлі людьми з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Досвід Польщі. Діяльність НУО в Республіці Польща регламентується великою кількістю законодавчих і підзаконних актів. До основних з них належать закони «Про громадські об'єднання», «Про фонди», «Про лобістську діяльність» та «Про доступ до інформації». Профільним законом щодо взаємодії органів публічної адміністрації з НУО є закон від 24 квітня 2003 р. «Про діяльність суспільної користі й волонтерство», який у Польщі вважають «конституцією НУО». Цей закон дає визначення НУО, діяльності суспільної користі (на благо суспільства) та її суб'єктів, регулює принципи здійснення такої діяльності й її використання органами публічної адміністрації, визначає форми взаємодії та сфери публічних завдань [1, с. 38].

У законі детально прописані механізми здійснення суспільно-корисної діяльності на основі державного або муніципального замовлення. У ньому встановлено обов'язковість проведення відкритого конкурсу заявок на підтримку й доручення завдань, містяться вимоги до інформації, яку має містити оголошення про конкурс (предмет діяльності, термін й умови виконання завдання, обсяг виділених на виконання завдання коштів, правила надання дотацій, термін подання, порядок і критерії вибору заявок-пропозицій, відомості про подібні публічні завдання минулого року), вимоги до заявок НУО, положення щодо їх розгляду, напрями контролю його здійснення з боку органу адміністрації, а також терміни звітування. Для НУО передбачена також можливість без оголошення конкурсу подавати заявку на виконання завдань, навіть тих, що раніше виконувалися в інший спосіб, у тому числі органами публічної адміністрації.

Доручати виконання публічних завдань або надавати фінансову підтримку влада може тільки НУО, що мають статус організації суспільної користі. Для його отримання організація має відповідати певним вимогам. Таким організаціям надаються деякі пільги з оподаткування, можливість безкоштовного інформування про свою діяльність на громадському радіо і телебаченні. До того ж будь-яка особа за спрощеною процедурою може передати 1% свого податку на прибуток обраній організації суспільної користі, а призовники можуть проходити в них альтернативну службу.

Окремий розділ закону присвячено нагляду над діяльністю НУО суспільної користі.

Законом передбачено також створення Ради суспільно корисної діяльності, яка є консультативно-дорадчим органом міністра соціальної політики. Визначено її права й завдання (зокрема, узгодження питань, що стосуються застосування цього закону та урядових проектів правових актів цієї сфери, суперечок між органами публічної адміністрації та НУО, вироблення механізмів інформування про стандарти суспільно-корисної діяльності), термін її повноважень та склад (10 представників НУО і по 5 представників місцевого самоврядування та урядової адміністрації), права, положення щодо фінансування діяльності Ради з бюджету міністерства. [1, с. 40].

У Польщі також виконувалася урядова програма Фонд Громадянських Ініціатив, за якою здійснювалася щорічна фінансова підтримка обсягом 30 млн злотих, відібраних у межах конкурсу неурядових проектів. Передбачається, що така форма урядової підтримки НУО стане постійною й увійде як складова до Національної стратегії розвитку неурядового сектору та до Національного Плану Розвитку [2].

Показовим прикладом імплементації профільного закону «Про діяльність суспільної користі і волонтерство» та взаємодії держаної влади з НУО в сфері протидії торгівлі людьми є діяльність Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики Польщі. Додаткові вимоги до співробітництва викладені в окремому рішенні міністра, де основним документом, що регламентує співпрацю, визначено договори, підписані міністром й уповноваженими представниками НУО. Особлива увага приділяється допомозі жертвам торгівлі. Цим же рішенням керівникам різного рівня надано повноваження на укладення відповідних договорів з місцевими НУО, статут яких передбачає діяльність із запобігання і протидії торгівлі людьми та допомоги постраждалим від торгівлі людьми. Постійними формами співпраці є конференції, курси, навчання, змагання, конкурси тощо [3].

Прикладом співпраці з НУО на регіональному рівні є м. Краків. Вона базується на підтримці тісних контактів з місцевими вищими навчальними закладами і школами, закладами культури, культурно-освітніми представництвами і передбачає організацію та проведення методичної діяльності, а також різноманітних заходів: навчань, лекцій, концертів, вернісажів, занять у колах зацікавленості з питань протидії торгівлі людьми.

Реалії України. Нормативно-правове поле діяльності НУО в Україні можна вважати достатнім. Однак його практичне втілення дає підстави для сумнівів в ефективності окремих аспектів законодавства цієї сфери, що стосуються взаємодії влади з громадськістю загалом та НУО зокрема. Одним із чинників, що обумовлює такий стан справ, є відсутність в Україні координаційного центру взаємодії влади з НУО на кшталт Ради суспільно-корисної діяльності в Польщі.

Підсумовуючи досвід організації співпраці органів публічної адміністрації Польщі з НУО, варто зауважити, що основні її аспекти визначені зрозумілими і конкретними положеннями нормативно-правових актів, чіткими механізмами взаємодії сторін. Їх

застосування дозволило створити ефективні системи співпраці на місцевому і державному рівнях, у тому числі у сфері протидії торгівлі людьми. Показовим є те, що сьогодні більшість публічних установ Польщі оцінює співпрацю з НУО як корисну для їх діяльності й суспільства в цілому.

Загальна ж оцінка співпраці влади з НУО в Україні – брак практичних результатів.

Сьогодні в Україні основним механізмом взаємодії влади з НУО є інститут громадських рад. Створена велика мережа таких рад, але більшістю вони мають номінальний характер, а їх вплив на вироблення і прийняття рішень органами влади, формування та реалізацію державної політики є мінімальним або зовсім відсутній. Нерідко ради формуються із залученням лояльних до органу влади НУО, що зашкоджує їх ефективності.

В контексті євроінтеграційних прагнень України та реформ необхідно не втратити власних напрацювань у сфері запобігання і протидії торгівлі людьми і обов'язково звернути увагу на рекомендації країн, які досягли практичних результатів у протидії торгівлі людьми.

Список використаних джерел

1. Герасимов А., Куплевацька О. Досвід співпраці органів публічної адміністрації з неурядовими організаціями в оборонній сфері в Польщі // А. Герасимов, О. Куплевацька // Стратегічні пріоритети. – 2015. – №4 (37). – С.37-40.

2. Підсумковий звіт Польської урядової програми Фонд Громадянських Ініціатив. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euointegration.com.ua/news/2016/07/6/7051702/>

3. Про діяльність суспільної користі і волонтерство / Офіційна інформація сайту Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики Польщі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mpips.gov.pl/fundusze-europejskie/>

Зубінська Юлія Юріївна,
*аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

В будь-якій соціальній державі соціальний захист – це один з найважливіших напрямків розвитку держави. Рівень цивілізованості цієї держави та її суспільства визначається ставленням до найменш захищених та найбільш вразливих його членів, які

потребують соціального захисту. В умовах реформування економічної системи України у зв'язку з переходом до ринкових відносин найменш захищені верстви населення опинилися в найбільш тяжкому становищі.

Нині система соціального захисту населення в Україні перебуває в стадії модернізації та трансформації: тривають пошуки її оптимальної структури, формування основних функцій, провідних напрямів діяльності на різних рівнях, відпрацювання економічно-фінансових, організаційно-технічних засобів важелів підтримки соціально-вразливих верств населення та окремих громадян.

Кінцевою метою соціального захисту є надання кожному членові суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової належності, можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності. Іншою метою є також підтримання стабільності в суспільстві, попередження соціальної напруженості, яка витікає у зв'язку з майновою, культурною соціальною нерівністю, знаходить вихід у страйках, актах громадської непокори, сутичках між окремими групами населення.

Забезпечення нормальних умов життєдіяльності та посилення соціального захисту осіб є надзвичайно важливе для України у сучасних умовах реалізації стратегічного курсу побудови соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграції у світовий економічний та правовий простір.

Це досить актуальна тема оскільки, в ній виражені основні проблеми категорії населення, якій потрібна підтримка держави.

Сучасна політика держави щодо вразливих верств населення зорієнтована на спрощену систему доступу їх до соціальних послуг і максимальне фінансування. Одночасно з цим, відбуваються зміни в адміністративно-правовому та організаційному регулюванні соціального захисту, і цей процес потребує суттєвого вдосконалення механізмів державного регулювання соціального захисту людей.

В Україні система соціального захисту населення спрямовується у формі матеріальної допомоги переважно на такі категорії громадян як пенсіонери, сім'ї з дітьми, безробітні, малозабезпечені сім'ї, громадяни, які частково або повністю втратили працездатність та ін.

Ми вважаємо, що важливе місце у системі державного соціального захисту населення займає соціальна допомога. Це турбота держави про громадян, які потребують підтримки, сприяння у зв'язку з віком, станом здоров'я, спеціальним станом та малозабезпеченістю. Допомога надається у виді грошових та натуральних витрат. Основним завданням соціальної допомоги є полегшення матеріального стану людей незалежно від їх трудової діяльності.

Список використаних джерел

1. Гриненко А.М. Соціальна політика : сутнісно-концептуальний аспект / А.М. Гриненко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. – № 32. – С. 75–80.
2. Социальная політика : Учебник / Под ред. Волгина Н.А. – М. Экзамен, 2002. – 736 с.
3. Положення про Департамент соціального захисту населення Одеської обласної державної адміністрації.

Єрко Олена Володимирівна,
*аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

**РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ
ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ**

Реформування пенсійної системи – це тривалий і багатогранний процес, спрямований не лише на вирішення питань про підвищення та перерахунок пенсій, а й на проведення якісних змін у функціонуванні самої пенсійної системи і, передусім, її управлінської структури. При цьому головним суб'єктом української пенсійної системи залишається Пенсійний фонд України.

А теорія пенсійного страхування формується на таких постулатах:

- обсяг витрат людини на утримання її в старості відповідає відкладеним нею коштом на ці цілі;
- в юному чи середньому віці люди не схильні добровільно дбати про свою пенсію, тому про це повинна потурбуватись держава через певні інструменти примусу;
- кошти, відкладені на старість, повинні принаймні зберегти свою вартість на момент їх вилучення зі споживання;
- страховий випадок, хоч як це цинічно, завжди настає, але в різний час, що зумовлює проведення актуарних розрахунків, як і при звичайному страхуванні;
- Пенсійний фонд має бути збалансований;
- християнські цінності, такі, як обов'язок дітей дбати про престарілих батьків, на жаль, перестали бути домінантою в сучасному динамічному світі;
- розмір пенсії повинен забезпечувати фізіологічні потреби людини.

Ці аксіоми накладаються на вимоги організації демократичного суспільства, одна з яких стосується загального виборчого права. Пенсіонери справно ходять на вибори і, як правило, схильні голосувати за ті партії, які обіцяють високі пенсії, навіть якщо вони не

зароблені. Це особливо проявилось після 2007 р., коли видатки Пенсійного фонду почали різко зростати, і розмір пенсій перестав корелювати з вкладом людини в Пенсійний фонд.

Бізнес зреагував дуже швидко: аргументація оплати частини заробітної плати в «конвертах» поповнилася ще одною тезою – пенсія все одно буде однаковою, на політично визначеному рівні, і для сумлінних працівників, за яких підприємство справно сплачує встановлений розмір внеску, і для самозайнятих, які нічого не платять, і для платників єдиного податку.

А оскільки обсяг внесків почав падати, державний бюджет різко збільшив дотування Пенсійного фонду. Постійне збільшення дотацій до Пенсійного фонду об'єктивно загострює необхідність реформування пенсійної системи. Слід підкреслити: подолання дефіциту Пенсійного фонду України є певною мірою більш локальним завданням, ніж трансформація відносин між усіма суб'єктами пенсійного процесу – роботодавцями, працівниками та державою.

Нагадаємо, що з моменту утворення Фонду його основні завдання та функції дещо змінилися. Так на початку 1990-х він створювався як установа, яка повинна була не лише виплачувати пенсії, а й акумулювати кошти для здійснення таких виплат. Відповідно, його структура формувалася на кшталт фінансово-банківської системи, а ключовою була служба надходження доходів, яка й виконувала функції збору та адміністрування пенсійних внесків. З часом, у результаті реформування податкової системи України, функції адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, які виконували служби платежів (доходів) до пенсійної системи, з жовтня 2013 року було передано до органів Державної фіскальної служби України.

Таким чином, функції, які виконували підрозділи платежів Фонду, були осучаснені. І на сьогодні це: прогнозування надходження власних коштів Фонду; моніторинг показників, які впливають на стан солідарної системи; забезпечення надходження коштів на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пільгових і наукових пенсій; робота зі стягнення заборгованості зі сплати платежів; захист прав застрахованих осіб; контроль за нарахуванням та сплатою збору з окремих видів господарських операцій; проведення контрольно-перевірочних заходів.

14 вересня 2016 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію модернізації та розвитку Пенсійного Фонду України на період до 2020 року.

Документ визначає чіткі кроки щодо підвищення ефективності роботи по всіх напрямках. Зокрема, це стосується якості обслуговування громадян, вдосконалення управління фінансовими ресурсами Фонду, впровадження сучасних інформаційних технологій, скорочення адміністративних видатків, підвищення прозорості та відкритості у роботі органів Фонду.

Запропонована Стратегія передбачає чіткий перелік індикаторів, які визначають конкретні результати її реалізації. Серед них – забезпечення обслуговування громадян незалежно від місця реєстрації. Крім того, вони матимуть можливість отримання пенсійних

послуг не тільки на рівні районного центру, як це є зараз, ай на рівні громад, на базі агентських пунктів, зокрема банківських установ, поштових підприємств тощо. Загалом планується значно розширити мережу точок доступу до одержання пенсійних послуг, які будуть максимально наближені до місця проживання громадян. Передбачається значно скоротити час для надання таких послуг, в тому числі за рахунок сучасних інформаційних технологій. Так, якщо процес призначення пенсій триває до 10 днів, то незабаром він буде займати 15-20 хвилин. Запроваджується можливість отримання практично всіх послуг дистанційно, у тому числі через веб – портал Пенсійного фонду з використанням цифрового електронного підпису. Таким чином, подати заяву на призначення чи перерахунок пенсії можливо буде фактично не виходячи з дому.

Сьогодні завершується впровадження централізованої системи призначення та виплати пенсій, у якій замість існуючих громіздких архівів паперових пенсійних справ, розрізаних по приміщеннях місцевих управлінь Фонду буде створена єдина централізована база електронних пенсійних справ.

З 1 серпня 2016 року в усіх регіонах запроваджено централізовану систему призначення та виплати пенсії. З початку року заведено 70 тис. електронних пенсійних справ для нових пенсіонерів.

З метою удосконалення управління фінансами Пенсійного фонду планується створення єдиної автоматизованої системи управління та контролю за фінансами Пенсійного фонду, що дозволить проводити постійний моніторинг ефективності використання коштів Фонду. Завдяки цій системі розширюватимуться можливості використання персоніфікованих даних застрахованих осіб про сплату внесків до Пенсійного фонду. Зокрема, передбачається використання цих даних для виявлення ознак тіньової зайнятості та інформування громадян про їхні набуті пенсійні права, про стаж і заробіток.

Чисельність місцевих управлінь Фонду з початку 2016 року скорочена на 158 одиниць. Кількість управлінських працівників скорочена на 4,6 тис. або на 14%.

Передбачається, що з початку 2017 року шляхом об'єднання буде скорочено ще 255 управлінь, проте кількість відділів обслуговування громадян та їх чисельність залишиться незмінною. Гранична чисельність працівників органів Фонду додатково має скоротитися на 2000 осіб. При цьому, скорочується керівний і адміністративний склад таких управлінь.

У свою чергу, запровадження новітніх інформаційних технологій і технічного переоснащення територіальних органів Пенсійного фонду приведе до оптимізації адміністративних видатків, які будуть рефінансовані на модернізацію системи.

Коментуючи, представлений на засіданні Уряду документ, Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман зазначив: « Я вважаю, що це абсолютно правильний підхід: оптимізація усіх процесів... Ця Стратегія має дві мети: покращення надання пенсійних послуг і спрощення цих процесів. І ця позиція є дуже важливою. Я думаю, що такі підходи повинні втілюватися в усіх державних інституціях і фондах».

Пенсійне законодавство покликане бути найбільш консервативним – планування і прогнозування повинні вестися на десятиліття. Але воно має бути і максимально зрозумілим і чесним щодо людей. Адже це зміцнює довіру до дій влади в цілому.

Каретна Ольга Олександрівна,

доцент кафедри соціології і психології

Національного Університету «Одеська юридична академія»

кандидат політичних наук, доцент

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМКУ

Європейська інтеграція – це процес взаємодії між соціальними і політичними інститутами держав Європи, який стимулює створення нової політичної системи.

Процес європейської інтеграції розглядається, як ефективний засіб уникнення війни між державами Європи та відповідь на військові потрясіння XX та XXI століття.

Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Ці витоки – в історії нашого народу є усвідомленими правами жити в демократичному, економічно – розвинутому, соціально-орієнтованому суспільстві. Мета цього курсу відображається у створенні масштабних внутрішніх перетворень та умов для входження до спільноти внутрішніх європейських стран. У нинішньому суспільстві формування України обумовлюється в єдиному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні значення такі як права та свободи людини та громадянина, захист прав національних меншин, лібералізація, незалежність переміщення, незалежність вилучення створення тій чи іншій мірі, це представляється необхідним атрибутом цивільно – демократичного співтовариства. З метою здійснення стратегічного напрямку України в інтеграцію до Європейського Альянсу, Указами Президента України підтверджена і політика інтеграції України в Загальноєвропейському Об'єднанні. [1, с. 112 -118]

В сучасних умовах євроінтеграції постає питання реформування освіти в українській державі: введенні європейських норм та стереотипів в освіті та технічному напрямку, збільшення своїх цивілізованих і науково-промислових досягнень в країнах ЄС. Слід зазначити, що в Україні існує потреба реформування освітньої програми та впровадження реформ щодо її покращення та підведення до європейського рівня, а це, в свою чергу, можна розглядати як найбільш значне соціокультурне завдання. Зазначене завдання обумовлюється процесами глобалізації та потребами розвитку позитивних обставин з метою особистого формування суспільства, його соціалізації і самореалізації в даному напрямку.

У сучасному просторі стратегічними завданнями реформування вищої освіти в Україні видається модифікація чисельних характеристик освітніх високоякісних послуг. Даний перетворювальний процес повинен утримуватись в подібних заходах:

- державна концепція найвищого створення, сутність якою складається в збереженні і примноженні державних освітніх звичаїв;
- формування високого створення зобов'язане піддаватися законам ринкової економіки та закону конкурентної боротьби все це необхідно розцінювати в контексті спрямованості формування глобальних освітніх конструкцій.

В даному контексті реформування найвищого створення України принципово здійснювати з урахуванням умов Міжнародної звичайної систематизації уроків, Інтернаціональної звичайної систематизації створення, Міжнародного стандарту якості, критеріїв і стереотипів, що затвердили держави-учасниці Болонського процесу.

Слід зазначити, що центральні місії Болонського процесу об'єднуються та впливають на:

- підвищення інтернаціональної конкурентоспроможності;
- розвиток і підвищення розумового, цивілізованого, громадського і науково-технічного потенціалу країн та Європи;
- збільшення істотної значущості інститутів у формуванні державних та Європейських культурних цінностей;
- змагання з іншими системами і закладами освіти, а також створення через учнів, престиж навчального закладу;

Труднощі нинішньої вищої школи в Україні акцентується проблема відповідності абстрактного створення, що надає ймовірність збільшення в абстрактному проєкті, і висококласного створення, котре надає нам можливість стрімко пристосуватися до ринку праці. У цьому напрямку країна намагається зберегти основу формування освіти. [2, с 3-6]

В теперішній час науковці зацікавлені працювати згідно всім тенденціям Болонського процесу.

На думку західних фахівців, швидкість формування науково-технологічного прогресу така, що половині нинішніх учнів та випускників інститутів вкрай необхідно працювати згідно професіями, яких на сьогоднішній день поки що відсутні на ринку праці.

В наш час система вищої освіти в сучасних умовах на настільки недосконала і при цьому корумпована дісталася нам з радянських часів, що протягом всієї незалежності України не як не може впоратися з вимоги сьогоднішнього часу.

З точки зору науковців, сприяння в європейському загальному просвітницькому місці надасть нові можливості та інтереси, зокрема через розрахунок встановленого в рамках Болонського договору міжвузівського і міждержавного обміну. Без подібного глобального обміну студентами і вчителями Україні досить важко врегулювати завдання та пізнання нашими експертами зарубіжних стилів. Все це безсумнівно допоможе

українцям привести в порядок взаємозв'язки і усвідомити обстановку в європейському ринку. Все це дуже важливо в розвитку економічної та юридичної освіти.

Беручи до уваги положення української організації вищої освіти, основним курсом Болонського процесу стає мета лібералізації вищих та середніх навчальних закладів, а також прищеплення студентам відповідальності за вибір своєї професії. Так як тільки морально і фінансово незалежний індивід, який засвоїв майстерність своєї професії має можливість стати конкурентоспроможним, фахівцем. Практична діяльність демонструє, учень, що намітив курс дій на базі індивідуальної зацікавленості, зможе стати фахівцем в своєму напрямку. Тут варто підкреслити, що основа Болонського договору, це тривале вивчення проблем освіти, а також висока аргументація своїх результатів, тому європейці прийняли рішення, що вони повинні стати загально визнаними.

Список використаних джерел

1. Владиславлева Т. Б. Европейский Союз: проблемы и перспективы / Т. Б. Владиславлева // Понимание. Умение. 2005. № 2. С. 112-118.
2. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України / М.В. Кордон // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – Вип. 22. – С.3-6.

Кривцова Валентина Михайлівна,
завідувач кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України

Усатюк Іван Федорович,
доцент кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат історичних наук, доцент,
член Національної спілки журналістів України

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ І ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Засоби масової інформації є складовою частиною політичної системи суспільства. Яке суспільство, така й система масової інформації. В той же час ЗМІ здійснюють важливий

вплив на суспільство, його стан і розвиток. Вони можуть сприяти державотворчим і євроінтеграційним процесам, що відбуваються нині в Україні, або гальмувати їх.

ЗМІ виражають інтереси різних соціальних та політичних верств населення, окремих особистостей. Їх діяльність має важливі суспільно-політичні наслідки, бо характер інформації, що адресується аудиторії, визначає її відношення до політичної дійсності та напрямок її політичної діяльності.

Тому, на нашу думку, ЗМІ не просто інформують, повідомляють новини, але й пропагандують певні ідеї, погляди, вчення, політичні програми і тим самим приймають участь в становленні в суспільстві демократичних традицій, формуванні у людей вмотивованості в рамках стратегії інтеграції України в Європейський союз.

Звичайно, що в демократичній правовій державі кожний громадянин має забезпечене законом право знати усе, що відбувається, як в середині країни, так і за її межами. Як справедливо відмічають більшість політологів, які займаються питанням становлення демократії, без гласності немає демократії, а без демократії немає гласності. В свою чергу свобода слова і демократія неможливі без вільних й незалежних преси, радіо, телебачення, електронних засобів інформації. Таким чином, ЗМІ виступають такими ж необхідними компонентами демократичного суспільства, як парламент, вільні вибори, незалежний суд тощо. Тому науковці називають ЗМІ четвертою владою в суспільстві. Цей вислів не тільки говорить про роль ЗМІ як влади, але й вказує на специфічний, несхожий на законодавчий, виконавчий, судовий характер прояву цієї влади.

Сворідність її полягає передусім в тому, що це – влада невидима. Вона не володіє якимось законодавчими, виконавчими чи іншими соціальними органами. ЗМІ не можуть наказувати, зобов'язувати чи карати. Єдина їх зброя – це слово, звук, оцінки, міркування, інформація про певні явища, події, поведінку окремих осіб, цілих груп людей, партій, урядів тощо. ЗМІ надає демократичному суспільству неоцінену послугу, модливість поглянути на себе немов зі сторони. Відсутність такого погляду веде до переродження демократії, деградації суспільства.

ЗМІ в демократичному суспільстві повинні стати на іншому полюсі по відношенню до влади. Звикнути до такого принципу нелегко не тільки для журналістів і самого суспільства, але і для самої влади.

Специфічні властивості журналістики передбачають необхідність особливого статусу її в політичному процесі. В цьому випадку ефективність діяльності окремого журналіста, конкретного редакційного колективу в політичному процесі пов'язана не тільки з творчим виконанням функції підлеглого, але й з участю в складі суб'єкта політичної діяльності.

ЗМІ в суспільстві виконують важливу інформаційну роль, тобто стають своєрідним посередником між журналістом і аудиторією. Причому встановлюється двосторонній зв'язок між комунікатором і реципієнтом. Іншими словами, здійснюється комунікація –

своєрідне спілкування, але не особисте, як це відбувається у повсякденному житті, а за допомогою масових форм зв'язку. Між журналістом і аудиторією існує технічний канал зв'язку, за допомогою якого ЗМІ задовільняють лєства інформаційні запити суспільства. Людина має право на правду, і це право забезпечують поряд з наукою, мистецтвом – преса, радіо, телебачення і т. ін. Останні забезпечують суспільство оперативною інформацією. Вони повинні розповісти суспільству сьогодні про те, що відбулося вчора і сьогодні. Відсутність достовірної інформації породжує чутки, міфи, а в кризові моменти – страх, паніку, може стимулювати громадську непокору владі.

Володіючи великими правами і можливостями, працівники ЗМІ несуть відповідальність за зловживаннями свободою слова, що законодавчо карається в усіх країнах світу. В Конституції України не допускається використання ЗМІ для розголошення інформації, що має державну або іншу таємницю, що охороняється законом, закликів до насильницької зміни державного устрою України, пропаганда війни, насилля і жорстокості, расової, національної, релігійної нетерпимості, розповсюдження порнографії. Також забороняється і переслідування у відповідності до Конституції втручання в особисте життя громадян.

В демократичному суспільстві журналіст має право отримувати інформацію з будь-якого джерела, але поряд з тим, він зобов'язаний перевірити її достовірність, має право відмовитися від даного йому доручення, якщо воно пов'язане з порушенням закону, поважати права та інтереси громадян та організацій. За ті чи інші порушення журналіст може бути притягнений до відповідальності, лише за рішенням суду.

Преса й інші ЗМІ повинні сприяти визованню високої політичної культури, без якої не можливе демократичне суспільство. Воно передбачає правдивість, чесність, переважання загальнолюдського перед кастовим, груповим. Висока політична культура – це перш за все терпимість до свого політичного опонента, добросовісність в викладі його точки зору, недопустимість досить розповсюджених і до нашого часу вульгарних прийомів навішування ярликів, підміни переконливих аргументів емоціями і звинуваченнями.

Таким чином, стає очевидним значна роль ЗМІ в державотворчих процесах України, демократизації українського суспільства, побудови суверенної, правової держави, корінної перебудови усієї політичної системи. Все це повною мірою стосується і питань правдивого висвітлення в ЗМІ бурхливої динаміки інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. Наша країна не може залишатися осторонь цього процесу. Самостійність України зовсім не означає її самоізоляції на міжнародній арені. Об'єктивною необхідністю є поступове, але неухильне включення України до світових інтеграційних процесів, насамперед, до Європейського союзу.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (Із змінами, внесеними згідно із законами). – К.: Просвіта, 1996. – 80 с.
2. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015.
3. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Державний комітет телебачення і радіомовлення України; Ю.С. Шемшученко, І.О. Кресіна, А.В. Колодюк та ін.; Ю.С. Шемшученко (заг. ред.), І.С. Чиж (заг. ред.). – К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2006. – 384 с.

Кулачек Ольга Іванівна,

головний спеціаліст Головної військової прокуратури

Генеральної прокуратури України,

кандидат наук з державного управління

**МОЖЛИВІ СТРАТЕГІЇ ГЕНДЕРНИХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

Важливу роль у легітимації, забезпеченні принципової згоди суспільства на нові ролі жінок, у тому числі – на їхню участь в політиці і державному управлінні, відіграють спеціальні стратегії інституціональних змін, що направлені на подолання дискримінації і досягнення не тільки юридичного, але й фактичного рівноправ'я жінок. Вони були запропоновані як теоретиками жіночого руху, так і міжнародними організаціями – ООН, Світовим банком і Радою Європи. Всі вони об'єднані загальним поняттям стратегії «позитивних» або «аффірмативних» дій Однією із найбільш логічно вибудованих з них вважається стратегія досягнення «паритетної демократії».

В її основі лежать теоретичні розробки, які слугували підготовчим матеріалом для Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Вона була прийнята ООН у 1979 р. і вперше на міжнародному рівні порушила питання про права жінок як невід'ємної частини прав людини. Конвенція зобов'язала всі держави, які брали участь у ній, включити принцип гендерної рівності у Конституції та законодавчі акти своїх країн і добиватися його практичної реалізації.

Одна з рекомендацій цієї Конвенції стосувалася запровадження особливих заходів і процедур, що сприяли фактичному вирівнюванню статусу жінок і чоловіків. Зокрема, в Конвенції йшлося про спеціальні квоти для жінок у представницьких чи законодавчих органах і структурах виконавчої влади; у списках кандидатів у депутати; в керівних

органах партій, рухів – для досягнення реального рівноправ'я жінок у політичній сфері [1, с. 21].

Наступний пакет документів, принципово значущих для утвердження громадянського і політичного рівноправ'я жінок, було розроблено під час підготовки до Четвертої Всесвітньої конференції ООН зі становища жінок (вересень 1995 р., Пекін). Головний лозунг цього часу – «паритет», представленість жінок і чоловіків у владних структурах за формулою «50/50».

Замість стратегії «паритетної демократії» Пекінська конференція прийняла інші документи – «Пекінську Декларацію» і «Платформу дій». У цих документах, тим не менше, йшлося про гендерну рівність як про основний вектор розвитку світового співтовариства в XXI століття, а також про необхідність більш активного залучення жінок у процес прийняття рішень [1, с. 23].

У багатьох країнах відповідально сприйняли ці рекомендації і за допомогою спеціальних законодавчих актів і практичних засобів намагались забезпечити баланс в громадянських і політичних позиціях жінок і чоловіків. Один із законів такого типу був прийнятий 6 червня 200 року Національними зборами Франції. Закон мав назву «Про паритет між жінками і чоловіками» і сприяв забезпеченню паритетного, тобто абсолютно рівного – 50/50 – представництва жінок і чоловіків на всіх виборчих посадах.

Підкреслимо, що Франція не була винятком з правил. На початку XXI століття гендерні квоти стали діючою нормою регулювання політичного представництва жінок майже в половині країн, що входять в систему ООН. Вони були закріплені або в партійних уставах, або в виборчому законодавстві та Конституціях не тільки європейських, але й латиноамериканських, азіатських, африканських країн. Наприклад, 30%-на норма гендерного представництва затверджена в Законі про квоти Аргентини, який, на відміну від французького Закону про паритет, передбачає за її порушення таку серйозну санкцію, як відхилення виборчого списку. Така ж нормі відповідна санкція за її порушення передбачені у виборчому законодавстві Киргизії [1, с. 24].

Ці документи Пекінської конференції разом з іншими країнами підписала і Україна. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV закріпив правове забезпечення паритетної демократії, ліквідації дискримінації за ознакою статі та вжиття спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати свої права. У Законі проголошено основні напрями державної гендерної політики, яка спрямована на: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень.

Незважаючи на високий освітній та професійний потенціал жінок і за відсутності прямих суперечностей Конвенції ООН «Про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо

жінок» у законодавстві країни, кількісне представництво жінок у складі Верховної Ради України та Уряду протягом останніх десятиріч є дуже низьким.

Гендерне співвідношення у Верховній Раді України VI, VII та VIII скликання залишається на невисокому рівні. У складі Верховної Ради України VI скликання було 450 депутатів, у тому числі – 41 жінка, тобто 8,1% депутатського корпусу. Серед 445 депутатів Верховної Ради України VII скликання – 44 жінки (9,88%). Станом на 02.12.2016 у складі Верховної Ради України VIII скликання 423 депутати, у тому числі – 52 жінки, що складає 12,3%.

За 25 років незалежності на посаду першого заступника Голови Верховної Ради України вперше обрано жінку – Геращенко Ірину Володимирівну, заступником Голови Верховної Ради України стала Сироїд Оксана Іванівна.

Серед голів 28 комітетів Верховної Ради України VIII скликання – п'ять жінок (Богомолець О.В., Гопко Г.М., Денисова Л.П., Сюмар В.П., Южаніна Н.П.). Першими заступниками голів комітетів обрано 3 жінки: Корчинська О.А., Подоляк І.І. та Червакова О.В.

Ситуація щодо гендерного співвідношення в Кабінеті Міністрів України є не кращою: тільки три жінки (12,5%) – Климпуш-Цинцадзе І.О, Гриневич Л.М., Супрун У.Н. – увійшли до складу нинішнього Уряду України.

Особливої уваги заслуговує форсування гендерної справедливості на рівні інституцій Європейського Союзу та позитивний досвід країн-членів ЄС щодо заохочення жінок до участі в управлінні. Тим більше, що це питання стоїть на порядку денному ООН, Світового банку і Ради Європи протягом останніх 36 років.

Так, у статистичному огляді ЄС «Життя жінок і чоловіків у Європі (1980 – 2000)» зазначено, що майже в усіх країнах-членах жінки недостатньо представлені у національних парламентах [2, с. 154-157].

На сайті Всесвітнього економічного форуму опублікована доповідь *The Global Gender Gap Repor in 2015*. Фахівці порівняли 135 країн. Індекс рівноправності статей розраховується шляхом порівняння можливостей чоловіків і жінок у чотирьох сферах: політиці, працевлаштуванні і побудові кар'єри, освіти та охороні здоров'я. За індексом рівноправності перше місце шість років підряд посідає Ісландія, друге – Норвегія, потім Фінляндія. В п'ятірку кращих також увійшли Швеція та Ірландія. США посіли 28 місце (у 2012 – 22), Україна – 67 місце (у 2012 – 64), Росія – 75 (у 2012 – 59) [3].

Отже, у більшості країн, де проводилося широкомасштабні гендерні інституціональні зміни, ініціатива проведення реформ ішла згори, від уряду, і спрямовувалася центральними органами управління, принаймі, на початкових етапах. На сьогодні гендерний підхід в органах державної влади України застосовується дуже слабо. Тому конче необхідно вжити дієвих заходів щодо активізації гендерного компонента як фактора успішної політики рівних прав.

Список використаних джерел

1. Айвазова С. Российские выборы: гендерное прочтение. М.: ОАО «Московские учебники и Картолитография», 2008. – 440 с.
2. Кулачек О.І. Роль жінки в державному управлінні: старі образи, нові обрії / О.І.Кулачек // Монографія. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 301 с.
3. The Global gender gap/ Report 2015/ World Economic Forum/ Geneva, Switzerland, 2015. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/the-global-gender-gap-index-results-in-2015>.

Куспляк Ігор Сергійович,

*доцент кафедри інформаційних технологій та систем управління
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
кандидат політичних наук, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ

Одним з важливих елементів відкритості державних інституцій є, власне, відкритість даних. У цьому пункті розглянемо досвід європейських країн, щодо використання відкритих даних.

Великобританія є теж одним з лідерів використання відкритих даних. Портал відкритих даних у Великобританії⁴ має більше 350 додатків, заснованих на відкритих даних, починаючи від більш традиційних інструментів, які дозволяють пасажирові визначити найшвидший маршрут з точки А в точку Б, враховуючи існуючі затори і графіки руху транспорту, до більш екзотичних, що дозволяють прогнозувати підтоплення будинку або дають поради уникати деяких вулиць у зв'язку з високим рівнем злочинності в певний час дня.

У англійців дуже розвинений громадський контроль витрачання державних коштів, визначені пріоритетні набори та конкретні кроки по їх розкриттю. Запити щодо розкриття державної інформації публікуються на окремому сайті – «What Do They Know»⁵. Запит на розкриття інформації передбачає, що користувач сам оцінить можливу користь від розкриття даних; в разі відсутності соціально-економічних ефектів від розкриття даних дані не публікуються.

Розмаїття даних, їх регулярне оновлення (деякі оновлюються у режимі реального часу) дозволяють створення соціально-важливих додатків за допомогою так званого

⁴ <https://data.gov.uk/>

⁵ <https://www.whatdotheyknow.com/>

процесу «змішування»: уява ІТ розробника дозволяє творчо накласти і поєднати дані з різних джерел для отримання додаткової цінності для користувача.

Аналіз світового досвіду дозволяє виділити ряд проектів з застосуванням відкритих даних, які є в тій, або іншій мірі в різних країнах.

Так багатьох містах Великобританії можна знайти карти злочинності, які створюють незалежні розробники на основі даних, що публікуються поліцією⁶; додатки, які дозволяють знайти найближчі зупинки громадського транспорту та показують час очікування; на основі відкритих даних розроблено сервіси прийому та обробки скарг про міські проблеми і де користувачам пропонують додавати на карту ідеї, що дозволяють поліпшити життя в місті (наприклад, проект «Полагодьте мою вулицю» (Fix My Street⁷); додатки, які дозволяють знаходити пам'ятки, бачити календар подій культурного життя або спортивного життя, прокладати маршрути тощо.

В Стокгольмі створено майданчик OpenGov⁸, що дозволяє на основі відкритої інформації розробляти та публікувати додатки для міського середовища. Наприклад, в місті доступний сервіс, завдяки якому виходячи з прописаного лікарем рецепта можна знайти найближчу аптеку для покупки.

У Польщі ініціатором політики відкритих даних виступила група активістів-розробників. Польська історія відкритих даних почалася з міста Гданська – в 2014 році громадська організація ePaństwo почала впроваджувати систему відкритих даних в муніципалітеті. До цього на місцевому рівні вже робилися спроби забезпечити населенню відкритий доступ до соціально значущої інформації. У Гданську розглядають відкриті дані як можливість зміцнити імідж міста, стати сучасним та інноваційним містом. Доступ до даних через спеціально розроблений веб-сайт Otwarty Gdansk⁹ дозволяє жителям легко ознайомитися з роботою міської влади. Відкриті дані також надають можливість для більш активної участі в справах міста; полегшують впровадження нових соціальних та ділових ініціатив, заснованих на відкритих даних. Публікація міських даних через портал забезпечує цілодобовий прямиий доступ до необхідної інформації, що значно знижує навантаження на обробку запитів на доступ до публічної інформації.

У Молдові платформа, що надає вільний доступ до урядових даних, була запущена в кінці 2011 року. На нинішньому етапі на порталі відкритих даних Молдови Date.gov.md¹⁰ опубліковано понад 900 наборів даних, згрупованих за категоріями і на підставі цих даних всі бажаючі, будь то приватні компанії, некомерційні організації або

⁶ <https://www.police.uk/>

⁷ <https://www.fixmystreet.com/>

⁸ <http://www.opengov.se/>

⁹ <http://otwartygdansk.pl/>

¹⁰ <http://www.date.gov.md/>

фізичні особи, можуть розробляти свої власні програми та додатки, призначені для поліпшення якості життя громадян та розвитку бізнес-середовища.

У світі відомі та популярні інформаційні додатки, що несуть в собі дані про погоду в потрібному місті або про пробки на дорогах в певний час. Але також існує величезний масив інформації, яка не використовується так активно або не використовується зовсім: забрудненість повітря та води, стан злочинності, радіаційний фон, санітарна обстановка та інші набори даних.

Отже, огляд зарубіжного досвіду показує, що відкриті дані – величезний ресурс, який все ще є відносно новим та задіюється не в повній мірі. Проте, останнім часом спостерігається стрімкий розвиток цієї теми. Громадянам та бізнесу необхідно, щоб держава надавала більше інформації кращої якості. Це потрібно для забезпечення прозорості, економічного розвитку та участі громадян в управлінні.

*Лемець Марія Василівна,
аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРИДУ НАДУ при Президентові України*

«ДЕФОРМАЦІЯ» НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОЛОДОМ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

У процесі інтеграції з європейською особливої актуальності набуває побудова ефективних механізмів державного управління, за допомогою яких можна б було якомога швидше здійснити усі задекларовані перетворення. Одним із визначальних чинників при розбудові механізмів, поряд із економічними, політичними, є соціокультурний чинник, так звані національні особливості, які визначають можливу глибину перетворень, їх прогнозовану стабільність.

У науці державного управління, політичній науках, досліджуючи ці особливості, вітчизняні науковці дають їм різні назви: архетипи, національна традиція врядування [1; 2; 5], соціокультурний чинник [4], проте усі наголошують на необхідності обов'язкового їх врахування у процесі державотворення.

Національні особливості розглядаються як певні усталені якості, які сформувалися протягом тисячоліть і є визначальними на усьому шляху державотворення. Проте такі якості не є вічними, їх видозміна, деформація є можливою завдяки системному сильному впливу ззовні. Для українського суспільства таким впливом стали події ХХ століття, серед яких особливо разючими були голодомори, наслідки яких відчутні й сьогодні.

У своєму дослідженні «Особливості переживання людиною довготривалої фізіологічної деривації (на матеріалах голодоморів)» Маслюк А.М. демонструє як

видозмінювалася психологія українців у ХХ сторіччі [3], виділяючи кілька психотравмуючих чинників голодомору: комунікативно-інформаційний, фізіологічний (харчовий), просторовий, духовний, традиційний.

Негативний вплив деприваційних чинників різнотипного походження призводить до формування специфічної обмеженості життєвого досвіду. Крім психогенних порушень, спостерігається низка розладів у вигляді різноманітних психічних і психосоматичних порушень через тривалий час після психотравмуючих обставин. При цьому їхній прояв має переважно непрогнозований характер на тлі загального благополуччя. Деприваційні механізми формуються на рівні біологічних і соціальних потреб людини, тим самим різко обмежуючи її життєвий потенціал [3].

Комунікативно-інформаційна депривація відіграла вирішальну роль у політиці тоталітаризму: маніпуляція свідомістю, орієнтована на утвердження політично дезорієнтуючих ідеологем, що передбачали руйнування усталених родинних, міжособистісних та міжгрупових зв'язків, породжувала досі невідомі конфліктогенні ситуації, інформаційне блокування, спотворене розуміння міжособистісної гармонії з метою винищення національно-свідомої людини [3].

Просторова депривація істотно обмежувала територію існування, що призводило до породження комплексу меншовартості, тривоги, страхів, безініціативності, відчуття непотрібності, байдужості, нікчемності, втрати сенсу життя.

Руйнація чинника сакральності та переживання людиною духовної, традиційної депривації через підміну ключових понять національної культури, поступово нівелювало традиційні етнічні настановлення. Це глибоко підривало національну опірність, ментальний імунітет, водночас упереджуючи можливий спротив депривуючим подіям голодоморів [3].

Наслідки травматизації голодом відображаються у міжпоколінних зв'язках. Події довготривалої фізіологічної депривації формують у свідомості людини необмежені в часі негативні переживання, які об'єктивуються в трагічних образах, успадкованих сучасною людиною через складні механізми сімейних, етнокультурних впливів. Встановлено моделюючий вплив міжпоколінних трансляцій сутності голодомору на життєву стійкість людини. Більшість респондентів, у сім'ях яких були дорогими спогади про події голодомору, які успадковували родинні реліквії, виявляють вищий рівень життєвого благополуччя та самореалізації нащадків (онуків) порівняно з сім'ями, у яких події голодомору замовчувалися, приховувалися, втрачалися родинні зв'язки [3].

Усвідомлення наявності існуючих деформацій національних особливостей, а також вжиття комплексу заходів для усунення деформацій є необхідним у процесі посилення інституційної спроможності нашого суспільства. Це та ключова точка, вплив на яку дасть максимальний ефект для запуску процесів державотворення в Україні зсередини.

Список використаних джерел

1. Кальниш Ю. Г. Пряма демократія в Україні: історичні традиції та перспективи розвитку / Ю. Г. Кальниш // Стратегічні пріоритети [Текст]. – 2008. – № 4. – С. 5–15.
2. Колодій А. Ф. Поняття і концепції демократичного врядування як напряму політичних та управлінських досліджень [Електронний доступ]. – Режим доступу: http://political-studies.com/wp-content/uploads/2010/01/2009_LRIDU-conf_Plenarne.pdf.
3. Маслюк А. М. Особливості переживання людиною довготривалої фізіологічної дери́вації (на матеріалах голодоморів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата психологічних наук : 19.00.01. / Маслюк Андрій Миколайович ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Л.: [б. в.], 2010. – 23 с.
4. Нагорняк Т.Л. Соціокультурний чинник політичної трансформації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата політичних наук : 23.00.02./ Нагорняк Тетяна Леонтіївна; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: [б. в.], 2000. – 19 с.
5. Надолішний П. Вітчизняна традиція демократичного врядування як аспект національного державотворення : до 360 річниці конституції Пилипа Орлика / Петро Надолішний // Вісник державної служби [Текст]. – 2009. – № 4. – С. 69—78.

Лермонтова Юлія Олександрівна,
доцент кафедри організації охорони здоров'я,
публічного управління та адміністрування
Харківської медичної академії післядипломної освіти,
кандидат наук з державного управління,

Федак Богдан Степанович,
завідувач кафедри організації охорони здоров'я,
публічного управління та адміністрування
Харківської медичної академії післядипломної освіти,
доктор медичних наук

**ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Першочерговим завданням держави є розвиток соціальної сфери, до якої відноситься і охорона здоров'я. Видатки на охорону здоров'я мають продуктивний характер – позитивно впливають на економічний розвиток держави, крім того, за допомогою фінансування цих видатків, виконується найважливіша функція держави – соціальний

захист та соціальне забезпечення у сфері охорони здоров'я. Важливою проблемою в Україні залишається досягнення ефективності фінансування системи охорони здоров'я [3].

Однією з найефективніших систем щодо медичного страхування у світі є система Німеччини – модель О. Бісмарка (модель обов'язкового медичного страхування з 1883 р.). Медичне страхування є частиною загальнодержавної системи соціального страхування, що забезпечує медичну допомогу в разі захворювання, догляду за хворим, нещасного випадку, допомогу породіллям, стоматологічну допомогу, забезпечення медикаментами тощо. На медичне страхування припадає понад 8 % валового національного продукту. Фонди медичного страхування складаються із трьох джерел: внесків застрахованих, внесків працедавців, дотацій держави. Фінансування охорони здоров'я забезпечується на 60 % і більше за рахунок соціального страхування, на 10 % – із засобів приватного (добровільного) страхування, на 15 % – державними асигнуваннями і на 15 % – особистими внесками громадян.

У країні існують страхові лікарняні каси, об'єднані в асоціації, які контролюють діяльність кас і їхні витрати. Функціонує декілька видів кас:

- місцеві (переважно для тих членів сімей застрахованих, що не працюють), розташовані за місцем проживання;
- виробничі (за місцем роботи);
- на водному транспорті, гірничі, сільськогосподарські;
- для державних службовців [1].

Контроль і управління їх діяльністю проводить урядове агентство. Обов'язковим медичним страхуванням охоплено понад 90 % населення країни. Близько 0,3 % населення країни не має медичної страховки [2]. Набір послуг, що відшкодовуються медичною касою, включає визначений перелік необхідних медичних послуг і не залежить від величини внесків окремої особи. Структура управління охороною здоров'я та організації медичної допомоги складається з 3-х рівнів. Загальнонаціональний контроль здійснює Федеральне міністерство охорони здоров'я та соціальної допомоги. У регіонах є відповідні міністерства, їх органи та заклади. Муніципальні заклади є підвідомчими місцевим органам влади, відповідним радам, комітетам тощо. Медична адміністрація не поширює свою юрисдикцію на страхові каси та їх асоціації, хоча працює в тісному контакті з ними.

З 2009 р. в Німеччині введено закон, яким було внесено суттєві зміни до моделі обов'язкового медичного страхування. Створено єдиний Фонд охорони здоров'я, куди надходять внески працедавців, найманих робітників та допоміжні кошти з держбюджету. Страхові каси отримують кошти від фонду, а не безпосередньо від страхувальників. За новим законом, медичне страхування є обов'язковим для всіх громадян; члени державних та приватних кас мають право на однакове медичне страхування [1].

Німецька система медичного страхування має цілу низку переваг: гарантований державою високий рівень медичного обслуговування громадян незалежно від їх фінансових

можливостей; максимальне охоплення обов'язковим медичним страхуванням населення; високі витрати на фінансування галузі охорони здоров'я у країні в цілому; значне державне фінансування наукових досліджень у сфері медицини, медичних навчальних закладів та клінік при них і т.ін [3]. Але існують і недоліки, на які слід звернути увагу, розробляючи модель медичного страхування для України. По-перше, постійне збільшення розмірів відрахувань на медичне страхування. По-друге, суттєве збільшення організаційних витрат в системі охорони здоров'я. У лікарняних касах вони становлять приблизно 5 % від суми внесків. По-третє, перелік гарантованих медичних послуг за обов'язковим медичним страхуванням постійно зменшується. Сьогодні це вже стосується низки стоматологічних послуг, купівлі окулярів і контактних лінз тощо. Також є проблема черг до певних лікарів, а деякі операції потрібно очікувати майже півроку [3]. І це далеко не повний перелік недоліків.

Таким чином, можна зробити висновок, що реформування системи охорони здоров'я України і запровадження загальнообов'язкового медичного страхування є нагальним питанням сьогодення, але зміни треба проводити, враховуючи фінансово-економічні особливості нашої держави та існуючий світовий досвід, зокрема досвід Німеччини.

Список використаних джерел

1. Громадське здоров'я: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / В.Ф.Москаленко, О.П.Гульчій, Т.С.Грузева [та ін.]. – Вид.3. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 560 с.
2. Губар О. Є. Медичне страхування у країнах Європейського Союзу. // Фінанси України. – 2003. – № 7. – 130 с.
3. Страхування: Підручник / За ред.. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.

Мамонтова Елла Вікторівна

декан факультету державного управління

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

доктор політичних наук, професор

ДІАЛОГ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В сьогоденньому світі, де знімається багато колишніх обмежень і розширюється поле соціальної взаємодії, діалог (віл грец. – dialogos – бесіда, розмова, або обмін думками, переговори, порозуміння) стає усе більш затребуваною формою відносин. Демократизація відносин держави та суспільства передбачає створення атмосфери довіри і злагоди, у тому

числі й на основі суспільного діалогу між структурами публічної влади, громадянами та громадськими інститутами, що представляють їх інтереси. Діалог – це не просто розмова, але певний тип суспільних відносин. У процесі діалогу учасники спілкування повинні не тільки слухати й чути один одного, алей додержуватися узгоджених правил комунікації. У цьому зв'язку слід відзначити, що в нашій країні культура суспільного діалогу, дискусій, дебатів, полеміки все ще не отримала ані відповідного теоретичного освідомлення, ані втілення у соціальну та політико-управлінську практику.

У сучасному розумінні діалог є певним аналогом суспільної дипломатії як процедури з переговорів з підсумковою домовленістю. Суспільний діалог – це шлях, що веде від суперечок, розбіжностей та конфліктів через етапи спільного обговорення проблем, зближення позицій й далі – до порозуміння й співпраці учасників комунікації. Не випадково, у політиці діалог перетворюється на норму цивілізованої співпраці та демократичної взаємодії сторін, які можуть бути різними за поглядами та функціонально-структурними характеристиками, але визнають право на існування інших, альтернативних поглядів, думок, переконань, цінностей.

Діалог у сфері політичних відносин завжди займав і продовжує займати особливе місце в політичному житті європейської спільноти, будучи розумною альтернативою насильству, війні, тероризму, революціям, повстанням, бунтів і іншим проявам політичного екстремізму, радикалізму, нонтолерантності і нетерпимості. При цьому під діалогом в політиці розуміється не розмова двох і більше осіб за тематикою політичної проблематики, а певна конфігурація взаємодії, переговорний процес і партнерство, що будуються на принципах дискурсивного рівноправності між суб'єктами політичної комунікації, що прагнуть до взаєморозуміння і досягненню взаємовигідного результату, що враховує широкий спектр існуючих думок та інтересів.

Аксіологічний статус діалогу є настільки високим, що він по праву знаходиться у одному ряду з такими фундаментальними політичними цінностями, як демократія, свобода, рівність та рівноправ'я. З точки зору сучасних дослідників політичного дискурсу, демократія – це не стільки сукупність процедур та їх застосування, скільки діалогічна взаємодія між різними суб'єктами політики – державою, партіями, громадськими організаціями та окремими громадянами включно. А дехто з них йде далі та пропонує відмовитись від невизначеного та «беззмістовного» поняття «постмодернізм» на користь характеристики сучасного часу як «епохи багатомірного діалогу», діалогу всеохоплюючого та універсального.

На сьогодні суспільний діалог – це, перед усім, вільний, перманентний та рівнозначний обмін ідеями та поглядами між державою і громадянським суспільством, між інститутами самого громадянського суспільства (включаючи політичні рухи, партії, громадські організації), між центром і регіонами, між віруючими і атеїстами, між правими і лівими, між окремими групами та між індивідами. Але насамперед, суспільний діалог – це

діалог між владою і громадськістю. Звідси, в умовах реалізації європейського вибору, дослідження суспільного діалогу в Україні набуває особливого значення у зв'язку із становленням нових демократичних, правових, соціальних відносин між основними соціальними групами, де провідна роль належить саме інститутам громадянського суспільства, досягнення їхньої рівноправної взаємодії з органами публічної влади.

Усвідомлення формату діалогу є дуже важливим, оскільки між інститутами громадянського суспільства відбуваються «суб'єктно-суб'єктні» відносини, і вони не позбавлені конфліктності та конкурентності, оскільки включають різноманіття інтересів.

Даний аспект яскраво відображається у проблемі, що досліджується, зокрема у ході пошуку моделі взаємодії громадськості та неурядових організацій із органами публічної влади в Україні. В контексті аналізу політико-владного потенціалу інститутів громадянського суспільства виникає зауваження, що цей процес є водночас неполітичним і політичним. Це пояснюється дихотомією політичного/неполітичного, що є основою моделі «громадянське суспільство – держава» та розкриває природу того, як функція суспільного інституту отримує визначальні риси і властивості функції політичної. У цьому зв'язку слід погодитися із ствердженням Д. Яковлева, що стадія вироблення моделі відносин є етапом саме політичної комунікації – «політичної дії, що створює і підтримує в суспільстві зони вільних дискусій і публічного діалогу владних інституцій і представників громадськості, спрямованої на демократизацію політичної взаємодії» [1, с.11].

Отже, принциповим для налагодження постійного діалогу з громадськістю на паритетних началах є забезпечення відкритості й прозорості процесів прийняття рішень, діяльності владних структур і громадських організацій. Прозора відкрита влада призвана належним чином забезпечувати діалог з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень і постійний доступ до інформації про діяльність органів державної влади та її посадових осіб відповідно до норм чинного законодавства. В свою чергу, належна поінформованість сприяє свідомій участі громадян у процесі прийняття рішень, надає можливості для обґрунтованої відповіді та раціонального впливу громадськості на державні рішення. Таким чином саме взаємодія влади і суспільства через відкриту багатоканальну комунікацію відкриває унікальні можливості знаходження оптимальних шляхів для розв'язання наявних проблем.

Звідси обов'язком органів влади є залучення громадськості до обговорення нагальних питань суспільного розвитку, втім не у форматі інформування, але через обґрунтування, пояснювання, пропонування альтернатив їх вирішення. Визначальним у цьому зв'язку є формування загального контексту, в якому люди можуть критично оцінювати події та переглядати свої переконання. В ідеалі суспільство здатне саме визначати та оцінювати власні потреби, співвідносити їх як на індивідуальному, так і на колективному рівнях, переглядати установки та стереотипи, що заважають розвитку держави та особистості, мобілізувати себе для досягнення пріоритетних для суспільства цілей.

Список використаних джерел

1. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація / Денис Вікторович Яковлев. – Одеса : Астропринт, 2009. – 288 с.

Мартиненко Наталія Василівна,
*аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики
Харківського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентові України*

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ:
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ КОНТЕКСТ**

Європейський напрямок розвитку України зумовлений передусім довготривалими національними інтересами. В умовах, коли постійно існує загроза виникнення нових та ескалація «заморожених» конфліктів, Україна покладає надію на загальноєвропейську інтеграцію як на засіб протидії територіальним претензіям, сепаратизму, агресивному націоналізму, етнічній та релігійній нетерпимості.

Євроінтеграція – одна з ключових вимог Революції гідності. Європейський Союз – цивілізаційний вибір українського народу, зовнішній чинник національної безпеки, рушій інституційних перетворень, взірць для побудови економічної системи та політичних інститутів, суттєвий помічник в економічному розвитку. Європейський напрямок розвитку України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами, надає можливості економічного розвитку, реалізації національних інтересів, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

Для більшості перехідних суспільств в умовах глобалізації характерні єдині проблеми історичного розвитку, серед яких: боротьба за збереження власної ментальної ідентичності, налагодження обміну і торгівлі між розвиненими країнами, військова мобілізація в умовах глобальних ризиків (глобальної експансії та глобального тероризму), прийняття відповідної нормативно-правової бази, яка відповідає умовам глобального розвитку [2].

Революція гідності призвела до істотних зрушень у суспільній свідомості українського народу. У громадян України починає домінувати прагнення свободи і розвинене демократичне начало, неприйняття будь-якої деспотії до людської гідності та достатній індивідуалізм, відданість традиційним цінностям і толерантність, відкритість до модерного, цивілізованого світу. На вибраному шляху розвитку України важливим є

зміцнення держави, її престижу у світовій співдружності, реальний міжнародний вплив, місце у світовій економіці, досягнення науки, освіти і культури, спорту.

Досвід розвинутих країн Європейського Союзу підтверджує те, що розвинена національна ідентичність є визначальною конкурентною перевагою в сучасному глобалізованому світі.

Досить цікавими з цього приводу є думки Е. Д. Сміта про те, що чуття національної ідентичності стає могутнім засобом самовизначення й самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури. Саме завдяки спільній неповторній культурі ми спроможні дізнатися, «хто ми такі» в сучасному світі [5].

Необхідним чинником зміцнення національної ідентичності громадян України є престиж держави, її реальний міжнародний вплив. Молодіжна політика в Україні має ґрунтуватися на історії власного народу та на європейському досвіді.

В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України [4].

Реалії українського сьогодення вимагають такої особистості, яка здатна жити і діяти в соціально-економічних умовах епохи інтеграції України в європейський простір, водночас залишатися патріотом своєї Батьківщини, мати сформовану національну самосвідомість. Зміст виховання на сучасному етапі спрямований на становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудовувати суверенну, демократичну державу, відстоювати національні інтереси, здатного виявляти національну гідність, який знає свої права та обов'язки, цивілізовано вміє відстоювати їх, може успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянин, носій національної культури, сім'янин, професіонал.

Вчені всіх країн визнають, що патріотизм є могутньою і непереможною духовною силою кожного народу. Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління як ніколи є актуальним в наш час.

На експертній зустрічі щодо реалізації державної політики з питань національно-патріотичного виховання начальник відділу національно-патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України Микола Ляхович поінформував про те, що в 2016 році вперше за часи Незалежності України з державного бюджету на реалізацію Всеукраїнських заходів з національно-патріотичного виховання виділено 10 мільйонів гривень. У різних регіонах розроблено 207 проектів було відібрано 51 проект, що відповідає усім вимогам і реалізовуватиметься спільно з громадськими організаціями. На сьогодні 18 заходів вже проведено, серед них – 12 спрямовані на військово-патріотичне виховання [1].

Майбутнє України формується сьогодні, для цього слід закласти ідею єдиної, консолідованої української політичної нації. Особливо ефективна в цьому контексті патріотична просвітницька робота, яка має проводитись серед молодого покоління, тих її представників, хто сьогодні ходить у школу, хто слухає лекції в університетах та формує своє громадянське «Я» для майбутнього України, для демократичних змін та вступу України в ЄС [3].

Українська держава перебуває на шляху реформ, енергійною та вирішальною силою яких є молодь. Тому перед Україною сьогодні стоїть завдання швидкого та якісного відродження національно-патріотичного виховання, що є частиною національної безпеки й обороноздатності держави, інструментом утвердження громадянської єдності на основі національно-патріотичних і демократичних цінностей. Наша ціль – органічна єдність європейських цінностей у розвитку суспільства і держави та українських національних і родинних традицій.

Трагічні події останніх трьох років, що пов'язані із збройною агресією Росії проти України, наслідком якої є анексія Криму, криваве протистояння на сході, свідчать про критично низький рівень патріотизму, відсутність української національної самосвідомості серед населення деяких регіонів країни. Саме тому необхідно переймати позитивний досвід розвинутих демократичних країн Європейського Союзу, враховуючи те, що громадянська освіта має ґрунтуватися на історії власного народу, адже суспільства виживають тільки тоді, коли всі свої цінності передають через покоління не дивлячись на різну історію регіонів. Необхідно поєднати державу територіально та ментально, тоді кожен громадянин України буде вважати себе частиною української спільноти, яку об'єднує єдина історія, єдина мова й однакові прагнення.

Список використаних джерел

1. Відбулася експертна зустріч щодо реалізації державної політики з питань національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249171401&cat_id=244277212
2. Ковбасюк Ю. В. Детермінований вплив глобалізації на розвиток сучасних систем державного управління / Ю. В. Ковбасюк // Вісн. НАДУ. – 2015. – № 1. – С. 5–13.
3. Пірен М. І. Презавантаження мислення сучасної політико-владної еліти України в процесі реалізації демократичного врядування / М. І. Пірен // Вісн. НАДУ. – 2016. – № 1. – С. 126–131.
4. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки Президент України; Указ, Стратегія від 13.10.2015 № 580/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>
5. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – С.10-27.

Онищук Віталій Михайлович,

завідувач кафедри соціології

Одеського національного університету імені І.І.Мечникова

доктор соціологічних наук, професор

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – ЗА І ПРОТИ: СОЦІАЛЬНИЙ ЗРІЗ

Напередодні Євромайдану – Революції гідності, згідно свідчень даних соціологічних опитувань до 70 % активного населення держави в 2013 р. підтримувало європейський напрям української політики. І на сьогодні ЄС залишається цивілізаційним вибором українського народу, зовнішнім чинником національної безпеки, взірцем для побудови економічної системи та політичних інститутів, рушієм інституційних перетворень і донором для надання економічної допомоги.

До цієї когорти населення можна віднести поняття «революція зростаючих очікувань», що характеризує формування нового типу особистості – суб'єкта дедалі більших життєвих претензій. Погана робота соціальних ліфтів, помножена на застійні тенденції ринку праці, породжує феномен зайвих людей, чия фрустрація може породити соціальні катаклізми. Частка домогосподарств, які відносять себе до бідної частини населення, становить 72,3 %, тобто майже три четвертих суспільства. На кінець 2015 року лише 0,7 % громадян вважали себе середнім класом, а 27 % – не бідними, але й не середнім класом [1, с. 6]

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві супроводжуються соціально-структурними перетвореннями, формуванням нових верств, груп, зміною місця в стратифікаційній системі та зміною соціальних ідентифікацій [2, с. 79] Для всіх соціальних страт характерне перевантаження пасивно-стабільного типу мобільної поведінки. Але результати досліджень КМіСУ, Центру Разункова, Демократичних ініціатив на протязі останніх 2-ох років свідчать про різну готовність і здатність в українському соціумі до зміни соціальної позиції, статусу, тобто покращення умов життя. В цьому розрізі простежується досить значна частина населення, яке не задоволене тим, що має (роботою, яка не задовольняє, рівнем життя, яке помітно, на очах знижується) і має наміри і можливості щось в суспільстві змінювати.

Найбільше реальних і потенційно мобільних членів суспільства у серединних страхах українського суспільства. Спостерігається також зростання частки осіб від вищої до нижчої страти із вимушеним типом мобільної поведінки, хто змушений був змінити свій життєвий уклад під впливом об'єктивних обставин. Відповіді респондентів засвідчують, що переважно середній та нижче середній рівень задоволення соціальних, матеріальних та громадянських потреб сполучається з вербально вираженою готовністю

значної частини до практик змін місця професії, перекваліфікації, соціального становища, підвищення соціального статусу – тобто реалізації життєвих стратегій досягнення вертикально висхідного переміщення в умовній стратифікаційній ієрархії.

Потенційно мобільними є молоді люди віком 18-24 років, які завжди є найбільш активними, оскільки мають наміри здобути фах, закінчити навчальний заклад, працевлаштуватися, а якщо ні – то виїхати за кордон. Ті, хто вже працює часто змінюють роботу по-горизонталі з урахуванням оплати праці, зручного графіку та умов роботи, кар'єрного зростання зі збереженням балансу між роботою і особистим життям.

Більшість із них вже розуміють, що якщо вони хочуть якихось змін, то мусять їх робити самі. Вони мають свою думку і прагнуть її висловити, вони не розуміють необґрунтованих наказів і завдань, бо звикли отримувати відповіді на свої запитання і спілкуватися зі старшими за віком як рівні. Ці люди складають особливий клас – покоління із новими якісними характеристиками та невизначними перспективами. Сформоване покоління пов'язане з дуже травматичним досвідом – коли серйозні історичні катаклізми покладають на нього свій жорсткий відбиток. Наука управління зобов'язана сьогодні розробити сценарії і робити прогнози, розписати дорожню карту цієї страти на майбутнє.

Активний, реальний, тип соціальної мобільності властивий особам до 40 років. В переважній більшості це ті, хто відносно нещодавно здійснив соціальне переміщення. Потенційно пасивні і зневірені є особи віком понад 50 років, які не мають місця праці, готові приступити до роботи, але довго не можуть її знайти і вичерпали всі можливості для цього. Старше покоління не схильне вже щось кардинально змінювати, не маючи ані можливостей, ані відповідних життєвих шансів. Для цієї когорти населення підходить поняття «мовчазна революція». Це міжгенераційний зсув, викликаний прискореним старінням населення України. Але саме ця когорта населення ратує за радянщиною, є найбільш активною частиною електорату, їх очікування вищих пенсій зіграло свою роль на Сході України та в Криму. А сьогодні ще й добавляється тарифна проблема, податок на працюючих пенсіонерів та інше.

Все це простежується у суспільному просторі України, але розбудова її – це спільна справа всіх громадян. Всі українці бажають покращення умов життя. Значна частина населення не позиціонує себе як громадяни, передоручає право на свідомість та громадянську колективність іншим людям і таким чином делегує їм як всезагальний обов'язок захисту Батьківщини, так і зобов'язання щодо реформування її політичного, економічного та соціального життя. Згідно з дослідженням Фонду «Демократичні ініціативи» після корумпованості влади громадяни вважають, що «олігархізація економіки, привласнення олігархами прибутків і виведення коштів за кордон» є другою за важливістю проблемою (54,4 % респондентів). На думку громадян, найбільший опір реформам чинять самі олігархи (51 % респондентів). [1, с. 6]

Окреслимо основні принципи роботи, які є ключовими для забезпечення належних умов, необхідних для реформування країни. Перша передумова на початку

реформаційних процесів – це гласність. Зміни не будуть тривалими й ефективними, якщо ми – українці не зрозуміємо їхньої суті. Тож сьогодні важливо щоденно вести діалог із суспільством, усвідомивши, що будь-яка допомога ззовні є дієвою лише за умови невтомної праці всього суспільства. Реформи, прописані в Угоді про Асоціацію, мають позитивний ефект для країни і її громадян, і цей напрям підтримує Євросоюз.

Перший крок у цій передумові полягає у тому, щоби усвідомити природу та характер завдань, які стоять перед суспільством, які мають бути вирішені. Другою передумовою, ключовою засадою роботи над реформуванням України є знищення адміністративних структур, владної замкнутої корпорації, пронизаної міцними особистісними зв'язками, які сприяють корупції. І третє, – це викоринити все, що пов'язано з корупцією, яка існує на ментальному рівні. Корупція шкодить добробуту громадян – соціальні функції держави не виконуються, зростає рівень бідності, посилюється нерівність доходів і зменшується рівень довіри у суспільстві.

Потрібно позбутися монетарної свідомості й поставити в центр уваги людину, створити принципово нові соціальні ліфти, які б висували на відповідні державні посади ефективних менеджерів і нових політиків, усунути негативні, злоякісні чинники, які постійно призводять до хворого недієздатного стану соціального тіла. Четвертий принцип, який, як засвідчує досвід Польщі, Чехії, Угорщини та інших, є ефективним – філософія політичної підзвітності і демократії. Забезпечення реального народовладдя – це проблема не тільки України. Відсутність у нашій країні механізмів реального впливу на розпорядників влади не випадкова, оскільки самі ці механізми зв'язку суспільства та держави, зв'язку державних виконавців влади з народом, розроблялися самою державою. Їхня відсутність це наслідок небажання можновладців бути підзвітними громадянам, суспільству. Тому самі громадяни своєю ініціативою повинні добиватися і напрацьовувати ці механізми, будувати діалог із суспільством, знаходити консенсус, буде відновлено довіру до держави, політичних інститутів та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Коваліско Н.В. Стратифікаційні порядки суспільства: концептуальні уявлення та досвід вивчення/ Н.В. Коваліско – К.: Інститут соціології НАН України.2008. – С.240.
2. Склярів Р. Як подолати розкол між елітами і народом: шлях знизу/ Р. Склярів – Дзеркало тижня. Україна. – 2016 – № 41.

Сокур Олексій Володимирович,
аспірант кафедри історії та всесвітньої політики
Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Історії відомі численні проекти практичного втілення ідеї побудови єдиної спільноти народів, проте всі вони були приречені на провал через протидію з боку держав, які піклуються виключно про свої інтереси. Друга світова війна змінила ситуацію – панічний страх перед можливістю повторення породжених нею наслідків змусив керівництво європейських держав задуматися про перегляд формату відносин в пошуках більш ефективної моделі забезпечення миру і безпеки, здатної відкрити шлях до більш безпечного світоустрою і економічного процвітання. Таким чином, в післявоєнний період ідея європейської єдності отримала значний імпульс для свого втілення – спочатку на ґрунті об'єднання проти нацизму, потім – при розробці планів майбутнього перебудови Європи [3, с. 24].

Намагаючись запобігти міждержавним конфліктам у Європі, відомі європейські мислителі й політичні діячі все частіше схилялися до думки про необхідність обмеження державного суверенітету. Розглядаючи державу та її інтереси як першопричину міждержавних суперечностей, що зумовлюють воєнні конфлікти, прихильники «єдиної Європи» висловлювалися за необхідність утворення наднаціонального об'єднання, яке керувалося б, насамперед, спільними інтересами, а не інтересами окремих держав. Ця мета залишалася незмінною протягом століть, змінювалися лише завдання, форми та методи досягнення такого об'єднання [5, с. 361].

На початку європейського інтеграційного будівництва безумовна перевага належала функціональному методу.

Як свідчить аналіз, в основу європейського будівництва було покладено, передусім, концепцію функціональної інтеграції. Основні її положення сформулював англійський соціолог Д. Мітрані, який вніс значний вклад у розвиток функціональної теорії міжнародних відносин. Основна ідея полягала в «запобіганні політичних розбіжностей шляхом розширення мережі міжнародних агентств, націлених на інтеграцію життєвих інтересів усіх націй». Хаас Е. пише, що «інтеграція є процес зростання взаємодії і змішування, який має на меті стирання кордонів між системою міжнародних організацій і оточенням, яке складають національні держави – члени організації. Інтеграція служить головною формою сучасного міжнародного розвитку» [6, с. 321].

Інший напрямок – це «плюралістична школа». На відміну від попередніх шкіл, які, пропонуючи кожна свої методи здійснення головної мети інтеграції, бачать її в

об'єднанні держав в ширшу спільність через поступове відмирання їхніх суверенітетів, представники «плюралістичної» школи виходять з тези, що поглиблення інтеграційних процесів не призводить до витіснення національних цінностей.

Новий погляд на євроінтеграційний процес і визначення ролі держав та наднаціональних інститутів у ньому запропонувала теорія нового інституціоналізму. Новий інституціоналізм ставить успіх інтеграції в залежність від ефективної діяльності наднаціональних інституцій. Категорії «інститут» у новому інституціоналізмі, як зазначає Леонід Бунецький, надається комплексне визначення як складному поєднанню формальних і неформальних правил, культурно-ціннісних компонентів, що формують «сенсові рамки» для діяльності політичних акторів [1, с.73].

У 90-і роки в світлі передбачуваного розширення ЄС на схід теоретиками і практиками європейського будівництва був запропонований цілий ряд моделей інтеграції, які на їх думку дозволяють, виходячи з принципу синхронного прогресу всіх членів ЄС, одночасно реалізувати поглиблення і розширення ЄС. Другим підходом є так зване «affiliated membership» (часткове членство), що передбачало участь асоційованих з ЄС держав в певних процедурах і заходах ЄС, які переважно не відносяться до «основного ядра» компетенцій і діяльності організації.

Теорія «гнучкої Європи» (ще одна назва цієї моделі «Європа a la carte»), яку висунула колишній міністр з європейських справ Франції Е.Гігу, не передбачає очікування відстаючих країн з будівництва ЄС (що передбачено) Маастрихтським договором. В Європі має бути тверде ядро, яке введе в дію в передбачений термін валютний і економічний союз, а також політичний союз із загальною зовнішньою політикою, обороною і європейським громадянством [2, с. 28]. Інші засновником теорії «гнучкої Європи» вважають колишнього прем'єр-міністра Великобританії Джона Мейджера, який називає теорію так званим «меню» стратегій розвитку європейських країн.

Підсумовуючи, можна відзначити, що найбільш вивченим моментом на сьогоднішній день є теоретизація процесу інтеграції. Велика частина зарубіжних вчених розглядають інтеграцію як історичний феномен, а не як арену спільних політичних протиріч.

Отже, інтеграція є складним, багатостороннім і часто суперечливим явищем. Незважаючи на те, що інтеграція є наслідком усвідомлення необхідності спільного вирішення проблем сучасності, вона, з одного боку, створює умови для формування інтернаціональних (міждержавних чи наддержавних) політичних інститутів, а з іншого – може призвести до протистояння різних соціально-політичних сил, партій, держав, цивілізацій. Оскільки кожен із теоретичних підходів акцентує увагу на певному аспекті інтеграції, то у практичній діяльності наднаціональні організації не застосовують у «чистому» вигляді ідеї якогось одного теоретичного підходу. Проте теоретичні засади інтеграції мали значний вплив на формування програм різноманітних міжнародних союзів.

Наразі євроінтеграція характеризується ускладненими й багаторівневими взаємодіями інституцій ЄС з національними урядами і саме тому теоретичне визначення майбутнього ЄС знову стало одним з найбільш важливих дослідницьких завдань сьогодення.

Список використаних джерел

1. Бунецький Л.Л. Інституціональна проблематика в сучасній політичній науці: аналіз феномена «політичний інститут» [Текст] / Л. Л. Бунецький // ВЛУ. Сер. «Філософсько-політологічні студії». – 2010. – Вип. 1.
2. Панарина Е. Развитие идеи европейской интеграции в первой половине XX века / Елена Александровна Панарина. – Диссерт. – Специальность 07.00.03: Всеобщая история. – Ставрополь, 2006. – 279 с.
3. Право Европейского Союза [Текст] : учеб. пособ. / С. Ю. Кашкин, А. О. Четвериков, П. А. Калиниченко [и др.]; отв. ред. С. Ю. Кашкин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2011.
4. Передумови і віхи європейської інтеграції. Європейська інтеграція. [Електронний ресурс]: – Режим доступу : <http://ukrmap.su/uk-wh11/1298.html>
5. Череватий, С.В. Розвиток ідеї європейської інтеграції та її значення для України / С.В. Череватий // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 19. – С. 358-366.
6. Haas E. B. The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957 / Ernst B. Haas. – London : Steven & Sons, 1958. – 552 p.

Семенець-Орлова Інна Андріївна

докторант кафедри управління освітою

Національної академії державного управління

при Президентові України,

кандидат політичних наук

ОСВІТНЯ ЗМІНА ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ЗМІНИ В ТЕОРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Якщо взяти будь-яку дефініцію поняття «розвиток» (наприклад, як характеристика якісних змін об'єктів, появи нових форм буття, інновацій та нововведень, що поєднана з перетворенням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків), можна стверджувати, що воно безумовно пов'язане з проблемою змін. Управління розвитком підвищує показники якості системи, ефективність процесів їхнього проектування, функціонування та експлуатації [1, с. 45]. Відома українська дослідниця Л. Парашенко вказує, що

соціальний розвиток розглядається як конкретний вид зміни [1, с. 48]. Вчена стверджує, що основними класичними парадигмами соціального розвитку є еволюціонізм, теорія історичних циклів та історичний матеріалізм. У класичних теоріях розвитку засадничим методологічним принципом є ідея соціального порядку та лінійності соціального розвитку. Така позиція, звісно, аргументована. Однак, на нашу думку, для науки державного управління досить аргументованою буде позиція визначати розвиток як сукупність багатьох чи декількох прогресивних / регресивних змін.

На думку американського дослідника освітніх змін Л. Вакса, проблема управління освітніми змінами, як науковий напрям зі своїм словником наукових категорій та методологією досліджень, остаточно сформувався на початку 1980-х рр., коли «повінь» освітніх реформ захлеснула США (після публікації звіту «Нація в небезпеці» 1983 р.) і аналогічних реформ в Канаді, інших промислово розвинених країнах. Автори перших теоретичних досліджень освітніх змін здебільшого були викладачами з університетських факультетів освіти, у невеликій кількості в їх число входили публічні управлінці у сфері освіти, а також консультанти з розробки освітньої політики, працівники аналітичних центрів. Предмет відповідних досліджень включав питання запланованих освітніх змін на різних організаційних рівнях (школа, район, область, держава), особливо в рамках реформування цілої системи. Але навіть до сих пір, як правило, предмет досліджень повною мірою так і не включає освітні розробки за межами цієї системи освіти (наприклад, швидкий розвиток сімейного навчання). З 90-х рр. дослідники освітніх змін починають наголошувати, що перетворення в освіті нечасто впроваджуються з таким успіхом, як передбачалося, або їх не вдається успішно поширити по всій організації та забезпечити довготермінову стійкість трансформаційних процесів. Навіть якщо освітні зміни у вигляді, наприклад, нових навчальних програм і були впроваджені, вони не давали очікуваних результатів зростання успішності.

Звісно, сприйняття соціальної реальності як безперервного континуума соціальних змін має на увазі виявлення схем самоорганізації та розвитку. У другій половині ХХ ст. сформувався новий процесуальний підхід до вивчення соціального розвитку, що передбачав визначення залежності конструювання соціального процесу від структурних умов, успадкованих з минулого [2]. Оскільки соціальний світ – це, передусім, світ соціальних організацій, то розвиток останніх – організаційний розвиток – досліджують представники багатьох дисциплінарних напрямів – соціології, теорії управління, теорії організації [1, с. 49]. Як стверджує Л. Паращенко, це надає підстави говорити про існування сучасної теорії управління організаційним розвитком, щодо якої теорія державного (публічного) управління може виявитися як окремий її розділ [1, с. 50].

Концепція публічного має особливе значення у сфері освіти. В першу чергу, «публічне» по-різному використовуються для позначення фізичних, культурних, соціальних, дискурсивних і «уявних» просторів, створених через освітню практику.

Публічна освіта використовується як визначення освіти для загального або колективного блага («справедливість в різноманітті»). На думку австралійського професора Дж. Геррард, маргіналізація, відчуження та пригнічення не може бути виправлено лише шляхом збільшення суспільного простору за допомогою держави. Швидше за все, рівність і справедливість часто вимагає фундаментального відтворення публічного і загального [3, р. 863]. Проте, чим саме має бути в ідеалі ця публічна освіта, на думку вченої, залишиться невирішеним питанням. Визначення та мрії «загального» і «публічного», по суті, є спірними. Адже досі сучасні публічні інституційні практики щодо освітньої рівності та справедливості залишаються формальними. Ще півстоліття тому публічна освіта взагалі була пронизана гендерними, расовими, класовими, культурними протиріччями та дискримінаційними явищами [3, р. 864]. Громадська активність призвела до впровадження багатьох прогресивних реформ – безкоштовної вищої освіти, підтримки комплексних інклюзивних програм тощо. Пам'ять про успішні реформи в ім'я рівності, для загального блага – сильна, потужна і «спокуслива». Але навіть у 1970-і рр., коли ідеї розвитку системи справедливої освіти, що вчить поважати відмінності та різноманітність, були підтримані політично (це стало можливим завдяки повоєнному економічному процвітанню і впливовому соціальному руху за зміни), публічна освіта все одно залишалась не доведеним до кінця проектом, що і наразі перебуває у процесі становлення. Тому видається дуже складно точно визначити та сформулювати межі справедливої всеосяжної публічної освіти [3, р. 866].

Освітні зміни – не лише зміни у освітній галузі, але й перетворення, пов'язані із організаційним навчанням, менеджментом знань в організації в умовах динамічного інформаційного суспільства. На думку Дж. Геррард, проблема управління освітніми змінами дуже специфічна і не вписується у більшість концепцій організаційного розвитку, оскільки до системи публічної освіти (виходячи з її особливої соціальної ролі) важко застосувати вимірювальні показники економічного характеру [3]. Розмірковуючи над зміною та стабільністю, багато вчених зазначають, що це протилежні поняття. Однак, у своєму есе Т. Парсонс ще в 1973 р. відзначив **необхідну взаємодію стабільності і зміни в організаціях** [4]. Вчений стверджує, що так як організація структурована на впорядковані частини, які координуються для підтримки життєвих сил, зміни в цих частинах необхідні для підтримки структури в цілому. Стабільність, на думку вченого, в свою чергу, істотно залежить від процесів постійних (запланованих) змін для нейтралізації внутрішніх або зовнішніх джерел мінливості. Тому, на думку Т. Парсонса, стабільність вимагає (запланованих) змін.

Отже, виходячи з проаналізованого підходу, організації змінюються під впливом соціальних інститутів, а основоположні організаційні зміни означають переналадження існуючої організації до нових суспільних ідей та норм. Таким чином, фундаментальні освітні зміни включають перебудови у освітніх ідеях, нормах,

організаційних механізмах і рамках, які конституюють освіту як соціальний інститут. Коли такі зміни відбуваються, нові організації можуть виникнути для доповнення або заміни наявних. Тому організаційні зміни є, швидше, питанням розвитку (зміни) засадничих суспільних ідей, ніж розумних стратегічних «хитрощів» агентів змін (наприклад, як наразі у США через запит, що виник з нової професійної структури суспільства («знизу») з'являються нові корпоративні університети, технічні академії тощо). Беручи за основу наведені аргументи, управління освітніми змінами можна детермінувати як вид соціального управління.

Список використаних джерел

1. Паращенко Л. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні / Л. Паращенко. – Київ : Майстер книг, 2011. – 536 с.
2. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М. : Аспект Пресс, 1996. – С. 261–267.
3. Gerrard J. Public education in neoliberal times: memory and desire [Internet Resources] / J. Gerrard // Journal of Education Policy. – Vol. 30. – 2015. – P. 855–868. – Mode to assess : <http://dx.doi.org/10.1080/02680939.2015.1044568>.
4. Parsons T. A Functional Theory of Change / T. Parsons // Social Change: Sources, Patterns and Consequences. – New York : Basic Books, 1964. – P. 83–97.

Федак Богдан Степанович

*завідувач кафедри організації охорони здоров'я,
публічного управління та адміністрування
Харківської медичної академії післядипломної освіти,
доктор медичних наук,*

Якубенко Юлія Валентинівна

*асистент кафедри організації охорони здоров'я,
публічного управління та адміністрування
Харківської медичної академії післядипломної освіти*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

До проблеми інтеграції України у європейський культурний простір [3, 4, 6, 8, 10, 11], як і до питання самоідентифікації українців в умовах глобалізації, останнім часом звертається все більше вчених, тим самим підкреслюючи актуальність цих явищ [1, 6, 7,

9]. Посилення чинника національної самосвідомості спричинює істотну зміну самого євроінтеграційного контексту, в якому національні культури шукають не лише підтвердження свого місця в культурній системі єдиної Європи, ідентифікації із «західними» культурними цінностями, але й нових економічних та технологічних можливостей інтеграції. На жаль, нинішньою європейською реальністю стала взаємна упередженість між Західною та Східною Європою.

Більшість вітчизняних науковців вважають, що політичні перешкоди на шляху міжнародних контактів та культурної інтеграції України до світу, зокрема, до Європи, набагато легше подолати, ніж фінансові труднощі; що світ дуже мало знає про Україну та її культуру. Цей брак знань, нажаль, часто породжує примітивні негативні стереотипи.

У цілому можна зробити висновок, що міжнародні контакти української культури розвиваються досить інтенсивно, але цей розвиток поки що відбувається дещо стихійно, йому бракує системного підходу, а державна підтримка міжнародного культурного співробітництва має бути вагомішою фінансово та різноманітнішою в плані механізмів та форм. Зокрема, Україна потребує національної інституції на кшталт Британської Ради чи Гете Інституту, котра б систематично представляла у світі українську культуру, а також грантової програми, яка б підтримувала переклади творів українських авторів іноземними мовами чи презентації (виставки) українських митців за кордоном. Це відчутно допомогло б культурній інтеграції України до Європи.

Отже, культурні зв'язки України з Європою мають сьогодні амбівалентний характер. З одного боку, сама поява незалежної України на європейській карті істотно вплинула на увагу європейських народів до молодої держави та її культурних здобутків. Культурна присутність України у світі істотно розширилася також завдячуючи прямим культурним контактам з іншими країнами [2]. Втім, з іншого боку, ці зв'язки не набули сподіваного обсягу та якості через цілий ряд причин, серед яких насамперед варто виокремити:

- негативний політичний та економічний імідж України як держави авторитарної, гіперкорумпованої, неправової;

- сумнозвісна «багатовекторність» та відповідно мовно-культурна амбівалентність українських еліт, що небезпідставно породжує сумніви у європейців щодо культурної самобутності, повноцінності та перспективності цієї нації;

- брак активної, компетентної, ефективної державної культурної політики, спрямованої зокрема на зміцнення українсько-європейських культурних зв'язків [2].

Лише послідовно долаючи перелічені перешкоди й недоліки, Україна може налагодити повноцінні культурні зв'язки з Європою, поліпшити свій образ у світі, створити сприятливі умови для розвитку туристичного бізнесу та культурних індустрій, використати досить багату національну культуру для вирішення стратегічних завдань усебічної загальнонаціональної модернізації.

Список використаних джерел

1. Александрова М. Культура та цивілізація: становлення проблематики в українській філософській думці (кінець XIX – початок XX століть): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / М. Александрова. – Х., 2003. – 16 с.
2. Гриценко О. Світ, Європа і ми [Електронний ресурс] / О. Гриценко // Режим доступу до статті: [Http://www.culturalstudies.in.ua/st_5.php](http://www.culturalstudies.in.ua/st_5.php)
3. Кордон М. Євроатлантична інтеграція України / М. Кордон, З. Куликівська // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 22. – С. 3–6.
4. Кравченко П. Інтеграція вітчизняного культурно-історичного досвіду в сучасну українську державотворчу концепцію (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / П. Кравченко. – К., 2001. – 39 с.
5. Кушнарьова М. Аналіз сучасних тенденцій у культурних зв'язках України і Європи [Електронний ресурс] / М. Кушнарьова, Н. Гончаренко, М. Рябчук // Режим доступу до статті: [Http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2003_8.php](http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2003_8.php)
6. Михайлова О.А. Україна в контексті до європейського культурного простору [Електронний ресурс] / Михайлова О.А. // Режим доступу до статті: <http://www.stattionline.org.ua/obraz/33/1967>
7. Мормуль О. Культура и цивилизация: социокультурный аспект / О. Мормуль // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 86. – С. 117-119.
8. Овчинникова Н. Межкультурная коммуникация в контексте социогуманитарного знания / Н. Овчинникова // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 91. – С. 97-99.
9. Сергієнко Т. Внутрішньополітична інтеграція сучасного українського суспільства в контексті державотворення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Т. Сергієнко. – К., 2007. – 20 с.
10. Сидоренко С. Глобальна людина в контексті глобального буття і глобальної свідомості / С. Сидоренко // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 83. – С. 103–106.
11. Тодоров І. Європейська і євроатлантична інтеграція України: загальнонаціональний та регіональний виміри (1991 – 2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / І. Тодоров. – Донецьк, 2007. – 38 с.
12. Філоненко Р. Європейська інтеграція України в контексті її відносин з Російською Федерацією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / Р. Філоненко. – К., 2008. – 19 с.

Яцик Ірина Станіславівна,
докторант кафедри управління освітою
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат філософських наук, доцент,

Яцик Сергій Петрович,
доцент кафедри управління освітою
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат філософських наук

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЄС ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА МОРАТОРІЙ НА ВИВЕЗЕННЯ ЛІСУ-КРУГЛЯКУ ЯК ПЕРЕПОНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

17 березня 2015 року Рада асоціації між Україною та ЄС схвалила оновлений Порядок денний асоціації, який сприятиме процесу поглибленого реформування і модернізації економіки України [2]. Будучи узгодженим між Урядом України та ЄС і його державами-членами, цей документ є основним політичним інструментом реалізації та моніторингу Угоди про асоціацію.

Основним на що хочеться звернути увагу, є те, що у порядку денному асоціації між Україною та ЄС закладено практичну основу для досягнення спільних цілей політичної асоціації та економічної інтеграції у формі списку пріоритетних реформ і конкретних заходів, а також підтримки ЄС з широкого кола важливих питань, які є предметом Угоди про асоціацію, частина з яких тимчасово застосовується з 1 листопада 2014 року [2]. Оновлений документ тепер відображає посилений рівень асоціації у наших двосторонніх відносинах.

Оглядаючись сьогодні на більш, ніж півтора роки реформування конституції, виборів, судової системи, боротьби з корупцією, державного управління, енергетики, дерегуляції, державних закупівель, оподаткування та зовнішнього аудиту, які були першочерговими до виконання Україною, можемо констатувати факт, що досягнуто значних результатів у перелічених сферах. Однак, Вісімнадцятий саміт Україна – ЄС, який відбувся 24 листопада 2016 року у Брюсселі, продемонстрував, що ЄС не готовий виконувати пункт 3.6. Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію, зокрема у положенні про запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС на основі Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України [1, 20].

«ЄС і Україна визнають важливість підтримки узгоджених пріоритетів за допомогою належних і достатніх політичних, технічних і фінансових інструментів, підтверджують свою рішучість продовжувати співпрацю у напрямку політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС і наголошують на важливості швидкої ратифікації Угоди про асоціацію всіма державами-членами ЄС відповідно до їх національних процедур» – це все офіційні заяви делегатів саміту... Але результат – відсутність рішення про запровадження лібералізації візового режиму!

Попри всі офіційні заяви, українці достойні отримати безвізовий режим для туризму, навчання та ведення бізнесу.

Ми спробуємо розібратися у основних причинах невиконання ЄС Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію: по-перше, відсутність законодавчих норм у Європейському Союзі щодо механізму швидкого призупинення безвізового режиму з третіми країнами. Нагадаю, що Україна поки що не входить до «третьох країн», але після введення лібералізації безвізового режиму, стане такою.

По-друге, міграційна криза в Європі, яка викликана війною в Сирії, негативними явищами в економіці країн-сусідок Європи. Економіка ЄС не може забезпечувати ті високі соціальні стандарти для емігрантів, які були визначені законодавчо.

По-третє, Німеччина і Франція виступають за повне призупинення безвізового режиму для країни, яку Єврокомісія визнає проблемною. Коментарі тут зайві.

По-четверте, бажання країн-учасниць ЄС частково закрити власні кордони для зменшення міграційних потоків у середині ЄС.

Список причин можна продовжувати, але хочу зауважити, що лібералізація візового режиму – це не та проблема, якою потрібно перейматися українцям сьогодні. Насправді ті особи, які мають можливість поїхати до країн Європейського Союзу, сплативши 35 євро консульського збору та 18 євро за послуги візового центру, без проблем можуть отримати довгострокові візи. Тому увага до надання чи ненадання ЄС Україні безвізового режиму – це лише медійна бульбашка, яка лише відволікає українців від реальних проблем у нашій державі.

Стосовно реальних проблем, які сьогодні виходять на перший план – вирубка лісів без промислового відновлення, а також продаж лісу-кругляку закордон. І проблема не лише екологічна, а й економічна – експорт сировини замість готової продукції. Варто зауважити, що народні депутати проголосували за запровадження 10-річного мораторію на експорт необробленої деревини 9 квітня 2015 року. Виняток становить сосна, мораторій на експорт якої встановлюється з січня 2017 року.

І ось, нещодавно з'явилася інформація, що Європейський Союз надасть 660 мільйонів євро другого траншу макрофінансової допомоги Україні тільки після зняття мораторію на експорт лісу-кругляка. З одного боку, мораторій є порушенням умов членства України у Світовій організації торгівлі та положень Угоди про асоціацію з ЄС,

а з іншого – змістить іноземних виробників створювати в Україні підприємства для переробки деревини. Таким чином будуть створені нові робочі місця, сплачені податкові збори до бюджету, забезпечено зростання економіки.

Що ж важливіше у даній ситуації: євроінтеграція чи захист національних економічних інтересів? Звичайно, це запитання риторичне, бо ми не впливаємо на його прийняття чи скасування...

Однозначно можна стверджувати, що і лібералізація візового режиму для України, і мораторій на експорт лісу-кругляку будуть залишатися перепонами у питаннях євроінтеграції України. Урядам ЄС та України слід подбати про довгострокові стратегічні цілі, а чи співпадуть вони, ми зможемо побачити уже найближчим часом.

Список використаних джерел

1. Порядок денний асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua>laws/show/994_990](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990)

2. Спільний прес-реліз щодо схвалення Радою асоціації між Україною та ЄС оновленого Порядку денного асоціації. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://novisa.org.ua/rada-asotsiatsiyi-mizh-ukrayinoyu-ta-yes-shvalila-onovlenij-poryadok-dennij-asotsiatsiyi/>

Яцун Євгенія Матвіївна,

старший викладач кафедри української та іноземних мов

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

ONLINE LEARNING TEACHING TECHNIQUES

The growth of technology for educational use has transformed the way in which people learn and access education. This is particularly true for languages, an area in which the explosion of mobile apps and interactive software has provided choice to a range of people who were previously unable to access foreign language education.

Online learning strengths lie in student empowerment, flexibility, accommodation, customization, collaboration, and creation. Students are empowered through online learning in a number of ways. They are free to access materials whenever and wherever they want, using a system they are comfortable with. This flexibility allows students to learn in a way in which they are successful. They are empowered to make choices on how to explore content, which is accommodating to different learning styles. For instance, a learner can watch a video lecture if

they prefer visual learning, listen to the same lecture while they are driving or exercising if they prefer audio, or even read the transcript if text learning is their preference.

Often times, students can customize portions of the course management system (CMS) used by their school for their own personal preference, such as including a picture of themselves; changing the background color, font or font size for reading clarity; and even setting notifications. Lessons and projects can also offer customization to the student's interest, which empowers students to own their learning experience and ensures relevancy. Online learning also fosters collaboration in which students interact with each other, the teacher, various content, and even the outside world. This interaction expands the sources of knowledge and allows students to be involved in the world, as well as their own studies. In online learning, students create their own learning experience; it not only puts the student at the center of the learning experience, but also makes them responsible for their own learning. This challenges the previous learning paradigms.

A diverse range of technological tools that can be used by capable teachers to enhance learning and teaching situations. These tools make learning more interesting, interactive, meaningful and stimulating for the students. These tools are powerful as they are capable of bringing a change and reform traditional forms of learning. Internet, YouTube, Skype, Twitter, Smart-boards, Blogs and Podcasting are some of the successful tools that have changed the way language is taught.

Videos, slideshows, games, and interactive group activities are all part of the online teacher's toolbox, and when a teacher is as savvy with technology as the students, amazing things can happen in an online classroom. These tools for online teachers and learners can improve communication between participants who may be thousands of miles apart geographically, but learning together in a shared technologically enabled space.

The efforts of teachers and technology combined to improve the quality of education and learning attempts to emphasize a number of advantages. Though the use of e-learning is growing in language teaching, there are still certain drawbacks attached to it. Advancement in E-learning extends further possibilities of learning going beyond traditional way of teaching. Easy access to materials, flexible space, time and pace of study and immediate feedback are some of the advantages that make language learning a fun thing to go. Also, introduction to online teaching adds to the enrichment of learning a foreign language. Overall the advantages are numerous. But talking about the other side, there are some drawbacks that can keep the traditional method at an edge. The creation, preparation and uploading of the material is time-consuming and requires the teachers to put in a little extra effort that is required in the traditional methods of teaching.

Resources

1. <https://www.theguardian.com/education/>
2. <http://www.teachingenglish.org.uk/think/articles/teaching-online>
3. <http://osvita.ua/languages/english-online/>

СЕКЦІЯ 4

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

*Войновський Микола Миколайович,
аспірант кафедри української та іноземних мов
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМИ БУДИНКАМИ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

У світовій практиці існує чотири основних підходи до регулювання відносин щодо володіння частинами будинку різними особами:

- по-перше, будинок поділяється на власність двох видів – а) що є самостійним та основним об'єктом приватного володіння та б) спільне майно, що не виступає незалежним об'єктом власності;
- по-друге, будівля як єдиний об'єкт знаходиться у власності юридичної особи, а право використовувати приміщення у будинку засноване на членстві у юридичній особі;
- по-третє, спільна власність, за якою спільне майно знаходиться у власності юридичної особи, а приміщення – у власності різних суб'єктів, які мають право вступити у члени юридичної особи;
- по-четверте, доля у праві власності на будинок у цілому як самостійний об'єкт власності є домінуючою щодо приміщень, які розташовані у будинку та відповідають цій долі [1, с. 49].

Окрім цього, існує чотири моделі взаємозв'язку між багатоквартирним будинком та земельною ділянкою. Перша модель передбачає закріплення земельної ділянки всього будинку у спільній власності, тоді як квартири перебувають у приватній власності кожного члена ОСББ. За другою моделлю власність на квартиру є юридично відокремленою від власності на землю. Третя модель правовідносин передбачає спільну власність об'єднання співвласників не лише на землю, а й на нежитлові приміщення, тоді як квартири безумовно перебувають у приватній власності кожного члена об'єднання. Четверта модель передбачає поєднання окремої власності на квартиру із спільною власністю на землі [5].

Для отримання якісних житлових та комунальних послуг власники житла за кордоном об'єднуються у некомерційні споживчі організації, що включають власників об'єктів нерухомого майна або пайовиків. Законодавство більшості країн детально регулює відносини загальної власності, що складається при володінні, використанні та розпорядженні об'єктами загального користування у багатоквартирних будинках. Сучасне законодавство за кордоном має за мету не стільки перетворити житлові відносини, як впорядкувати відносини власників нерухомості у житловій сфері, з одного боку та організації та діяльності такого роду утворень – з іншого [6, с. 29].

У світовій практиці управління багатоквартирними будинками найчастіше застосовується підхід, при якому власники приймають управлінські рішення у межах створеного ними об'єднання, – юридичної особи, а виконання рішень довіряється професійній організації, що управляє, на підставі договору. Об'єднання власників житла стало узагальнюючим поняттям різних юридичних форм кооперації, таких як територіальні спільноти мешканців (Planning Unit Developments – PUD), кондомініуми (Condominium Association), житлові кооперативи (Housing Cooperatives) – в США, Канаді; житлові синдикати (syndicat de copropriétaires) у Франції; квартирні (житлові) акціонерні товариства (*asunto-osakeyhtiö – As Oy*) у Фінляндії; товариства власників житла у Росії, «горизонтальна власність» (horizontal property) у Бразилії, спільне володіння (commonhold – цей термін застосовується в Сполученому королівстві) тощо [4, с. 12].

Окрім об'єднань співвласників за кордоном існують й інші способи управління багатоквартирними будинками на засадах самоорганізації. По-перше, це житлові і житлово-будівельні кооперативи. У багатоквартирних будинках житло, як правило, надається членам кооперативів у користування. Член кооперативу виплачує свій пай (на пільгових умовах, оскільки завдання кооперативів – не здобуття максимального прибутку, а забезпечення своїх членів житлом нормальної якості за доступною ціною), який дає йому і його сім'ї право проживати в будинку, що належить кооперативу.

Окрім кооперативів, які є власниками, і яким належать будинки, існують також кооперативи орендарів, що орендують будинки у держави або муніципалітету з метою зняти з останніх навантаження по управлінню житловим фондом, що розростається.

Також є велике число різного роду некомерційних організацій, які будують та експлуатують житло для незаможних людей. Членами таких організацій є одні люди, а проживають в їхніх будинках інші. Нерідко такі недержавні організації управляють переданим їм державним і муніципальним житлом [8, с. 157].

Проте є і простіші форми організації жителів, що не вимагають брати на себе відповідальність за управління будинками, але дозволяють впливати на ухвалення рішень. Так, у Великобританії в ході житлової реформи, яка проводилася урядом М. Тетчер було створено асоціації «користувачів житла», до яких входили люди, що проживають у державному і муніципальному житловому фонді. Вони отримали право

оцінювати житлові послуги, які їм надаються, і вимагати їхнього поліпшення або зміни компанії, яка управляє [3, с. 143].

У ряді країн управлінням багатоквартирними будинками, які належать державі або муніципалітетам, займаються спеціальні організації, що управляють, мають при собі консультативні громадські органи, що представляють інтереси жителів. У деяких країнах існує значний житловий сектор, який належить приватним підприємствам і побудований ними для своїх працівників, при органах управління таким житлом зазвичай існує консультативний орган, що представляє працівників підприємства (т.зв. «відомчий житловий фонд») [9, с. 271].

У деяких державах Східної Європи власники житла в багатоквартирному будинку мають право не створювати товариство – юридичну особу, а укласти на однакових для всіх власників в будинку умовах загальний договір з керівником (компанією, що управляє). У такому разі органом, відповідальним за ухвалення рішень, є загальні збори власників, а керівник готує свої пропозиції для розгляду і затвердження загальними зборами. В той же час практика роботи керівників у цих країнах показує, що часто керівники самі пропонують власникам житла в багатоквартирних будинках створити товариство, а інколи навіть висувають це як умову укладення договору, роз'яснюють переваги самоорганізації, сприяють в організації та реєстрації товариства [2, с. 377].

Окрім цього, є приватні багатоквартирні прибуткові будинки, якими управляють або самі власники, або найнята ними для управління компанія. Законодавство деяких країн інколи прямо передбачає створення консультативних органів, які представляють інтереси мешканців будинку [7, с. 250].

Таким чином, з огляду на те, що місцеве самоврядування перебуває у стані «динамічної» рівноваги – основні параметри всіх елементів місцевого самоврядування знаходяться у постійному коливанні, розвиваючись з перебігом часу, що вимагає розглядати їх в процесі історичного розвитку від зародження до часу дослідження, – для адекватного розуміння підсистем місцевого самоврядування необхідно розглядати їх розвиток в різних системах публічної влади, що передбачає порівняння вітчизняної моделі обслуговування житла на основі самоорганізації мешканців з її закордонними аналогами.

Список використаних джерел

1. Галянтич, М.К. Житлове право [Текст] : навч. посіб. / М. К. Галянтич. – К. : МАУП, 2003. – 238 с.
2. Гладчук, Т. П. Досвід реформування житлово-комунального господарства в країнах Європейського Союзу [Текст] / Т.П. Гладчук // Часопис Київського ун-ту права. – 2011. – № 4. – С. 376-378.

3. Демченко, О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: Монографія [Текст] / О.В. Демченко. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 356 с.
4. Дорофійенко, В.В. Создание и организация деятельности объединений совладельцев многоквартирных домов (ОСМД) – основа реформирования управления жилищным хозяйством [Текст] / В.В. Дорофійенко, В.И. Логвиненко, И.Н. Осипенко. – Донецк : ВИК, 2007. – 240 с.
5. Зарубіжний досвід правового регулювання з питань управління багатоквартирним будинком: можливості застосування в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Н. І. Пеліванова. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1162/>
6. Кайлюк, Є.М. Дослідження досвіду управління житловим фондом в різних країнах світу [Текст] / Є.М. Кайлюк, М.А. Браташ // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – №3 (23). – 59-67.
7. Логвиненко, В.І. Житлово-комунальне господарство: закордонний і вітчизняний досвід його реформування та розвитку [Текст] / В.І. Логвиненко // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – № 2. – С. 247-254.
8. Утвенко, В.В. Управління житлово-комунальною сферою міст України в контексті діяльності органів місцевого самоврядування [Текст] / В. В. Утвенко // Наук. Праці МАУП. – 2014. – Вип. 1(40). – С. 155-161.
9. Хвищун, Н.В. Зарубіжний досвід інноваційних напрямів реформування комунального господарства [Текст] / Н.В. Хвищун, В.В. Токарчук, В.Ю. Шепетько // Економічні науки. Серія : Регіональна економіка. – 2014. – Вип. 11. – С. 264-274.

Грушецький Богдан Павлович,
*доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара,
кандидат політичних наук*

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ БОЛГАРІЇ

Феномен європеїзації почав досліджуватись у межах політичних наук у середині 1990-х рр., після вступу в дію Маастрихтського договору, що вивів європейську інтеграцію на новий рівень завдяки утворенню ЄС. Відповідно до автора цього терміну – Р. Ладреха – європеїзація є «поступовим процесом, що переорієнтує напрямки і форми

політики до того рівня, коли європейська політична і економічна динаміка стає частиною організаційної логіки національної політики та її формування» [10, с. 69].

Болгарія, зовнішня політика якої на межі 1980-х – 90-х рр. поступово переорієнтувалась від прагнення зміцнення економічної співпраці з окремими державами Західної Європи та побудови «спільного європейського дому» до курсу на повноцінне членство у ЄЕС/ЄС, також зазнала суттєвого впливу європеїзації власної національної політики. Альтернативами європеїзації на початку 1990-х рр., на думку П.-Е. Мітева, були американізація, слов'янізація чи орієнтація Болгарії. Американізація означала тип взаємовідносин між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються. Модель слов'янізації була спрямована на зміцнення економічних і культурних зв'язків зі слов'янськими країнами, в першу чергу Росією. Орієнтація передбачала зростання впливу на розвиток Болгарії держав Близького Сходу та особливо Туреччини [7, с. 285].

Проте саме європеїзація в цей період стала основним вектором національного розвитку Болгарії, що подібно до більшості держав Південно-Східної Європи у 1990-х рр. обрала пріоритетним західний вектор зовнішньої політики, спрямований на інтеграцію до ЄС і НАТО, оскільки саме ці дві організації були здатні забезпечити економічний розвиток і гарантувати безпеку країни. По-перше, це виявилось у погодженні важливих зовнішньополітичних кроків з позицією ЄС. По-друге, в сфері національної безпеки основними загрозами для Болгарії починають розглядатись не властиві лише їй проблеми, а спільні виклики для всіх європейських і євроатлантичних партнерів.

Серед усіх сфер суспільно-політичного життя процес європеїзації спостерігався і у зовнішній політиці. Почалося приведення болгарської позиції з важливих міжнародних питань у відповідність з позицією ЄС. Так, одним з аргументів на користь приєднання Болгарії до санкцій ООН проти Югославії у першій половині 1990-х рр. було те, що це дозволило б забезпечити прихильність союзу і успішно завершити переговори про асоціацію [2, с. 24]. З 1994 р. почалась практика приєднання Болгарії до загальних декларацій і демаршів ЄС [4, с. 12]. Кардинально змінилась і політика стосовно країн Азії, Африки та Латинської Америки: тісна співпраця із країнами соціалістичної орієнтації (Іраком, Сирією, Лівією, Кубою) була згорнута, натомість почала розвиватись кооперація з такими прозахідними державами, як Марокко, Ізраїль, Йорданія. Яскравим вираженням політики європеїзації стала програма уряду С. Станішева (2005-2009 рр.), що містила пункт про «перетворення європейської політики на внутрішню для Болгарії політику і повне сприйняття пріоритетів ЄС» [5, с. 71].

Лише окремі зовнішньополітичні дії Болгарії йшли врозріз зі спільною європейською політикою. Переважно це стосувалось тих питань, у яких виникали американсько-європейські суперечності. Зокрема у лютому 2003 р. Болгарія разом з іншими країнами-кандидатами на членство у ЄС висловила колективну підтримку можливості проведення воєнної операції США в Іраку, що йшло урозріз із узгодженою

декларацією ЄС, ухваленою напередодні [8, р. 101-102]. Болгарія зайняла сторону США і у дискусії щодо підсудності американських військових за воєнні злочини судам на території країн-членів ЄС. Пояснити подібну міжнародну поведінку можна тим фактом, що у 2004 р. Болгарія мала стати членом НАТО, що й було успішно реалізовано, а позиція США відіграла ключову роль у цьому процесі.

Набуття Болгарією членства в ЄС посилило процес європеїзації зовнішньої політики країни. Як свідчать результати дослідження результатів голосування Болгарії в Європейській раді в 2007-2009 рр., її представники завжди без винятку підтримували рішення більшості країн [11, р. 303]. Кризь призму членства Болгарії в ЄС і НАТО розглядався зовнішньополітичний курс країни в доктринальних документах 2009-2011 рр. Ці організації названі основними гарантами стабільного розвитку держави, проголошувалась неподільність національної безпеки і безпеки цих організацій. Більш того, Болгарія виступає за посилення глобальної ролі двох союзів. Неодноразово підкреслюється, що європейська і євроатлантична спільноти відіграють найважливішу роль у вирішенні ключових міжнародних проблем [3, с. 7; 6, с. 82].

Вступ Болгарії, що є відповідно до власного потенціалу малою державою, до ЄС дозволило їй діяти більш впевнено на міжнародній арені. Болгарські керівники всіляко підкреслюють свою приналежність до ЄС, що підвищує статус країни на переговорах. Л. Іванов таким чином пояснює це явище: «Болгарія більш не є одинокою країною, навпаки, вона говорить разом з голосом найбільш значних центрів політичної, економічної та широкої воєнної могутності у світі». Таку поведінку Е. Кавальський називає «грою в ЄС». Болгарія намагається також відігравати важливу роль у процесі вироблення та реалізації спільних рішень ЄС, в першу чергу щодо питань відносин з державами на просторі «від Косово до Центральної Азії» [9, с. 117, 120]. Нею лобіюється розвиток чорноморського напрямку Європейської політики сусідства (ЄПС), збалансований підхід до східних і південних учасників цього проекту. Країна сприяє розробці ініціатив у межах двох регіональних вимірів ЄПС: «Чорноморської синергії» та «Східного партнерства», виступає за їх взаємодоповнюваність [1, с. 12-13].

Таким чином, процеси європеїзації у сфері формування та реалізації зовнішньої політики Болгарії виявляються в узгодженні зовнішньополітичного курсу держави з основних міжнародних питань з загальноєвропейською позицією, а також наданні переваги використанню інструментів союзу у своїй регіональній політиці.

Список використаних джерел

1. България в Европейския съюз / [Паргов К., Маринова-Алкалай М., Хаджиниколова Е. и др.] // България в Европа и света / Ред. от А. Русева. – София: НИ ПЛЮС, 2009. – С. 11-32.

2. Димитров Р. Търговското ембарго на ООН срещу Югославия и социално-политически му ефекти за българското общество / Р. Димитров // Международни отношения. – 1994. – № 3. – С. 21-27.
3. Национална отбранителна стратегия (14.04.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rdsc.md.government.bg/BG/About/Akademi/20110421_nac_otbr_strategia.pdf
4. Пирински Г. Европейските приоритети на външната политика на България и Междуправителствена конференция на Европейския съюз / Г. Пирински // Международни отношения. – 1996. – № 2. – С. 9-23.
5. Програма на Правителството на европейската интеграция, икономическия растеж и социалната отговорност [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europe.bg/upload/docs/GovernmentalProgramme_final_bg.pdf
6. Стратегия за национална сигурност на Република България (08.03.2011) // Държавен вестник. – 2011. – № 19. – С. 72-86.
7. Черній В. А. Болгарія у трансформаційних викликах сучасності / В. А. Черній // Слов'янський вісник. – Серія: Історичні та політичні науки. – 2011. – Вип. 11. – С. 282-286.
8. Katsikas S. Negotiating Diplomacy in the New Europe: Foreign Policy in Post-Communist Bulgaria / S. Katsikas. – London: I. B. Tauris, 2011. – 267 p.
9. Kavalski E. Playing the EU: The Logic of Mythmaking in Bulgaria's Foreign Policy toward Central Asia / E. Kavalski // Mediterranean Quaterly. – 2010. – № 1. – P. 101-121.
10. Ladrech R. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France / R. Ladrech // Journal of Common Market Studies. – 1994. – Vol. 32. – № 1. – P. 69-88.
11. Varela D. Romania and Bulgaria in the European Union: A Spatial Analysis of Council Voting / D. Varela // The Annals of the «Stefan Cel Mare» University of Suceava. Fascicle of the Faculty of Economics and Public Administration. – 2009. – № 2. – P. 300-309.

*Добрій Діана Олександрівна,
аспірант кафедри європейської інтеграції
ОРИДУ НАДУ при Президентові України*

СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ДЛЯ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Розробка теоретичних і методичних основ формування стратегії залучення зовнішніх запозичень та розробка заходів її ефективної реалізації, в першу чергу

включає завдання щодо визначення ролі та основних чинників її формування, необхідних для забезпечення місцевого соціально-економічного розвитку. Але окрім підходу, що при цьому застосовується, розгляд процесу формування стратегії залучення запозичень слід проводити у контексті загальної стратегії місцевого соціально-економічного розвитку [2].

В цьому контексті є доцільним, на відміну від відомих підходів, розробку такої стратегії проводити в два етапи:

Етап 1. Визначення джерел залучення зовнішніх запозичень та побудови їх рейтингу.

Етап 2. Безпосередня реалізація процесу залучення та використання запозичень, їх вкладання в місцеві матеріальні активи.

Для успішного виконання поставлених завдань, країні та її регіонам необхідно сформуванню свій конкурентний потенціал саме на регіональному рівні, що дозволить, за умов обмеження ринку капіталу, забезпечити залучення запозичень.

Слід відмітити, що використання зовнішніх запозичень одночасно має свої переваги, але і створює при цьому певні проблеми. Так, використання зовнішніх фінансових запозичень є засобом:

- 1) забезпечення сталого місцевого розвитку;
- 2) створення передумов щодо інтеграції до європейського ринку заємного капіталу.

В той же час, залучення зовнішніх запозичень є джерелом формування боргу, для обслуговування якого будуть необхідні додаткові ресурси.

Оптимізація процесу залучення запозичень можлива в першу чергу на засадах узгодження інтересів усіх сторін, що приймають участь у процесі фінансування. Для цього стратегія залучення запозичень повинна бути взаємопов'язаною з прийнятою стратегією місцевого розвитку, її пріоритетам, а також створювати оптимальне поєднання залучених запозичень з місцевим капіталом.

Відомі три основних підходи до побудови інвестиційних стратегій, які за певних умов, можуть бути застосовані для залучення запозичень [1-3] :

1. модернізаційно – інноваційна;
2. інноваційно-мобілізаційна;
3. мобілізаційна.

Відповідно, кожний з підходів передбачає свої певні умови як щодо залучення коштів, так й стосовно їх використання. Але незалежно від обраного підходу, є сенс відштовхуватись, насамперед, із мети загальної стратегії місцевого економічного розвитку та стадіями життєвого циклу і цілями місцевого бізнесу. Важливим чинником також є наявна інфраструктура.

Розглядаючи проблему залучення зовнішніх запозичень, слід також відмітити, що влада та місцевий бізнесу мають свої приватні пріоритети. Основною метою бізнесу завжди є отримання прибутку; а влади – розвиток соціальної сфери та її вдосконалення для місцевого населення.

Узагальнюючи викладене, можна прийти до висновку, що основним фактором, який визначає процес залучення запозичень, є середовище зовнішнього капіталу та місцеве середовище.

Відповідно, середовище зовнішнього капіталу є комплекс умов і сил зовнішнього характеру, які впливають на можливості і кінцеві результати діяльності по залученню запозичень [4].

Місцеве середовище це:

- матеріальні активи що належать місцевому бізнесу;
- сукупність прав по вільному здійсненню господарської діяльності;
- конкурентний потенціал;
- інфраструктура бізнес-процесів.

За певних умов місцеве середовище повинно бути таким же, як і зовнішнє. Для цього воно повинно пройти певний етап свого формування відповідно до визначених вимог.

За умов відповідності місцевого середовища, стратегія залучення запозичень також повинна враховувати наступні положення:

1. визначення співвідношення коштів, що надходять з різних джерел на окремих етапах періоду фінансування;
2. урахування галузевих пріоритетів місцевого розвитку.

Із узагальнення європейського досвіду залучення зовнішніх запозичень відомо, що найскладнішим завданням розробки відповідної стратегії є визначення особливостей місцевої галузевої концентрації та диверсифікованості джерел залучення коштів [1-3]. В той же час, до основних напрямків стратегії запозичень слід віднести:

- модернізацію існуючої галузевої структури капітальних вкладень з погляду забезпечення підвищення життєвого рівня населення на користь галузей, що відносяться до соціальної сфери;
- пріоритетне залучення зовнішніх фінансових запозичень до проектів з впровадження новітніх технологій, підвищенню інноваційної складової місцевого виробництва;
- збалансованість використання коштів з різних джерел.

Для того, щоб запропоновані напрямки стратегії залучення зовнішніх запозичень було реалізовано, потрібно не тільки нарощувати й підтримувати інтелектуальну

складову фінансової діяльності, але і забезпечити процес інтеграції місцевого ринку капіталу до зовнішнього, в першу чергу, європейського.

Список використаних джерел

1. Симканич О.В. Інвестиційна діяльність в контексті транскордонного співробітництва прикордонних територій на етапі інтеграції економіки України до європейського простору // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2007. – Вип. 23. – С.265.
2. Симканич О.В. Формування ефективної стратегії розвитку інвестиційного клімату регіону // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2007. – №2 (14). – С. 114-115
3. Anna Dąbrowska & Julita Łukomska (2012) Subregional Growth Poles in the Competition for Development Factors, *Miscellanea Geographica – Regional Studies on Development*. Volume 15, Issue -1, Pages 133
4. Wiewel W., Teitz M., Gilot R. The Economic Development of Neighborhoods and Localities. // *Theories of Local Economic Development. Perspectives from Across the Disciplines.*/ Ed. By Richard P.Bingham, Robert Mier. Sage

Крамський Сергій Олександрович,

старший викладач кафедри управління

Одеський національний морський університет,

кандидат технічних наук

**МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ
У АСПЕКТАХ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ**

Сьогодні соціально-економічний розвиток регіонів залежить від міжнародного законодавства, економічних, політичних, воєнних та інших санкцій, від цінової політики на міжнародних та інших ринках, від прояву світової фінансової кризи. Це змушує регіони включатися в міжнародну економічну кооперацію, об'єднуватись в міжрегіональні асоціації, ґрунтуючись на принципах субсидіарності, підтримувати різноманіття власних інтересів. Отже, міжнародне співробітництво відіграє всезростаючу роль у розвитку регіональної економіки та стає актуальним напрямом дослідження.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні доцільності виділення міжнародного співробітництва в якості окремого напрямку прогнозування регіонального розвитку та механізмів ризик-орієнтованого управління.

У сучасній науковій літературі розрізняють п'ять основних напрямків дослідження та прогнозування соціально-економічного розвитку регіону: людський потенціал, економіка, екологія, фінанси та управління [1, с. 51]. Не дивлячись на те, що зовнішньоекономічна діяльність відноситься до напрямку «економіка», однак міжнародний та культурний обмін рідко знаходять відображення у документах стратегічного спрямування. Водночас інвестиційний дефіцит вимагає формування позитивного міжнародного іміджу та стабільності перспектив надійних інвестиційних, економічних та культурно-політичних рішень. Особливо важливим міжнародний аспект в прогнозуванні соціально-економічного розвитку є для тих регіонів, де великі корпорації є власністю зарубіжних компаній. В даний час муніципальні утворення отримали можливість самостійно будувати відносини з іноземними партнерами. Проте стратегія діяльності органів місцевого самоврядування у сфері міжнародних та зовнішньоекономічних зв'язків має ґрунтуватись на державних пріоритетах щодо економічної, культурної та політичної доцільності. Адже проведення обґрунтованої довгострокової політики як у відношенні до суміжних регіонів, так і до світової спільноти, з боку державних, регіональних, місцевих органів влади щодо довгострокового соціально-економічного розвитку території, створює впевненість зарубіжних партнерів та підвищує інвестиційну, соціальну, комерційну, міграційну, та іншу привабливість та конкурентоспроможність регіону.

Контекст Міжнародного співробітництва: політичне співробітництво; зовнішньоекономічна діяльність основних груп учасників, по видах діяльності, галузям, кластерам з відображенням ступеня адміністративної підтримки інноваційно-інвестиційних проектів, розвиток інфраструктури для різних видів туризму, міграційний аспект. Нестабільність у країні, падіння рівня доходів населення та соціально-економічні перетворення, вимагають переосмислення та вдосконалення чинної системи. При цьому стратегія соціально-економічного розвитку певного регіону повинна включати такі аспекти за напрямком «Міжнародне співробітництво»: політичне співробітництво; зовнішньоекономічна діяльність основних груп учасників, по видах діяльності, галузям, кластерам з відображенням ступеня адміністративної підтримки інноваційно-інвестиційних проектів.

У процесі економічної активності населення, науковці, виокремлюють низку механізмів ризик-орієнтованого управління. Окреслені ризики трактують, як «соціальні ризики». Соціальними ризиками, є – небезпека та загрози, що обмежують економічну самостійність, соціальний добробут й призводять до негативних змін у соціальному стані людини. На сучасному етапі теорії і практики управління не існує єдиного підходу до визначення сутності ризиків, їх систематики та особливостей прояву [2, с. 143].

Отже фінансовий ризик, виступаючи комплексною категорією, включає ряд важливих структурних складових: фінансові ризики на підприємстві, інфляційні, валютні, дефляційні, депозитні, податкові, інвестиційні-інноваційні, емісійні, структурні, внутрішні ризики, зовнішні ризики. Важливу роль в управлінні ризиками набуває механізм нейтралізації

ризиків. Його перевага це високий ступінь альтернативності прийнятих управлінських рішень, які залежать від здійснення фінансової діяльності. Механізм нейтралізації ризиків ґрунтується на використанні сукупності методів і прийомів зменшення можливих фінансових втрат. До основних механізмів нейтралізації ризиків відносять: запобігання ризику, зміст ризику, мінімізація ризику, передача ризику. 1. Уникнення ризику відмова від операцій з високим ступенем ризику 2. Стимування ризику внутрішнє страхування операцій з підвищеним ризиком 3. Зменшення ризику. 4. Диверсифікація. Механізм нейтралізації фінансових ризиків уникнення ризику полягає в розробці заходів внутрішнього характеру, які повністю виключають конкретний вид фінансового ризику.

Тому, як правило, цей спосіб застосовується лише до дуже серйозних і мега ризиків. Стимування ризику працює в об'єднанні з внутрішнім страхуванням. Мінімізація (зменшення) ризиків здійснюється шляхом диверсифікації, лімітування і хеджування. Лімітування фінансових ризиків здійснюється шляхом встановлення відповідних фінансових нормативів (лімітів) за окремими напрямками фінансової діяльності з метою концентрації імовірних фінансових втрат на допустимому рівні.

Хеджування фінансових ризиків передбачає зменшення імовірності їх виникнення за допомогою деривативів або похідних цінних паперів (ф'ючерсів, опціонів). Диверсифікація ризику дозволяє знижувати окремі види фінансових ризиків і полягає в зменшенні рівня їх концентрації. Цей метод використовується лише для уникнення негативних наслідків несистематических (специфічних) ризиків, які залежать від самого підприємства [3, с. 152]. Розглянуті методи сприяють зменшенню імовірності виникнення ризиків.

Таким чином, виникає необхідність виокремлення в системі прогнозування такого напрямку, як міжнародне співробітництво, в рамках якого представляється можливим розробка та реалізація дієвих механізмів соціально-економічного розвитку регіону. При цьому стратегія соціально-економічного розвитку конкретного регіону. Отже, з огляду на вищенаведене можна стверджувати, що для управління ризиком необхідно розглянути всі можливі варіанти, характерні при різній кількісній оцінці ризику і можливих варіаціях його видів, які призводять до втрати значних результатів економічної діяльності.

Використання розглянутих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища дозволяє вже на шляху прийняття стратегічних рішень спрогнозувати ризики, які ці рішення супроводжують, а також представлені методи можуть використовуватися окремо або в певній їх комбінації і можуть доповнюватися іншими, більш спеціальними методами аналізу і прогнозування факторів ризику і методів стратегічного аналізу. Використання спеціальних методів в значній мірі визначається специфікою тієї чи іншої ситуації або діяльності.

Список використаних джерел

1. Ємельянов В. М. Напрямки формування стратегії розвитку міжнародної економічної діяльності на регіональному рівні / В. М. Ємельянов // Наукові праці

Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – М.:– 2014. – Вип. 230. – С. 51-55.

2. Пискунов Р. О. Генезис дефиниции риска / Р. О. Пискунов // Экономические науки : сб. науч.-тех. работ. – К. : Техника, 2007. – Вып. 78. – С. 143-155.

3. Письменная Т. В. Финансовые риски в хозяйственной деятельности предприятия / Т. В. Письменная // Вестник Запорожского национального университета. 3.: – 2015. – № 3 (27). – С. 151–158.

Маєв Андрій Петрович,

*завідувач сектору міжнародних зв'язків
ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,
кандидат наук з державного управління*

ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА У ФРАНЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Гармонійний територіальний устрій та ефективний розподіл повноважень і ресурсів між центром та регіонами є необхідною передумовою для побудови успішної країни. Після поновлення незалежності у 1991 році Україна постійно декларувала необхідність проведення реформи адміністративно-територіального устрою. Проте реалізувати таку реформу не спромігся жоден уряд.

Перші роки становлення незалежної України відрізнялися певним копіюванням французького досвіду, яке не завжди було вдалим, але дозволило побудувати систему, що загалом відповідає європейським демократичним нормам.

Франція подарувала світу багато власних напрацювань у державотворенні, без яких сьогодні важко уявити сучасну країну зразка західної демократії – ідеї Монтеск'є, Декларація прав людини і громадянина, кодекси Наполеона – далеко неповний перелік її надбань. Система територіального устрою – взагалі класика жанру для унітарних держав, яка отримала назву «французька модель». [2].

Формування ефективного адміністративно-територіального устрою у Франції відбувалося протягом століть, почавшись в епоху Французької революції 1789 року, що докорінно змінила хід французької історії. Отже, досвід Франції, є значущим для багатьох країн так званої «нової демократії», оскільки ця держава часто демонструвала приклади чіткого і ефективного розподілу владних повноважень на всіх рівнях управління.

До початку 2016 року Франція поділялася на 27 регіонів, які у свою чергу – на 101 департамент. Кількість департаментів у регіоні коливалася від 2 до 8. При цьому, 22 регіони та 96 департаментів були розташовані в континентальній Франції. До складу заморських регіонів в Африці, Південній Америці та Океанії входить лише 1 департамент. Регіон

Корсика (що містить 2 департаменти) має спеціальний статус адміністративно-територіального утворення, що відрізняється від інших регіонів континентальної Франції. Низовою ланкою є комуни, що належать до складу департаментів. Їхня кількість становить приблизно 36500, причому третина французьких комун налічує не більше 200 жителів. Департамент Парижа складається з однієї комуни.

Окремо слід зауважити про наявність проміжних рівнів територіального устрою, якими є округи, кантони та міжкомунальні об'єднання. Ці ланки не можна вважати повноцінними елементами системи адміністративно-територіального устрою, оскільки кожна з них виконує лише окрему специфічну місію – наближення державних послуг до населення (округ), організація виборчого процесу (кантон), синдикатів з вирішення проблематики кількох комун (міжкомунальні об'єднання) [2].

Регіон став повноправною територіальною громадою у Франції лише у 1982 році. Після цього час від часу висловлювалися пропозиції щодо скорочення кількості регіонів паралельно з перерозподілом повноважень представницьких асамблей регіону та департаменту. Внаслідок запропонованих змін регіони мали бути укрупнені і стали б більш ефективними у виконанні своїх стратегічних компетенцій. [4].

З 1 січня 2016 року вступив в силу новий територіальний поділ. Сьогодні Французька Республіка – це 18 регіонів (замість 27), що, як і раніше, складаються зі 101 департаменту. Нинішні зміни мало торкнулися 5 заморських регіонів Франції (Гваделупа, Мартиніка, Гвіана, Реюньйон, Майотта), що залишилися Франції внаслідок колоніального минулого.

У метрополії залишилися тіж самі 96 департаментів, але вже у складі 13 регіонів. Лише сім адміністративно-територіальних одиниць збереглися в колишньому вигляді – це Аквітанія, Бретань, Корсика, Північ-Па-де-Кале, Прованс-Альпи-Лазурний Берег і столичний регіон Іль-де-Франс. Реформа передбачала злиття одразу кількох регіонів у більш крупні. Зокрема, Верхня Нормандія злилася з Нижньою, відтворивши єдиний регіон Нормандія з адміністративним центром у м. Руан. Бретані не повернули її історичні землі нинішнього 44-го департаменту Атлантична Луара. Північ-Па-де-Кале об'єднали з Пікардією, Рона-Альпи з Оверньою, а Бургундію з Франш-Конте. Страсбург став столицею новоспеченого і укрупненого регіону Ельзас – Шампань – Арденни – Лотарінгія. Аналогічно пощастило Бордо, який став головним містом нового регіону Аквітанія-Лімузен-Пуату-Шаранта [1].

В результаті нового адміністративно-територіального поділу, що був ініційований Президентом Франсуа Олландом у травні 2012 і схвалений депутатами у листопаді 2014 року, французькі регіони мали отримати можливість «конкурувати» з німецькими землями як, наприклад, Баварія чи Баден-Вюртенберг, або деякими більш динамічними іспанськими регіонами, такими як Мадрид, або Каталонія. Нова карта Франції теоретично мала б надати регіонам нову економічну потужність, збалансувати кількість жителів (приблизно 4-5 млн. у кожному регіоні, крім 12 млн. в регіоні Іль-де-Франс та

315 тис. на Корсиці) та розподіл ВВП, у тому що стосується регіонів континентальної Франції. [5].

Зокрема закон «Про Нову територіальну організацію Республіки» (la loi sur la Nouvelle Organisation Territoriale de la République (NOTRe), оприлюднений 7 серпня 2015 року, наділяє регіони новими компетенціями. Відповідно до Закону регіони визначають нові схеми економічного розвитку і отримують нові повноваження у сфері підтримки бізнесу, освіти, землекористування та транспортного сполучення за межами населених пунктів. В той же час регіони зберігають свою роль у сфері культури, туризму або управління ліцеями. [6].

З 1 січня 2016 року офіційно існує Мегаполіс Великого Парижа. Процес його створення і розподіл повноважень між новим утворенням та представницькою асамблеєю регіону Іль-де-Франс викликали серйозні суперечки. Враховуючи, що питання столиці має не тільки загальнонаціональне, а й міжнародне значення, осторонь від цього процесу не залишалася й держава. Починаючи з 2020 року Паризький мегаполіс, що міститиме 4 департаменти та 136 комун, має отримати особливий статус регіону.

Ефективність створення Мегаполісу Великого Парижа можна буде оцінити у майбутньому. Першими реальними кроками у функціонуванні мегаполісу був перехід на «Pass Navigo» – єдиний тариф у мережі громадського транспорту. З січня 2016 року до складу столиці інтегровані більше 130 комун, що має на меті спрощення взаємодії між муніципалітетами і, зокрема, у системі транспортного сполучення. В ході міжвідомчого комітету 15 жовтня 2015 року, прем'єр-міністр Мануель Вальс більш широко пояснив завдання цього проекту, який стосується усього регіону Іль-де-Франс. «Виникає почуття несправедливості від наявності в регіоні високого рівня безробіття, неоптимальної системи транспортного сполучення. Головною метою наших дій є боротьба за скорочення диспропорцій між територіями» [3].

Територіальна реорганізація має супроводжуватиметься змінами за двома основними напрямками: перегляд повноважень та деконцентрація. Роль префектів великих регіонів отримає більш важливе стратегічне значення ніж це є наразі. На рівні регіону визначатимуться напрямки економічного розвитку. У рамках взаємодії з департаментами та міжміськими об'єднаннями він розроблятиме план регіонального економічного розвитку та інновацій. [4].

Завдяки інституту префекта держава залишає за собою вагомі важелі щодо контролю за діяльністю місцевих громад. Втративши виконавчі повноваження після реформи 1982 року префект в той же час залишився представником держави в регіоні і департаменті. Саме префект представляє уряд, особисто Прем'єр-міністра і кожного міністра в регіоні, що підкреслює міжміністерський характер його посади. Він керує низкою державних установ, та регіональних служб, що представлені на відповідній території, та відповідає за реалізацію державної політики. Представник держави дбає про національні інтереси, дотримання законів, громадський порядок.

У підсумку зазначимо, що реформи, які здійснювалися у Франції у другій половині ХХ та на початку ХХІ сторіччя були спрямовані на децентралізацію повноважень та розвиток місцевого самоврядування. До 1980-х років Франція була централізованою державою з сильною бюрократією. Сьогодні уся система управління країни ґрунтується на засадах децентралізації, а французькі реформи стали свідченням упровадження принципу субсидіарності, що серед іншого робить її досвід актуальним для використання в Україні.

Список використаних джерел

1. Новое территориальное деление Франции. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gid-france.ru/terr-delenie-fr/> – Назва з екрану.
2. Панов А. Територіальна реформа Франції – урок для України. [Електронний ресурс]. / А. Панов – Режим доступу: <http://zaholovok.com.ua/alen-panov-%C2%ABteritorialna-reforma-frantsiji-%E2%80%93urok-dlya-ukrajini%C2%BB> – Назва з екрану.
3. La réforme territoriale. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gouvernement.fr/action/la-reforme-territoriale> – Назва з екрану.
4. La réforme régionale en France : une occasion manquée ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://echogeo.revues.org/14506> – Назва з екрану.
5. Les nouvelles régions, c'est maintenant ! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2016/01/03/01016-20160103ARTFIG00025-les-nouvelles-regions-c-est-maintenant.php> – Назва з екрану.
6. Loi n° 2015-991 du 7 août 2015 portant nouvelle organisation territoriale de la République. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000030985460&categorieLien=id> – Назва з екрану.

*Музиченко Ганна В'ячеславівна,
професор кафедри політичних наук і права
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса),
доктор політичних наук, професор,*

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

У країнах ЄС спрямованість на бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів має на меті зміцнення економічної та соціальної інтеграції шляхом подолання диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів.

Регіональна політика ЄС спрямована на те, щоб допомогти кожному регіону розкрити свій повний потенціал через підвищення конкурентоспроможності та рівня соціально-економічного розвитку найбільш бідніших регіонів за рахунок стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в регіонах, підвищення доступності, надання якісних товарів та послуг, збереження навколишнього середовища, заохочення інновацій та підприємництва, створення нових робочих місць, а також подолання регіональної нерівності.

Темпи зростання та структура доходів місцевих бюджетів у різних країнах світу суттєво відрізняються, віддзеркалюючи ступінь фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, а також залежність регіонів від коштів із державного бюджету.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів сучасних європейських країн дає підстави вважати, що бюджетна система України має багато спільного з аналогічними системами таких унітарних країн, як Естонія, Ісландія, Данія, Норвегія, Фінляндія та Швеція, а також Швейцарії – держави з федеральним (конфедеративним) устроєм. Головною ознакою для цих країн є домінування податку на доходи фізичних осіб як основного джерела формування податкових надходжень місцевих бюджетів: його частка в структурі податкових надходжень дорівнює від 69% у Швейцарії до 97% у Швеції. При цьому практично відсутні надходження від оподаткування доходів юридичних осіб [1].

Спільною рисою названих країн є незначна частка податків на майно та на споживання в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів, а також відсутність інших податків у формуванні доходів бюджетів. В Україні ж, як зазначає Т. А. Коляда, навпаки, понад 27% податкових надходжень місцевих бюджетів становлять інші податки, що більшості бюджетних систем європейських країн не властиво. Варто звернути увагу й на те, що лише Естонія, Данія та Норвегія мають порівняну з Україною частку податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів, у інших країнах цей показник набагато вищий [2].

У 2015 році внаслідок податкових новацій відбулися суттєві зміни у структуру податкових надходжень місцевих бюджетів. Так, відбулося різке зменшення частки надходжень від справляння податку на доходи фізичних осіб майже на 16% до 55,9% та поява надходжень від оподаткування доходів юридичних осіб (4,3%). При цьому частка загальної суми податків на доходи у структурі податкових надходжень скоротилася порівняно з 2014 роком більш ніж на 12%, що можна пояснити як зменшенням бази оподаткування в умовах кризи в економіці України, так і закріпленням у складі місцевих податків і зборів податку на майно (16,3%) та акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (7,8%). Це сприяло диференціації джерел податкових надходжень до місцевих бюджетів та скороченню частки інших податкових надходжень до 16%. За таких умов, структура податкових надходжень місцевих бюджетів України набула більше спільних рис з Польщею. З

огляду на зазначене та істотне зменшення частки податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів у нашій державі (з 59,3% у 2001 році до 33,4% у 2015 році), для досягнення реальної фінансової незалежності останніх необхідно знайти додаткові податкові джерела формування їхніх доходів.

Як відомо, неможливо здійснити децентралізацію влади без ефективної фінансової децентралізації шляхом передачі частини фінансових, зокрема й бюджетних ресурсів на місцевий рівень. При цьому головними умовами здійснення бюджетної децентралізації в Україні є – забезпечення прозорості бюджетного процесу та перегляд пропорцій у розподілі бюджетних ресурсів на користь місцевих бюджетів.

Вітчизняна система формування доходів місцевих бюджетів, зокрема умови та порядок надання міжбюджетних трансфертів, не стимулює керівників органів місцевого самоврядування підвищувати власні доходи місцевих бюджетів, не сприяє пошуку додаткових резервів та залученню альтернативних джерел формування бюджетних ресурсів, натомість формує в місцевої еліти споживацькі настрої. Так, хоча міжбюджетні трансферти одержують усі місцеві бюджети, кількість тих із них, котрі отримують дотацію вирівнювання з державного бюджету, щорічно зростає. Частка офіційних трансфертів у сукупних доходах місцевих бюджетів в Україні перевищила 50% та має тенденцію до збільшення. За 2007-2015 роки вона зростає майже на 13,6% (з 45,5% до 59,1%), а порівняно з показником 2001 року – майже удвічі (з 29,2% до 59,1%).

У 2015 році відбулися істотні зміни у підходах до надання дотацій і субвенцій місцевим бюджетам та методиці їх розрахунку, що знайшло свій прояв у зміні структури офіційних трансфертів. Так, суттєво зменшилася порівняно з 2014 роком частка дотації вирівнювання з державного бюджету (з 46,3% до 3,0%) та додаткової дотації з державного бюджету на вирівнювання фінансової забезпеченості (з 3,0% до 1,2%), які зараз мають назву базової та стабілізаційної дотації відповідно. Та навпаки відбулося зростання майже вдвічі (на 43%) частки субвенції на здійснення державних програм соціального захисту з 49,3% до 92,3%. Основна причина переорієнтації видів надання трансфертів з державного бюджету до місцевих – з дотації на субвенцію – полягає у цільовому призначенні цих коштів та необхідності їх повернення у разі невиконання відповідних зобов'язань. Так, дотація надається для фінансування поточних витрат органів місцевого самоврядування у разі недостатності коштів місцевих бюджетах на виконання власних повноважень. Що стосується субвенції, то вона надається під конкретний проект та передбачає обов'язкове цільове використання коштів. При будь-яких порушеннях кошти підлягають поверненню до вище стоячого бюджету. Таким чином, можна вести мову про посилення відповідальності органів місцевої влади за цільове використання коштів, наданих з державного бюджету, у вигляді офіційних трансфертів.

Сьогодні жителі будь-якої територіальної громади в Україні отримують однакові гарантовані державою суспільні послуги, незалежно від того, який обсяг виробленої

продукції й наданих послуг, прибутку, отриманого суб'єктами господарювання, рівень середньомісячної заробітної плати та безробіття, розмір податкових платежів, сплачених до бюджету, тощо забезпечила їхню адміністративно-територіальна одиниця. В унітарній країні такий підхід є виправданим і цілком логічним, проте в довгостроковій перспективі він породжує напругу в міжбюджетних відносинах, формує споживацькі настрої у суспільстві, зокрема на місцевому рівні, та посилює диспропорції в соціально-економічному розвитку регіонів (територіальних громад), про що свідчить зростання частки дотації вирівнювання з державного бюджету в структурі трансфертів до місцевих бюджетів. При цьому допомога, котрої регіони потребують з державного бюджету, значно більша за його можливості. У цьому полягає одна з головних проблем міжбюджетних відносин, яка ускладнюється множинністю фінансових потоків у обох напрямках (дотації, субвенції, взаємні розрахунки, інвестиційні та кредитні програми та інше).

Список використаних джерел

1. Булеца Н. Міжнародний досвід бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / Н. Булеца // Схід. – 2015. – № 8(140). – С. 3-7.
2. Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. – 396 с.

Нижник Олена Михайлівна,
докторант кафедри менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат економічних наук

АДАПТИВНІСТЬ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

В Україні вже достатньо тривалий час реалізуються різноманітні проекти Європейського Союзу щодо імплементації досвіду з регіонального розвитку. Одним з наймасштабніших з них є проект «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», який розпочався у січні 2013 р. (в даний момент проект завершує свою діяльність) і включає низку складових, зокрема методичний та експертний супровід розробки стратегій розвитку на період до 2020 р. та планів заходів з їх реалізації Сумської, Полтавської, Київської, Рівненської, Івано-Франківської, Хмельницької областей. За участю команди проекту був підготовлений Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації

зазначених регіональних стратегій і планів заходів [1], затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932, за якими, як показав аналіз, підготовлені практично усі стратегії розвитку українських регіонів, що обумовило уніфікацію технології їх розробки.

Аналіз затверджених в установленому порядку стратегій регіонального розвитку засвідчив той факт, що формулювання стратегічних цілей розвитку областей здійснено на основі дослідження процесів, що відбувалися в регіонах протягом трьох- п'яти років, які передували розробці стратегій. Вони відображають основні тенденції, що характеризують сучасний регіональний розвиток в Україні: динамічна економічна територіальна концентрація (зосередження найбільш кваліфікованого персоналу, капіталу, фінансових ресурсів, обсягів виробництва товарів та послуг, будівельної активності в обласних центрах та у містах обласного значення, суттєве скорочення економічно активного населення, ділової активності, бюджетних установ у малих містах та населених пунктах, що розташовані у сільській місцевості) та зростаюча територіальна нерівність у доступі громадян до основних публічних та інших послуг: освітніх, медичних, транспортних, інформаційних, комунікативних та ін. В переважній більшості регіональних стратегій визначені цілі спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із вищезначеними територіальними процесами. У регіональних стратегіях сформульовані від трьох до шести стратегічних цілей, які деталізуються операційними цілями (від трьох до десяти по кожній стратегічній цілі). По усім цілям визначені індикатори, за якими здійснюється оцінка досягнення результатів, а також сформульовані очікувані результати.

Як декларується в текстах, усі стратегії узгоджені (по цілях, пріоритетах, основних завданнях) із Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року [2] та Стратегією сталого розвитку Україна-2020 [3].

Разом із тим, аналіз регіональних стратегій, операційних планів їх реалізації у 2015 – 2016 рр. а також результативність виконання заходів, розрахованих на цей період, засвідчив ряд проблем, які пов'язані із суттєвими ризиками недосягнення задекларованих цілей.

1. В жодній регіональній стратегії не визначений механізм взаємодії діяльності державних, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників регіональних об'єднань підприємницьких структур та громадськості у процесі реалізації стратегії. Практично усі затверджені стратегічні документи (тексти стратегій та операційні плани) лише декларують необхідність цієї взаємодії між різними учасниками стратегічного процесу. Тільки у тексті чотирьох регіональних стратегій – Вінницької, Житомирської, Кіровоградської та Волинської областей – визначена доцільність укладання угод щодо регіонального розвитку з Кабінетом Міністрів України (відповідно Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [4], яка є механізмом узгодження

державних, регіональних та місцевих цілей і пріоритетів розвитку конкретного регіону. У зв'язку з цим, реалізація заходів, визначених у стратегіях, пов'язується з різноманітними довгостроковими державними цільовими програмами, виконання, у тому числі фінансування яких, не залежить від можливостей місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування. Тому реалізація ряду визначених у стратегіях цілей і завдань (децентралізація влади та міжбюджетних відносин, будівництво та реконструкція міжнародних аеропортів, розбудова міжнародних переходів на державному кордоні, укріплення державних кордонів, утилізація та вивезення боєприпасів, ліквідація наслідків господарської діяльності державних підприємств, що представляють екологічну загрозу для населення і т.п.) виходить за рамки повноважень місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

2. Тотальна відсутність наскрізної багаторівневої координації органів публічного управління в рамках реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», регіональних та місцевих стратегій проявляється у повній неузгодженості відповідних операційних планів на рівні заходів, програм та проектів їх реалізації:

3. Слід відмітити некоректність переважної більшості індикаторів, що застосовані у стратегіях для оцінювання рівня досягнення задекларованих цілей. Винятками є стратегії Закарпатської, Дніпропетровської, по окремих заходах Харківської областей, де індикатори відображають дійсне покращення ситуації в ключових сферах надання різноманітних публічних та ринкових послуг (використання програмних індикаторів, або індикаторів результату – outcome). Результат аналізу виконання планів заходів з реалізації регіональних стратегій за перше півріччя 2016 року засвідчив, що місцеві органи влади користуються в переважній більшості контекст-індикаторами або індикаторами випуску (кількість відремонтованих і побудованих об'єктів соціального призначення, доріг і т. п.), які важко пов'язати із задекларованими цілями. Аналогічна ситуація склалася із заходами, передбаченими у регіональних програмах економічного і соціального розвитку та фінансуванням з обласних бюджетів різних проектів та об'єктів, що розташовані на території різних територіальних громад: такі проекти та об'єкти пов'язані з реалізацією регіональних стратегій лише окремими проектами локального територіального значення, і визначити, наскільки вони, відповідно обраним індикаторам, дозволяють наблизитися до виконання стратегічних цілей, не уявляється можливим.

Таким чином, узагальнюючи, слід відмітити, що корисність досвіду країн ЄС із стратегічного планування регіонального розвитку, імплементація якого здійснювалась за допомогою проекту «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», певною мірою знижується через відсутність державних управлінських механізмів, які б забезпечували чітку координацію в часі, фінансових, програмних, моніторингових інструментів, які б дозволили результативно досягнути стратегічних цілей на всіх

територіальних рівнях. Саме у цій сфері, на відміну від країн ЄС та Спільноти в цілому, в Україні існують найбільші проблеми.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015.
4. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08 вересня.2005 р // Відом.Верхов. Ради України. 2005. – № 51. – Ст. 2662.

Павлюк Назар Васильович,

аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування

Львівського регіонального інституту державного управління

НАДУ при Президентові України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЧЕРЕЗ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ ВЛАДИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Завдання оновлення системи управління в Україні, що нагально постали в останні роки, потребують глибокого та усебічного аналізу досвіду передових зарубіжних країн, які добилися в управлінській сфері вагомих результатів через зниження бюрократичності апарату управління, запровадження механізмів гнучкості у прийнятті рішень та забезпечення зворотного зв'язку, передання повноважень на нижчі, наближеніші до споживача управлінських послуг, рівні управління, широке залучення громадськості тощо.

Основними рисами європейської децентралізації влади, що формують передумови для розвитку публічного управління є: демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії – місцеве і регіональне самоврядування здійснюють демократію знизу, забезпечуючи самовизначення громадян у важливих для них сферах; кваліфіковане вирішення питань – місцева та регіональна автономії здійснюють розподіл політичної влади

між різними політичними інституціями, а запровадження численних урядових рівнів, коли кожен з них наділений певною мірою незалежності та самостійності, сприяє гарантуванню громадянських свобод; забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності – вільні культурні та мовні форми вираження сприяють самоутвердженню особистості, а комуни та регіони стають у такий спосіб опорними пунктами соціальної ідентифікації, а відтак, й легітимації держави у цілому; економічна конкуренція між місцевими та регіональними рівнями – в економічній сфері місцева та регіональна автономії приводять до економічного змагання між місцевим та регіональним рівнями, а це є важливим стимулом економічного розвитку для країни в цілому [4, с. 179-181].

Утвердження публічного управління на основі децентралізації влади у передових європейських країнах здійснювалося поступово, шляхом вирішення конкретних завдань реформування. Так, зокрема, у Франції згідно з законом 1982 р. плани регіонального розвитку були перетворені на угоди-контракти між державою та регіональними адміністраціями, які уклалися на декілька років. Це означало перехід від принципу підпорядкованості до принципу взаємодії в управлінні, здійснення оптимального розподілу відповідальності за регіональне планування між різними органами державної влади у зв'язку із зростанням значення регіонального рівня як важливого партнера і елемента системи управління. У результаті здійснення реформ з децентралізації в к. ХХ ст. у Франції було запроваджено нові повноваження місцевих органів влади, інститути і процедури щодо їх здійснення, посилено роль депутатів місцевих органів влади. Через новий організаційно-правовий механізм держава делегувала законом про компетенції частину повноважень, розподіливши їх залежно від завдань та цілей кожного рівня влади: регіонам – повноваження у сфері економічного розвитку, комунам – питання урбанізації, департаментам – соціальні питання. Визнання статусів територіальних громад, регіонів супроводжувалося скасуванням державної опіки у вигляді нагляду за законністю, яка здійснювалася адміністративним органом правосуддя за заявою префекта та участі регіональної рахункової палати. Збалансований та інтегрований розвиток регіону повинен був досягатися шляхом консенсусу усіх учасників даного процесу – центрального уряду, місцевої влади, підприємців, громадських організацій [1, с. 88-95].

Нагляд з боку держави, що характерно для французької моделі децентралізації здійснюється через спеціально утворену посаду префекта, який представляє інтереси держави. Особливістю Франції є те, що законодавець, надаючи певну автономію місцевому самоврядуванню при прийнятті рішень, залишає за собою не лише право нагляду за законністю, а й за доцільністю його дій та рішень [5], тобто у віданні держави перебувають певні інструменти організаційно-правового механізму управління на місцевому рівні.

Однак, практика проведення децентралізації у Франції виявила й негативні моменти, які, загалом, є типовими для її здійснення і полягають у тому, що подекуди відбулось

надмірне подрібнення територіальних громад, а відтак й суттєво зменшилися їх фінансові можливості й зростає нерівність у частині наявних у різних комунах ресурсів. Також були частково недопрацьовані організаційні механізми проведення місцевих виборів і мала місце певна невизначеність щодо обмеження повноважень місцевих органів влади.

При формуванні системи публічного управління в Італії було прийнято трирівневу систему організації влади: регіон – провінція – комуна. У регіональних бюджетах зосереджені видатки на забезпечення функціонування освіти, охорони здоров'я, транспортних мереж, цивільної авіації, надання адміністративних послуг для промисловості та бізнесу. До компетенції регіонів віднесені також питання територіального планування та розвитку. У компетенції провінцій перебувають підтримка та розвиток громадського транспорту, авторизація та контроль приватного транспорту, дороги в межах провінцій та супутня інфраструктура, опіка інфраструктурою середньої освіти, економічний розвиток, у т. ч. центри зайнятості, центри надання соціальних послуг, промоція культури, туризму та спорту. Окремим завданням провінції є підтримка та розвиток співробітництва та партнерства між комунами. Завданнями ж комун є запровадження та акумулювання місцевих податків, регулювання діяльності місцевої поліції, закладів охорони здоров'я, початкової та середньої освіти, громадського транспорту, надання соціальних послуг на місцевому рівні, дозволів на торгівлю, збір та утилізація сміття, місцева транспортна інфраструктура та освітлення вулиць, соціальне житло [2].

Практика реформування систем управління у європейських державах засвідчує, що децентралізація і централізація не розглядалися як діаметрально протилежні концепції організації влади на місцях. Тому й суть реформ, не зводилася до того, щоб зробити вибір між децентралізацією і централізацією, а в тому, щоб встановити необхідний і доцільний баланс між ними, який відповідав би реальним соціально-економічним та політичним умовам конкретної країни [3, с. 306].

Отже, децентралізація у європейських країнах спрямовувалась на досягнення цілком прагматичної мети, якою виступало формування громадянського суспільства. В першооснові такого суспільства покладені інтереси окремого громадянина. Залучення ж його до суспільного життя через систему публічного управління могло бути здійснене лише шляхом наближення громадянина власне до цієї системи управління. А для виконання цього завдання необхідно було кардинально підняти статус муніципального управління (місцевого самоврядування) через проведення децентралізації (деконцентрації) влади.

Список використаних джерел

5. Гурне Б. Державне управління [Текст] / Б. Гурне; пер. з франц. В. Шовкуна. – К. : Основи, 1993. – 165 с.

6. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uiip.org.ua/wp-content/uploads/.pdf>

7. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні [Текст] : підручник / авт. упоряд.: О. В. Батанов, Н. М. Батанова, В. М. Вакуленко та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2010. – 368 с.

8. Пасічник М. Еволюція та характерні ознаки децентралізації публічного управління / М. Пасічник // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України [Текст]. – 2010. – № 4. – С. 175-182.

9. Ткачук А. Хто такий префект? І навіщо він потрібен Україні? /А. Ткачук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spa.ukma.kiev.ua/konst/article.php/2007112313120650>

Пігарєв Юрій Борисович,

завідувач кафедри інформаційних технологій та систем управління

ОРІДУ НАДУ при Президентові України,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Шаган Андрій Андрійович,

студент Міжнародного гуманітарного університету

ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДОСВІД СТАНДАРТИЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНИХ РІШЕНЬ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Світова практика представлення складних соціально-економічних систем з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) будується на архітектурному підході, який спирається на сучасні міжнародні відкриті стандарти.

Система електронного урядування (е-урядування) представляє собою складну, багаторівневу та потужну систему, яка пов'язана з різноманітністю та змінністю загальнонаціональних проектів інформатизації, регіональних та галузевих програм, проектів інформатизації органів місцевого самоврядування, розвитком системи національних стандартів у сфері ІКТ тощо. Архітектура системи е-урядування – це концептуальну модель структурованого опису діяльності центральних, регіональних, місцевих органів влади та місцевого самоврядування з функціональної точки зору без врахування організаційних складових, з метою покращення їх діяльності, реалізації державних проектів та програм, якості обслуговування громадян за рахунок використання ІКТ [1].

Однією з актуальних різновидів архітектурного проектування є кризне сервіс-орієнтовне проектування, яке використовує сучасні підходи та стандарти сервісної ідеології. Концепція сервіс-орієнтовної архітектури (Service Oriented Architecture, SOA) спрямована на забезпечення процесів взаємодії (інтероперабельності) різноманітних видів сервісів.

Загалом виділяють два рівня роботи над архітектурою системи: комплекс архітектурних моделей та вимоги до структури в цілому та окремо до її компонентів (архітектура типу 1) та набір нормативно-правових, нормативно-довідкових та методичних документів, класифікаторів та еталонних моделей (архітектура типу 2) [2].

У рамках дослідницького проекту CAMSS (Common Assessment Methods for Standards and Specifications – загальні методи оцінювання стандартів та специфікацій) були проаналізовані відповідні документи країн ЄС (Бельгія, Германия, Данія, Франція, Естонія, Нідерланди, Великобританія, Швейцарія) та інших країн (Австралія, Канада, Гонконг, США, Нова Зеландія). У табл. 1 наведені загальні характеристики документів архітектури «типу 2» деяких країн ЄС [3].

Таблиця 1.

Загальні характеристики документів архітектури «типу 2» деяких країн ЄС.

Загальна інформація	Франція	Нідерланди	Бельгія	Данія	Германія
Документи	Загальний звіт вимог щодо сумісності	Нідерландська референтна архітектура урядових систем та нідерландський каталог відкритих стандартів	BELGIF - бельгійський звіт вимог щодо сумісності урядових систем, а також опис процесу з визначення статусу стандартів BELGIF процедури додавання нових стандартів до складу BELGIF	Підходи до вибору специфікацій (Use of Open Standards for Software in the Public Sector) та датський звіт вимог до сумісності.	SAGA - стандарти та архітектура щодо додатків е-уряду. Стандарти містять опис вимог до архітектурних моделей та стандарти для включення до складу документів SAGA
Категорії критеріїв CAMSS	Франція	Нідерланди	Бельгія	Данія	Германія
Відповідність цільовому призначенню		Відповідність вимогам (придатність до використання)	Відповідність	Відповідність вимогам	Інтероперабельність
Потенціал	Наслідки використання: фінансові, стратегічні Зрілість	Масштабованість Стабільність/довгостроковий, нейтральність, технічна цілісність Підтримка Зрілість	Наслідки використання: масштаб, засоби перевірки на відповідальність, організаційні, фінансові Зрілість		Зниження витрат та ризиків Масштабованість
Відкритість	Відкритість (згідно критеріїв Єврокомісії)	Відкритість (згідно критеріїв Єврокомісії)	Відкритість (згідно критеріїв Єврокомісії)	Відкритість документів та процесів	Відкритість: мінімальні вимоги
Ринкові умови	Підтримка з боку ринку з пріоритетом вітчизняного Приклади кращих практик повторного використання	Підтримка з боку ринку Приклади кращих практик повторного використання + гнучкість		Підтримка з боку ринку	Повторне використання

Заслугує уваги архітектура EIRA (European Interoperability Reference Architecture – Європейська довідкова архітектура інтероперабельності) [5]. EIRA використовує довідкову архітектуру підприємства (Enterprise Architecture), тільки фокусує увагу на інтероперабельності у публічному секторі. EIRA базується на сервіс-орієнтовній моделі архітектури та використовує EIF (European Interoperability Framework – європейську рамку інтероперабельності) (рис. 1). Складовими архітектури проекту EIRA виступають правовий організаційний, семантичний, та технічний (прикладний та інфраструктурний) шари.

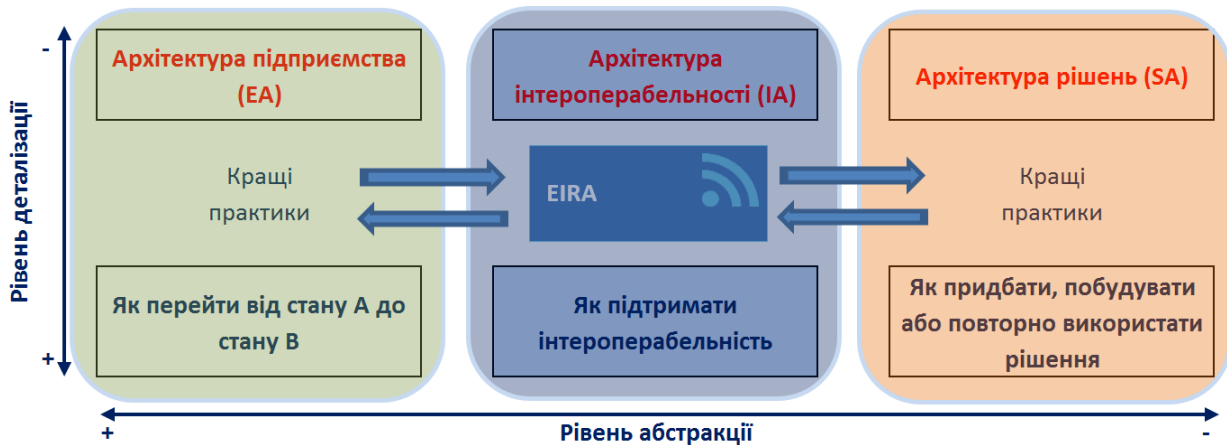

Рис. 1. Взаємовідносини архітектурних підходів

Організаційний шар моделює найбільш характерні блоки, які повинні бути розглянуті з метою підтримки організаційної сумісності між постачальниками і користувачами публічних послуг. Семантичний шар моделює найбільш характерні блоки, які повинні бути розглянуті з метою підтримки семантичної сумісності інформаційних суб'єктів бізнесу, які використовують інтероперабельні європейські (інформаційні) системи (IES). Технічний шар (прикладний рівень) моделює характерні політико-специфічні будівельні блоки додатків які необхідно враховувати з метою надання підтримки технічної сумісності при побудові (IES). IES може підтримувати одну або декілька політик.

Враховуючи європейський досвід проекту EIRA та базову архітектуру е-урядування (Проект «Цифрова Україна») [4] можна виділити наступні шари (рівні) архітектури: правовий, організаційний, семантичний з основним інформаційним рівнем (державні реєстри та кадастри, реєстри, публічна інформація у формі відкритих даних тощо); технічний з прикладним (каналний, презентаційний та інформаційно-аналітичні підрівні) та інфраструктурним (технологічний, технічний та телекомунікаційний підрівні) рівнями. На рис. 2 наведена архітектура системи е-урядування.

Рис. 2. Архітектура системи е-урядування.

Кожна країна має свою національну і оригінальну архітектуру системи е-урядування, але ніхто не заперечує і можливість адаптації успішних зарубіжних архітектурних проєктів.

Україна не має повної системи національних ІТ-стандартів, які гармонізовані із міжнародними. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з іншої сторони, вимагає удосконалення нормативно-правове регулювання, а саме приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм у сферах надання телекомунікаційних та адміністративних послуг, електронного документообігу та послуг електронного цифрового підпису, архівування електронних документів у правовій сфері, міжвідомчої взаємодії, е-торгівлі тощо.

Список використаних джерел

1. Кліменко І.В. Архітектура електронного врядування: зарубіжний досвід та перспективи для України / І.В. Кліменко // Право та державне управління. – 2011. – № 2. – С. 104-109.
2. Когарловский М.Р., Хохлов Ю. Е. Стандарты XML для электронного правительства. – М.: Институт развития информационного общества, 2008. – 420 с.
3. Открытые стандарты. Критерии отбора в мировой практике. – Центр ИТ исследований и экспертизы. Академия народного хозяйства при Правительстве РФ. – 21 с.
4. Цифрова Україна: Архітектура. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/imce/digitalukraine_passport_ukr.pdf – Назва з екрану.
5. European interoperability framework for pan-european e-government services. – Mode of access: – URL: <http://ec.europa.eu/idabc/servlets/Docd552.pdf?id=19529>. –Title from the screen.

Полішкевич Любов Дмитрівна,

аспірант кафедри парламентаризму

та політичного менеджменту

Національної академії державного управління

при Президентові України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ

Залучення громадськості до співпраці з органами місцевого самоврядування є необхідною умовою прозорості та більшої ефективності їхньої діяльності. У провідних

європейських країнах, які мають багатолітній і, навіть, столітній досвід взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства, технології взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю дістали подальшого розвитку. Сьогодні на їх основі формуються нові форми та засоби залучення громадськості до спільного вирішення існуючих проблем; органи місцевого самоврядування залучають громадськість для покращення своєї діяльності, особливо при наданні послуг населенню.

Зважаючи на викладене, одним із способів підвищення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю в Україні може стати застосування європейського досвіду використання різних форм управління публічними організаціями. Це допоможе уникнути як небажаних наслідків, так і марнування часу на розробку того, що вже існує та працює у світі.

Причини, що зумовлюють залучення громадськості до діяльності влади, як на центральному, так і на місцевому рівні, мають політико-адміністративний характер. Це порушує класичну проблему зв'язку між процесом вироблення політики та процесом надання послуг. Здатність влади визначати стратегічні орієнтири щодо співпраці з громадськістю знаходиться в центрі структурних перетворень [2, с. 32].

У цьому контексті цікавим є досвід Франції щодо укладання контрактів у сфері надання послуг населенню. Реформа структури французької адміністрації, яка почалася 23.02.1989 зі створення так званих «центрів відповідальності», розвивалась у двох напрямках: залучення та участь громадськості та «контрактування» як форма партнерства громадськості й влади. Законодавство щодо здійснення цієї реформи передбачало, що керівники зазначених центрів повинні об'єднати політику на національному рівні з особливостями регіонів за постійної участі громадськості для того, щоб оптимізувати свою діяльність і здійснення реформи.

Створення центрів відповідальності сприяло запровадженню контрактних відносин між центральним урядом та окремими урядовими службами. Цей процес супроводжувався переформулюванням фундаментальних і виробленням нових принципів державного управління, таких як спрощення процедур, прозорість, інформування громадськості та потреба вдосконалення процедури реагування на потреби громадян при наданні послуг.

Слід зазначити, що такий підхід характеризується як рядом переваг, зокрема, об'єднанням зусилля з модернізації та оновлення соціального діалогу; стратегією підзвітності, що базується на автономії управління; модернізацією методів управління людськими ресурсами; оцінкою державної політики, так і певними недоліками, до яких можна віднести ускладнення бюджетних процедур та посилення адміністративного контролю.

З точки зору здійснення державної політики, досвід Франції щодо контрактів заслуговує на увагу у зв'язку з тим, що так зване «контрактування» було розроблено як

інструмент координації між органами влади центрального і місцевого рівнів та громадськістю у сфері надання послуг населенню, що значною мірою покращило їх якість.

У Швеції всі органи влади як на державному, так і на місцевому рівнях практикують стратегічну комунікацію. Основні засади реалізації комунікативної політики органів місцевого самоврядування закріплені рішеннями відповідних органів. Зокрема, комунікативна політика м. Стокгольм передбачає, що комунікативна діяльність повинна бути спланованою, продуманою, правдивою, адаптованою для всіх цільових груп, здійснюватися всіма працівниками муніципалітету та підлягати моніторингу. Основна мета комунікації – створення довірливих відносин із зацікавленими сторонами.

Певний досвід проведення реформ, спрямованих на налагодження діалогу між центральною, місцевою владою та місцевим самоврядуванням, нагромаджено у країнах колишнього «соціалістичного табору», зокрема у Польщі, Чехії, Угорщині.

Незважаючи на певні труднощі, специфіку реформ у кожній з названих країн, на низку помилок, загалом вдалося створити чітко функціонуючу систему місцевої влади, побудовану на демократичних засадах.

Розглядаючи нові форми співпраці місцевих органів влади з населенням, американський дослідник Дж. К. Томас виділяє п'ять основних: омбудсмени та центри громадської активності; спільне створення та надання послуг; волонтерство; інституціоналізація ролі громадськості у процесі прийняття рішень; структури для захисту інтересів громадян [3].

Зауважимо, що в країнах Європейського Союзу вони успішно застосовуються. Так, поширюється практика, коли замість того, щоб бути тільки користувачем послуг, окремі громадяни та групи громадян об'єднуються з органами місцевого самоврядування для спільного створення і надання послуг. Таким чином представники влади та громадськість формують характер і очікувані результати послуг. Все більше обертів набирає волонтерство. У Європі багато волонтерів працюють у лікарнях, в органах охорони правопорядку, в структурах соціальної допомоги тощо [1].

На жаль, у практиці місцевого самоврядування в Україні на етапах підготовки й прийняття рішень переважно застосовується метод інформування, а налагодження повноцінних дієвих зв'язків з громадськістю лише перебуває на етапі формування.

Однак, незважаючи на ризик виникнення розбіжностей та конфліктів, затягування процесу розробки та прийняття важливих управлінських рішень на місцевому рівні під час залучення громадян, сьогодні слід переходити до нового гуманістичного підходу, в основі якого має бути нова парадигма – людина є мірою всіх суспільних змін, тому в центрі всіх муніципальних реформ повинні стояти потреби кожного індивіда.

Таким чином, розвиток місцевого самоврядування потребує широкого залучення місцевого населення до співпраці з органами місцевої влади щодо всіх проблемних питань, що потребують свого вирішення, шляхом застосування позитивного

європейського досвіду. Тільки спільні зусилля місцевої влади та населення сприятимуть зміцненню не тільки місцевого самоврядування, а й місцевої демократії в країні. Це також значно поліпшить процес надання послуг населенню та якість самих послуг.

Список використаних джерел

1. Бабінова О.О. Розвиток місцевого самоврядування у контексті вдосконалення форм співпраці місцевої влади з населенням: світовий досвід / О.О. Бабінова // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/sp/2007_4/20_Babynova.pdf
2. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізації адміністративної реформи / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ: 2012. – 195с.
3. Thomas John Clayton. Public Participation in Public Decisions. – Jossey – Bass Publishers, Canada, 1995. – 211 p.

Пономарьов Віктор Віталійович,

*аспірант кафедри регіональної політики та публічного адміністрування
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕННЯХ УКРАЇНИ

Транскордонне співробітництво завжди відігравало значну роль у регіональному розвитку, особливо в умовах прикордонної співпраці з країнами членами європейського союзу.

Як відомо, транскордонне співробітництво сприяє досягненню чотирьох основних свобод таких, як: вільний рух людей, товарів, послуг, капіталів, що розширює можливості отримання благ за рахунок діяльності транскордонних ринків, прискорення формування громадянського суспільства і загалом сприяє підвищенню якості життя мешканців прикордонних регіонів.

На сучасному етапі в умовах геополітичних змін транскордонне співробітництво набуває якісно нового значення та вимагає переосмислення його змісту, а також методів його здійснення. Більше того, транскордонне співробітництво повинно стати дійовим інструментом перетворення бар'єрної функції кордонів на об'єднуючу.

Оцінюючи роль та місце транскордонного співробітництва в системі регіонального розвитку, український вчений-регіоналіст З. Варналій акцентує увагу на тому, що необхідність вирішення спільних проблем, що виникають у транскордонному регіоні – суміжних прикордонних територіях сусідніх держав, а саме: територіальне та просторове

облаштування, розбудова транскордонної інфраструктури, спільне використання водних та інших ресурсів тощо розширює сферу державної регіональної політики на міжнародний рівень і потребує врахування стратегій розвитку сусідніх територій. В цьому контексті важливим чинником розвитку цих регіонів є транскордонне співробітництво, яке в останні роки активізується, і особливо в економічній сфері [2].

В цьому аспекті вбачається, що актуальною для транскордонного співробітництва України є необхідність:

- забезпечити функціонування і встановлення необхідних ділових контактів з відповідними європейськими регіональними структурами і організаціями – Палатою регіонів Ради Європи, Комітетом регіонів і місцевих рад Європейського Союзу, Асоціацією товариств європейських регіонів тощо;

- здійснити заходи з адаптації вже існуючих законодавчих актів України, що забезпечують транскордонне співробітництво, до стандартів ЄС та заходи для вдосконалення договірно-правової бази а також інституційного забезпечення транскордонного співробітництва;

- удосконалити механізм державної фінансової підтримки програм і проектів ТКС;

- розробити конкретні проекти у сфері транскордонного співробітництва, забезпечити їх подальше просування у структури ЄС, міжнародні фінансові інституції, інституції з менеджменту, на етапі реалізації цих проектів забезпечити кваліфікованими кадрами, особливо районного та селищного рівнів;

- підвищити рівень інформаційного забезпечення ТКС, забезпечити наявність достовірної та порівняльної транскордонної статистичної інформації [1].

Оцінюючи роль та місце транскордонного співробітництва в системі регіонального розвитку, український вчений-регіоналіст З. Варналій акцентує увагу на тому, що необхідність вирішення спільних проблем, що виникають у транскордонному регіоні – суміжних прикордонних територіях сусідніх держав, а саме: територіальне та просторове облаштування, розбудова транскордонної інфраструктури, спільне використання водних та інших ресурсів тощо розширює сферу державної регіональної політики на міжнародний рівень і потребує врахування стратегій розвитку сусідніх територій. В цьому контексті важливим чинником розвитку цих регіонів є транскордонне співробітництво, яке в останні роки активізується, і особливо в економічній сфері [2].

Надзвичайно важливе транскордонне співробітництво в таких напрямках спільної діяльності, як екологія, транспорт, комунікація, логістика, зайнятість, прикордонна торгівля, туризм, освіта, культура, спорт, охорона здоров'я. Але слід відмітити зміну статусу транскордонного співробітництва між Україною та її європейськими сусідами.

По-перше – транскордонне співробітництво України із західними сусідами – Республікою Польща, Словацькою Республікою і Угорською Республікою з травня 2004 року здійснюється безпосередньо на нових спільних східних кордонах ЄС. Внаслідок цього відносини транскордонного співробітництва центральноєвропейських країн з

Україною перетворилися із стосунків «другого ешелону» у взаємини ЄС із Україною як безпосереднім сусідом першого порядку Євросоюзу і держав ЦСЄ.

По-друге – якщо раніше транскордонне співробітництво України з РП, СР та УР було, в основному, справою двосторонніх або багатосторонніх відносин держав Центральної та Східної Європи, то зараз воно вийшло за цей дещо звужений регіональний формат і перетворилося у форму стосунків України не лише з окремими країнами ЦСЄ, але і з Євросоюзом у цілому.

По-третє – транскордонне співробітництво центрально-європейських держав з Україною стало невід'ємною складовою частиною нової східної політики Євросоюзу [3].

В зв'язку з цим можна говорити, що транскордонне співробітництво з країнами Європейського союзу на сьогоднішній день піднялось на якісно новий рівень, що само по собі є дуже позитивним у євроінтеграційних прагненнях для України.

Як відзначає І. Геращенко, для сучасної України транскордонне співробітництво також відіграє роль своєрідного «полігону» для адаптації європейського законодавства та європейських механізмів фінансової підтримки. Транскордонне співробітництво є вагомим чинником процесу європейської інтеграції та створення Європи без внутрішніх кордонів, що цілковито відповідає пріоритетам політичного розвитку нашої держави.

Одним із пріоритетних завдань для Уряду є затвердження і виконання Державної програми транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки, метою якої є підвищення конкурентоспроможності регіонів, ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку, а також просторовий розвиток [4].

Список використаних джерел

1. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво: актуальні проблеми: монографія / І. В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2009. – 520 с. (Серія «Євроінтеграція : український вимір». Вип. 13).

2. Варналій З. С. Проблеми та пріоритети консолідації регіонів України / З. С. Варналій // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. – 2006: монографія; за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – С. 462.

3. Передрій О. С. Транскордонне співробітництво як авангардна форма новітніх відносин Сходу і Заходу / О. С. Передрій // Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: зб. наук, праць за матеріалами міжнародної конференції (м. Ужгород, 24-25 травня 2007 р.); відп. ред. І. В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2007. – С. 234-237.

4. У Верховній Раді відбулися парламентські слухання на тему: «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу : URL : http://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/Parlamentski_slukhannya/131463.html – Назва з екрана.

Прокопенко Леонід Львович,
*завідувач кафедри права та європейської інтеграції
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України,
доктор наук з державного управління, професор*

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПІВРОБІТНИЦТВОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Підписання Угоди про асоціацію надає особливого значення розвитку міжрегіонального співробітництва з країнами Європейського Союзу. У «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» підкреслювалося, що практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за умови доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіональною інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва України і ЄС. Причому, як слушно зазначалося в Стратегії, основна вага має поступово переноситися з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад і, зрештою, якнайширшого залучення громадян України [2].

Однією з головних проблем низького рівня розвитку міжрегіонального співробітництва України та ЄС є недосконалість чинного українського законодавства з цих питань. Це виражається, в першу чергу, у відсутності правового забезпечення такої співпраці, а також відповідного механізму реалізації. Якщо Законом України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. в основному були врегульовані проблеми транскордонного співробітництва, то питання взаємодії регіонів України та ЄС, які не мають спільних кордонів, залишилися поза увагою законодавця. На законодавчому рівні відсутнє саме визначення поняття «міжрегіональне співробітництво» [1].

Іншим чинником, який стримує розвиток співробітництва регіонів України та країн ЄС, є відсутність відповідного інституційного забезпечення. На сьогодні запроваджені посада віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, посади заступників міністрів з питань європейської інтеграції, створено урядовий офіс з питань європейської інтеграції як структурний підрозділ Секретаріату Кабінету Міністрів України, проте відсутня відповідна вертикаль виконавчої влади на регіональному рівні.

Аналіз структури обласних державних адміністрацій свідчить про те, що необхідні структурні підрозділи для здійснення пріоритетного державного курсу на європейську інтеграцію і, зокрема, забезпечення міжрегіонального співробітництва створені переважно у прикордонних регіонах, де активно розвивається співпраця в рамках єврорегіонів. Так, у Львівській облдержадміністрації створено департамент міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва, до складу якого входить управління міжнародного співробітництва та євроінтеграції, в Івано-Франківській –

департамент міжнародного співробітництва, євроінтеграції та розвитку туристичної інфраструктури з управлінням міжнародного співробітництва та міжрегіональної інтеграції, у Волинській – управління розвитку, інвестицій та європейської інтеграції, в Закарпатській – управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва.

До основних завдань останнього, скажімо, віднесено: забезпечення реалізації на території області державної політики у сфері зовнішніх зносин і зовнішньоекономічної діяльності; забезпечення реалізації на території області державної євроінтеграційної політики, сприяння розвитку міжнародного та транскордонного співробітництва у галузі економіки і торгівлі; реалізація Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу на регіональному рівні; реалізація державної регіональної політики з питань регіонального та транскордонного співробітництва України; співпраця із сусідніми, іншими європейськими державами з питань транскордонного співробітництва та європейської інтеграції у сфері політики, економіки, туризму, соціально-культурних питань; розроблення, координація та/реалізація програм і неприбуткових проектів з питань європейської інтеграції та транскордонного співробітництва; участь у моніторингових та оціночних комітетах Програм сусідства; репрезентація транскордонних проектів з метою залучення міжнародної технічної допомоги для їх реалізації; співпраця з культурними товариствами, агентствами розвитку, асоціаціями і спілками та іншими організаціями, діяльність яких пов'язана з питаннями транскордонного співробітництва; співпраця з органами влади, дипломатичними та консульськими установами, агентствами розвитку, асоціаціями, спілками та іншими організаціями України, прикордонних країн, країн Європейського Союзу тощо, діяльність яких пов'язана з питаннями транскордонного співробітництва, проектного менеджменту та розроблення неприбуткових проектів; організація і проведення зустрічей, форумів, виставково-ярмаркових заходів у сфері зовнішньоекономічної, інвестиційної діяльності та транскордонного співробітництва тощо [4].

Що стосується інших областей, то в них аналогічні структурні підрозділи відсутні: у Харківській облдержадміністрації, наприклад, створено департамент економіки і міжнародних відносин з управлінням зовнішньоекономічних зв'язків та міжнародних відносин, у Дніпропетровській – управління зовнішньоекономічної діяльності, у Запорізькій – управління зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності. Їх завдання значно вужчі, зокрема, до основних завдань департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської ОДА віднесено забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин та реалізації єдиної державної зовнішньоекономічної політики, а завданнями управління зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської ОДА є забезпечення реалізації на території області державної політики у сфері зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності, виконання зобов'язань за міжнародними договорами України та сприяння розвитку міжнародного співробітництва у галузі

економіки, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, туризму, фізкультури і спорту та інших сфер суспільного життя, а також активізації зовнішньоекономічних зв'язків та виходу на зовнішній ринок розташованих на території області підприємств, установ та організацій та ін. [3; 5].

Список використаних джерел

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 червня 2004 р. №1861-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
2. Про Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу: указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
3. Про затвердження Положення про Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації у новій редакції: розпорядження голови Харківської обласної державної адміністрації від 10 жовтня 2016 р. №442. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/content/documents/830/82932/files/161010-01-11-zagal-442-rozp%281%29.pdf>
4. Положення про управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва Закарпатської облдержадміністрації. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/6370.htm>
5. Про затвердження Положення про управління зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської облдержадміністрації: розпорядження голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 29 квітня 2013 р. № Р-336/0/3-13. – Режим доступу: <http://adm.dp.gov.ua>

Розмаріцина Наталія Анатоліївна

аспірант кафедри економічної та фінансової політики

ОРІДУ НАДУ при Президентіві України,

адміністратор відділу дозвільних документів у сфері господарської діяльності управління дозвільних документів та місцевих адміністративних послуг Департаменту надання адміністративних послуг Одеської міської ради

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Модель «держави єдиного вікна», ключова роль в якій належить формуванню інтегрованого клієнт-орієнтованого уряду, почала формуватися з середини 1980-х рр. і зараз стрімко набирає популярності, особливо серед країн, які розробили і реалізують національні стратегії модернізації.

Розбудова «держави єдиного вікна» є об'єктивною вимогою сьогодення, в умовах неспинного процесу формування постіндустріального суспільства з характерними для нього зрілою демократією, економікою знань та розвиненою і всеохопною інформаційно-комунікаційною сферою.

Найважливішим трендом розвитку системи адміністративних послуг (далі – АП) є поступове зближення національних систем на основі спільних загальноєвропейських принципів. Причому, у випадку України та її прагнення приєднатися до ЄС, однаково цінним є досвід:

- по-перше, загальноєвропейських інституцій, що виникають з приводу погоджених між країнами-членами Євросоюзу принципів розвитку сфери надання послуг населенню;
- по-друге, досвіду окремих країн, що досягли певних успіхів на шляху удосконалення власних систем надання адміністративних послуг.

Отже, спільна політика держав – членів Європейського Союзу щодо розбудови єдиного ринку послуг визначена у положеннях «Білої книги про послуги, що становлять загальний інтерес» [1, с. 32-34]. Біла книга визнає конструктивну роль Європейського Союзу у сприянні розвитку високоякісних послуг, що становлять спільний інтерес, та окреслює основні елементи стратегії, спрямовані на забезпечення всіх громадян і підприємств Європейського Союзу високоякісними і доступними послугами.

Спільна платформа для розвитку системи АП у країнах ЄС формується на основі принципів ефективного управління у сфері суспільних послуг, а саме:

1. Принцип субсидіарності та пропорційності вимагає від органів управління ухвалення рішень щодо АП якомога ближче до споживачів, тобто надання АП на місцевому, регіональному, національному рівні або на рівні ЄС, де їхнє надання є найбільш ефективним.

Пропорційність обмежує дії вищестоящих органів лише тими, що необхідні для досягнення узгоджених з іншими рівнями влади цілей політики, тобто забезпечують максимальну можливу свободу рішень країн-учасниць.

2. Принцип орієнтованості на споживачів, громадян і підприємства, потреби яких визначають перелік і порядок надання АП. Потреби одержувачів включають:

- безпечний та гнучкий доступ (персоналізацію послуг);
- багатоканальність (максимальна доступність);
- «єдине вікно» (отримання АП в одному місці, навіть якщо послуга надається спільно кількома органами);
- разовість (уникнення повторного надання інформації, необхідної для отримання послуг);
- взаємну довіру (збереження комерційної таємниці та приватних даних).

3. Принцип загальнодоступності, тобто створення рівних можливостей на усіх рівнях для всіх громадян і компаній країн ЄС без будь-якої дискримінації.

4. Принцип безпечності (конфіденційності), означає, що органи управління мають гарантувати недоторканність інформації, що стосується приватного життя громадян і конфіденційність даних, отриманих від суб'єктів підприємницької діяльності.

5. Принцип багатомовності також має обов'язково враховуватися, оскільки без нього неможливо забезпечити дотримання гарантованих прав і свобод, доступності, якості, багатосторонньої взаємодії в процесі надання АП у поліетнічному, багатомовному середовищі, яке являє собою ЄС.

6. Принцип адміністративної простоти передбачає спрощення процедур для громадян і підприємств з метою скорочення їхніх адміністративних витрат.

7. Принцип прозорості передбачає зрозумілість процесу, а також право одержувачів мати уявлення про механізми ухвалення рішень щодо надання відповідних АП.

8. Принцип сталості інформації реалізується у різноманітних формах документування процедур і рішень щодо АП, тобто збереження цілісності, достовірності й точності інформації протягом тривалого періоду часу, з урахуванням умов безпеки та конфіденційності.

9. Принцип відкритості відображає готовність осіб, підприємств та організацій щодо обміну досвідом і має на меті розширення знань учасників для вирішення пріоритетних проблем у сфері АП.

10. Принцип обміну досвідом означає, що органи управління мають ділитися з іншими концепціями, методами, процедурами, які добре зарекомендували себе на практиці.

11. Принцип адаптивності вказує, що органи управління зосереджують зусилля на впровадженні АП, здатних пристосовуватися у мінливому соціально-економічному середовищі, незалежно від місця їхнього надання та одержувача послуг.

12. Принцип ефективності та результативності передбачає створення середовища, що забезпечує надання АП максимальній кількості підприємств і громадян із мінімальними витратами (оптимізація витрат і вигод) із урахуванням інших принципів, таких як адаптивність, простота, безпека тощо [2].

Зокрема, директиви ЄС вимагають створення державами-учасницями умов для безперешкодного надання АП у електронному вигляді поза національними кордонами, ведення єдиних реєстрів компаній, державних закупівель та статистичної інформації, електронної ідентифікації громадян та платників податків, а також забезпечення стандартизації системи електронних АП тощо.

Уряди країн ЄС активно модернізують систему та процес надання послуг, знижуючи адміністративні витрати, витрати часу, при одночасному підвищенні ефективності та результативності АП.

Вітчизняний досвід надання адміністративних послуг свідчить про те, що в Україні стрімко поширюється практика створення спеціальних центрів надання адміністративних послуг, які працюють за принципом «єдиного вікна». Суттєва допомога Україні в цілому та територіальним громадам зокрема у сфері реформування системи надання адміністративних послуг надається під час реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, у межах яких представники органів державної влади та місцевого самоврядування знайомляться з кращими зарубіжними практиками у сфері надання адміністративних послуг, отримують значну експертну та консультативну підтримку.

Список використаних джерел

1. Узагальнена інформація за результатами моніторингу виконання органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування вимог Закону України «Про адміністративні послуги» за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/4081>

2. Маматова Т. Кращі практики недержавного моніторингу надання адміністративних послуг: європейський досвід для України/Тетяна Маматова// Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 10-ї регіон. наук.-практ. конф., 16 трав. 2013 р., м. Дніпропетровськ/за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2013. – с. 32 – 34.

Самойленко Альона Петрівна

аспірант кафедри української та іноземних мов

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Починаючи зі здобуття незалежності у серпні 1991 року, Україна переживає процес глибоких політичних, економічних та соціальних перетворень. Цей процес характеризується демократизацією, децентралізацією та змінами усіх складових життя суспільства. Головне завдання, що постало перед Україною зі здобуттям незалежності, полягає у структурній перебудові економіки, зменшенні вагомості частки традиційної важкої промисловості; повному зламі старої політичної системи та побудові нової, що

має спиратися на демократичні засади; перебудові соціально-трудової сфери, за якої пересічному громадянину надаються демократичні права та свободи.

Формування соціального партнерства в Україні почалося вже в 1992 із прийняттям Закону України «Про оплату праці», який започаткував правову основу договірного регулювання оплати праці на основі системи тарифних угод [2, с. 190].

Джерело соціального партнерства бере свій початок із створення наприкінці 1991 Українського координаційного комітету сприяння зайнятості населення (УККСЗН), який мав статус постійно діючого тристороннього органу, створеного на громадських засадах для підготовки та прийняття спільних рішень відносно реалізації політики зайнятості. Діяльність УККСЗН регламентувалася ЗУ «Про зайнятість населення» (ст.17), прийнятим у 1992 р.

Розбудову системи соціального партнерства започаткував Указ Президента України «Про створення Національної ради соціального партнерства» від 27 квітня 1993 р. [1, с.13].

Національна рада соціального партнерства – тристоронній консультативно-дорадчий орган при Президентові України, головною метою якого стало узгодження питань та конфліктів, що виникають у соціально-трудої сфері.

Наступним кроком розвитку соціального партнерства в Україні стало прийняття Закону України «Про колективні договори і угоди» (1993 р.), розробленого з частковим урахуванням міжнародного досвіду, норм і положень конвенцій і рекомендацій Міжнародної організації праці. Названим законом визначені сфери укладання колективних договорів і угод, суб'єкти переговорів, порядок ведення колективних переговорів і врегулювання розбіжностей, процедура підписання колективних договорів і угод, відповідальність сторін та інші норми.

З 1993 р. укладаються Тарифна угода (1993 р.), а за тим Генеральні угоди між Кабінетом Міністрів України і профспілковими об'єднаннями України, а з 1997 р. – ще й Українським союзом промисловців і підприємців (з 1999 р. – Конфедерацією роботодавців України).

Подальшому розвитку системи соціального партнерства також сприяло прийняття у 1996 році Конституції України, яка визначила статус нашої держави як демократичної, соціальної і правової, врахування загальноновизнаних міжнародних правових актів, прав, свобод та обов'язків людини й громадянина, чіткіше визначила функції держави і органів влади, структурування організацій роботодавців, утворення й діяльність нових профспілок та інші соціально-економічні чинники, які впливають на порядок укладання і виконання колективних договорів і угод.

Наступною нормативною віхою у розвитку соціального партнерства можна назвати рішення НРСП (№ Т-5 від 15 березня 1999 року), яким було ухвалено «Положення про адміністративно-територіальну раду соціального партнерства». Це

рішення нормативно закріпило утворення тристоронніх органів соціального партнерства у регіонах України. Ці органи законодавчо прямо не підпорядковано НРСП, вони мають ті ж самі права та обов'язки у соціально-трудої сфері, але лише у межах окремої адміністративно-територіальної одиниці.

Необхідно також відзначити, що того ж 15 березня 1999 року рішенням НРСП (№ 1-5) було ухвалено «Примірне положення про галузеву раду соціального партнерства» [З. С. 38], за яким ради соціального партнерства мають утворюватися у кожній галузі на тій самій основі, що й регіональні ради. Подальший розвиток соціального діалогу на національному рівні стала реалізовувати Національна тристороння соціально-економічна рада (сформована Указом Президента України №1871/2005 від 19.12.2005 «Про розвиток соціального діалогу в Україні») як правонаступниця НРСП.

Після здобуття Україною незалежності формувалася, поряд з іншими елементами системи соціального діалогу, і законодавча база соціального партнерства. Це, перш за все, Закони України:

- «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999 р.);
- «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (2013 р.).

Ці Закони дали змогу визначити правові аспекти та повноваження кожного із суб'єктів соціально-трудоїх відносин, їх права та обов'язки.

Список використаних джерел

1. Лебедєв І.В. Соціальне партнерство як спосіб подолання економічної кризи / І.В. Лебедєв // Економіка і держава. – 2009. № 4. – С. 12-15.
2. Новіков В. Зарубіжний досвід соціального партнерства / В. Новіков // Україна: аспекти праці. – 1998. – №1. – С.38-43.
3. Шерепера І.А. Досвід європейських країн у розвитку соціального партнерства України / І.А. Шерепера, // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 4 (9). – С. 189-194. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economics.opu.ua/files/archive/2013/n4.html> – Назва з екрану.

СЕКЦІЯ 5

ЄВРОПЕІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

*Боднар Петро Олегович,
аспірант кафедри державної політики
та суспільного розвитку
Національної академії державного управління
при Президентові України*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Процес становлення України як демократичної, правової і соціальної держави передбачає наявність ефективного парламенту, так як представницька система правління, безумовно, є найважливішою ознакою демократії.

Однак через парламентаризм знаходять своє відображення не лише засади реалізації ідеї народного суверенітету. Конкретні моделі парламентаризму здатні також репрезентувати соціополітичну специфіку тієї чи іншої держави і суспільства, в яких вони реалізуються, в найширшому сенсі [1].

Перспективи еволюційного розвитку України неможливі без наближення законотворчого процесу до норм і принципів, відповідно до яких він здійснюється в Європейському Союзі, тому дослідження європейського інституту парламентаризму набуває особливої актуальності.

Безпосередньо шлях становлення та розвитку ідеї сучасного європейського парламентаризму розпочинається в XII ст., коли на території Європи було засновано перший станово-представницький орган – Іспанські Кортеси, а трохи згодом були сформульовані перші політичні тези проти необмеженої королівської влади і прийняті відповідні трактати [3, с.9]. Можна сказати, що вже на той час активно пропагувалася ідея того, що законодавча влада має належати не одній особі, а «королю, кращим людям і народу» [2, с. 119].

Виникнення представницьких установ у європейських країнах є досить закономірним явищем на фоні еволюції феодальної держави. Так, для Франції це був етап, коли з територіально роздробленої вона перетворювалася на політично об'єднану. У Англії такий період характеризується боротьбою за послаблення королівської влади. В

цих умовах провідною суспільною проблемою стала ідея колективного захисту інтересів, головним проявом якої було політичне представництво.

Формування парламентаризму в Німеччині розпочалося у період феодальної роздробленості, однак, особливістю було те, що станово-представницька монархія спочатку почала розвиватись у межах окремих князівств, а не в межах усієї імперії. Відрізнялися і обсяг повноважень представницьких органів, і коло тих соціальних груп, що могли представляти свої інтереси.

Подальшого активного розвитку ідеї парламентаризму набувають за так званих нових історичних часів, тобто періоду історії людства, який розпочався у зв'язку з першими буржуазними революціями. В Європі XVII-XVIII ст.ст. під час буржуазно-демократичних революцій відбулося теоретичне обґрунтування ідеї парламентаризму в контексті концепції поділу влади, вчення про народний суверенітет і верховенство закону.

У цей період створювалися однопалатні парламенти, які були краще пристосованими для реалізації революційних ідей. Однак досить часто вони перевищували свої повноваження і перетворювалися на знаряддя деспотії. Внаслідок чого, наприклад, у Франції після революційних подій в 1795 році було створено двопалатний парламент.

Політико-правова думка європейських країн XIX ст. знаходилася під домінуючим впливом ідей утилітаризму, які передбачали, що представницька демократія є єдиною раціональною формою правління.

Перша половина XX ст. характеризується розвитком і впровадженням у політичну систему суспільства провідних елементів парламентаризму. На цьому етапі в більшості країн Європи формування державної влади будується за принципом поділу влади. Підсилюється значення парламентів в управлінні справами держави, політичні партії стають активними суб'єктами політичного процесу, поступово виборче право поширюється на всі верстви населення. Саме в цей період парламентаризм стає загально визнаним інститутом. Парламенти починають відігравати роль центру в суспільному житті, їх зрілість стає показником демократичності суспільства.

Відомі вчені того часу, такі як австрієць Ганс Кельзен та француз Моріс Оріу у своїх роботах аналізують сутність парламенту та відводять йому одну із найважливіших функцій в державі, визначають його як єдиний верховний законодавчий орган, однак наголошують, що парламенти, незважаючи на їх значну роль, не в змозі одноосібно регулювати суспільні відносини без ефективної співпраці з іншими гілками влади [4].

Закінчення Другої світової війни надає концепції парламентаризму міжнародного значення, який до того застосовувався переважно лише як характеристика внутрішньодержавного політико-правового принципу діяльності державного апарату. Парламенти більшості європейських держав вдаються до постійної взаємодії, яка згодом зумовлює створення потужних міжнародних організацій. Саме у другій половині XX ст.

в Європі з'являються перші міжнародні організації, в структурі яких були передбачені органи міжпарламентського співробітництва, зокрема: Західноєвропейський союз (ЗЄС), Рада Європи (РЄ), Північна Рада (ПР) та ін.

Пізніше у дев'яності роки ХХ ст. після виникнення низки незалежних держав, існуючі європейські міжнародні організації поповнилися новими учасниками, а на європейській політичній арені з'явилися нові міжнародні організації такі, як Співдружність Незалежних Держав (СНД), Організація за демократію та економічний розвиток (ГУАМ), Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральна Європейська Ініціатива (ЦЕІ) та інші. Незважаючи на те, що зазначені міжнародні організації різняться між собою за кількістю учасників, метою створення, цілями, які вони покликані досягти, всіх їх об'єднує наявність в структурі органів міжпарламентської взаємодії. Міжпарламентські органи є унікальними форумами міжнародної співпраці й саме вони являють собою уособлення сучасного парламентаризму. Такі міжпарламентські органи дозволяють на міжнародному рівні ефективно вирішувати нагальні проблеми з урахуванням інтересів країн-учасниць.

Як бачимо, інститут парламентаризму в країнах Західної Європи є результатом багатовікового розвитку суспільних відносин. На сучасному етапі існування загальноєвропейських проблем змушує європейську спільноту вдаватися до постійної взаємодії через відповідні парламентські і міжпарламентські механізми міжнародних міждержавних організацій європейського регіону.

Водночас, європейська орієнтація України та глобалізаційні процеси, що характеризують сучасний стан розвитку суспільства, вимагають поєднання досвіду європейського парламенту з національними особливостями діяльності законодавчої влади в Україні.

Список використаних джерел

1. Лісничук О. Неформальні аспекти інституційних трансформацій українського парламентаризму / О. Лісничук // Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_74/lisnychuk_neformalni.pdf
2. Нерсисянц В. С. История политических и правовых учений: Учебник для ВУЗов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2004. – 944 с.
3. Шаповал В. М. Зарубіжний парламентаризм / Інститут держ. управління та самоврядування при Кабінеті Міністрів України. – К.: Основи, 1993. – 142 с.
4. Шварцева М. І. Становлення та розвиток європейського парламентаризму / М. І. Шварцева // Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26011/D8>

Іваненко Валерій Юрійович,

*начальник навчального відділу державного закладу післядипломної освіти
«Сумський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування,
державних підприємств, установ і організацій»
(Сумський центр післядипломної освіти),
магістр з адміністративного менеджменту*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ

Управлінська діяльність в органах державної влади і місцевого самоврядування зумовлює необхідність пріоритетного виокремлення інформаційно-комунікаційної складової в системі підвищення кваліфікації кадрів. Це особливо важливо в контексті здійснення децентралізації державної влади, що вимагає осучаснення сутності державної служби і служби в органах місцевого самоврядування як щоденного й безперервного служіння українському народові. Основою цього мають стати стандарти реальної демократії, демократичні інституційні стандарти владної діяльності посадовців, європейські стандарти ефективного обслуговування потреб населення країни в цілому та кожної громади зокрема.

Недостатній рівень знань й умінь, неспроможність приймати адекватні до викликів сучасного середовища рішення й організувати їх якісне та ефективне виконання державними службовцями і посадовими особами місцевого самоврядування призводить до занепаду економіки, виникнення кризових ситуацій у суспільстві, погіршення якості життя громадян. Тому сьогодні в державі постала необхідність активних дій щодо модернізації підвищення кваліфікації управлінських кадрів з урахуванням кращого вітчизняного й зарубіжного досвіду. Адже проблема дефіциту підготовлених відповідно до сучасних вимог українського суспільства управлінців усе ще зберігає свою гостроту [4].

Ефективність та результативність управлінської діяльності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування повністю залежить від своєчасності, достовірності та повноти інформації, що використовується при прийнятті управлінських рішень з питань стратегічного й оперативного розвитку регіону й громади.

Науковці сьогодні акцентують на тому, що має відбутися перехід від інформатизації робочого місця суб'єктів владних повноважень до інформатизації процесу їх щоденної управлінської діяльності, що стане основою оновлення не лише такої діяльності, а й підвищення кваліфікації управлінських кадрів, тому що сучасний етап розвитку суспільства відрізняється значимістю інформаційно-комунікаційних технологій, збільшенням обсягів інформації, появою високих технологій, що відіграють

роль каталізатора сучасного розвитку державного управління, науки, освіти, економіки, політики, культури тощо.

Проведений аналіз досліджень і публікацій свідчить про загальне визнання необхідності впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботу органів державної влади і місцевого самоврядування.

Унаслідок стрімкого розвитку Інтернету та концепцій е-управління наприкінці дев'яностих років деякі автори почали стверджувати, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, особливо інтернет-технологій, призведе до значних змін в організаційній структурі, а відтак – і до ефективнішого звернення до таких інноваційних технологій [5, с. 17; 6, с. 156-167].

Наша держава активно залучилася до цього процесу. Однак їй доводиться долати чимало труднощів, пов'язаних передусім з недостатністю технічної бази, фінансового забезпечення, неналежним законодавчим супроводом, а також відсутністю наукових досліджень стосовно значимості інформаційно-комунікаційних технологій не лише в управлінській діяльності, а й у підвищенні кваліфікації управлінських кадрів будь-якого рівня, тому що зміни, які відбуваються в суспільстві внаслідок розвитку інформаційних технологій, суттєво впливають на зміст, функції та цілі управлінської діяльності, що й вимагає розвитку всієї системи державного управління з орієнтацією на впровадження здобутків найкращого зарубіжного досвіду щодо використання в щоденній управлінській діяльності сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Як зазначають експерти з розвитку інформаційних і комунікаційних технологій ООН, «досвід безлічі країн, у тому числі країни, що розвиваються, та країни з перехідними економіками, що існують в умовах серйозної нестачі ресурсів, складної політичної ситуації й гострих соціально-економічних проблем, показує, що рішучі дії щодо забезпечення переходу цих країн у нове цифрове століття не виявилися марними та мають відчутні позитивні результати в економічних, соціальних і політичних сферах» [2].

Однак впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управлінську діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування не завжди, на жаль, призводить до поліпшення якості їх функціонування. Тому важливим є питання розуміння управлінцями того, що успішне використання інформаційних та комунікативних технологій у всіх сферах суспільного життя стало реальністю. Сьогодні інформація перетворилася не скільки на товар, а стільки на головний засіб суспільного виробництва. Від спроможності держави запропонувати суспільству прозору й відкрити управлінську діяльність на будь-якому ієрархічному рівні, залучити громадян до прийняття соціально важливих рішень, її бажання, готовності і здатності сприяти становленню ефективних суспільних комунікацій та демократичних стандартів у наданні інформаційних послуг залежить розвиток країни в майбутньому. Крім того, сучасний стан розвитку інформаційних мереж не залишає жодній країні шансу на ізолюваність, а це вимагає володіння сучасними суб'єктами управління

навичками й стандартами організації та підтримання ефективної взаємозацікавленої комунікативної взаємодії [3, с. 7].

Реалізація стратегічних реформ «Україна – 2020» та здійснення успішної децентралізації державної влади актуалізують проблему підвищення кваліфікації управлінських кадрів. Пріоритетним напрямом децентралізації стає інформаційно-комунікаційне забезпечення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування. Саме запровадження в діяльність органів влади інформаційно-технологічної інфраструктури формує нові підходи до вирішення як практичних, так і теоретичних проблем зростання ефективності й результативності не лише підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також їх професійної діяльності. Звідси витікає й нове розуміння підвищення кваліфікації управлінських кадрів – перетворення слухача в активного суб'єкта навчального процесу впродовж підвищення рівня його кваліфікації, оновлення його мотиваційної та функціональної сфери професійної діяльності на основі отриманих знань, умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015
2. Григор О.О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз (державно–управлінський аспект) [Текст] : дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Григор Олег Олександрович. – Л., 2003. – 230 с.
3. Дніпренко Н.К. Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект [Текст] : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. :25.00.01 / Наталія Костянтинівна Дніпренко ; Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентіві України. – Д., 2005. – 20 с.
4. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування [Текст] / В. Афанасьєва, А. Вишневський (кер. авт. колективу), Р. Гекалюк [та ін.]; під заг. ред. Т. Мотренка. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 320 с.
5. Decman M., Klun M. Tax Administration and E-government : a Case of Slovenia [Tekst] // Occasional Papers in Puplic Administration and Public Policy. – Vol. IV. – № 2. – Spring, 2003. – P. 16-22.
6. Frissen P.H.A. Puplic Administration in Cyberspace [Tekst] // Public Administration in an Information Age / Eds. Snellen I.Th.M., van den Donk W.B.H.J. – Amsterdam.: IOS Press, 1998. – P. 33-46.

Карпа Марта Іванівна,

*докторант кафедри кадрової політики і державної служби
Львівського регіонального інституту державного управління*

*НАДУ при Президентіві України,
кандидат наук з державного управління*

ДО АНАЛІЗУ СФЕРИ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ (ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ХАРТІЄЮ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ)

У Європейській хартії місцевого самоврядування сформульовані принципи, які визначають характер та обсяг компетенції місцевого самоврядування та забезпечення автономії місцевої влади (ст.2-11). Сфера компетенції місцевого самоврядування за Європейською хартією місцевого самоврядування [1], яка набрала чинності для України з 01.01.1998р. сформулювала у таких базових принципах (ст.4):

1. Головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом. Однак це положення не перешкоджає наділенню органів місцевого самоврядування повноваженнями і функціями для спеціальних цілей відповідно до закону.

2. Органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу.

3. Публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тими чи іншими повноваженнями інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.

4. Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними. Вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачене законом.

5. Якщо повноваження делегуються органам місцевого самоврядування центральним чи регіональним органом, органи місцевого самоврядування у міру можливості мають право пристосовувати свою діяльність до місцевих умов.

6. У процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються органів місцевого самоврядування, з останніми мають проводитися консультації, у міру можливості своєчасно і належним чином.

У пояснювальному коментарі до Європейської хартії місцевого самоврядування (1996р., Страсбург) зазначено, що здійснення публічних повноважень повинне бути децентралізованим [2, с.164]. Цей принцип знайшов місце у багатьох документах,

прийнятих в рамках Ради Європи, зокрема, у висновках Лісабонської конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве врядування, яка відбулась у 1997 році. Згаданий принцип означає, що питання, яке не є таким, що вимагає вирішення в межах більшого територіального утворення або не є першочерговим з огляду на досягнення ефективності чи економності, має бути залишено в межах повноважень органів управління базового рівня. Четвертий пункт розкриває проблему повноважень, які дублюються. Вказується на те, щоб чітко визначити та уникнути будь-яких тенденцій до поступового розпорошення відповідальності, для того повноваження повинні бути повними та виключними. Проте у деяких сферах виникає необхідність у спільних діях різних рівнів влади. При цьому є важливим, щоб у таких випадках втручання центральних або регіональних органів влади відбувалось із чітким дотриманням норм законодавства.

У пункті 5 зазначено що адміністративні структури органів місцевого самоврядування та їх наближеність до місцевих реалій можуть сприяти виконанню ними певних функцій, основна відповідальність за які належить вищим рівням управління. Існує також важливість врахування місцевих реалій при здійсненні делегованих повноважень. Проте визнано існування уніфікованих правил, що не залишає свободи діяти на власний розсуд.

Наступний пункт присвячений питанням, які знаходяться як у межах компетенції так і поза нею, але безпосередньо стосуються органів місцевого самоврядування. Передбачено, що спосіб та час проведення консультацій мають визначатися таким чином, щоб органи місцевого самоврядування мали реальну можливість впливати на результати вирішення питань, допускаючи при цьому, що проведенню консультацій можуть перешкоджати надзвичайні обставини, наприклад, необхідність термінового прийняття рішення. Таким чином закріплений координаційний принцип встановлення компетенцій органів публічної влади.

На особливу увагу заслуговує запропонований Радою Європи принцип: питання, які, з одного боку, не вилучені зі сфери компетенції органів місцевого самоврядування, а, з другого – не доручені органам державної влади, повинні вирішуватись органами місцевого самоврядування [4, с.41].

Визначену сферу компетенції місцевого самоврядування можна вважати загальною, такою яка визначає основні принципи повноважень та функцій для місцевого самоврядування.

Для встановлення компетенційних меж органів публічної влади у контексті аналізу Європейської хартії місцевого самоврядування можна виокремити такі базові критерії:

- правовий критерій розмежування повноважень. Право найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні. Зазначено, що принцип місцевого

самоврядування визнається в національному законодавстві та, у міру можливості, в конституції (ст.2). Місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення (ст.3). Головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом (ст.4);

- фінансовий критерій розмежування повноважень. Питання визначення та регулювання фінансової сфери діяльності місцевого самоврядування визначено у ст.9 «Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування». За цим критерієм обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування має відповідати повноваженням, передбаченим конституцією або законом. В Україні конституційно визначено, що так зване фінансове вирівнювання здійснюється на обласному рівні, хоча по суті належить до державних функцій. Тому виникає дуалістична роль обласних рад у статусному співвідношенні, адже будучи представницькими органами влади, створюються умови, які сприяють виконанню державних функцій. Практика публічного управління світових унітарних держав засвідчує про те, що регіональні органи не проводять фінансового вирівнювання комун, територіальних громад, гмін, муніципалітетів, общин [3, с.32];

- організаційний критерій розмежування повноважень. Одним з методів досягнення цієї мети є укладання угод в адміністративній галузі. Ст.6 та ст.7 визначає відповідні адміністративні структури і ресурси для виконання органами місцевого самоврядування своїх завдань та умови, за яких виконуються повноваження на місцевому рівні. Ст.8 визначає базові принципи здійснення адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Куйбіда В.С., Толкованов В.В. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах. Збірник. – К, ТОВ «Поліграфічний Центр «Крамар», 2010. – 258с.
3. Наврузов Ю.В. Финансовая децентрализация в муниципальной реформе / Ю.В. Наврузов // Управление современным городом. – Дніпропетровськ: Центр екон.освіти, 1999.
4. Розвиток системи управління в ЄС: досвід для України : наук.-метод.розробка / авт..кол.: О.Я.Красівський, П.В.Когут, О.С.Киричук та ін.. – К.: НАДУ, 2012. – 52с.

Колісніченко Наталя Миколаївна,
*завідувач кафедри української та іноземних мов
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
кандидат наук з державного управління, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Будь-яка реформа державного управління залежить від професіоналізму, мотивації і готовності до змін тих, хто безпосередньо відповідає за її успішну реалізацію. Основною зацікавленою стороною реформи державного управління є державні службовці. Відтак, ефективність змін в державному управлінні залежить від їхніх знань і професіоналізму.

Стратегії реформ державного управління та законодавство з державної служби країн-членів ЄС, як правило містять у собі положення, які актуалізують підвищення кваліфікації (професійний розвиток) державних службовців як запоруку становлення сучасної і не політичної системи державної служби. Стратегії також визнають необхідність і важливість розробки довгострокової політики підвищення кваліфікації державних службовців на основі відповідного законодавства.

Правова база європейської державної служби регулюється принципами права, керівних ідей для спільної діяльності службовців і обов'язкових правил для інтерпретації нормативних актів установ та органів ЄС. Ці принципи, з одного боку, тотожні з іншими галузями права співтовариства в цілому (наприклад, принцип субсидіарності, принцип рівності, недискримінації), і, з іншого боку, є конкретними принципами регулювання державної служби (наприклад, принцип конкуренції і принцип територіальної дисперсії). окремі кадрові процедури також чітко регулюються законом. Так, процедури найму, як правило, ґрунтуються на таких принципах: рівність доступу, широкий громадський конкурс, незалежність, компетентність, ефективність, цілісність, територіальна дисперсія, принцип дотримання всіх необхідних засобів і методів щодо задоволення оптимальних умов для виконання службовцями своїх трудових обов'язків, стабільність.

Принцип рівності є загальним принципом сучасного права, заснований на ідеї про те, що ми всі рівні і маємо рівні права. Принцип рівності доступу до державної служби зафіксований в Декларації прав людини і громадянина 1789 року і відтворюється в ст. 21 Загальної декларації прав людини, в такій редакції: «Всі люди мають право на доступ, на рівних умовах, до державної служби в своїй країні». Таким чином, дискримінація на основі статі, релігії, раси, думки обмежується і забороняється. Єдиними обмеженнями є за національністю, моральністю, віком і розумовими здібностями. Ці принципи діють і в системі професійного навчання: підготовці, перепідготовці, підвищенні кваліфікації.

Підвищення кваліфікації виступає ключовим інструментом сучасної системи державного управління в Європі, так як є однією із ланок розвитку людських ресурсів в державному управлінні, зокрема – їх оцінки та просування по службі. Основними видами такого навчання є [1, с.7]:

1. Загальне наскрізне навчання (General cross-cutting training) – горизонтальне навчання спрямоване на розвиток загальних навичок і знань, необхідних для всіх державних службовців, які працюють в різних установах системи державного управління.

2. Загально-змістове навчання (Common substance training) направлене на: а) розвиток конкретних навичок і знань, пов'язаних із реалізацією конкретної сфери політики декількома установами; б) розвиток конкретних навичок, пов'язаних із горизонтальною системою управління. Підготовка надається групі чиновників в різних установах, які здійснюють аналогічні функції або реалізують таку ж політику.

3. Секторальна підготовка (Sector-specific training), яка спрямована на розвиток конкретних навичок і знань, необхідних державним службовцям, які працюють в конкретних сферах політики в одній і тій же установі.

Основні завдання програм професійного навчання для держслужбовців (з огляду на існуючі можливості країн-членів, їх стратегічні цілі, процеси європейської інтеграції) можна класифікувати таким чином: служба як реагування на потреби громадянина – покращення якості адміністративних послуг; професіоналізація державного управління через модернізацію знань, навичок і компетенцій державних службовців; вдосконалення використання сучасних технологій [2, с.32-33].

Підвищення кваліфікації в державному управлінні є постійним, системно організованим і спланованим процесом, в якому знання поліпшуються, а навички та вміння розвиваються. Як результат, підвищення кваліфікації державних службовців засновується на таких принципах [3, с. 10-11]:

- забезпечення права і обов'язку державного службовця на підвищення кваліфікації відповідно до потреб владних органів;
- підвищення кваліфікації повинне ґрунтуватися на заздалегідь визначених потребах державного службовця;
- планування підвищення кваліфікації для кожного державного службовця повинне реалізуватися відповідно до плану розвитку кар'єри кожного державного службовця;
- планування підвищення кваліфікації здійснюється відповідно до запланованих і реалізованих (досягнутих) результатів роботи державного службовця (зокрема, на основі річного звіту з оцінювання діяльності державного службовця);
- підвищення кваліфікації сприяє посиленню мотивації для безперервного професійного розвитку;

- при підвищенні кваліфікації повинен враховуватися досвід роботи слухачів програм підвищення кваліфікації;
- зміст програм має забезпечити адекватне співвідношення між теоретичною та практичною складовою, знаннями та навичками;
- підвищення кваліфікації повинне враховувати відмінності індивідуальних здібностей, поведінки, манери навчання, а також попередній досвід;
- реалізація програм підвищення кваліфікації передбачає включення різних форм, а також сучасних інтерактивних методів викладання;
- необхідно забезпечити систематичний моніторинг і оцінку досягнутих результатів підвищення кваліфікації.

Відповідно, основними принципами визначення пріоритетів підвищення кваліфікації є [1, с.9]:

- предметна сфера, яка повинна сприяти підтримці стратегічного розвитку державного управління;
- актуальна методика – активні навчальні заходи, спрямовані на підтримку реалізації важливих змін в системі державного управління на найближчі роки;
- адекватні засоби навчання для підтримки реалізації бажаних змін;
- розмір цільової групи (включає в себе оптимальне число державних службовців з різних установ системи державної служби).

Список використаних джерел

1. Finci J. Principles of BiH State Level Civil Service Training System / Jakob Finci. – St. Petersburg, October 2006. – Bosnia and Herzegovina: State Civil Service Agency, 2006. – 10 p.
2. Lazarević N., Ristevska Jordanova M., Marović J., Kacarska S. Human Resources for EU Membership: What Policies in the Western Balkans? / Nebojša Lazarević, Malinka Ristevska Jordanova, Jovana Marović, Simonida Kacarska. – Background Paper for the Conference «Building Human Capacities for EU Accession in the SEE Countries», 13-16 October 2014, Cavtat Croatia. – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2006. – 44 p.
3. Zlatanović I., Antonijević S. Professional development of civil servants in the Republic of Serbia / Ivana Zlatanović, Snežana Antonijević. – Belgrade, Serbia: Grafolik, 2014. – 48 p.

Королук Тетяна Олександрівна,
доцент кафедри макроекономіки та державного управління
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
кандидат економічних наук, доцент

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС у 2014 рр., взяла курс на системне реформування національної економіки та державного управління. Водночас успішність економічних реформ залежатиме від ефективності модернізації державної служби, реального переходу на європейські стандарти та принципи несення державної служби. Від професійно-кваліфікаційних характеристик державних службовців, дотримання ними європейських принципів залежатиме швидкість та якість впровадження задекларованих галузевих та секторальних змін в національній економіці. Адже саме людські ресурси є рушієм реформ.

Згідно Угоди про асоціацію, загальними принципами внутрішньої та зовнішньої політики України повинні виступати повага до демократії, прав та свобод людини, визнання верховенства права [3]. Водночас іншими принципами є боротьба з корупцією, злочинністю та тероризмом, забезпечення ефективного, неупередженого та передбачуваного управління, вільної конкуренції та ін. Підписання Угоди про асоціацію передбачає трансформацію українського законодавства відповідно до принципів та стандартів ЄС.

У державах-членах ЄС, не зважаючи на незалежність у формуванні організаційно-правових механізмів діяльності державного апарату, існують спільні принципи та стандарти державного управління, відображені у законодавчих документах. В основу державної політики закладено верховенство прав людини та громадянина, зокрема, в Хартії основних прав ЄС присвячені окремі статті щодо державного управління: стаття 41 (Право на належне управління) визначає право кожної людини на справедливий розгляд її справи у розумний термін інститутами та органами ЄС, на компенсацію збитків, завданих органами Союзу при виконанні своїх зобов'язань; стаття 42 (Право на доступ до документації) визначає право кожного громадянина ЄС або особи, що проживає та має офіційну реєстрацію в одній із країн-членів, доступу до документів Європейського парламенту, Ради та Європейської Комісії [4].

У ЄС чітко сформовані основні критерії несення державної служби, що відповідають цінностям демократичного суспільства. Зокрема, у «Копенгагенських критеріях» визначені економічні, політичні та «членські» вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС, яких дотримуються і самі країни-члени. Державна служба базується на засадах верховенства

права (управління відповідно до чинного законодавства), субсидіарності (передання частини функцій центральної влади на місцевий рівень), професіоналізму (професійної доброчесності), своєчасності управлінських рішень та дій, забезпечення справедливості (неупереджене застосування права), прозорості та відкритості (можливість перевірки дій), відповідальності (передбачає підзвітність та оцінку ефективності управлінських дій), що закладені у стратегії розвитку ЄС. У цілому, система державного управління в ЄС спрямована на гарантування дотримання чинних законодавчих норм країнами-членами.

У зв'язку із євроінтеграційними намірами нашої країни, бажанням побудувати правову державу та необхідністю реформування державної служби відповідно до вимог ЄС у 2015 році було схвалено Стратегію реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, реалізація завдань якої дасть змогу забезпечити рівний доступ громадян до державної служби, підвищити професійний рівень службовців, їхню відповідальність і мотивацію [2]. Окрім того, у 2015 році ВРУ затвердила нову редакцію ЗУ «Про державну службу», що визначає категорії посад державної служби, права та обов'язки державного службовця, функції органів системи управління державною службою, особливості системи оплати праці, проведення конкурсного відбору на посаду та інші організаційні особливості [1]. Модернізація державного управління в Україні спрямована на децентралізацію, подолання бюрократії, підвищення професіоналізму та відповідальності державних службовців, якості адміністративних послуг.

На сьогодні важливим є завдання підвищення рівня професіоналізму державних службовців, залучення до державної служби висококваліфікованих кадрів, що неможливо реалізувати без змін в системі стимулювання та мотивації праці та забезпечення реальних можливостей кар'єрного зростання. У законодавстві система оплати праці державних службовців передбачає поступове підвищення розміру посадового окладу, виплату надбавок (за вислуги років, ранг державного службовця), доплат (за додаткове навантаження) та премій (за результатами щорічного оцінювання роботи діяльності, залежно від внеску державного службовця в результат роботи державного органу, що, на наш погляд, досить складно оцінити). Однак виникає проблема пошуку додаткових фінансових ресурсів забезпечення відповідних виплат держслужбовцям, які прив'язані до мінімальної зарплати, яку, у свою чергу, планується підвищити до 3200 з 1 січня 2017 р. Враховуючи сучасну економічну та політичну ситуацію в країні, необхідність консолідації державних фінансів, одним із способів економії бюджетних видатків є оптимізація кадрів державної служби, що дасть змогу вивільнити частину фінансових ресурсів на підвищення заробітних плат.

Особливості кар'єрного зростання базуються на визначенні трьох категорій та дев'ятих рангів (які присвоюються кожні три роки залежно від результатів діяльності) державних службовців, а також конкурсної процедури заміщення вакантних посад, що забезпечує рівний доступ громадян до публічного управління. Конкурсна процедура

передбачає визначення вимог конкурсу, складу та повноважень конкурсної комісії, порядку прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі, проведення тестування, співбесіди та оцінювання кандидатів. Однак, не зважаючи на визначену законодавством процедуру, як показує практика, на сьогодні в окремих випадках відбувається нехтування принципами конкурсного відбору персоналу.

Таким чином, реформа державної служби пов'язана із необхідністю створення професійного, ефективного та соціально спрямованого інституту державної служби на принципах верховенства права, законності, професіоналізму, меритократії, патріотизму, доброчесності, інклюзивності управлінських рішень, політичної неупередженості, відкритості та прозорості, людиноцентризму, динамічності та гнучкості. Про європеїзацію державної служби в Україні свідчить низка прийнятих нормативно-правових актів стосовно державної кадрової політики, реформування державної служби, що відповідають нормам європейського права. Однак, не зважаючи на здійснені позитивні кроки, постає завдання досягнення визначених цілей та реалізації ключових завдань у сфері державної служби.

Реформування державної служби в Україні повинне відбуватися в рамках реформування системи навчання (одним із кроків чого є запровадження бакалаврської програми з публічного управління та адміністрування) та підвищення кваліфікації державними службовцями; оптимізації чисельності державних службовців; забезпечення дотримання вимог визначеної конкурсної процедури на вакантні державні посади; реформування системи стимулювання та мотивації праці державних службовців; широкого впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій взаємодії державних службовців та громадян щодо прийняття управлінських рішень та їх реалізації; наближення адміністративних послуг до кінцевого споживача. Реалізація зазначених заходів дасть змогу підвищити ефективність державної служби та відновити суспільну довіру до органів влади, що сприятиме розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
2. Стратегія реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року / Розпорядження КМУ від 18.03.2015 № 227-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D1%80>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Міжнародний документ від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

4. Хартія основних прав Європейського Союзу / Міжнародний документ від 07.12.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524

Мурзіна Тетяна Анатоліївна
*аспірант кафедри регіональної політики
та публічного адміністрування
ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю реформування системи місцевого самоврядування в Україні. Вивчення досвіду різних європейських країн, різних не тільки за адміністративно-територіальним устроєм, а й за формами правління, особливо – країн, які входили до так званого соціалістичного табору, врахування їх помилок та здобутків повинно стати основою для вироблення власної української національної доктрини. Розгляд реформи місцевого самоврядування з позиції процесного підходу (аналіз входів та виходів процесу реформування, етапи, інструменти, ресурси, нормативне забезпечення, часові ресурси тощо). Аналіз наукових джерел вітчизняних та зарубіжних учених дозволив зробити висновок, що саме проблеми аналізу та адаптації зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування не знайшли певного системного висвітлення. [7.]

В Україні до сьогодні не існує єдиної позиції щодо визначення принципу субсидіарності влади в місцевому самоврядуванні України, не визначено в яких публічних відносинах і коли саме можна його використовувати, яку модель конституційно-правового закріплення принципу субсидіарності та розподілу повноважень найбільш доцільно використовувати Україні, тоді як європейська доктрина розглядає різні підходи до вирішення цих питань в організації та діяльності місцевого самоврядування. Українська національна доктрина на сьогодні фактично не дає відповіді на поставлені питання, оскільки в Україні фактично відсутні системні дослідження принципу субсидіарності влади в місцевому самоврядуванні. [5.] Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні використання європейського досвіду реформування місцевого самоврядування та розробці практичних рекомендацій щодо його реалізації в Україні. Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні засади реформування системи місцевого самоврядування в роботах вітчизняних та зарубіжних учених для узагальнення та визначення напрямів подальшого дослідження;
- на підставі аналізу теоретичних і методологічних напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дисертації розкрити сутність поняття «реформи місцевого самоврядування» та його адаптацію до України;
- проаналізувати організаційно-правові засади реформування місцевого самоврядування в європейських країнах;
- визначити основні моделі реформування системи місцевого самоврядування в країнах Європи та можливість їх адаптації до умов України;
- розкрити сутність основних інструментів реформування місцевого самоврядування та визначити їх ефективність;
- розробити рекомендації органами виконавчої влади та органам місцевого самоврядування щодо використання інструментів реформування місцевого самоврядування в Україні.

Необхідність дослідження певних європейських моделей місцевого самоврядування зумовлюється як практичними, так і теоретичними причинами. Теоретичне значення має дослідження конституційно-правових аспектів політичної влади на місцях, шляхи та способи реформування існуючої моделі. Практичний аспект складають можливості визначення інструментів такого реформування, впливу його на подальший розвиток держави й громадянського суспільства.

Основними результатами дослідження є доведення необхідності системного наукового підходу та вироблення сучасної концепції місцевого самоврядування в Україні, яка б неодмінно базувалась на національних традиціях та враховувала історичний досвід української держави. Наукове і практичне значення дослідження полягає в тому, що вона доводить необхідність забезпечення субсидіарності та взаємодії інститутів місцевого самоврядування шляхом реформування системи органів місцевого самоврядування в Україні, прикладом для чого можуть стати найуспішніші Європейські країни.

Список використаних джерел

1. Державне управління: курс лекцій / за заг. ред. Д.І. Дзвінчука. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – 616 с.
2. Державне управління та державна служба: Словник-довідник / Укл. О. Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.
3. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Юрінком-Інтер, 1998.

4. Іжа М.М., Пахомова Т.І., Різникова Я.О. Організаційно-правові засади державного управління/ Навчально-метод. посібник. Вид. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. – 308 с.
5. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник. – 2. вид., переробл. і доп. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 504 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/books/322/24/>
6. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку. – К.: – Івано-Франківськ: НІЧЛАВА, 2003. – 288 с.
7. Саханенко С.Є., Попов М.П., Чебан О.І. Територіальна організація влади в Україні/ Навчально-метод. посібник. Вид. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. – 278 с.

Нікул Станіслав Олексійович,

*начальник кафедри ракетно-артилерійського озброєння
факультету підготовки спеціалістів
ракетно-артилерійського озброєння
Військової академії (м. Одеса)*

СТАН РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Майбутнє України як сучасної європейської держави передбачає модернізацію державної кадрової політики, яка на сьогодні є ключовим питанням розвитку країни [4]. Спроможність особового складу Збройних Сил України виконувати покладені на нього завдання виступають основним показником обороноздатності країни та ефективності державного управління у військовій сфері. Сьогодні формування державної кадрової політики у Збройних Силах України відбувається в період трансформації форм та способів ведення бойових дій, інформаційних війн та боротьби з глобальним тероризмом. У цих умовах актуалізується проблема ефективної державної кадрової політики в Збройних Силах України, яка залежить від науково обґрунтованого управління кадровими процесами на рівні як держави, так і системи Збройних Сил України, можливості максимально поєднати інтереси держави з інтересами окремої особистості, яка належить до зазначеної системи.

Документом щодо розвитку основних напрямів державної кадрової політики у Збройних Силах України є «Концепція кадрової політики у Збройних Силах України на період до 2017 року» затверджена наказом Міністерства оборони України від 04 грудня 2013 року № 843. Цією Концепцією визначено, що головною метою кадрової політики у

Збройних Силах є створення умов для гарантованого та якісного комплектування Збройних Сил персоналом, спроможним виконувати завдання за призначенням, і його ефективне використання [5].

Зміна воєнно-політичної ситуації в Україні з початку 2014 року зумовила інтенсивний поштовх до розбудови Збройних Сил України. Внутрішній аудит показав, що до 2014 року реформування Збройних Сил України носило тільки формальний характер.

З кінця 2014 року та на протязі 2015 року, у розрізі кадрової політики у Збройних Силах України, було зроблено наступне:

- удосконалено організаційну структуру Збройних Сил України, яка спрямована на підвищення ефективності військового управління та його спроможності до впровадження процедур прийняття рішень, реалізованих у збройних силах держав-членів НАТО, розширення бойового складу та чисельності особового складу видів і родів військ;

- у 2015 році змінено структуру Збройних Сил. Статус окремого роду військ отримали Сили спеціальних операцій;

- протягом 2015 року планово здійснювалися заходи щодо формування та розвитку Сил спеціальних операцій. Підвищено спроможності Високомобільних десантних військ. Тривало відновлення Військово-Морських Сил;

- додатково сформовано 11 бойових бригад та полк, бригаду оперативного (бойового) забезпечення, а також 13 військових підрозділів тактичної ланки рівня «батальйон (дивізіон)»;

- на кінець 2015 року загальна чисельність Збройних Силу України становила 250,0 тис. осіб, у тому числі 204,0 тис. військовослужбовців та 46,0 тис. працівників Збройних Сил, порівняно з 2013 роком чисельність зросла серед військовослужбовців на 83,1 тис. (на 68,7 %), серед працівників Збройних Сил на 1,4 тис. (на 3,1 %) (див. рис. 1). Водночас нормативно закріплено збільшення зазначеної чисельності Збройних Сил в особливий період на кількість особового складу, призваного на військову службу в рамках виконання указів Президента України про мобілізацію, затверджених відповідними законами України [2, 3];

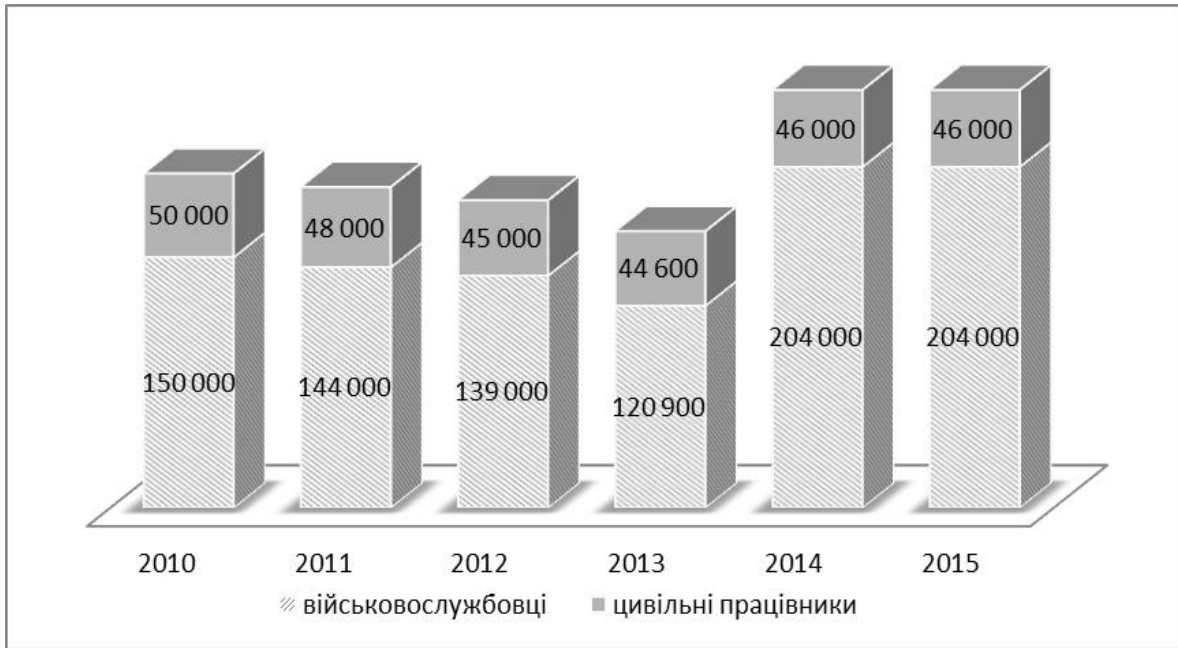

Рис. 1. Чисельність Збройних Сил України у 2010-2015 рр.
(на кінець року, осіб) [1, 2, 3]

- у 2015 році фінансування на підготовку Збройних Сил України склало: планово – 2 073,8 млн. грн., а фактично – 2 084,9 млн. грн. Порівняно з 2014 роком, фінансування на підготовку Збройних Сил України зросло планово на 1124,0 млн. грн. (на 118,3 %), фактично – на 1173,1 млн. грн. (на 128,7 %) (див. рис. 2) [2, 3].

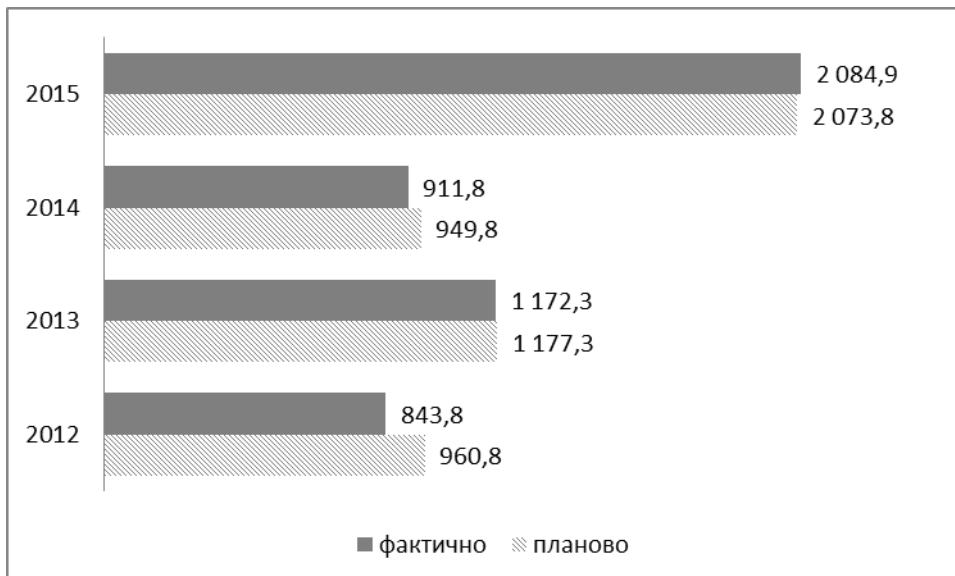

Рис. 2. Фінансування на підготовку Збройних Сил України у 2012-2015 рр. (млн. грн.) [1, 2, 3]

Список використаних джерел

1. Біла книга – 2012. Збройні Сили України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lublin.mfa.gov.ua/mediafiles/sites/poland/files/WB_2012_ua.pdf
2. Біла книга – 2013. Збройні Сили України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2013.pdf
3. Біла книга – 2015. Збройні Сили України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2015.pdf
4. Гапеева О.Л. Система кадрового менеджменту в контексті реформування Збройних Сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Gileya/2013_71/Gileya71/I44_doc.pdf
5. Концепція кадрової політики в Збройних Силах України на період до 2017 року : Наказ Міністерства оборони України від 4 грудня 2013 року № 843 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/kadrova-politika/konczepczya-kadrovoi-politiki-v-zbrojnih-silah-ukraini/>

Оргієць Оксана Миколаївна,

*докторант кафедри права та європейської інтеграції
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України,
кандидат наук з державного управління*

**СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗНАНЬ
ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПАМ'ЯТІ
В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Сучасне державне управління враховує і використовує інновації менеджменту, можливості нових інформаційних технологій для вдосконалення процесу прийняття рішень, розвитку внутрішньої діяльності, надання громадських послуг і, в цілому, для побудови нових демократичних відносин між державою і суспільством. Одним з таких інструментів поліпшення роботи є формування і розвиток інституційної пам'яті – впровадження механізмів створення, накопичення, використання знань як окремими державними службовцями так і органами державної влади в цілому. Збереження інституційної пам'яті не дозволяє зникнути знанням фахівців, які вибувають (вихід на пенсію, звільнення, перехід та ін.). Вона зберігає великі обсяги даних, інформації і знань з різних джерел організації. Її важливість обумовлена також тим, що знання, яке не використовується і не зростає, в кінцевому рахунку стає застарілим і непотрібним. Навпаки, знання, яке поширюється, яким

обмінюються, генерує нове знання. Однак, робота зі знанням – це досить складний багатоетапний процес, який має власний життєвий цикл.

Організація сама по собі знання створювати не може. Створення знання організацією засновано на неформалізованому знанні індивідуумів, які установа повинна мобілізувати. Перетворення організаційних знань реалізується у площині формалізоване (явне) – неформалізоване (неявне) та індивідуальне – колективне такими способами: соціалізація, екстерналізація, комбінація, інтерналізація. Три з чотирьох перерахованих способів розглядаються в рамках теорії організації з різних точок зору. Соціалізація, наприклад, пов'язана з теоріями групових процесів і організаційної культури; комбінація відбувається в результаті обробки інформації; інтерналізація знаходиться в тісному зв'язку з організаційним навчанням [4].

Соціалізація (перехід неформалізованого знання у неформалізоване), реалізується в процесі персональної взаємодії носіїв знань неформальним шляхом. Так вчаться майже всі новачки у системі державного управління, якщо у них немає спеціальної фахової освіти з публічного адміністрування на момент вступу на державну службу. Даний процес передбачає передачу знань у процесі навчання через спостереження, наслідування, спільне виконання роботи [1]. Соціалізація починається зі створення поля взаємодії, яке сприяє поширенню досвіду та інтелектуальних моделей взаємодії співробітників. Новоприйняті службовці придивляються і швидко переймають прийняті правила гри і норми поведінки (хоча в явному вигляді їм не завжди пояснюють, що прийнято в структурному підрозділі органу державної влади).

Екстерналізація – це перетворення неформалізованих індивідуальних знань в формалізовані організаційні. Цей спосіб трансформації знань ініціюється діалогом або колективним роздумом, які допомагають членам команди виразити своє неформалізоване знання, узагальнити досвід і створити концептуальне знання. Саме екстерналізація є ключем до вирішення проблем і створення інновацій. В основі екстерналізації лежить відмова від менталітету, який розглядає знання як власність їх носія, через сумісне використання знань. Для цього потрібно формувати організаційну культуру в системі державної влади, що включає в себе необхідність обміну досвідом і знаннями. Щоб цей обмін став культурною нормою, його переваги повинні перевищувати переваги збереження знання в очах зацікавлених індивідуумів. Наприклад, цього можна досягнути, якщо створити умови для того, щоб досвідчені держслужбовці стали більш відомими і запрошувалися для виконання більш цікавої роботи, або стали більш помітними (наприклад, претендують на підвищення за посадою), чи отримали задоволення від надання допомоги іншим, або отримують винагороду і т. д. Індивідуальні преференції дозволяють визначити, які заохочення будуть важливі для кожного співробітника [2]. Інструментами передачі досвіду в органах державної влади європейських країн є впровадження системи наставництва, коучингу, організаційні навчання, постійна ротація персоналу, обов'язкове

стажування. Для забезпечення ефективності групових комунікацій застосовуються гуманітарні заходи, які організують процес спілкування в групах. До таких заходів можна віднести звичні наради, семінари, конференції, тренінги, а також робочі і міждисциплінарні команди, проектні групи і т.д. Серед інструментів заочного обміну знань в органах державної влади зарубіжних країн широко розповсюджені: функціонування спільнот практиків, мережеві, професійні співтовариства, онлайн-наставництво, крос-наставництво. В процесі діалогу відбувається поширення інтелектуальних моделей і навичок, тобто за допомогою екстерналізації здійснюється фіксація та формалізація знання, накопичується капітал знань органу влади. У результаті виникають організаційні регламенти, правила, стратегії розвитку, стратегічні плани, прогнози, державно-цільові програми, бюджети, нормативно-правові та інформаційно-аналітичні документи, звіти, аналітичні записки, корпоративні довідники, карти знань тощо.

Комбінація означає перенесення явних знань в явні шляхом поєднання і перетворення вже існуючих знань, які належать іншим організаціям, к форму, що забезпечує прямий доступ користувачам. Оперуючи вже наявним явним знанням, шляхом обміну, сортування, аналізу, зміни системи організації знання або комбінації знання, застосовуючи його в різних контекстах, додаючи власні новації, держслужбовці отримують нове явне знання. Цей спосіб трансформації знання полегшується при використанні комп'ютерних мереж і масштабних баз даних, наприклад, бази кращих практик, використання шаблонів.

Інтерналізація – коли явні знання перетворюються в неявні, це результат багаторазового застосування явних знань для конкретних потреб службовця, у наслідок чого реалізується їх підсвідоме використання. Процес інтерналізації, спрямований на отримання знання, дозволяє впровадити нові методи, технології, прийоми або шаблони робочого процесу в операційне середовище [1]. Прикладом є процес напрацювання досвіду за допомогою навчання на практиці. Перетворення формалізованого знання в неформалізоване буде полегшено, якщо уявити його у вербальній формі: у вигляді діаграм, таблиць, посібників тощо. Інтерналізація може відбуватися і в спілкуванні – коли явне знання однієї людини переходить безпосередньо в неявне його співрозмовника. Так працює сторітеллінг. Організаційний сторітеллінг можна застосувати для розвитку інституційної пам'яті в органах державної влади завдяки його ефективності в передачі історій про взаємодію співробітників, про норми, традиції і правила поведінки в компанії, про минулі дії керівництва, практику взаємовідносин з громадянами, іншими установами.

Таким чином, створення організаційного знання – це безперервна взаємодія неявного і явного знання через різні форми трансформації. Соціалізація починається зі створення поля взаємодії – простору для спілкування і спільної роботи. Групові роздуми в ході спільної роботи запускають процес екстерналізації. Різні форми і типи новостворених явних знань включаються в уже існуючий психологічний контекст і за

рахунок утворення зв'язків між ними створюються нові явні знання. Продовження роботи веде до навчання на практиці і запускає процес інтерналізації. Неявне знання накопичується і починає знову передаватися в ході соціалізації з початком взаємодії з іншими державними службовцями. Спіраль виходить на новий виток [3].

Умовою розвитку органу державної влади є створення нових знань, тому важливим є підтримка спільної роботи професіоналів-практиків, використання найкращого вітчизняного та іноземного досвіду та сприяння навчанню держслужбовців.

Список використаних джерел

1. Ібрагімов Е.Е. Трансформація організаційних знань у системі стратегічного планування розвитку підприємства. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13873/1/11_59-64_Vis_727_Menegment.pdf
2. Менеджмент знаний. Руководство по обеспечению взаимосвязи менеджмента знаний с культурой организации и другими организационными процессами: ГОСТ Р 54876-2011. URL: http://snipov.net/database/c_4263957290_doc_4293793494.html#i133386
3. Спираль знания. URL: <HTTP://SIXSIGMAONLINE.RU/BLOG/2016-10-05-542>
4. Теория создания организационного знания Нонаки и Такеучи. URL: http://studopedia.su/2_48731_teoriya-sozdaniya-organizatsionnogo-znaniya-nonaki-i-takeuchi.html

Осипов Дмитро Миколайович,

*аспірант кафедри філософії, соціології державного управління
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України*

ПРОФЕСІЙНІ ІНТЕРЕСИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Ю. В. Ярмач виділяє національні, соціально-політичні, політичні, корпоративні, державні, законодавчої та виконавчої гілок державної влади, чиновництва, партійні інтереси, життєві, людські, особисті, групові, загальні, спільні, інтереси більшості, інтелектуальні, різнобічні, інтегративні [10, с. 26, 35, 59, 60-62, 66, 87, 91, 98, 170].

Професійна діяльність публічного службовця формується та розвивається у соціальному середовищі. Висновки, здійснені Е. Еріксоном [9, с. 59]., повністю можуть буди спроектовані на професійне середовище публічної служби, в якому формується і розвивається особистість публічного службовця, де він формується як професіонал. Для професійного середовища публічної служби це означає наступне: 1. Розвиток

особистості публічного службовця визначається його готовністю виявляти стійкий інтерес до професійного середовища, що може змінюватися, пізнавати його та взаємодіяти з ним. 2. Професія публічного службовця, в принципі, прагне до такого облаштування, коли воно відповідає такій готовності та заохочує цей неперервний ланцюг потенціалів до взаємодії, а також прагне забезпечити і стимулювати належну швидкість і послідовність їх розкриття. В цьому і полягає «підтримка професійної спільноти публічних службовців».

В одній із своїх праць Л. С. Виготський вказав на залежність успішності у зв'язку зі зниженням інтересу до занять і загальним зниженням працездатності [3, с. 18]. С. В. Бондаренко визначає професійний інтерес як позитивне ставлення особистості до професії, є одним із видів загального інтересу, його специфіка полягає у тому, що він спрямований на певну професію, а загальний інтерес – на предмет чи явище дійсності [1].

Видатний дослідник теорії професійного самовизначення та професійного розвитку Е. Ф. Зеєр, досліджуючи аспект психологічних особливостей взаємодії особистості і професії, особливо виділяв ситуацію різноманіття інтересів та нахилів. Інтереси є окремим напрямом дослідження особистості. Це – якість, що необхідна для професії, яка цікавить цю особу. Поняття «інтереси» Е. Ф. Зеєр нерідко вживає поряд з поняттями «спрямованість», «мотиви», «установки», «орієнтації». В цілому ж інтереси у структурі особистості відносяться ним до компонентів професійної спрямованості: мотивів (намірів, інтересів, нахилів, ідеалів) [4].

Інтереси визначають сформованість різних видів мотивації персоналу, не виключаючи при цьому професійну. На ключових, на думку автора, якостях, лідерстві та інтересу до нововведень, акцентував свої деякі дослідження Джон Равен. У своїй книзі «Компетентність у сучасному суспільстві: виявлення, розвиток, реалізація» він приділив значну частину аналізу «природи компетентності», в якій окремо він виділив внутрішньо мотивовані характеристики, пов'язані з системою особистісних цінностей, або «видів компетентності» (ініціатива, лідерство, безпосередній інтерес до механізмів роботи організації та суспільства в цілому [7]. Отже, інтереси посідають важливе місце як у сформованості професійної мотивації персоналу, так і в розумінні ступеня сформованості керівника, працівника, службовця, так і окремо у діяльнісних аспектах, що виражають зрілість власне професійної компетентності, професійної діяльності, його «професіоналізму діяльності» (згідно з класифікацією рівнів професіоналізму, надану А. О. Деркачем та іншими представниками акмеологічної науки).

У своїй книзі Дж. Равен наводить чимало якостей сучасного працівника, що відображають сформованість у них різних аспектів соціальних та професійних інтересів [7]. «Людина ж діє активно тоді, – продовжує Є. О. Клімов, – коли хоче і вміє, інакше кажучи, коли у нього мобілізовані мотиви (інтереси, потреби, емоційні відносини, переконання, ідеали) і сформовані хоча б початкові способи, прийоми дій пам'яті» [5].

Мотив – це своєрідна реакція людей на інтереси, а отже, на усвідомлені потреби [6]. Для публічних службовців необхідним є така політика кадрового відбору, розстановки, професійного навчання (підвищення кваліфікації кадрів), коли б керівні та не керівні посади обіймали лише люди, заінтересовані та здібні, компетентні.

В. М. Содатенко вказує, що інтерес, і зокрема професійний інтерес велика кількість науковців (Л. О. Менашева, Є. П. Ільїн, С. Л. Рубінштейн, Б. І. Додонов, О. Г. Ковальов та ін.) розглядають як один із мотивів, що є ключовою ланкою мотиваційної сфери людини та визначає, що формування стійкого позитивного ставлення до професії відбувається лише під час самої професійної діяльності [8]. Є. О. Клімов вказує на залежність динаміки працездатності, втомлюваності, станів перенасичення працею, суму, трудової віддачі від інтересів працюючої людини, від інтересу до праці, зокрема. Інтереси він також покладає в основу тих процесів, що визначають результативність групо- та командо утворення [5]. В. М. Солдатенко робить висновок, що професійні інтереси – це емоційно забарвлена система відношень, стійких ознак, що відображають ставлення людини до сфери професійної діяльності, потребу в оволодінні нею, бажання самореалізуватись у ній [8]. Отже, пов'язаність професійних інтересів з іншими якостями персоналу лише підтверджують їх пов'язаність з процесом формування професіонала та професійною діяльністю. Висновки Дж. Равена, Є. О. Клімова, В. М. Солдатенка лише додають науковій ваги дослідженням науковців Аргіріса, Герцберга и Маслоу, підтверджуючи, що люди заінтересовані в тім, аби розвиватися и приносити користь, щоб їхні таланти мали визнання та винагороду. Тобто дослідження інтересів персоналу є надто актуальним з точки зору формування внутрішньої професійної мотивації як окремих працівників, так і груп, тимчасових та постійних колективів, що включені у процес професійної праці. Професійний розвиток відбувається за умови, коли у колективі виникає та підтримується певний баланс людей з самими різними інтересами.

Наша думка співпадає з думкою Є. Є. Вахромова, який досліджуючи самоактуалізацію спеціаліста, визначає поняття «компетентність у професійній діяльності» у тому числі через уміння поєднувати свої особисті інтереси з інтересами групи і підкоряти свої інтереси досягненню загального успіху [2]. З робіт вказаного автора можна зробити висновок, що інтереси, у тому числі й професійні, визначають зміст, характер та спрямованість самоактуалізації без якої не є можливим ані професійний, ані особистісний розвиток публічного службовця.

Отже, можна помітити сутнісну схожість, а від того і зв'язок потреб, мотивів та інтересів. Якщо потреби людини – це відчуття нею нестачу чогось, то інтереси – це усвідомлені потреби, джерело діяльності, об'єктивна необхідність виконання певних функцій для задоволення потреб; мотиви – усвідомлені причини діяльності, спонукання людини до чогось. Мотиви з'являються майже одночасно з виникненням потреб і інтересів та проходять певні стадії, аналогічні стадіям формування останніх. Мотив – це

своєрідна реакція людей на інтереси, а отже, на усвідомлені потреби. Інтереси варто розуміти разом з нахилами, схильностями людини. Разом вони значною мірою визначають професійну спрямованість людини, її внутрішню мотивацію, спрямованість означеної мотивації, зміст, характер та спрямованість самоактуалізації.

Можна зробити висновок про значення професійних інтересів у професійному становленні та подальшому професійному розвитку будь-якої людини. У свою чергу, з нашої позиції, для персоналу публічних органів влади в усій їх різноманітності означені якості можуть складати лише основу професійного консультування та оцінювання, адже широкий спектр цілей і завдань органів публічної влади вимагають сформованості більшого комплексу професійних компетентностей, професійно важливих якостей.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. В. Розвиток проблеми формування професійного інтересу у психолого-педагогічній науці / С. В. Бондаренко // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40 (1). – С. 135-139. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2011_40\(1\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2011_40(1)__24).
2. Вахромов Е. Е. Самоактуалізація спеціаліста, менеджера в професійній діяльності: проблеми і можливості / Е. Е. Вахромов. – Режим доступу : <http://hpsy.ru/public/x1509.htm>.
3. Виготський Л. С. Проблема вікової періодизації дитячого розвитку // Психологія розвитку / под ред. А. К. Болотової і О. Н. Молчанової. – М. : ЧеРо, 2005. – 524 с.
4. Зеєр Э. Ф. Психологія професій : учебное пособие. – 2-е изд., перераб., доп. – М. : Академ. Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с. – (Сер. «Gaudeamus»).
5. Климов Е. А. Основы психологии : учебник для вузов. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997 – 295 с.
6. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.
7. Равен Дж. Компетентність в сучасному суспільстві: виявлення, розвиток і реалізація / Джон Равен ; пер. з англ. под. общ. ред. В. И. Белопольского. – М. : Когито Центр, 2002. – 395 с.
8. Солдатенко В. М. Формування професійного інтересу в студентів технічних ВНЗ / В. М. Солдатенко. – Режим доступу : https://www.kpi.kharkov.ua/archive/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0/elits/2012/30/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%96%D0%BD%D1%8

[2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%20%D0%B2%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%92%D0%9D%D0%97.pdf](#) (дата звернення: 02.10.2016).

9. Эриксон Э. Эпигенетическая карта / Э. Эриксон // Психология развития / под ред. А. К. Болотовой и О. Н. Молчановой. – М. : ЧеРо, 2005. – 524 с.

10. Ярмак Ю. В. Профессионализм политической элиты: теория и практика. – М. : Изд-во Московского гос. социального ун-та, 2002. – 248 с.

Палюх Інна Вячеславівна,
*студентка факультету
суспільних наук і міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара*

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стремління України вступити в Європейський Союз приводить до необхідності проведення змін всередині країни. Особливо гостро постають сьогодні проблеми підвищення ефективності державної служби, і їх необхідно вирішувати швидко та з урахуванням успішного досвіду реформ державної служби в європейських країнах. Як показують дослідження й рекомендації вітчизняних та закордонних науковців, основу підвищення ефективності державної служби складає якість послуг, що надаються органами державної влади та місцевого самоврядування населенню та іншим споживачам.

Головними проблемами у сфері державної служби є [1]:

нестача на керівних та інших посадах державної служби висококваліфікованих кадрів, які є важливими для розроблення та проведення національних реформ і здатні долати виклики реформування у різних галузях;

високий рівень корупції в системі державної служби, що становить перешкоди для ефективності та результативності державного управління;

гендерний дисбаланс;

недостатній рівень управління людськими ресурсами в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, відсутність автоматизованої системи управління людськими ресурсами.

Європеїзація національних систем державного управління відбувається:

– через зобов'язання запроваджувати і забезпечити дотримання нормативно-правових актів ЄС;

- під впливом прецедентного права, тобто рішень Суду Європейських Співтовариств;

- завдяки тісній співпраці національних урядовців та державних службовців в інституціях ЄС та на міжнаціональному рівні під час проведення переговорів, нарад з підготовки та прийняття рішень, реалізації спільних програм і політик і т. п.;

- через створення мереж і мережне співробітництво, для якого залучаються представники ЄС, національні політики і урядовці, державні службовці всіх рівнів, представники приватного сектора, профспілок, громадянського суспільства, науковці та інші [2].

У результаті, відмінні колись системи державного управління держав-членів ЄС набувають усе більше спільних рис. Процес відбувається поступово і природно, не зачіпає національно-історичних традицій і, що важливо, не викликає в держав або їх громадян застережень і побоювань. Це зумовлено тим, що європеїзація відбувається паралельно з процесами модернізації та інтернаціоналізації державного управління не лише в державах – членах ЄС, але й країнах-сусідах Євросоюзу, які застосовують принципи належного управління, запозичують кращий досвід державного управління тощо.

Незважаючи на певне просування в європейському напрямку протягом останніх років інституту державної служби України, сучасна українська адміністративна культура ще досить далека від європейських стандартів. Нинішній стан речей потребує проведення адміністративної реформи, головною складовою якої є комплексне реформування державної служби.. Можна виділити декілька напрямків удосконалення державної служби [4].

Перший напрям – це подолання невідповідності обраної стратегії й чинної структури державного управління процесами європейської інтеграції України. Рухаючись у цьому напрямку потрібно:

- створити належні умови наближення національної моделі державного управління до європейської;

- забезпечити більшу різноманітність структури управління процесами європейської інтеграції ніж його має функціональне поле «Плану дій Україна – ЄС», наприклад, шляхом підняття безпосереднього управління на рівень Кабінету Міністрів України, створенням спеціального центрального органу виконавчої влади, або шляхом деконцентрації (секторного управління цим полем) та децентралізації (розподілу завдань цього поля за різними рівнями управління);

- підвищити самоорганізаційну спроможність структури управління процесами європейської інтеграції.

- реформувати систему органів державної влади таким чином, щоб вони системно забезпечували європейську стратегію України;

Другий напрям – це подолання невідповідності обраної стратегії та чинного законодавства України. До пропозицій та рекомендацій за цим напрямом можна віднести такі:

- максимально повно адаптувати законодавство України до правових норм ЄС;
- створити проблемно-орієнтовані правові поля процесів європейської інтеграції України.

Третій напрям – це подолання невідповідності кадрової політики та кадрового забезпечення сучасного стану процесу європейської інтеграції України. Задля цього потрібно:

- привести державну кадрову політику та кадрове забезпечення держави у відповідність сучасному стану та очікуванням процесів європейської інтеграції України;
- зорієнтувати підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації державного апарату на кращі зразки європейської управлінської культури [3].

Узагальнюючи можна сказати, що європеїзація системи державного управління пов'язана із впливом на неї значної кількості різнопланових та різнорівневих системних зовнішніх і внутрішніх факторів: європейські структури та інституції, державні та галузеві політики, наднаціональне законодавство, соціально-психологічні артефакти, цінності, норми й правила, історичні й культурні традиції, євроінтеграційний досвід інших країн. Площиною та основою впливу слугують базові принципи європейської інтеграції, реалізація яких спрямована на створення єдиного соціально-економічного простору і здійснюється у відповідності з суспільними демократичними цінностями.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>
2. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади / Ю. П. Битяк. – Х. : Право, 2005. – 304 с.
3. Міненко М. Підвищення кваліфікації управлінських кадрів у розвинених європейських країнах: досвід для України / М. Міненко // Вісн. УАДУ. – 2004. – № 4. – С. 464–470.
4. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/>

*Побле Дмитро Костянтинович,
старший викладач кафедри міжнародних відносин
Інституту соціальних наук
Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова*

ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Перспективи інтеграції України до ЄС вимагають суттєвого реформування державної служби України зокрема, що стосується зменшення бюрократичних тенденцій та подолання корупційних схем в системі державної влади.

Невід'ємною складовою стратегічних перетворень, започаткованих в Україні, є наближення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування до європейських принципів, які висуваються до країн – кандидатів на вступ до ЄС, а також принципів «належного врядування», які закріплені рішеннями Ради Європи [5, с.1].

18 березня 2015 року Кабінетом міністрів України розпорядженням № 227-р було схвалено Стратегію реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року. В основу Стратегії реформування державної були покладені комплексні системні зміни законодавства та послідовні кроки в імплементації законодавства в процесі державного регулювання в Україні.

Розпорядженням № 227-р було також затверджено план заходів щодо реалізації Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року. Згідно цього плану Міністерства, інші органи виконавчої влади і місцевого самоврядування повинні подавати щороку інформацію про стан виконання плану заходів Національному агентству з питань державної служби з подальшим узагальненням та поданням до Кабінетові Міністрів України.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII Кабінетом Міністрів України створюється Національне агентство з питань запобігання корупції, яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Національне агентство, у межах своїх повноважень, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України [2, с.1].

Закон «Про державну службу», прийнятий 10.12.2015 року за номером № 889-VIII, нарешті вступив в дію 1 травня 2016 року [1, с.1]. При його написанні враховувалися основні положення законів про публічну службу країн Європейського союзу. Крім того Закон «Про Державну службу» є в пакеті реформ, запропонованих Євросоюзом.

Стаття 4 закону розкриває 10 принципів, за дотриманням яких здійснюється державна служба. Закон забороняє вищим держслужбовцям членство в партіях, а всім держслужбовцям – обіймати посаду в керівництві партій і брати участь у передвиборній агітації. Вищим держслужбовцям заборонено поєднувати держслужбу з виконанням обов'язків депутата місцевої ради. Закон передбачає введення 3 категорій посад замість існуючих наразі 7: Крім того, в Законі суттєво скорочується кількість державних службовців в цілому. Нова редакція Закону передбачає підвищення заробітної плати але не за рахунок премій та надбавок.

Втратив чинність, наказ Голодержслужби України від 4 серпня 2010 року №214 «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 11 листопада 2010 року за № 1089/18384. Він був замінений новим Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 року № 158 «Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31 серпня 2016 р. за № 1203/29333.

Правила поведінки державних службовців ґрунтуються на положеннях Конституції України, Законах України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та «Про запобігання корупції». Згадані правила спрямовані на зміцнення авторитету державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, репутації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також на забезпечення інформування громадян про норми поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування стосовно них.

При прийнятті на державну службу або на службу в органи місцевого самоврядування особа ознайомлюється з цими Загальними правилами. Відмітка про таке ознайомлення додається до особової справи державного службовця чи посадової особи місцевого самоврядування [3, с.1].

Громадяни України, які вперше приймаються на службу в органи місцевого самоврядування, у день прийняття відповідного рішення складають Присягу такого змісту: «Усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити громаді та народові України, неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, сприяти втіленню їх у життя, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, сумлінно виконувати свої посадові обов'язки» [4, с.1].

Список використаних джерел

1. «Про державну службу»: Закон України від 10.12.2015 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електроний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

2. «Про запобігання корупції»: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII – Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

3. «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31 серпня 2016 року за № 1203/29333: Наказ Голодержслужби України від 5 квітня 2016 року № 158 – Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>

4. «Про службу в органах місцевого самоврядування»: Закон України від 07.06.2001 № 2493 – Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>

5. «Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 227-р. – Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D1%80>

Привалова Наталія Володимирівна,

начальник відділу організації семінарів за державним замовленням

управління підвищення кваліфікації кадрів

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

МОНІТОРИНГ ПЕРСОНАЛУ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Управління персоналом державної служби України характеризувалося тривалий час застосуванням застарілих методів роботи, характерними для радянських часів. Основні риси такого підходу – консервативність, відданість правлячій ідеології, непрозорість та корумпованість при доборі та розстановці кадрів, і як наслідок, «непривабливість» державної служби для професійних кадрів та молоді. Нормативно-правові акти, навчальні програми, розбудова інституційної основи та європеїзація державної служби свідчать, що все ж таки Україна пройшла етап активної трансформації та переходу до нових, більш сучасних, демократичних моделей управління персоналом державної служби, серед яких – застосування методів та методик кадрового моніторингу (як своєрідного реєстру державних службовців та відслідковування ефективності діяльності державних службовців). З огляду на брак розробок у науковій фаховій літературі та бідність практики його реалізації у вітчизняній системі публічного

врядування, питання запровадження кадрового моніторингу як механізму управління персоналом державної служби потребує удосконалення та подальших досліджень.

Адміністративна реформа, яка проводиться в Україні, неможлива без ефективного кадрового забезпечення всіх рівнів. Проте, ключовою проблемою вітчизняної державної служби є дефіцит компетентності та професіоналізму. Система оцінювання діяльності державних службовців, а також наявні дисциплінарні санкції давно знецінилися й фактично імітують оцінювання. У зв'язку з цим новий Закон «Про державну службу» наголошує на необхідності ретельного відрегулювання системи оцінювання діяльності державних службовців. Його положеннями, зокрема, передбачено єдині умови вступу на державну службу шляхом проведення відкритого конкурсу; запровадження щорічного оцінювання результатів діяльності держслужбовця (замість нині існуючої атестації та щорічної оцінки), результати якого впливатимуть на розмір призначеної держслужбовцю премії та виявлення рівня його професійної компетентності. Докорінне поліпшення кадрових технологій можливо тільки на базі безперервної оцінки стану і прогнозу розвитку кадрової ситуації, вдосконалення нормативно-правових актів, що регламентують діяльність службовців. Зазначені питання «належать до сфери» кадрового моніторингу в системі державної служби.

Поняття «кадровий моніторинг» є новим для вітчизняної науки та практики управління людськими ресурсами. Узагальнення його визначення у словниково-довідниковій літературі дає нам підстави для такого визначення: процес систематичного або безперервного збору інформації про параметри персоналу організації; аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища організації/підприємства і порівняння з потребами в кадрах (вивчення кадрового попиту і резервів відповідно до завдань і стратегії підприємства).

Кадровий моніторинг здійснюється шляхом оцінки стану кадрового ресурсу в конкретних відрізках часу та простору, доцільних з точки зору адекватного відображення процесу виконання завдань і функцій об'єктом кадрового забезпечення та ступеня впливу на цей процес суб'єктів за обґрунтованими параметрами. При цьому суб'єктами кадрового моніторингу виступають керівники органів виконавчої влади, кадрові підрозділи; об'єкти кадрового моніторингу – структурні підрозділи та посадові особи; предмет кадрового моніторингу – ефективність діяльності об'єктів. Козловський В. змістом кадрового моніторингу визначає граничні стани кадрового ресурсу, вихід за які призведе до невиконання завдань, необґрунтованих затрат ресурсів та вироблення заходів з недопущення таких рівнів [2, с. 10].

Дивлячись на кадровий моніторинг з етичної точки зору зрозуміло, що ця практика повинна бути предметом врегулювання. Діючі закони та стандарти забезпечують кілька керівних принципів для регулювання моніторингу персоналу. У будь-якому випадку, компанії можуть підтримувати політику етичного моніторингу, уникаючи дискримінації працівників. Працівник повинен розуміти, що від нього очікують, а роботодавець повинен

встановити ці правила, які прописуються у положеннях політики тієї чи іншої організації. Задля цього необхідно: чітко визначити політику організації (у відповідному документі), досягти усвідомлення працівниками організаційної політики, дотримуватися дисциплінарних рекомендацій, врівноважити вимоги.

Кадровий моніторинг персоналу регулюється нормативно-правовими актами, які умовно можна розподілити на дві групи: ті, що стосуються власне моніторингу та ті, які регулюють питання суб'єктів та об'єктів проведення моніторингу.

Отже, засади кадрового моніторингу в аспекті ефективності діяльності та професійності державних службовців знайшли своє втілення зовсім нещодавно, ці засади тільки-но починають формуватися. Таким чином і кадровий моніторинг професійності та ефективності є ще не виробленим явищем та остаточно не закріпленим у вітчизняному законодавстві.

Таким чином, механізмами управління персоналом у системі державної служби є усі важелі, методи та стимули, за допомогою яких власне і реалізується управління персоналом, тобто все те, завдяки чому процес управління персоналом стає дійсно процесом та має практичне втілення: добір та розстановка кадрів, підвищення кваліфікації та усі інші види професійного навчання, кадровий моніторинг, оцінювання, мотивація тощо. Кадровий моніторинг (як особливий механізм управління персоналом державної служби) реалізуються з огляду на етичні, правові, фінансові та технологічні аспекти його запровадження та використання. Впровадження системи моніторингу персоналу в державному управлінні – це важливий принцип роботи з кадрами в органах публічної влади, який необхідно використовувати для наближення України до стандартів Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Закон «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 4. – ст.43. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19> [Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» // Vidomosti Verkhovnoii Rady (VVR). – 2016. – № 4. – St. 43. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>].

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 1997 року № 918 «Про Програму розроблення та впровадження єдиної державної комп'ютерної системи «Кадри». – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/918-97-%D0%BF> [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 1997 roku № 918 «Pro Programs rozroblennya that vprovadzhennya edinoї derzhavnoї komp'yuternoї Systemy» Kadry «- Rezhym dostupu: [Http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/918-97-%D0%BF](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/918-97-%D0%BF)].

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 1998 р. № 731 «Про затвердження Порядку ведення особових справ державних службовців в органах виконавчої влади». – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/731-98->

%D0%BF [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 travnya, 1998 № 731 «Pro zatverdzhennya poryadkoo vedennia osobovykh sprav derzhavnykh sluzhbovtsiv v organakh vykonavchoii vlady». – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/731-98-%D0%BF>].

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2004 року № 746 «Про затвердження Програми розвитку державної служби на 2005-2010 роки». – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/746-2004-%D0%BF> [Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 chervnya 2004 roku № 746 «Pro zatverdzhennya programy rozvitku derzhavnoii sluzhby na 2005-2010 roky.» – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/746-2004-%D0%BF>].

5. Yerby J. Legal and ethical issues of employee monitoring. A Publication of the International Institute for Applied Knowledge Management / Johnathan Yerby // Online Journal of Applied Knowledge Management. – Volume 1. – Issue 2. – 2013. – P. 45-46.

Пушкарєвський Сергій Володимирович,

аспірант кафедри регіональної політики та публічного адміністрування

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Сучасну цивілізовану демократичну державу неможливо уявити собі без повноцінної та дієвої системи місцевого самоврядування. Адже якою б досконалою не була державна влада у центрі, вона ніколи не стане життєздатною та ефективною, якщо не буде здійснюватися самоврядування на місцях. Світовий досвід підказує : чим розвиненішими є держава та громадянське суспільство, тим більшими є децентралізація держави, роль та значення місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування є інститутом, що притаманний країнам зрілої демократії. Україна, що стала на шлях демократичного розвитку, прагнучи до демократичних перетворень в сфері місцевого самоврядування. орієнтується на такі міжнародні документи як Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985р., Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р., Європейська декларація прав міст 1992 р. тощо.

Сьогодні нормативна база правового регулювання розвитку публічного управління потребує змін і оновлення, яке має ґрунтуватися на належній науковій основі. І першим кроком такого оновлення є розробка законопроектів, що стосуються місцевого самоврядування у межах децентралізації влади. Слід зазначити , що сьогодні

актуальною стає проблема прийняття єдиної Концепції місцевого самоврядування, у межах якої і має в подальшому відбуватися реформування цього інституту [1].

Крім того, потребує наукового обґрунтування практика реформування системи місцевого самоврядування в Україні, аналіз досягнень та помилок, прогнозування подальших кроків в здійсненні реформи, вивчення практики європейських країн у проведенні реформи місцевого самоврядування, можливих напрямів взаємодії України та інших держав у цьому процесі.

Новітні державні документи: «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01 квітня 2016 року, Закон України «Про місцеве самоврядування» та ін. чітко висвітлили потребу держави в науковому супроводі сучасних реформ.

Таким чином, актуальність обраної теми спричинена необхідністю вироблення конкретної науково – обґрунтованої концепції подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні в сучасних умовах розвитку держави.

Інститут місцевого самоврядування виступає предметом досліджень багатьох науковців, серед яких праці Б.А. Андресюка, П.Д. Біленчука, В.Борденюка Бутко І., Головченко В., Ю. Делія, М.М. Іжі, Корпань О., Кампо В., Краснова М., Кравченка В.В., О.Корпаня, В.С. Куйбіди, М.В. Підмогильного та інших.

Проте, не зважаючи на значний інтерес до вказаної проблеми, нормативно-правове забезпечення функціонування та розвитку системи місцевого самоврядування на сьогоднішній не знайшло достатнього висвітлення в теорії та практиці публічного управління.

На нашу думку, одною з основних проблем є відсутність закріплення на законодавчому рівні Концепції розвитку і функціонування місцевого самоврядування.

Важливими для функціонування місцевого самоврядування є його базові принципи. До них можна віднести законність; народовладдя; поєднання місцевих і державних інтересів; колегіальність; гласність; виборність; правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування; судовий захист прав місцевого самоврядування.

Основним елементом системи місцевого самоврядування є територіальна громада Всі інші . елементи системи місцевого самоврядування є похідними і вторинним, тобто утворюються як наслідок волевиявлення територіальної громади. До них відносяться: сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Вторинні (похідні) органи місцевого самоврядування поділяються загалом на дві групи:

представницькі органи місцевого самоврядування – тобто ті, що обираються територіальною громадою і ті, що територіальною громадою не обираються. Для того, щоб діяльність органів місцевого самоврядування була більш демократичною, основоположні рішення мають прийматися представницькими органами місцевого самоврядування.

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати основні питання місцевого життя. Сільський, селищний, міський голова наділений широкими повноваженнями, частина з яких може здійснюватися ним одноособово, а частина – лише у взаємодії з відповідною радою. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад можна розділити на два блоки: власні (самоврядні) повноваження та делеговані повноваження, причому останні можуть бути делеговані як з боку місцевої ради, так і з боку органів виконавчої влади.

Специфічними суб'єктами місцевого самоврядування є районні, обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад та органи самоорганізації населення, які представляють інтереси частини громади у межах території його діяльності.

У ході адміністративної реформи в Україні проблемними були питання про розмежування функцій та повноважень місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування. Ці органи часто вступають у конфлікти між собою через різне розуміння меж здійснення ними функцій та повноважень. Причиною виникнення конфлікту на нашу думку є те, що компетенції як органів місцевого с самоврядування так і місцевих державних адміністрацій побудована за одним і тим самим галузевим принципом. У зв'язку з цим існує велика сфера суміжних компетенцій, що робить практично неможливим усунення компетенційних спорів.

Отже враховуючи ту обставину, що місцеві державні адміністрації представляють виконавчу владу на місцях, в більшості випадків вони на порядок краще забезпечені фінансово, і краще організовані. Нерідко місцеві державні адміністрації фактично переймають на себе функції місцевого самоврядування. Більше того, органи місцевого самоврядування нерідко змушені через нестачу коштів самі делегувати свої повноваження місцевим державним адміністраціям. Це підриває саму суть місцевого самоврядування і його незалежність від держави.

Наразі від децентралізації влади в Україні та реформи місцевого самоврядування очікують розширення компетенції органів місцевого самоврядування, усунення або принаймні істотного зменшення сфери суміжних з органами виконавчої влади повноважень, та усунення фінансової кризи місцевого самоврядування.

У ході децентралізації влади важливим є система гарантій місцевого самоврядування. Серед них можна виділити: загальні, які обумовлені особливостями соціально-політичного ладу, ступенем розвитку економіки, духовної сфери; конституційні, які визначаються у Конституції і присвячені безпосередньо принципам організації місцевого самоврядування; організаційно-правові, які забезпечують

організаційну та правову автономію територіальних громад та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Державне управління: основи теорії, історія і практика: Навч. посібник / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи; За заг. ред. Надолішнього П. І., Бакуменка В. Д. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.

Рогульський Олег Іванович,
слухач 2 курсу денної форми навчання
факультету державного управління
ОРІДУ НАДУ при Президентові України

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ
У ВИМІРІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ**

Вдосконалення державного управління та державної служби є одним з елементів процесу інтеграції України до Європейського Союзу. Однозначних критеріїв для інституту державної служби в країнах Європейського союзу не існує, натомість існує певний набір критеріїв щодо адміністративних процедур та проходження державної служби, яких повинні дотримуватись органи державної влади, щоб відповідати цінностям демократичного суспільства. Ці критерії складають сутність Європейського адміністративного простору (European Administrative Space). Такі принципи мають реалізовуватись кожною державою-членом ЄС і можуть бути використані при модернізації державної служби України. Європейський адміністративний простір побудований на таких засадах: надійність та можливість прогнозування (правова впевненість); відкритість та прозорість; відповідальність; ефективність та результативність (продуктивність).

Для втілення критеріїв Європейського адміністративного простору в Україні потрібно забезпечити виконання наступних принципів: верховенство права, пропорційність, процедурна справедливість, своєчасність функціонування державного управління, професіоналізм та професійна доброчесність державної служби.

В першу чергу питання державного управління перебувають у сфері компетенції національних урядів, законодавство Європейського Союзу впливає на національні системи державної служби і національне законодавство про державну службу. Це цей вплив визначається ст. 39 Договору про ЄС щодо вільного руху робітників і ст. 136-141 Договору про ЄС щодо принципів рівноправності. Такими положеннями, виданими як

Директиви ЄС, є: положення про транскордонні питання, про принципи рівноправності, про умови праці, про робочий час, про трудові угоди, про державні контракти.

Для оцінки прогресу у реформуванні систем державного управління країнами, що виявили намір приєднатися до Європейського Союзу в межах програми Phare та за сприяння Організацією економічної співпраці та розвитку / ОЕСР (Organization for Economic Cooperation and Development / OECD), було запроваджено з 1992 р. ініціативу SIGMA*. Завданнями цієї ініціативи є підготовка урядів країн до зближення з ЄС.

Організація SIGMA розробила низку показників у шести ключових сферах державного управління: фінансового контролю і управління; управління державними закупівлями; управління державними витратами; зовнішній аудит; державна служба; управління розробкою і реалізацією політики (прийняття і впровадження рішень).

Результати оцінювання прогресу у реформуванні систем державного управління визначаються при аналізі шести основних показників: правомочності, відповідальності та підзвітності державних службовців у контексті наявності в законодавстві чітких підстав для виконання державними службовцями своїх дій, а також ефективних механізмів підзвітності та правових основ відповідальності;

1. неупередженість та чесність державних службовців, у контексті: забезпечення виконання ними адміністративних дій незалежно від особистих інтересів; можливостей вжиття ефективних дисциплінарних заходів на протидію корупції чи випадків зловживання владою; деполітизації посадової діяльності державних службовців; визначеності на законодавчому рівні структури заробітної плати державних службовців;

2. ефективність в управлінні державних службовців та наявності дієвого кадрового контролю;

3. професійність та стабільність державних службовців, що пов'язується з фактами забезпечення правовою базою відкритого конкурсного відбору державних службовців на основі їхніх заслуг, а також кар'єрних можливостей;

4. розвиток ресурсів державної служби у сфері європейської інтеграції, які оцінюються за наявністю: кадрового потенціалу структурних підрозділів, що спрямовують свою діяльність у контексті координації та управління справами ЄС; механізмів ротатії та стимулювання для забезпечення реалізації функції європейської інтеграції кваліфікованими державними службовцями; спеціальних навчальних програм для підготовки корпусу державних службовців до імплікацій членства в ЄС.

Серед особливостей державної служби в країнах учасницях європейського адміністративного простору для вдосконалення державної служби України можна використати наступні:

1. відокремленість державної служби від політики з чітко окресленими політичними та професійними/адміністративними посадами;

2. прийом на роботу та просування державних службовців по службі за своїми діловими та професійними якостями та на засадах конкуренції;
3. наявність прозорих можливостей кар'єрного зростання і навчання державних службовців упродовж своєї роботи;
4. правові обмеження вільної участі державних службовців у політичній та економічній діяльності;
5. установлену законом схему оплати праці, яка визначається індивідуально за об'єктивними та прозорими критеріями;
6. умови оплати та інші умови служби, які спрямовані на забезпечення залучення, підготовки, розвитку і перепідготовки кваліфікованих осіб та сприяння їхній якійсній роботі;
7. управління діяльністю державних службовців, яке забезпечує гарантії якісного виконання своїх функцій та однорідність стандартів служби, що виконуються на всіх рівнях державного управління;
8. фінансове забезпечення заробітної плати, яке спрямоване на ефективність діяльності, а витрати на заробітну плату можна належним чином контролювати;
9. відповідальність державних службовців за свої дії, зобов'язання вживати заходів та приймати відповідні рішення у прозорий та передбачуваний спосіб відповідно до закону без необґрунтованого тиску, та які підлягають контролю та судовому розгляду.

Єдині принципи державного управління для країн-членів ЄС не обмежують функціональних можливостей державних органів і передбачають гнучкість щодо організації державної служби. Проте існують і певні вимоги щодо необхідності врегулювання державної служби та її компонентів, яких має наслідувати і вітчизняна державна служба в межах таких напрямів, як: законодавче регулювання державної служби; структура і моделі державної служби; система призначення державних службовців; оплата праці; права та обов'язки; відповідальність державних службовців.

Узагальнення досвіду розвитку державної служби в країнах Європейського союзу дає змогу визначити як основні напрями процесу подальшої модернізації державної служби, так і адаптації в цілому української адміністрації до принципів організації адміністративного простору Європи, а саме:

1. пошук оптимального співвідношення політичних і професійних посад в адміністраціях різного рівня;
2. зменшення ролі вертикальної адміністративної ієрархії, розвиток функціональних органів;
3. децентралізація, здешевлення, скорочення адміністрацій;
4. побудова значної частини діяльності державної служби на основі надання спектра управлінських і адміністративних послуг корпусу професійних менеджерів;

5. максимально можлива відкритість у прийнятті управлінських рішень, спрямованих на забезпечення потреб громадян, зокрема на основі застосування «клієнталіської» моделі діяльності державних службовців, в основу якої покладена законодавчо визначена технологія надання адміністративних послуг;

6. значне підвищення уваги до культурних і морально-етичних аспектів державної служби.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII.

2. Європейський Союз: основи політики, інституційного устрою та права: навч. посібник / наук. ред. В. П'ятницький. – К., 1999. – 368 с.

3. Капіца, Ю. Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною / Ю. Капіца // Український правовий часопис. – К., 1999. – Вип. 5. – С. 18 – 25.

4. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй щодо підтримки реформування системи державної служби в рамках адміністративної реформи: Меморандум від 23.10.2007. – Режим доступу: www.uapravo.net/data2008/base16/ukr16660.htm .

5. Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу : указ Президента України від 5 бер. 2004 р. № 278/2004. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=278%2F2004> .

Рудакевич Олег Михайлович,

професор кафедри філософії та політології

Тернопільського національного економічного університету,

доктор політичних наук, професор

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ

Необхідність рішучої боротьби з корупцією в органах державної влади та суспільстві загалом неодноразово визнавалася Верховною Радою України одним із найважливіших завдань політикуму та громадянського суспільства. У прийнятих після Революції гідності Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» зазначалося, що в Україні «фактично відсутня ефективна стратегія протидії корупції, яка б враховувала гостроту проблеми та актуальність ситуації» [1]. Тому була визнана необхідність ухвалення нового стратегічного

документу, який би визначив першочергові заходи із запобігання та протидії корупції. Однак за рік до завершення терміну виконання Закону рівень корупції істотно не зменшився; вона і далі реально загрожує розбудові демократії та національній безпеці України. На це неоноворазово звертали увагу очільники ЄС та інших європейських міжнародних організацій. Очевидно, одна із проблем у подоланні корупції полягає у виробленні належного наукового обґрунтування цього процесу, яке б врахувало глибину корупційної руйнації політичної системи України та інших сфер суспільного життя. За таких умов, на нашу думку, на увагу заслуговує системний підхід до осмислення проблеми.

По-перше, корупція є наслідком глибокого кризового стану всього соціального організму і, в першу чергу, його економічної системи. В умовах зруйнованої економіки і тотального зuboжіння населення в соціумі формуються злочинні схеми, в т. ч. зловживання владою в усіх сферах суспільного життя. Без ліквідації цього підґрунтя політичної корупції годі сподіватися на серйозний успіх в реалізації антикорупційної політики.

По-друге, важливо усвідомити, що політична корупція не є автономним явищем. Суб'єкт корупційного діяння – це політичний суб'єкт, який або наділений політичною владою, або може впливати на прийняття політичних рішень, порушуючи моральні та правові норми суспільного життя. Тому феномен політичної корупції слід розглядати в контексті формування, структурування та функціонування національної політичної системи.

Ядром політичної системи суспільства є політична влада, суб'єкт якої виробляє політичну ідеологію та стратегію суспільного розвитку, ухвалює політико-правові норми, розбудовує політичні інституції та вдосконалює політичні відносини. Занепад політичної системи, невиконання нею свого соціального призначення пов'язані, перш за все, з деформацією політичної влади. Це, зокрема, відбувається тоді, коли її суб'єкт перестає виражати життєві інтереси громадян, нехтує конституційними засадами суспільного життя, зраджує національну ідею. Важливо зазначити, що метою політичної корупції є не лише здобуття, збереження і зміцнення політичної влади, політичної суб'єктності загалом. Кінцевою ціллю політичних корупціонерів, як і інших корумпованих агентів у суспільстві є особиста матеріальна вигода. Як резонно зазначає М. Мельник, – «світовий та вітчизняний досвід доводить, що саме ця мета в більшості випадків все ж є ключовою метою політичних корупціонерів, для яких політична та державна влада є лише засобом задоволення особистих інтересів» [2, с. 68].

По-третє, особливої уваги заслуговує питання про наслідки корупційної деформації політичної системи суспільства. Коли дисбаланс державних і національних інтересів, з одного боку, і особистих чи кланових корупційних устремлінь – з іншого сягає певного рівня, політична система втрачає свої функціональні властивості, а згодом перетворюється в свою протилежність – у антинародну систему: систему тотальної

політичної корупції на чолі якої стоїть злочинна особа чи група. Суспільства, які зазнали таких змін ризикують втратити суверенітет, задекларовану мету, національний характер.

Саме це спіткало Україну на початку третього десятиліття її суверенного існування, коли влада, внаслідок маніпуляції суспільною свідомістю та корупційних дій під час президентських виборів, опинилася в руках злочинного донецького мафіозного угруповання. Країну очолив підступний кримінальний антиукраїнський клан, який за спонукання та підтримки Росії почав активно збагачуватися, руйнуючи суверенність української держави. Хоч процес корупційного преродження політичної системи українського суспільства розпочався ще з приходом до влади Л. Кучми, але за президентства В. Януковича він набуває системного характеру і прискорено розвивається в усіх її структурних складових і рівнях. Сутність перетворень в інституційній підсистемі політичної сфери полягає, перш за все, в тому, що за фасадом конституційних органів державної влади й управління формуються і набувають домінування неформальні, тіньові інститути. Крім того, паралельно вибудовуються нові, суто злочинні, мафіозні структури, які доповнюють арсенал засобів і форм корупційних діянь. Мова йде про призначення т. зв. «смотрящих» у регіонах та галузях народного господарства, купівлю і продаж державних посад, фальсифікацію результатів виборів, кулуарні домовленості між суб'єктами влади та олігархами, підкуп народних депутатів тощо.

На жаль, революційного оновлення правлячої еліти не відбулося і після Революції гідності. Партія регіонів трансформувалася в нові політичні об'єднання, які отримали своїх представників у законодавчому органі. Корумпована судова влада звела нанівець процес очищення влади від прихильників Януковича. Старі корумповані схеми взяли під контроль нові ставленики олігархату. Президент-утікач та його оточення, використовуючи нагробований капітал, сприяють просуванню до влади проросійськи налаштованих політиків. У парламентській більшості, уряді, прокуратурі, де чимало осіб старої генерації, нерідко виникають гучні корупційні скандали. Електронне декларування майнового стану політиків і державних службовців у 2016 р. поставило під сумнів добросесність чималої кількості «слуг народу».

По-четверте, корупція поширюється не лише серед вторинних суб'єктів політичних відносин і політичної влади – депутатів, міністрів, лідерів партій, партійних фракцій, а й серед інших суспільних акторів. Народ, який у демократичному суспільстві є первинним суб'єктом політичної влади, її джерелом, не маючи належного політичного досвіду та соціальної захищеності, також демонструє корупційну поведінку, особливо під час виборів, референдумів, інших масових політичних акцій. Очевидно, без мовчазної згоди народних мас, їх втягнення у протиправні процеси корупція на тих чи інших щаблях влади не може існувати тривалий час.

Уваги заслуговує і безпосередній суб'єкт влади: виконавчі органи держави та місцевого самоврядування. Мова йде про особливий вид корупції – бюрократичну

корупцію. Вона тісно пов'язана із своїм політичним аналогом. Органи виконавчої влади, володіючи фінансовими та матеріальними ресурсами, нерідко провокуються представницькими й урядовими інституціями на корупційні дії. Цей процес часто спонукається і в зворотному напрямі.

По-п'яте, боротьба із всеохоплюючою політичною корупцією вимагає формування системи спеціалізованих антикорупційних інституцій. Після Революції гідності такі органи були створені та завершують свою організаційну розбудову: Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура тощо. Однак, проблема в тому, що політична й бюрократична корупція не має шансу бути виявленою й нейтралізованою, коли правоохоронні та антикорупційні органи не володіють належною автономією від політичних інститутів, які визначають їх повноваження. Коло, як кажуть, замикається. Щоб його розірвати необхідно радикально оновити як політичне керівництво держави, так і залучити до боротьби з корупцією інститути громадянського суспільства. Ще одна передумова успішної антикорупційної політики полягає в тому, щоб суспільство було підняте на належний соціально-економічний рівень життєдіяльності, про що йшлося в першому пункті тез. У лещатах цього триєдиного антикорупційного чинника, при підтримці європейських та світових спеціалізованих органів, можна очікувати на поступове повернення політичної системи України до нормального стану її функціонування.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/lavs/show/1699-18/print147834769051535867>

2. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії / М. Мельник // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 7. – С. 67–72.

Рудік Олександра Олександрівна,
*аспірантка кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університету
ім. Олеся Гончара*

ВПЛИВ ОБУМОВЛЕНОСТІ ЄС НА ПРОЦЕС ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Питання європеїзації державної служби в Україні потрапило в урядовий порядок денний після схвалення Президентом України «Концепції адаптації інституту державної

служби в Україні до стандартів Європейського Союзу» (березень 2004 р.). З того часу його актуальність лише посилилась, особливо після початку тимчасового застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Реформа державної служби на основі європейських стандартів є сьогодні одним із ключових напрямів реформи державного управління. Вірогідність її успішного завершення є, на мій погляд, як ніколи високою. Такий оптимістичний сценарій не в останню чергу пов'язаний з обумовленістю ЄС, яка міститься в положеннях Угоди про асоціацію.

Про застосування Європейським Союзом обумовленості у відносинах з третіми країнами свідчить про наявність в двосторонніх документах та односторонніх ініціативах Союзу положень, що містять вимогу виконання цими країнами певних політичних зобов'язань (узгодженість та послідовність трансформаційних змін і реформ, прийняття правил і норм ЄС тощо), як передумови набуття членства в Союзі, переходу до наступного етапу реалізації національної стратегії європейської інтеграції, отримання доступу на ринок тощо.

Запроваджені в 1991 р. Європейські угоди (згодом Угоди про стабілізацію та асоціацію) стали дієвим інструментом передвступної стратегії ЄС щодо посткомуністичних країн, оскільки містили кінцеву мету (набуття членства) та напрями і засоби її досягнення (межі та обсяг обумовленості). У відносинах ЄС з посткомуністичними країнами почала формуватись так звана модель зовнішнього стимулювання, у межах якої рушійними силами європейзації є зовнішні стимули (винагороди) та санкції ЄС, які країна, що здійснює прийняття правил і норм Союзу, враховує під час розрахунку вигід і витрат цього процесу [5, р. 10–11].

Європейська Комісія контролює хід реформ в країнах-кандидатах, щорічно публікуючи відповідні звіти. Так, в робочому документі Комісії «Албанія 2016: звіт» серед іншого аналізується поступ цієї країни в реформуванні системи державного управління, що є одним із пріоритетів групи політичних критеріїв вступу. В частині документу, яка стосується державної служби та управління людськими ресурсами, Комісія звернула увагу на питання набору і просування по службі з урахуванням заслуг, звільнення державних службовців, інституційної спроможності Управління з питань державної служби, функціонування систем винагороди та професійного розвитку, а також запобігання корупції [4, р. 11–12]. Відсутність поступу в реформах або їх уповільнення негативно позначаються на процесі вступу країн-кандидата, роблячи його вкрай невизначеним, особливо кінцевих термінів. Це і є обумовленість ЄС в дії.

Засадничим документом, що на довгострокову перспективу визначає зміст та напрям двосторонніх відносин України з ЄС, є Угода про асоціацію, яка була підписана сторонами 27 червня 2014 р., ратифікована Верховною Радою України та Європейським Парламентом 16 вересня цього ж року (у частині повноважень ЄС) і тимчасово застосовується з 1 листопада 2014 р. Угода, яка охоплює усі сфери, що становлять інтерес для сторін, містить

обов'язкові до виконання і засновані на правилах положення та домовленості про співробітництво, які виходять за межі традиційних угод. Практичним інструментом, спрямованим на підготовку та сприяння повній імплементації Угоди, а також досягнення загальної мети політичної асоціації та економічної інтеграції, є Порядок денний асоціації (ПДА), оновлений варіант якого був схвалений Сторонами 16 березня 2016 р.

Саме обов'язковість положень Угоди є її ключовою характеристикою, що перетворює цей міжнародно-правовий документ на потужний чинник європеїзації, у тому числі державної служби України. ПДА містить пріоритети, які доповнюють зобов'язання Сторін щодо повної імплементації положень Угоди як під час її тимчасового застосування, так і після набуття нею чинності. Одним із короткострокових пріоритетів дій є проведення реформ у сфері державного управління, який передбачає: «Розпочати комплексне реформування системи державного управління та, зокрема, державної служби й служби в органах місцевого самоврядування на основі європейських принципів державного управління, в тому числі шляхом доопрацювання та прийняття проекту закону про реформу державної служби» [3, с. 5].

В червні 2016 р. Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України оприлюднив черговий «Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (за січень – травень 2016 р.)». Стосовно виконання пріоритету ПДА «Реформа в сфері державного управління» в урядовому звіті зазначено, що з метою імплементації положень Закону України «Про державну службу», який набув чинності з 1 травня 2016 р., постановами Кабінету Міністрів України затверджено 11 нормативно-правових актів, зокрема таких важливих для реформи державної служби, як «Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби», «Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», «Положення про застосування стимулюючих виплат державним службовцям». Крім того, Урядом створено координаційну раду з питань реформування державного управління як тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, та затверджено положення про координаційну раду. Триває підготовка до другого читання проекту Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», прийняття якого дасть змогу уніфікувати підходи до роботи в органах місцевого самоврядування та в державних органах, визначити особливості такої роботи [2, с. 20–21]. Для реалізації завдань, передбачених зазначеним пріоритетом, Україна залучає експертну та фінансову допомогу ЄС, у тому числі шляхом залучення експертів SIGMA/OECD/SGUA.

В червні 2016 р. Урядом схвалена «Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки» та затверджений «План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки». В розпорядженні Уряду зазначається, що Стратегія розроблена згідно з європейськими стандартами належного адміністрування в питаннях трансформації системи органів

державного управління та відповідно до Угоди про асоціацію. Одним із пріоритетів Стратегії є «Державна служба та управління людськими ресурсами» [1].

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>
2. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (за січень – травень 2016 р.). – К.: Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, 2016. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248115804&cat_id=247749488
3. Порядок денний асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=243281941&cat_id=223345338&ctime=1266423569791
4. Albania 2016 Report: Commission staff working document accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2016 Communication on EU Enlargement Policy {COM(2016) 715 final}. – Brussels, 9.11.2016 SWD(2016) 364 final. – Access mode: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_albania.pdf
5. The Europeanization of Central and Eastern Europe / ed. by F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier. – Ithaca; London : Cornell University Press. – 256 p.

Рудік Олександр Миколайович,

заступник директора з наукової роботи

Дніпропетровського регіонального інституту державного управління

НАДУ при Президентіві України,

кандидат політичних наук, доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ДОСВІД ЄС

В ЄС традиційно пильно стежать за дотриманням службовцями, які працюють в інституціях Союзу, встановлених правил поведінки. Дії і поведінка членів (єврокомісарів) Комісії та її голови знаходяться на особливому контролі європейської

громадськості, численних НУО та політикуму держав-членів, оскільки Європейська Комісія є наднаціональним інститутом, що фактично виконує функції уряду ЄС. За таких умов, будь-яка дія членів Комісії, що може бути розцінена як сумнівна з позиції дотримання етичних норм службовців, здатна призвести до розгортання гучного політичного скандалу і стати хорошою новиною для єврофобів, які останнім часом суттєво посилили свої позиції в багатьох державах-членах.

Безперечно, порівняно з публічною службою держав-членів, комунітарна служба ЄС (професійна діяльність осіб, які займають штатні посади в установах ЄС, щодо практичного виконання рішень та імплементації політики інститутів Союзу та одержують заробітну плату з бюджету ЄС) має ряд особливостей, обумовлених унікальною природою ЄС. Однак стосовно правил (кодексу) поведінки, вимоги до комунітарних службовців майже нічим не відрізняються від національних і ґрунтуються на високих стандартах і кращому досвіді.

В листі від 23 листопада 2016 р. Голова Європейської Комісії Жан-Клод Юнкер звернувся до Голови Європейського Парламенту Мартіна Шульца з проханням викласти позицію Парламенту щодо двох важливих питань: по-перше, стосовно оновлення «Рамкової угоди про відносини між Європейським Парламентом і Європейською Комісією» (2010 р.), для того щоб дозволити членам Комісії балотуватись кандидатами на виборах до Європарламенту без необхідності йти у відпустку; по-друге, стосовно наміру Комісії зробити суворішими положення «Кодексу поведінки членів Європейської Комісії» і розширити період «очікування» з нинішніх 18 місяців до двох років для колишніх єврокомісарів і до трьох років для колишнього Голови Комісії [6].

Пропозиція змінити «абсурдне правило», згідно з яким члени Комісії, які хочуть взяти участь у виборах до Європейського Парламенту, мають брати електоральну відпустку була вперше виголошена Ж.-К. Юнкером в його щорічному посланні Європейському Парламенту щодо становища ЄС (14 вересня 2016 р.). Голова Європейської Комісії вважає, що єврокомісари не мають полишати свої посади під час виборів, як не роблять цього канцлер Німеччини або прем'єр-міністри Чехії, Данії чи Естонії, коли йдуть на переобрання. Він переконаний, що членів Комісії слід заохочувати на «рандеву з демократією», а не перешкоджати цьому [6].

В п. 4. чинної редакції Рамкової угоди зазначено: «Участь членів Комісії у виборчих кампаніях регламентується Кодексом поведінки членів Європейської Комісії. Члени Комісії, які беруть активну участь у виборчих кампаніях як кандидати на виборах в Парламент, мають піти у неоплачувану виборчу відпустку, починаючи з кінця останньої частини парламентської сесії до виборів. Голова Комісії своєчасно інформує Парламент щодо його рішення про надання такої відпустки, із зазначенням члена Комісії, який виконуватиме відповідні обов'язки в період відпустки» [5]. З метою запобігання використанню єврокомісарами співробітників або ресурсів Європейської

Комісії для цілей власної передвиборчої кампанії, в листі Голови Європейської Комісії пропонується розробити і прийняти відповідні запобіжні заходи.

Безпосередньою причиною пропозиції щодо внесення змін до Кодексу поведінки став політичний скандал навколо колишнього голови Європейської Комісії Ж.-М. Баррозу, що розгорнувся після його призначення головою без виконавчих повноважень ради директорів міжнародного підрозділу інвестиційного банку *Goldman Sachs*. На думку, найбільшої профспілки публічних службовців ЄС *Union for Unity (U4U)*, нове призначення Ж.-М. Баррозу порушило важливі етичні питання. Профспілка звернула особливу увагу на важливу роль *Goldman Sachs* у розгортанні руйнівної банківської кризи в 2008–2009 рр. У зв'язку з цим, U4U закликала позбавити Ж.-М. Баррозу щомісячної допомоги у розмірі 15 тис. євро (60% від зарплати), яка виплачується колишнім головам Європейської Комісії впродовж трьох років після того, як вони пішли з посади. Співробітники інститутів та установ ЄС ініціювали петицію з проханням до Європейської Комісії, Ради ЄС і Європейського Парламенту провести незалежне розслідування щодо відповідності дій Ж.-М. Баррозу ст. 245 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), а також зробити суворішими правила Кодексу поведінки членів Європейської Комісії. Петицію підтримали майже 152 тис. громадян ЄС [7].

Пункт 1.2. «Кодексу поведінки членів Європейської Комісії» вимагає від колишніх членів Комісії, які мають намір зайнятися професійною діяльністю впродовж 18-ти місяців після того як вони залишили посаду, своєчасно (щонайменше за чотири тижні) попередити про це Європейську Комісію, яка повинна проаналізувати характер планованої діяльності. Якщо запланована професійна діяльність пов'язана з колом повноважень єврокомісара, Комісія запитує думку спеціального комітету з етики. В світлі висновків цього комітету Комісія має прийняти рішення щодо сумісності запланованої діяльності зі ст. 245 ДФЄС, яка, серед іншого, вимагає від членів Комісії «поважати під час і після закінчення строку повноважень зобов'язання, що впливають із перебування на посаді» [3]. Крім того, протягом 18-ти місяців після закінчення строку повноважень колишні члени Комісії не повинні лобіювати або захищати в Європейській Комісії (в інтересах власного бізнесу, або бізнесу своїх клієнтів чи роботодавців) питання, пов'язані зі сферою їх кола повноважень на посаді єврокомісара [2].

Ж.-К. Юнкер був підданий жорсткій критиці за бездіяльність щодо Ж.-М. Баррозо. Спершу, протягом декількох тижнів він наполягав, що Ж.-М. Баррозо не порушував правила (Ж.-М. Баррозу оголосив про свою нову посаду рівно за 20 місяців після завершення другого терміну перебування на посаді Голови Європейської Комісії). Ж.-К. Юнкеру знадобилось два місяці, щоб направити справу свого попередника на розгляд внутрішньої комісії з питань етики, і то лише за пропозицією Європейського Омбудсмена Емілі О'Рейлі. Голова Комісії також проігнорував звернення від ряду європейських депутатів, в тому числі від Голови Європейського Парламенту Мартіна

Шульца, які пропонували встановити 10-річний період «очікування» для колишніх голів Комісії. Він відмовився зустрітись з групами з питань транспарентності та працівниками Комісії, коли вони намагалися передати два клопотання з проханням вжити рішучих заходів щодо Баррозо [1; 4]. Новини щодо сумнівної поведінки з боку інших членів команди Ж.-М. Баррозо (найбільш відомою стала справа колишньої віце-голови Європейської Комісії Нелі Крус, яка не задекларувала свого директорства офшорною компанією на Багамських островах) ще більше посилили критику Комісії.

Європейський Омбудсмен привітала пропозицію Ж.-К. Юнкера, але повторила свою думку, що для деяких посадових осіб Європейської Комісії ризик бути звинуваченим у порушенні етичних правил під час працевлаштування на нову роботу, може зберігатись дуже довго. Представники ряду політичних груп Європейського Парламенту, який наразі розглядає пропозиції Ж.-К. Юнкера, висловились за доцільність встановлення трирічного періоду «очікування» для всіх членів Комісії. Парламентарі вважають, що реакція Комісії на нещодавні політичні скандали навколо цього інституту була надто повільною і вибірковою тому потрібно запровадити чітку процедуру розслідування випадків порушення етичних правил та покарання винних, в тому числі за допомогою накладення штрафів. В жовтні внутрішня комісія з питань етики, яка складається з колишніх високопосадовців інститутів ЄС, зняла з Ж.-М. Баррозу звинувачення в порушенні правил, але зазначила, що він не продемонстрував «належної обачливості у прийнятті рішення», яку слід було б очікувати від людини його статусу [1].

Як відомо, європеїзація є процесом формування, поширення та інституціоналізації формальних та неформальних правил, процедур, парадигм політики, стилів, способів дії, спільних переконань і норм, які вперше були визначені та сформовані під час прийняття рішень в ЄС і згодом інкорпоровані в логіку внутрішніх дискурсів, особливих рис, політичних структур та напрямів державної політики держав-членів. З огляду на таке розуміння цього феномену, правила поведінки службовців ЄС та способи дії інститутів Союзу у відповідь на порушення цих правил або сумнівну поведінку посадових осіб, невдовзі можуть стати елементами адміністративної обумовленості ЄС, застосованої у межах передвступної стратегії країн-кандидатів та потенційних кандидатів на вступ.

Для України, яка докладає значних зусиль з реформування національної системи публічної служби, досвід ЄС має слугувати надійним орієнтиром і прикладом для наслідування, зокрема у скрупульозному ставленні до етичних питань і доброчесної поведінки публічних службовців, особливо високопоставлених.

Список використаних джерел

1. After Barroso row, Juncker proposes tighter EU ethics rules. – Access mode: <http://www.euractiv.com/section/public-affairs/news/after-barroso-row-juncker-proposes-tighter-eu-ethics-rules/>

2. Code of conduct for Commissioners. – Brussels, C(2011) 2904 final. – Access mode: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2011/EN/3-2011-2904-EN-F1-1.Pdf>
3. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>
4. Eriksson A. Juncker's Barroso's response is too little, too late. – Access mode: <https://euobserver.com/institutional/135816>
5. Framework Agreement on relations between the European Parliament and the European Commission. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:304:0047:0062:EN:PDF>
6. President Juncker proposes to tighten the Code of Conduct for Commissioners: European Commission – Press release. – Brussels, 23 November 2016. – Access mode: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3929_en.htm#ftn1
7. Robert A. Civil servants join call to cut Barroso's EU pension after Goldman Sachs hire. – Access mode: <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/civil-servants-join-calls-to-cut-barrosos-eu-pension/>

Сільницька Катерина Володимирівна,
*аспірант кафедри європейської інтеграції,
ОРИДУ НАДУ при Президентові України*

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В НОВИХ КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01 липня 2010 року було встановлено основоположний вектор розвитку зовнішньої політики України, а саме: «...забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі (далі – ЄС)». Але інтеграція кожної країни в європейський простір – це доволі складний і кропіткий процес, який включає великий спектр вимог і критеріїв, яким повинна відповідати держава. Одним із таких критеріїв є стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини. Серед таких інститутів чинне місце займає інститут державної служби.

10 грудня 2015 року Верховною Радою України був прийнятий новий Закон України «Про державну службу», в якому було враховано успішний досвід реформ проведених у європейських країнах, а також рекомендації та концептуальні засади професійної державної служби, визначені експертами програми SIGMA/OECP.

Прийняття цього Закону стало безумовно потужним кроком до реформування державного управління та створення професійної державної служби, яка базується на демократичних засадах. Але з метою впровадження комплексних і дієвих змін, слід звернути увагу як і на позитивний, так і негативний досвід країн в реформуванні державної служби, що вже «пройшли» шлях до інтеграції в європейське співтовариство.

Питання сприйняття досвіду реформування державної служби в країнах ЄС досліджувалось в багатьох публікаціях вітчизняних науковців, серед яких М. Василенко, Н. Гончарук, В. Завгородня, І. Лопушинський, В. Луговий, А. Ключкович, Р. Корнута, А. Ліпенцев, А. Михненко, С. Озінська, Т. Пахомова, А. Попок, К. Проскуракова, Л. Прокопенко, Н. Янюк.

Зміст законів, які містять правове регулювання про державну службу країн-кандидатів, передбачають такі спільні риси, як положення про вступ до державної служби, запровадження більш-менш формальних процедур прийому на роботу, обумовлення прав та обов'язків державних службовців, принципи політики в галузі професійної підготовки, дисциплінарні заходи, критерії просування по службі тощо. Крім того, закони містять положення про строки служби з переліком загальних принципів. Також, науковцем було наголошено на проблемі узгодженні національного законодавства з європейським. У переважній більшості країн – нових членів і країн-кандидатів вимоги до вступу на державну службу не відповідають європейському законодавству, оскільки в таких випадках перевага надається громадянам даної країни. Це свідчить про необхідність упорядкування національних та європейських вимог [1, с. 43-44].

Досвід оновлення інституту державної служби Польської Республіки, який полягає у сприятливій політичній ситуації, що склалася під час реформування, а також у ефективній роботі законодавчого органу, який за рік підготував необхідний пакет нормативних актів, що були потрібні для проведення реструктуризації публічної адміністрації. Модель публічного управління Польщі створювалась за допомогою дослідників та експертів як польських, так і залучених із Євросоюзу. Поділ публічної служби на дві категорії позитивно позначився на іміджі самої публічної служби, а імплементація таких актів Євросоюзу, як Кодекс доброї адміністрації та введення в дію свого Кодексу етики публічної служби підвищив рівень професійності серед публічних службовців [3].

Попри складний шлях свого розвитку реформа публічного управління в Чеській Республіці забезпечила формування багаторівневого територіального управління відповідно до вимог Європейського Союзу. Одним з критеріїв оцінки здійсненності цих перетворень є те, що з 1 травня 2004 р. держава стала повноправним членом Європейського Союзу.

Загалом досвід Чеської Республіки засвідчує, що процес реформування потребує комплексного концептуального, адміністративного, конституційно-правового забезпечення, міжнародної підтримки та внутрішньополітичного консенсусу щодо вектору реформ [2, с.198-199].

Вступ до ЄС безперечно передбачає новий етап у розвитку державної служби. Приєднанню до європейського співтовариства передують дієве оновлення адміністративних інститутів і ресурсів, що базується на створенні професійних і деполітизованих систем державної служби [4, с.14-15].

Отже, реформування державною служби в Україні йде ефективною практикою країн ЄС. Зокрема, в державних установах активно залучаються професійних експертів із-за кордону. Також нормативно-правове регулювання питань статусу державного службовця, рівного доступу до державної служби, запровадження прозорого механізму прийняття на службу, створення Комісії з питань вищого корпусу державної служби, введення в дію ефективного механізму запобігання корупції, встановлення персональної відповідальності державних службовців, а також підвищення їх рівня соціального та матеріального захисту тощо.

Проте, ще існує безліч питань, які потребують вдосконалення, а саме: направленість проходження державної служби на надання послуг громадянам, що є одним із стандартів європейського співтовариства.

Список використаних джерел

1. Василенко М. Д. Організаційно-правові аспекти адаптації державного управління і державної служби України до стандартів ЄС / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. – Вип. 24. – С. 37-44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2005_24_5

2. Ключкович, А. Реформування територіального публічного управління Чеської Республіки в контексті демократизації політичної системи та вступу до Європейського Союзу (1990-2004 рр.) [Текст] / А. Ключкович // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. – Вип. 14. – С. 192–200.

3. Проскурякова К.С. Європейські стандарти державної служби: досвід Польської республіки / К. С. Проскурякова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. – 2014. – Вип. 1. – С. 69-72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2014_1_22

4. Устойчивость реформ государственной службы в центральной и восточной Европе спустя пять лет после вступления в ЕС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.sigmaxweb.org/publications/Galina_Rus_SP44_070509.pdf

*Снісаренко Лариса Юріївна,
доцент кафедри державознавства і права
Національної академії державного управління
при Президентові України,
кандидат юридичних наук, доцент*

**ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Світовий досвід протидії корупції свідчить, що досягнення високого рівня сталого розвитку суспільства неможливе без ефективної протидії корупції. Це пов'язане з тим, що значний рівень корупції, сутність якої зводиться до використання публічно-владних можливостей для реалізації приватних інтересів, руйнує соціально-економічні засади суспільства. Ефективна антикорупційна політика можлива при забезпеченні її реалізації дієвими механізмами на основі наявності політичної волі. В іншому випадку антикорупційні нормативно-правові акти залишаються пустими деклараціями, а проведення політичних та соціально-економічних реформ не дає позитивних результатів. Втім, без істотних досягнень в сфері протидії корупції неможливо реформувати державну службу і вивести публічне управління на якісно новий рівень, який би відповідав європейським стандартам, відповідно до обраного Україною вектора розвитку. Як відомо, корупційна складова є перешкодою для будь-яких демократичних перетворень, тому головною вимогою міжнародної спільноти, яка має бути гарантією і передумовою реформ в Україні, є боротьба з корупцією. За останні три роки Україна під впливом міжнародних організацій сформувала правову основу запобігання та протидії корупції. Втім, стан правового забезпечення антикорупційної політики та ефективність реалізації існуючого антикорупційного законодавства не можна назвати задовільними.

Дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу в їх подоланні. З початку 1990-х років урядами України вживалися заходи з розроблення стратегії подолання корупції в державі, для чого приймалися відповідні документи у формі державних програм, планів, концепцій тощо. Але антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла й передбачало за них неадекватні санкції, які не могли служити заходом стримування вчинення злочинів потенційними корупціонерами [3].

Тому такі заходи, як показують результати численних національних і закордонних досліджень, жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, який з кожним роком тільки збільшувався. Так, саме корупція, за даними цих досліджень, стала однією з

причин, що призвели до масових протестів в Україні наприкінці 2013 – на початку 2014 р. Згідно з результатами соціологічного дослідження «Барометр світової корупції», проведеного міжнародною організацією Transparency International у 2013 р., 36 % українців були готові вийти на вулицю, протестуючи проти корупції. За результатами дослідження громадської думки, проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) наприкінці 2013 р., корупція вже входила до переліку найбільших проблем населення і викликала особливе занепокоєння у 47 % громадян. За даними досліджень Індексу сприйняття корупції, що проводяться Transparency International, українці вважають свою країну однією з найбільш корумпованих у світі: у 2012 і 2013 р. Україна займала 144 місце з 176 країн, у яких проводилися дослідження, у 2014 р. – 142 з 175 позицій [2].

Незадовільним у період до 2014 р. було й інституційне забезпечення антикорупційної політики в Україні. Відповідні органи не відповідали міжнародним стандартам щодо спеціалізації, незалежності, розподілу функцій та обсягу повноважень.

Правова основа для дієвої реалізації антикорупційної політики була сформована наприкінці 2014 р. прийняттям законів України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб та публічних діячів», «Про очищення влади».

Втім, результати реалізації відповідних законів поки що не відповідають вимогам ні міжнародних організацій, ні громадян України. Як показують результати досліджень міжнародної організації Transparency International, за результатами 2015 р. Україна лише на один бал піднялась у всесвітньому рейтингу сприйняття корупції порівняно з попереднім роком, посівши 130 місце зі 168 позицій [4]. При цьому невеличке поліпшення рейтингу відбулося не внаслідок дій уряду, а через зростання суспільного осуду корупціонерів й активності громадськості.

Незадовільний стан реалізації антикорупційної політики пов'язаний з різними причинами. Так, поки що реально не запрацювали антикорупційні органи. Тільки в березні 2016 р. були передані до суду перші справи, розслідувані Національним антикорупційним бюро України. Національне агентство з питань запобігання корупції, хоча наразі і сформоване, але про результативність його роботи висновки можна буде зробити за підсумками аналізу резонансних електронних декларацій державних службовців. Таким чином, інституалізація у даній сфері відбувається надто повільно. Не можна назвати задовільним і очищення апарату публічного управління від корумпованих державних службовців. На жаль, реалізація Закону України «Про очищення влади» виявилась недостатньо ефективною. Внаслідок того, що закон містить можливість довільного застосування люстрації, відсутності процедур та інших недоліків, наслідки його застосування не дали бажаних суспільством результатів: з одного боку було звільнено

значну кількість професіоналів, з іншого – в органах публічного управління залишилась значна кількість корумпованих чиновників. При цьому при проведенні конкурсів на вакантні посади часто вимагається досвід державної служби, що містить загрозу реальному оновленню складу державних службовців не корумпованими особами.

Слід зазначити, що найбільш значною і небезпечною для держави є корупція у корпоративному секторі при веденні внутрішньої та, особливо, зовнішньоекономічної діяльності. В цьому відношенні ефективним інструментом антикорупційної політики є формування правової бази для притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності за корупційні дії. Наразі введені до Кримінального кодексу України норми щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб на практиці реально не працюють, особливо це стосується зовнішньоекономічної діяльності. Втім, міжнародна практики реалізації Конвенції Організації Економічного Співробітництва і Розвитку про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб при укладенні міжнародних комерційних угод за умови криміналізації відповідних норм у національному законодавстві є ефективним інструментом запобігання і протидії корупції в країнах-учасницях, до яких Україна поки не належить

Таким чином, для ефективного реалізації антикорупційної політики слід підвищити ефективність антикорупційного законодавства, пришвидшити інституалізацію та активізувати діяльність антикорупційних органів, провести оновлення складу державного апарату некорумпованими особами без досвіду державної служби, протидіяти намаганням заблокувати впровадженню європейських стандартів, особливо щодо притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні дії у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році» від 15.03.2016 р. № 3755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
3. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/7094>
4. Порівняльна таблиця CPI-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/table_data_CPI-2015

Стратієвська Надія Федорівна

аспірант кафедри регіональної політики та публічного адміністрування

ОРІДУ НАДУ при Президентові України

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ СЛУЖБАМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Становлення України як високо розвинутої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії висувають сучасні вимоги до побудови такої системи управління персоналом в публічному управлінні, що забезпечить запровадження нових підходів, інструментів, методів та механізмів у структуру та діяльність служб управління персоналом органів публічної влади.. Це зумовлює необхідність наукового дослідження сутності та змісту соціально-психологічних методів управління персоналом в системі публічного управління як інструменту підвищення ефективності цієї системи в умовах активізації процесів децентралізації влади [1,2].

Соціально-психологічні методи – це способи здійснення управлінських дій на персонал, що базуються на використанні закономірностей соціології і психології. Об'єктом дії цих методів є групи людей і окремі особи. По масштабу і способам дії ці методи можна розділити на дві основні групи: соціологічні методи, які направлені на групи людей і їх взаємодії в процесі виробництва (зовнішній світ людини); психологічні методи, які направлено впливають на конкретну людину [3-6].

Таке розділення є достатньо умовним, оскільки в сучасному суспільному світі людина завжди діє не на ізольованому світі, а в групі різних особистостей. Проте ефективне управління людськими ресурсами, що складаються з сукупності високорозвинутих особистостей, припускає знання як соціологічних, так і психологічних методів.

Соціологічні методи грають важливу роль в управлінні персоналом, вони дозволяють встановити призначення і місцеспівробітників в колективі, виявити лідерів і забезпечити їх підтримку, пов'язати мотивацію людей з кінцевими результатами, забезпечити ефективні комунікації і вирішення конфліктів в колективі .

Соціальне планування забезпечує постановку соціальних цілей і критеріїв, розробку соціальних нормативів (рівень життя, оплата праці, потреба в житло, умови праці і ін.) і планових показників, досягнення кінцевих соціальних результатів. Наприклад: збільшення тривалості життя, зниження рівня захворюваності, зростання рівня освіти і кваліфікації працівників, скорочення виробничого травматизму тощо. . В даний час проблема соціального планування актуальна для багатьох крупних західних і японських компаній, які успішно використовують передовий досвід радянського періоду.

Психологічні методи грають дуже важливу роль в роботі з персоналом, оскільки направлені на конкретну особу працівника або службовця і, як правило, персоніфіковані та індивідуальні. Головною їх особливістю є звернення до внутрішнього світу людини, її інтелекту, відчуттям тощо.

Психологічне планування складає новий напрям в роботі з персоналом по формуванню ефективного психологічного стану колективу. Воно виходить з необхідності концепції всестороннього розвитку людини, усунення негативних тенденцій деградації колективу. Психологічне планування припускає постановку цілей розвитку, і критеріїв ефективності, розробку психологічних нормативів, методів планування психологічного клімату і досягнення кінцевих результатів [7]. До найбільш важливих результатів психологічного планування відносяться:

- формування підрозділів («команд») на основі психологічної відповідності співробітників;
- комфортний психологічний клімат в колективі;
- формування особистої мотивації людей виходячи з філософії організації;
- мінімізацію психологічних конфліктів;
- розробку службової кар'єри на основі психологічної орієнтації працівників;
- зростання інтелектуальних здібностей членів колективу і рівня їх освіти
- формування корпоративної культури.

Доцільно, щоб психологічне планування регулювання виконувала професійна психологічна служба, що складається з соціальних психологів.

Список використаних джерел

1. Адміністративна реформа в Україні : сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / за заг.ред. Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Д. : Монолит, 2009. – 384 с.
2. Алюшина Н. О. Психолого-педагогічні та акмеологічні особливості дистанційного навчання державних службовців / Н. О. Алюшина // Державне управління : теорія та практика. – К. : НАДУ, [2005]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/ds/05anonds.pdf>. – Назва з екрану.
3. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби України : теорія та практика : монографія / Н. Т. Гончарук. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 343 с.
4. Гибсон Дж. Л. Организации : поведение, структура, процессы : пер. с англ. / Дж. Л. Гибсон, Д. М. Иванцевич, Д. Х. Доннелли-мл. – 8-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 662 с.
5. Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення : монографія / В. М. Олуйка. – К. : НАДУ, 2008. – 418 с.

6. Магомедов К. О. Социология государственной службы : учеб. пособ. / К. О. Магомедов. – М. : ВВИА им. проф. Н. Е. Жуковского, 2007. – 244 с.

7. Нестеренко Л. О. Розвиток психологічної культури державного службовця : дис... канд. наук з держ. упр : 25.00.03 / Нестеренко Людмила Олексіївна ; НАДУ при Президентіві України. – К., 2007. – 195 с.

Тимченко Лілія Михайлівна,
*аспірант кафедри державного управління
та місцевого самоврядування
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
НАДУ при Президентіві України*

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Міжнародний досвід регламентації надання адміністративних послуг доводить, що правове регулювання послуг є об'єктом особливої уваги держав–членів Європейського Союзу. Досвід цих країн є цінним для нашої країни, оскільки Україною проголошений курс впровадження до національної правової системи європейських стандартів.

Так, Хартія користувачів послуг державних служб в Бельгії (1993 р.) являє собою багатоаспектну програму, метою якої є вдосконалення відносин між державними органами та установами, з одного боку, і населенням в якості клієнта, споживача послуг або їх одержувача – з іншого [6, с. 47].

Хартія якості державних послуг, прийнята в Португалії 28 жовтня 1993 р., поширюється на всі послуги державних та муніципальних органів влади. У ній визначені основні принципи: підзвітність уповноважених, прозорість процедур, доступ громадян до участі в конкурсах та ін. Деякі міста, що мають самоврядування, розробили власні хартії якості [6, с. 54]. Це абсолютно справедливо з позиції того, що основним завданням місцевої влади є покращання доступу та розширення економічних та соціальних можливостей, розвиток місцевих послуг, для задоволення потреб місцевого населення, адже вони безпосередньо наближені до споживача. Іншими словами, розвиток територіальних громад полягає в підвищенні активності населення з надання адміністративних послуг і подолання політичного та правового відчуження населення від влади [2, с. 17].

З урахуванням наведеного, варто відзначити, що у травні 2004 р. Європейською Комісією ухвалено «Білу книгу про послуги, що становлять спільний інтерес», в якій визначається роль ЄС щодо сприяння наданню високоякісних та доступних послуг, та забезпечення ними всіх громадян ЄС [3, с. 178]. Політика ЄС ґрунтується на таких

принципах: партнерство між органами державної влади та громадянами в контролі за якісними послугами; збереження конкурентного середовища в наданні державних послуг; забезпечення загального доступу на єдиних засадах; забезпечення високого рівня якості та безпеки; дотримання прав споживачів у контексті прав людини; моніторинг та оцінка продуктивності та ефективності; визнання та повага до розмаїття послуг і ситуацій; прозорість надання державних послуг [3, с. 179].

Важливість орієнтації місцевих органів на якісне надання адміністративних послуг та на задоволення потреб громадян відстежується у прийнятій Урядом Фінляндії Концепції Хартії про надання послуг, яка базується на таких принципах: забезпечення клієнту певного рівня якості; піклування про клієнта; гнучкість надання послуг; досягнення позитивного ефекту в порівнянні з минулим та постійного вдосконалення якості надання послуг; регламентація процедури у наданні послуги; оптимальний рівень обслуговування; ефективність надання послуг [4, с. 23].

Слід відмітити, що характерною рисою для нових країн-членів Європейського Союзу таких, як Латвія, Польща, Чехія, Угорщина є положення законів «Про місцеві органи влади», в яких передбачено, що органи місцевого самоврядування здатні самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема – питання задоволення потреб населення шляхом організації та фінансування муніципальних послуг [1, с. 247]. Для цього вони впроваджують нові організаційні форми надання адміністративних послуг – створення так званих «універсамів послуг» («інтегрованих» або «єдиних офісів»). Перевагами такого нововведення є те, що дає можливість приватній особі в одному місці отримати всі або найпоширеніші адміністративні послуги, які надаються на певному адміністративно-територіальному рівні; вести прийом громадян протягом усього робочого часу; організувати оплату послуг на місці [5, с. 346].

У Німеччині показовим є досвід організації надання адміністративних послуг із власної ініціативи місцевої влади за відсутності спеціального законодавства та державних програм. Так, починаючи з 1990-х рр. набула популярності система «універсаму послуг», на основі якої отримують послуги не тільки приватні, а й юридичні особи. Відпрацьована роками дана система запровадила: видачу формулярів заявок інших відомств чи служб в одному місці; «подовжені» години приймання відвідувачів; робота без перерви установи на обід; регулювання черги («управління чергою») для отримання послуги тощо. [7, с.234].

Аналізуючи досвід європейських країн щодо законодавчого унормування процесу надання адміністративних послуг населенню державними і муніципальними органами, можемо констатувати, що у більшості з цих країн ефективно діють кодифіковані акти, які детально регламентують процедури діяльності органів місцевої влади в частині їх взаємовідносин з фізичними та юридичними особами. Зокрема, у Федеративній Республіці Німеччині та Естонії існують закони «Про адміністративну процедуру», в

Австрійській Республіці – Загальний акт про адміністративні процедури, в Нідерландах – Акт з загального адміністративного права, в Польщі – Кодекс адміністративного провадження, у Литовської Республіки Закон «Про публічне адміністрування» [8, с. 19].

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що доцільно вдосконалювати форми надання адміністративних послуг населенню, зокрема і місцевим громадам. В Європі сформувалася практика створення «універсамів послуг» із надання адміністративних послуг місцевому населенню. Ця прогресивна форма надання якісних адміністративних послуг не тільки дозволяє покращити співпрацю між органами місцевої влади і громадянами, але також є дієвим механізмом для реалізації прав місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Ванагс Е. Місцеве самоврядування в Латвії / Е. Ванагс, І. Вілка; за заг. ред. Т. М. Хорват // Децентралізація: експерименти та реформи. – Будапешт, Угорщина, 2000. – 486 с.
2. Варламова Н. В. Посттоталітаризм: проблеми теорії / Н. В. Варламова // Политические проблемы теории государства ; отв. ред. Н. Н. Деев. – М. : Изд-во ИГиПРАН, 1993. – С. 16-28.
3. Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід : [посібник] / за ред. В. В. Толкованова. – К. : вид-во «Крамар», 2011. – 261 с.
4. Розробка підходів і механізмів забезпечення якості муніципальної управлінської діяльності: наук. розробка / авт. кол. : Ю. П. Шаров, І. А. Чикаренко, Т. В. Маматова та ін. – К.: НАДУ, 2008. – 60 с.
5. Темеши І. Місцеве самоврядування в Угорщині / І. Темеши; за заг. ред. Т. М. Хорват // Децентралізація: експерименти та реформи. – Будапешт, 2000. – 486 с.
6. Тимощук В. Оцінка якості адміністративних послуг / В. Тимощук, А. Кірмач. – К. : Факт, 2005. – 88 с.
7. Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: Практичний посібник, Видання 2-ге, доповнене і доопрацьоване / [Бригілевич І.І., Ванько С.І., Загайний В.А., Коліушко І.Б., Курінний О.В., Стоян В.О., Тимощук В.П., Шиманке Д.] / За заг. ред. Тимощука В.П. – Київ, СПД Москаленко О.М., 2011. – 432 с.
8. Чміленко Г.М. Надання адміністративних послуг в Україні і в країнах Європейського Співтовариства / Г. М. Чміленко // Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, історія, право: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців, 30 верес. – 1 жовт. 2004 р. / За ред. В. Й. Лажника і С. В. Федонюка. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – С. 18-22.

Томашевська Тетяна Вячеславівна,
*аспірант кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентові України,*

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Проблема формування складу політико-управлінської еліти є найважливішим питанням для забезпечення життєдіяльності будь-якої системи влади і, безумовно, всього суспільства.

Зазначимо, що питання про формування еліт для політичного управління повинне ставитися не абстрактно, а конкретно в зв'язку з планами політичної модернізації країни, тобто загальним уявленням про те, як повинна змінюватися країна в просторі, що глобалізується. Залежно від обраної моделі буде змінюватися і механізм рекрутування еліти.

Незважаючи на те, що у методології соціально-гуманітарного пізнання сьогодні одне з головних місць відводиться контекстуальності, що ґрунтується на необхідності вивчення будь-якого соціального явища в рамках того культурно-історичного середовища, яка породило це явище, а колишній пошук універсальних категорій і моделей, придатних при вивченні будь-якої країни, незалежно від її соціально-історичного своєрідності, визнаний неадекватним і відкидається багатьма провідними вченими, вивчення зарубіжного досвіду, насамперед провідних європейських країн, з метою формулювання науково обґрунтованих висновків щодо його застосування в Україні є актуальним.

Діяльність у сфері політичного управління вимагає від людини високої культури, відповідних здібностей, професійної підготовки. Еліта формується природним шляхом, в процесі відтворення і вирішення головного соціально-політичного протистояння між народом і владою, між суспільством і державою. Поповнюється вона за рахунок осіб високого соціального становища, сильних особистісних якостей індивіда і відповідної професійної підготовки, за рахунок людей, здатних відтворювати потужний інтелектуальний продукт – головну цінність еліти. Зарубіжний досвід показує, що в демократичному суспільстві панівні класи, що утворюють правлячу еліту, піклуються про її високий авторитет і честь.

Для політичних систем Великобританії в порівняльному вимірі характерний відносно довгий період інституціоналізації демократичних практик. Існуюча в країні політична система сформувалася в результаті історичного компромісу між елітами і основною масою простих громадян і відображає їх реальний вплив в суспільстві.

На консолідацію елітарної групи значний вплив мають три фактори. Одним з них є споріднений шлюб. Шлюби дітей з вихідцями з «потрібних» сімей завжди були предметом обдуманого політики батьків, проте в даний час вони в основному залежать від наявності загальних цілей і однакового способу життя. Життя в замському маєтку, виходи «у світ» сприяли створенню загальної системи цінностей, світогляду і навіть виробленні спільної мови. Другим консолідуючим еліту фактором є отримання її представниками однакової освіти – обов'язкове навчання в привілейованих приватних школах, а потім в Оксфорді чи Кембриджі. Третій фактор полягає в підтримці дружніх зв'язків, які пронизують все елітарні кола. Як правило, вони підтримуються через членство в ексклюзивних клубах і асоціаціях, відвідування офіційних обідів і прийомів, а також через розвиток формальних контактів в ході ділової та урядової активності.

Безумовно, і всередині елітарної групи нерідко трапляються розколи і різні конфлікти. Наприклад, у сфері економіки давно встановилися відмінності інтересів і поглядів між провідними промисловцями та представниками банківських та фінансових кіл. Існує також хронічна напруженість в елітарних структурах між «своїми» і тими, хто «зробив себе сам». Більш того, церковні ієрархи можуть виступати проти політики, що проводиться урядом. У тій мірі, в якій лейбористська партія представляє інтереси бідніших верств населення, політична арена не залишається монополією тільки привілейованих. Навіть якщо вважати, що їх вплив суттєво ослабла в період правління Тетчер, лідери профспілок продовжували тісно спілкуватися з «сильними світу цього», хоча явно відрізнялися від них за своїм походженням, освітою і кар'єрою [1, 2].

Як бачимо, незважаючи на те, що у сучасній Великобританії існує жорсткий розподіл політичної, економічної та чиновницької еліти, відособленість еліт носить, швидше видиме, ніж реальний характер, взаємодія еліт відбувається на неформальному рівні, так як представники бізнесу, політики та держслужбовці – випускники одних і тих же навчальних закладів і члени одних і тих же клубів. Традиції ці склалися століттями, забезпечивши єдність жорстко структурованих еліт.

У процесі формування політико-управлінської еліти Великобританії визначальну роль відіграє освіта, а провідні навчальні заклади фактично являють собою первинні канали відтворення еліти.

На нашу думку, зважаючи на досвід формування політико-управлінської еліти Великобританії, Україна потребує:

- чіткого формулювання національної ідеї, яка визначатиме розвиток всіх сфер життєдіяльності суспільства;
- забезпечення відкритості політико-управлінської еліти та мерітократичних принципів кадрової політики. Відкритість еліти передбачає: спрямованість кадрової політики і її механізмів на інтереси суспільства; забезпечення соціальної мобільності,

поповнення політико-управлінської еліти професійно підготовленими і здатними людьми; наявність постійного демократичного контролю над елітою з боку суспільства;

- становлення системи елітної освіти, як освіти найвищого рівня, критерієм якої є таланти і здібності. Головний акцент в процесі навчання еліти повинен робитися не на теоретичні знання, а на набуті навички управління, розвиток здібностей точно аналізувати практичні проблеми і розробляти стратегії їх вирішення.

Досвід показує, що в сучасних умовах інформаційного суспільства система прирікає себе на руйнування, якщо закриває шлях наверх талантам і здібностям, недостатньо враховує реальну соціальну мобільність. В реальних умовах глобалізації ринку вирішальне значення мають здібності людини до нестандартного мислення та інновацій, до оригінального рішення проблем.

Список використаних джерел

1. Hussey L. Polarized politics and citizen disengagement: the role of belief systems / L. Hussey // Available at: <http://prq.sagepub.com/content/69/3/418.full.pdf+html>
2. Lee Jae Mook. The political consequences of elite and mass polarization / Jae Mook. Lee // Available at: <http://ir.uiowa.edu/etd/3333/>

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Кривцова Валентина</i> ВСТУПНЕ СЛОВО	3
<i>Ржепішевський Костянтин</i> ПРИВІТАННЯ	5
<i>Рапча Емил</i> ПРИВЕТСТВИЕ	5
<i>Izha Mykola</i> CIVIL SERVANTS' TRAINING AS A COMPONENT FOR SECURITY AND STABILITY IN THE BLACK SEA REGION	7
<i>Горячук Валерій</i> ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА-ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	10
<i>Надолишній Петро</i> ДВА ВИМІРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	12
<i>Остапенко Олександр</i> АНАЛІЗ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ ТА ВИКЛИКІВ У ЧОРНОМОРСЬКО- КАСПІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ	17
<i>Саханенко Сергій</i> СУБСИДІАРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	21

СЕКЦІЯ 1

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТУ**

<i>Бабина Валентина</i> ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИДЕОЛОГИЯ КАК ИЗМЕНЯЮЩАЯСЯ СИСТЕМА	25
<i>Грабовський Ярослав</i> МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЧОРНОМОРСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ	28
<i>Дутчак Галина</i> СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР І ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	30
<i>Зозуля Валентина</i> ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	35
<i>Кадук Наталя, Ніколаєва Майя</i> ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	38
<i>Козут Петро</i> ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАСАД ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	40

<i>Кривоцюк Петро</i>	ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ	43
<i>Кривцова Олена</i>	ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ЄС	47
<i>Луцянова Ірина</i>	ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ	49
<i>Макаренко Павло</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНІ	51
<i>Милосердна Ірина</i>	ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	54
<i>Орел Марія</i>	ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ, ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ	57
<i>Панченко Ганна</i>	МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	60
<i>Рудік Надія</i>	УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ: ДОСВІД ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВИ	63
<i>Сіцінський Назарій</i>	НОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОЛІТИКО- ДИПЛОМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ З КРАЇНАМИ НАТО	67
<i>Тетерін Костянтин</i>	ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	69
<i>Труш Олександр, Гузь Вячеслав</i>	ІНСТИТУТИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	72
<i>Шамраєва Валентина</i>	АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	76

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

<i>Беззубко Борис, Южалкіна Ганна</i>	РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	79
<i>Богачев Роман</i>	ІСТОРИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	82
<i>Дергачев Владимир</i>	ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧЕСКОЙ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗА И ПРОБЛЕМЫ «ВОСТОЧНОГО ПАРТНЕРСТВА»	85

Долгіх Наталія ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОКАЗНИКІВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ	88
Драган Ірина ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	91
Дудар Анатолій ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ «PROZORRO»	94
Дуков Дмитро КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	97
Запіша Галина, Сахацький Павло ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВЛАСНОСТІ ЯК ДІАЛЕКТИЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	100
Клименко Наталія ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (НА ПРИКЛАДІ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ)	103
Коляда Тетяна ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК УМОВА ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	106
Котаровський Іван EXTERNAL FINANCE FOR LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT: CASE FOR UKRAINE	110
Ніколаєва Дарія ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ У КРАЇНАХ СЕРЕДНЬОЇ АЗІЇ ТА КАЗАХСТАНІ 90-Х РОКІВ ХХ СТ. ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЦИХ КРАЇН В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	112
Ницевич Александр, Максимов Валерий, Ткачев Алексей, Пурич Дмитрий ОСОБЕННОСТИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	114
Осадчук Світлана ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ ЗІ СТАНДАРТАМИ ЄС	118
Осипов Володимир ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ: РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ	120
Резніченко Олександр РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	123
Робочий Віктор ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПРОДОВОЛЬСТВОМ	125
Романенко Євген, Чаплай Ірина ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО КЛАСТЕРУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	129

Самофатова Вікторія	
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	131
Сокіл Володимир	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС В НЕБАНКІВСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОН	133
Сосонович Олег	
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	136
Халимоник Олександр	
ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	140
Чала Ніна	
РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІКИ 4.0.	143
 СЕКЦІЯ 3 СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ	
Бєліков Костянтин	
РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВЕЛИКИХ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	147
Ворона Петро	
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ОДИН З МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ	150
Гололобов Сергій	
ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПОЛЬЩІ В ПИТАННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ	153
Дивущак Оксана	
ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	156
Зубінська Юлія	
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ	159
Єрко Олена	
РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ	161
Каретна Ольга	
РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМКУ	164

Кривцова Валентина, Усатюк Іван РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ І ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ	166
Кулачек Ольга МОЖЛИВІ СТРАТЕГІЇ ГЕНДЕРНИХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	169
Куспяк Ігор ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ	172
Лемець Марія «ДЕФОРМАЦІЯ» НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОЛОДОМ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	174
Лермонтова Юлія, Федак Богдан ОРГАНІЗАЦІЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	176
Мамонтова Елла ДІАЛОГ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	178
Мартиненко Наталія ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ КОНТЕКСТ	181
Онищук Віталій РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – ЗА І ПРОТИ: СОЦІАЛЬНИЙ ЗРІЗ	184
Сокур Олексій ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ	187
Семенець-Орлова Інна ОСВІТНЯ ЗМІНА ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ЗМІНИ В ТЕОРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	189
Федак Богдан, Якубенко Юлія ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ	192
Яцик Ірина, Яцик Сергій ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЄС ВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА МОРАТОРІЙ НА ВИВЕЗЕННЯ ЛІСУ-КРУГЛЯКУ ЯК ПЕРЕПОНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ	195
Яцун Євгенія ONLINE LEARNING TEACHING TECHNIQUES	197

СЕКЦІЯ 4

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Войновський Микола ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМИ БУДИНКАМИ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ	199
--	-----

Грушецький Богдан	ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ БОЛГАРІЇ	202
Добрій Діана	СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ДЛЯ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ	205
Крамський Сергій	МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У АСПЕКТАХ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	208
Маєв Андрій	ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА У ФРАНЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	211
Музиченко Ганна	БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС	214
Нижник Олена	АДАПТИВНІСТЬ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	217
Павлюк Назар	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЧЕРЕЗ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ ВЛАДИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	220
Пігарєв Юрій, Шаган Андрій	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТАНДАРТИЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНИХ РІШЕНЬ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	223
Полішкевич Любов	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ	226
Пономарьов Віктор	РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕННЯХ УКРАЇНИ	229
Прокопенко Леонід	УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПІВРОБІТНИЦТВОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС	232
Розмаріцина Наталія	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	234
Самойленко Альона	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	237

СЕКЦІЯ 5

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Боднар Петро

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ
ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ 241

Іваненко Валерій

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ 244

Карпа Марта

ДО АНАЛІЗУ СФЕРИ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
(ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ХАРТІЄЮ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ) 247

Колісніченко Наталія

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ 250

Королюк Тетяна

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ
ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ 253

Мурзіна Тетяна

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ 256

Нікул Станіслав

СТАН РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ
У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ 258

Орзієць Оксана

СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАНЬ
ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПАМ'ЯТІ
В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ 261

Осипов Дмитро

ПРОФЕСІЙНІ ІНТЕРЕСИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ
ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ 264

Палюх Інна

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 268

Побле Дмитро

ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
У ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 271

Привалова Наталія

МОНІТОРИНГ ПЕРСОНАЛУ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ 273

Пушкаревський Сергій

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ 276

Розульський Олег

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ У ВИМІРІ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ 279

Рудакевич Олег	ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИСТЕМОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ	282
Рудік Олександра	ВПЛИВ ОБУМОВЛЕНОСТІ ЄС НА ПРОЦЕС ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	285
Рудік Олександр	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ДОСВІД ЄС	288
Сільницька Катерина	РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В НОВИХ КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	292
Снісаренко Лариса	ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	295
Стратієвська Надія	ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ СЛУЖБАМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	298
Тимченко Лілія	ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	300
Томашевська Тетяна	ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	303

Наукове видання

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Матеріали науково-практичної конференції

15 грудня 2016 року

Відповідальний за випуск *О.В. Патик*

Підписано до друку 30.03.2017
Формат 60x84/16. Папір друкарський.
Гарнітура «Times». Друк цифровий. Обл.-вид.арк. 20,1.
Тираж 100 прим. Зам. № 20/03.

Видавництво
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
Свідоцтво ДК № 1434
від 17 липня 2003 р.
65009 м. Одеса, вул. Генуезька, 22
тел. (048) 705-97-48, 705-97-49
www.oridu.odessa.ua

